

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PHILLIPS EĞRİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Gelişen Ülkelere Uygulanması ve Türkiye Örneği

DOKTORA TEZİ

FİLİZ SANAL ÇEVİK

160723

ANABİLİM DALI : İKTİSAT
PROGRAMI : İKTİSAT POLİTİKASI

TEZ DANIŞMANI : PROF.DR. RECEP TARI

KOCAELİ, 2004

160273

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PHILLIPS EĞRİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ
(Gelişmekte Olan Ülkelere Uygulanması ve Türkiye Örneği)

DOKTORA TEZİ

Tezi Hazırlayan

: Filiz SANAL ÇEVİK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No

: 23.02.2005 - 2005/05

Prof. Dr. Mürkerrem HİÇ

Prof. Dr. Recep TARI

Prof. Dr. Mehmet DUMAN

Prof. Dr. Neşe ERİM

Yrd. Doç. Dr. Seyfettin ERDOĞAN

KOCAELİ ,2005

SUNUŞ

Ortaya atılmasından günümüze kadar yaklaşık 45 yıl geçmiş olmasına rağmen, varlığına yönelik tartışmaların hala devam ediyor olması ve ülkemizde son yıllarda enflasyon giderek düşüyorken işsizliğin en önemli problem olarak ön plana çıkması, bizi enflasyon ile işsizlik arasında bir değiş-tokuşun varlığını savunan Phillips Eğrisini incelemeye yöneltti.

Çalışmamızın ilk üç bölümünde gelişmiş ülke ekonomilerinin şartları göz önünde bulundurularak geliştirilen belli başlı makro ekonomik sistemlerin Phillips Eğrisi analizleri tarihsel, analitik, teorik ve ampirik bir yaklaşımla ele alındı. Son bölümde ise yeni sanayileşen ülkeler için Phillips Eğrisinin teorik temellerine değinildikten sonra en sağlıklı verileri kapsayan 1987-2003 döneminde Türkiye’de Phillips Eğrisinin geçerli olup olmadığı ve elde edilen sonuçların hangi makroekonomik sistemle uyumlu olduğu test edildi.

Çalışma konumuzun belirlenmesinde, kaynaklara ulaşmamda, makroekonomi konularında engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, aynı zamanda akademik yaşantımın hemen her alanında desteklerini gördüğüm sayın hocalarım Prof. Dr. Mükerrerem Hiç ve Prof. Dr. Süreyya Hiç’e, çalışmamın her aşamasında büyük bir titizlikle ilgi ve desteğini eksik etmeyen, değerli fikirleriyle beni yönlendiren hocam Prof. Dr. Recep Tarı’ya, özellikle şekil konusunda önemli eksikliklerimi tamamlayan hocam Prof. Dr. Mehmet Duman’a, savunmam sırasında kendisinden büyük güç aldığım hocam Prof. Dr. Neşe Erim’e ve Yrd. Doç. Dr. Seyfettin Erdoğan’a, akademik kariyerim konusunda beni her zaman destekleyen eşim Oktay Çevik’e , yokluğumda oğlumun ikinci annesi olan ablam Tülay Sanal ve yengem Gülfer Sanal’a, benden ayrı kalarak en büyük fedakarlığı gösteren oğlum Eren’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı bugüne gelmemde maddi manevi desteklerini bir an bile esirgemeyen, fedakar babam Bilal Sanal ve annem Zehra Sanal’a armağan ediyorum. Ruhun şad olsun babacığım...

Kocaeli, Ocak 2005

Filiz SANAL ÇEVİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
TABLolar DİZİNİ.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

I.BÖLÜM

PHİLLİPS EĞRİSİNİN ORTAYA ATILMASI VE İLK KEYNESGİL YORUMU

1.1.KEYNES'İN TAM İSTİHDAM ÖNCESİ ENFLASYON YORUMU VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	4
1.2.PHİLLİPS EĞRİSİNİN ORTAYA ATILMASI VE KEYNESGİL ANALİZE DAHİL EDİLMESİ.....	6

II.BÖLÜM

KEYNES KARŞITI GÖRÜŞLERİN PHİLLİPS EĞRİSİ YORUMLARI

2.1.1970'Lİ YILLARDA OLANLAR VE GÜÇLENEN KEYNES KARŞITI GÖRÜŞLER.....	12
2.2.MONETARİZM VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ.....	20
2.2.1.Monetarizmin Temelleri	20
2.2.1.1.Miktar Teorisinin İlk Versiyonu	20
2.2.1.2.Miktar Teorisinin Cambridge Yorumu	24
2.2.1.3.Milton Friedman ve Modern Miktar Teorisi.....	25

2.2.1.3.1.Para Talebi	25
2.2.1.3.2.Para Arzı	28
2.2.1.3.3.Aktarma Mekanizması	30
2.2.1.4.Tabii İşsizlik Oranı (nru).....	32
2.2.1.3.Uyarlanabilir Beklentiler Varsayımı	35
2.2.2. Kısa ve Uzun Dönem Phillips Eğrileri.....	37
2.2.3. Ekonominin Kısa ve Uzun Dönemli Dengesi	39
2.2.4. Politika Tavsiyeleri	40
2.3. YENİ KLASİKLER VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ	45
2.3.1. Yeni Klasik Sistemin Genel Hatları.....	45
2.3.1.1.Rasyonel Beklentiler Hipotezi	47
2.3.1.2. Ücret ve Fiyatların Esnekliği Varsayımı.....	50
2.3.1.3. Bütün Piyasaların Eşanlı Dengesi (All Markets Clear)	51
2.3.2. Yeni Klasik Sistemde Ekonominin Genel Dengesi	52
2.3.3. Yeni Klasik Sistemin Phillips Eğrisi Analizi	55
2.3.4. Yeni Klasiklerin Politika Önerileri	56

3.BÖLÜM

ÇAĞDAŞ KEYNESGİL AKIMLAR VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ

3.1.KEYNESGİL DÜŞÜNCENİN EVRİMİ.....	59
3.2. YENİ KEYNESGİLLER VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ.....	62
3.2.1.Yeni Keynesgil Okulun Temelleri	62
3.2.1.1.Beklentilerin Oluşumu	64
3.2.1.1.1.Yeni Keynesgillerde Rasyonel Beklentiler	65
3.2.1.1.2.Yarı-Rasyonel Beklentiler.....	67
3.2.1.2. Ücret ve Fiyat Esneksizlikleri	69
3.2.1.2.1. Emek Piyasasındaki Rijiditeleri Açıklayan Yaklaşımlar	70

3.2.1.2.1.1. Uzun Dönemli Ücret Sözleşmeleri	70
3.2.1.2.1.2. Sözleşmelerin Farklı Zamanlarda Yapılması (Staggered Wage Setting)	73
3.2.1.2.1.4. Etkin Ücret Teorisi	74
3.2.1.2.2. Mal Piyasasındaki Rijiditeleri Açıklayan Yaklaşımlar	78
3.2.1.2.2.1. Menü Maliyetleri Yaklaşımı	79
3.2.1.2.2.2. Fiyatların Eşanlı Belirlenmemesi (Staggered Price Setting)...	82
3.2.2. Yeni Keynesgil Okulda Ekonominin Dengesi	83
3.2.3. Yeni Keynesgil Okulun Phillips Eğrisi Analizi	88
3.2.4. Politika Tavsiyesi	110
3.3. POST KEYNESGİL OKUL VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ.....	115
3.3.1. Post Keynesgil Okulun Ortaya Çıkışı	115
3.3.2. Post Keynesgil Okulun Temelleri	121
3.3.2.1. Dengesizlik.....	121
3.3.2.2. Belirsizlik Ortamı ve Beklentilerin Oluşumu	122
3.3.2.3. Yatırımların Önemi ve Değişkenliği	123
3.3.2.4. Paranın ve Sözleşmelerin Önemi	125
3.3.2.5. Para Arzının Endojenliği.....	126
3.3.2.6. Ekonomik ve Politik Kurumların Önemi	127
3.3.2.7. Gelir Dağılımına Verilen Önem.....	128
3.3.2.8. Tarihsel Zaman Kavramı	129
3.3.3. Post Keynesgil Bir Modelde Ekonominin İşleyişi.....	129
3.3.4. Post Keynesgil Okulun Phillips Eğrisi Analizi	137
3.3.5. Politika Tavsiyesi	144

IV.BÖLÜM

PHİLLİPS EĞRİSİNİN YENİ SANAYİLEŞEN ÜLKELERE UYGULANMASI VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

4.1.YENİ SANAYİLEŞEN ÜLKELER İÇİN PHİLLİPS EĞRİSİNİN TEORİK ANALİZİ	147
4.1.1.Gelişen Ülkelerde Üretim Fonksiyonu ve Emek Piyasası, Toplam Arz ve Talep Analizi.....	148
4.1.1.1.Üretim Fonksiyonu ve Emek Piyasasının Özellikleri.....	149
4.1.1.2.Toplam Arz ve Talep Analizi.....	154
4.1.1.3.Phillips Eğrisi Analizi	155
4.2.TÜRKİYE’DE PHİLLİPS EĞRİSİ’NİN VARLIĞINA YÖNELİK UYGULAMA	157
4.2.1.Türkiye’nin Phillips Eğrisi.....	157
4.2.1.1.Ekonometrik Modelin Belirlenmesi.....	157
4.2.1.2.Verilerin Derlenmesi.....	159
4.2.1.3.Modelin Tahmini ve Test Edilmesi.....	160
4.2.2.Türkiye’de Enflasyonun Phillips İlişkisine Etkisi	162
4.2.3.Politika Tavsiyesi.....	169
SONUÇ.....	175

ÖZET

Aktif iktisat politikalarının hem reel hem parasal sonuçlar doğurduğunu gösteren Phillips Eğrisi, 1958’de ortaya atılmasından bu yana, hükümet politikalarının etkileri açısından makro ekonomik sistem tartışmalarının odak noktasını oluşturmuştur.

Hükümet politikalarının kısa dönemde reel değişkenleri, uzun dönemde ise sadece parasal değişkenleri etkileyebileceğine inanan Monetarist görüş, kısa dönemde farklı fiyat artış beklentilerine göre oluşan orijine dış bükey Phillips Eğrilerinin, uzun dönemde ise tabii işsizlik oranında yatay eksene dik bir Phillips Eğrisinin varlığına inanır. Yeni Klasik görüş ise kısa dönemde dahi hükümet politikalarının sadece fiyatları etkilediğini ve hem kısa hem uzun dönemli Phillips Eğrilerinin dik olduğunu savunur.

Yeni Keynesgil görüş ise Phillips Eğrisinin şekli açısından Monetarist görüşle uyumlu olsa dahi, kısa dönemli makro ekonomik sorunların çözümü açısından aktif iktisat politikalarının uygulanmasından yanadır. Post Keynesgil görüşte ise Phillips Eğrisi uzun dönemde kısa döneme kıyasla daha dik bir hal almakla beraber daima orijine dış bükeydir ve aktif iktisat politikaları reel değişkenler üzerinde etkilidir.

Çalışmamızda Türkiye için geçerli olan Phillips Eğrisinin ele alınan dönemde orijine dış bükey olduğu ve ortalama enflasyonla ilişkisi açısından Yeni Keynesgil görüşü doğruladığı tespit edilmiştir. Kurduğumuz ekonometrik modelde 1988-2003 dönemine ait veriler kullanıldığından hem yeni, hemde sağlıklı verilere dayanılmıştır.

ABSTRACT

The Phillips Curve which is indicating that active economical politics entailing both reel and monatary conclusions have been focused at the macro economic system discussions since it has been expunded in 1958 in terms of governmental politics effects.

Monetarist view that believes in governmental politics effect real variables in short term but only monetary variables in long terms trusts the existence of original convex Phillips Curves that are formed according to the different price rise expectations in short term, again of the Phillips Curve that is vertical to horizontal line in the rate of common unemployment. On the other hand The New Classical View maintains that in also short term govermental politics effect only prices and both short and long termed Phillips Curves are vertical.

Although The new Keynesian view is compatible with the Monetarist View in terms of the Phillips Curve form defends the applications of active economical politics in order to solve the macro economical questions. According to the post-Keynesian view although the Phillips Curve in long term takes shape of more vertical form than the short term is always original convex and has an influence on the real variables of active economical politics.

In the study it has been indicated that the Phillips Curve which is valid for Turkey is original convex and verifies the New Keynesian View in terms of the relations with Turkey. In the econometric model we set up both new and sound data are used because they are related with the period of 1988-2003.

TABLolar DİZİNİ

- Tablo 2.1** :Keynesgil Ve Monetarist Aktarma Mekanizmaları
- Tablo 3.1** :Nominal Bir Şokun Fiyat Değişiklikleri Arasındaki Denge Aralığı Ve Reel Üretim Üzerine Etkisi
- Tablo 3.2**:Çeşitli Ülkelerin Seçilen Dönemlerde Hesaplanan Trade-Off Parametresi Değerleri
- Tablo 3.3** :Tüm Verilerle Üretim-Enflasyon Trade-Off'unun Belirleyicileri (Bağımlı Değişken Trade-Off Parametresinin Tablo 3.2'de Hesaplanan Değerleri)
- Tablo 3.4** :1972'ye Kadar Olan Verilerle Trade-Off Parametresinin Belirleyicileri
- Tablo 3.5** :1972'den Sonraki Verilerle Trade-Off Parametresinin Belirleyicileri
- Tablo 3.6**:Çeşitli Enflasyon Oranlarında Trade-Off Parametresinin Hesaplanan Değerleri
- Tablo 3.7**:1972 Öncesinde Ve Sonrasında Trade-Off Parametresindeki Değişmelerin Açıklanması
- Tablo 3.8**:Üretim Değişkenliğinin Belirleyicileri (Bağımlı Değişken Reel Milli Gelir Büyümesinin Standart Sapması Tarafından Temsil Edilen Üretim Değişkenliği)
- Tablo 3.9** :Altı Endüstrileşmiş Ülke İçin Enflasyon-İşsizlik Regresyonları
- Tablo 3.10** :Hesaplanan Ayarlama Katsayıları Ve Pt'nin Ut'ye Bağlı Esnekliği
- Tablo 4.1**:Türkiye'nin 1988-2003 Dönemine ait Enflasyon, İşsizlik Oranı Verileri
- Tablo 4.2**:Türkiye'nin 1960-1970 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri
- Tablo 4.3**:Türkiye'nin 1960-1970 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri
- Tablo 4.4**:Türkiye'nin 1960-1970 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri
- Tablo 4.5**:Türkiye'nin 1960-1970 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri
- Tablo 4.6**:Seçilen Örnekleme Dönemlerinde Türkiye'nin Hesaplanan Trade-off Parametresi Değerleri ve Ortalama Enflasyon

ŞEKİLLER

- Şekil 1.1** :İngiltere'nin 1861-1913 Dönemine Ait Phillips Eğrisi
- Şekil 2.1** :Amerika'nın 1954-1986 Dönemine Ait Phillips Eğrisi
- Şekil 2.2** :Keynesgil Sistemde Arz Şoklarının Ekonomik Dengeye Etkisi
- Şekil 2.3** :Yeni Klasik Sistemde Resesyonist Bir Açığın Piyasa Mekanizmalarıyla Önlenme Süreci
- Şekil 2.4** :Klasik Görüşün Yatay Eksene Dik Phillips Eğrisi
- Şekil 2.5** :Milton Friedman'ın Beklentilerle Genişletilmiş Phillips Eğrisi
- Şekil 2.6** :Monetarist Görüşte Ekonominin Kısa Ve Uzun Dönemli Dengesi
- Şekil 2.7** :Monetarist Görüşte Para Ve Maliye Politikalarının Etkileri
- Şekil 2.8** :Friedman-Lucas Arz Eğrisi
- Şekil 2.9** :Yeni Klasik Sistemde Kısa Ve Uzun Dönemli Phillips Eğrisi
- Şekil 3.1** :Pigou Etkisi Ve Ekonominin Dengeye Gelişi
- Şekil 3.2** :Ücret Rijiditesi Durumunda Nominal Bir Talep Şokunun Dengeye Etkisi
- Şekil 3.3** :Monopolistik Rekabet Altında Fiyat Ayarlaması
- Şekil 3.4** :Menü Maliyetleri Ve Fiyat Ayarlaması
- Şekil 3.5** :Yeni Keynesgil Sistemde Ekonominin Uzun Dönem Dengesi
- Şekil 3.6** :Yeni Keynesgil Sistemde Ekonominin Kısa Dönem Dengesi
- Şekil 3.7** :Talep Şokunun Ardından Uzun Dönemli Dengenin Sağlanması
- Şekil 3.8** :Yeni Keynesgil Sistemde Uzun Dönemde Phillips Eğrisi
- Şekil 3.9** :Trade-Off Parametresinin Ortalama Enflasyon Ve Ortalama Enflasyonun Karesi İle İlişkisi
- Şekil 3.10** :Trade-Off Parametresinin Toplam Talebin Değişimiyle İlişkisi
- Şekil 3.11** :Yeni Keynesgil Sistemde Talep Şoklarına Karşı Uygulanan Politikaların Etkileri
- Şekil 3.12** :Yeni Keynesgil Sistemde Arz Şoklarına Karşı Uygulanan Politikaların Etkileri
- Şekil 3.13** :Yeni Keynesgil Sistemde Beklenen Ve Beklenmeyen Para Politikalarının Etkisi
- Şekil 3.14** :Post Keynesgil Bir Modelde Ekonominin İşleyişi
- Şekil 3.15** :Post Keynesgil Okulun Kısa Ve Uzun Dönemli Phillips Eğrisi
- Şekil 4.1** :Gelişmiş Ülkelerin Teorik Phillips Eğrisi

Şekil 4.2 :Gelişen Ülkelerde Emek Piyasası Dengesi Ve İşsizlik

Şekil 4.3 :Gelişen Ülkelerin Teorik Phillips Eğrisi

Şekil 4.4 :Gelişen Ülkelerde Enflasyon-Büyüme Oranı İlişkisi

Şekil 4.5 :Phillips Eğrisi Ve Ekonometrik Yorumu

Şekil 4.6 :Gelişen Ülkelerde Tasarruf Ve Yatırımların Arttırılmasının Dengeye Etkisi

Şekil 4.7:Gelişen Ülkelerde Kamunun Gereksiz Harcamalarının Azaltılıp, Tasarrufların Ve Özel Yatırımların Arttırılmasının Dengeye Etkisi

GİRİŞ

Bu çalışmada Keynes'in 'The General Theory Unemployment, Interest and Money' adlı eserinden günümüze kadar devam eden belli başlı makroekonomik sistem tartışmaları, Phillips Eğrisinin varlığı açısından incelenmeye çalışılmaktadır. Üzerinde en çok durulan iki temel makroekonomik hedef olan fiyat istikrarı ve işsizliğin önlenmesi ve bu konuda devlet müdahalelerinin etkileri, 1958'de A. W. Phillips tarafından ortaya atılan ve daha sonra pek çok Keynesgil ve Klasik yoruma konu olan Phillips Eğrisi üzerinde tartışılmaktadır.

Amacımız; özellikle gelişmiş ülkelerin içinde buldukları ekonomik koşullar göz önüne alınarak geliştirilmiş olan belli başlı makro ekonomik sistemlerin temel özelliklerini ve Phillips Eğrisi yorumlarını incelemek, daha sonra aralarında ülkemizin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin temel özelliklerine değinerek en son verilerle Türkiye'nin Phillips Eğrisini tespit etmek, elde ettiğimiz ekonometrik sonuçlardan hareketle ülkemizin Phillips Eğrisinin hangi makro ekonomik sistemle uyumlu olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmamızda bu amaca ulaşmaya çalışılırken teorik, analitik, ampirik ve tarihsel bir yaklaşım kullanılmaktadır.

Phillips Eğrisinin ortaya atılmasıyla ilişkisi ve 1980'li yıllardan itibaren güçlenen Keynesgil gruplaşmaların daha iyi anlaşılabilmesi için, çalışmamızın ilk bölümünde Keynes'in orijinal fikirlerine sadık kalınarak enflasyon, işsizlik ve bu problemleri önlemek üzere önerilen politika tavsiyeleri üzerinde durulmakta, Phillips Eğrisinin ilk ortaya atılmasından teorik bir temel kazanmasına kadar geçen süreçte geçirdiği ilk aşamalar ele alınmaktadır.

1960'lı yılların ortalarına kadar Phillips Eğrisi esas alınarak uygulanan Keynesgil iktisat politikalarının başarısı, bu tarihten itibaren tersine bir seyir izlemeye başladı ve 1970'li yıllardan itibaren Keynes karşıtı görüşler giderek güçlendi. Bu güç değişiminin arkasındaki sebepleri daha iyi anlayabilmek üzere II.Bölümün ilk kısmında 1970'li yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik olaylar tarihsel ve analitik bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bu dönemde güçlenen iki temel okuldan biri olan Monetarizm, iktisat literatürüne kazandırdığı tabii işsizlik oranı, uyarlanabilir

beklentiler ve bunlara bağlı olarak geliştirilen kısa ve uzun dönemli ekonomik analizleriyle çalışmamıza dahil edildi. Monetarizmin katkılarıyla ilk kez kısa ve uzun dönemli Phillips Eğrisi ayırımı yapılmaya başlandı.

II.Bölümün bir diğer kısmını oluşturan, ekonominin uzun dönemli dengesi ve politika önerileri açısından Monetarizmi destekleyen, ancak kısa dönemli analizde daha radikal bir yaklaşım izleyen Yeni Klasik sistem, dayandığı iki temel varsayım olan rasyonel beklentiler ve ücret ve fiyat esnekliği ile Phillips Eğrisine yeni bir yorum getirerek Kısa dönemde dahi Phillips Eğrisinin varolmadığını savunmaktadır.

1980'lerden itibaren Klasik görüşe bağlı politikaların özellikle A.B.D.'de Reagan, İngiltere'de ise Thatcher döneminde uygulanıp başarılı sonuçlar üretmemesinin ardından, bu sefer yeniden Keynesgil görüşe bağlı sistemler gerek politik, gerekse akademik alanda güç kazanmaya başladı. Fakat bu sefer tek bir Keynesgil görüş söz konusu değildi.

Keynesgil görüşlerdeki farklılıkları anlamak üzere III.Bölüme Neo Klasik Sentez anlatılarak başlandı. Neo Klasik Sentezin bir uzantısı olarak görülen Yeni Keynesgiller homojen bir grup değildir. Ancak hepsinin ortak özelliği; Keynesgil görüşü Yeni Klasiklerin temel eleştirisi noktası olan mikro temellerden yoksun olma durumundan kurtarma çabasıdır ve bu amaçla tüm Yeni Keynesgiller çeşitli piyasalarda ücret ve fiyat esneksizliğine neden olan durumları sağlam mikro temellere dayandırmaya çalışırlar. Yeni Keynesgillerin dayanak noktası, ekonomide ücret ve fiyat esneksizliklerinin varolduğu varsayımdır. Çoğunun rasyonel beklentileri teorik bir varsayım olarak modellerine dahil etmelerine rağmen, rasyonel beklentileri gerçekçi bulmazlar ve makroekonomik analiz açısından rasyonel beklentilerin değil, ücret ve fiyat esneksizliklerinin önemli olduğunu vurgularlar. Rasyonel beklentilerle çalışan, ancak ücret ve fiyat esneksizliğine dayanan modelleri, bu görüşlerinin bir ispatı olarak görülür.

Yeni Keynesgillerin Phillips Eğrisi analizine yaptıkları katkılar Ball, Mankiw ve Romer'ın ortak çalışması esas alınarak verilmektedir. Bu çalışmada 43 endüstrileşmiş ülke için Phillips Eğrisinin varlığı kanıtlanmış, ortalama enflasyonun

fiyat değiştirme sıklığını arttırarak, bir başka ifadeyle ücret ve fiyat esneksizliğini azaltarak Phillips ilişkisini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Keynesgil görüşün ikinci önemli kolu olan ve Yeni Keynesgil sistemi uzun dönemli denge ve politika nerileri açısından Keynes'in fikirleriyle bağdaştıramayan Post Keynesgiller, uzun dönemli Phillips Eğrisi analizi açısından da farklı fikirlere sahiptirler. Rasyonel beklentileri gerçekçi bulmayan, belirsizliği ve yatırımların değişkenliğini, gelir dağılımının, paranın ve sözleşmelerin, ekonomik ve politik kurumların, para arzının endojenliğinin, tarihsel zaman kavramının önemini vurgulayan Post Keynesgiller, Phillips Eğrisinin uzun dönemde kısa döneme kıyasla daha dik bir eğim alacağını, ancak hiçbir zaman yatay eksene dik olmayacağını kabul ederler.

Çalışmamızın ilk üç bölümünde ele alınan makroekonomik sistemler gelişmiş ülkelerin içinde buldukları şartlar göz önüne alınarak geliştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler analiz dışı bırakılmıştır. IV.Bölümde ise gelişmekte olan ülkelerin iktisadi açıdan temel özelliklerine değinilmekte, daha sonra Phillips Eğrisi ile ilgili analizler Türkiye için test edilmektedir. Bu bölümün son kısmında ise Keynesgil enflasyonist açık modeli esas alınarak gelişen ülkeler için politika tavsiyelerinde bulunmaktadır.

I.BÖLÜM

PHİLLİPS EĞRİSİNİN ORTAYA ATILMASI VE İLK KEYNESGİL YORUMU

1.1.KEYNES'İN TAM İSTİHDAM ÖNCESİ ENFLASYON YORUMU VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

1929 Büyük Dünya Buhranı'nın yaşandığı depresyon ortamında John Maynard Keynes Klasik teorinin sonuçlarını alt üst eden, yeni kavram ve fonksiyonel ilişkilere dayanan, politika uygulamalarına yeni bir boyut getiren ünlü eseri '**The General Theory of Employment, Interest and Money**'i yayınladı. Bu eser o ana kadar hakim görüş olan Klasik teori karşısında bir devrim niteliğindedi ve iktisat literatüründe **Keynesyen Devrim (Keynesian Revolution)** olarak anılmaya başlandı¹. İşsizliğin %40'lara ulaştığı yoğun işsizlik ortamında Keynes'in üzerinde durduğu temel sorun işsizlikti. İşsizlik üzerinde yoğunlaştığından kapsamlı ve sistemli bir enflasyon analizi yapmadı. Ancak yine de Genel Teorinin XX. ve XXI. bölümlerinde fiyat artışlarıyla ilgili görüşlerine yer verdi. '**How to Pay for the War**' adlı eserinde de 'enflasyonist açık' (inflasyonist gap) tan söz ederek fiyat artışlarına değindi.

Keynes'e göre Klasik teorinin savunduğunun aksine ekonomi daima tam istihdam noktasında dengede değildir, tam istihdam ulaşılması güç bir durumdur, genel durum ise eksik istihdam dengesidir². Eksik istihdamın nedeni ise; yatırımların faiz elastikiyetinin düşük, atıl ankes talebinin faiz elastikiyetinin yüksek olmasından kaynaklanan yatırım-tasarruf tutarsızlığının neden olduğu efektif talep noksanıdır. Eksik istihdam dengesinde bulunan bir ekonomide efektif talepte meydana gelecek bir artış bir yandan üretim ve istihdamı, diğer yandan fiyatları arttırır. Ancak fiyatlardaki artış tam istihdam noktasına ulaşıncaya kadar enflasyonist boyutta olmaz. İşsizliğin hatırı sayılır derecede büyük olduğu bir dönemde efektif talepte meydana gelen ılımlı bir değişiklik, istihdamı arttırırken fiyatların çok sınırlı bir ölçüde yükselmesine neden olur. Fakat kaynaklar arasında ikame edilebilirlik yoksa

¹ Harry G. Johnson, '**The Keynesian Revolution and The Monetarist Counter-Revolution**', American Economic Review, Papers and Proceedings, May, 1971, s.2.

² John M. Keynes, **İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi**, Çev. Asım Baltacıgil, Minnetoğlu Yayınları, Ankara, 1980, s.250.

ve bazı malların arz esneksizliği söz konusu ise, birtakım darboğazlar fiyatların çok, istihdamın daha az artmasına neden olabilir.

Keynes'e göre fiyatları ve dolayısıyla fiyat artışlarını belirleyen en önemli iki unsur marjinal maliyete giren üretim faktörlerinin ödüllendirilme oranı (faktör fiyatı) ve output ölçeği (istihdam hacmi)'dir. Faktör fiyatları arasında maliyetleri en çok etkileyen ise ücretlerdir. Keynes parasal ücretleri egzojen olarak emek arz eğrisini kaldırır, emek talebini ise reel ücrete bağlar. Efektif talep artıyorken gerek azalan marjinal verimlilik ilkesi gereği, gerekse girişimcilerin kar maksimizasyonu ilkelerine uygun hareket etmeleri nedeniyle reel ücretlerin düşmesi gerekir. Çünkü sermaye miktarı sabitken istihdam hacmi artıyorsa emeğin marjinal fiziki verimliliği düşer. Girişimciler ise emeğin marjinal fiziki verimliliğinin reel ücrete eşit olduğu noktada kar maksimizasyonu yaparlar. Parasal ücretler sabit olduğundan reel ücretleri düşürmenin yolu fiyatları arttırmaktır. Dolayısıyla Keynes eksik istihdam dengesinde meydana gelen fiyat artışlarında, azalan verim kanunundan kaynaklanan maliyet artışlarına da önem vermektedir³. Aslında bu maliyet artışlarının gerisinde de efektif talep artışları vardır. Çünkü girişimciler efektif talebin artıp istihdam hacminin genişlediği dönemlerde, işçi ve işçi temsilcilerinin ücret artış taleplerine daha kolay razı olurlar. Ancak yine de eksik istihdam dengesinde meydana gelen bu fiyat artışları enflasyonist boyutta olmaz.

Keynes tam istihdamdan sonraki fiyat artışlarına gerçek enflasyon deyip bunu efektif talep artışına bağlar. O'na göre efektif talep tutarındaki yeni artış, üretim hacminde artık yeni bir artış meydana getirmediği ve kendisiyle başa baş orantılı bulunan bir fiyat artışıyla kendini gösterdiği zaman tam anlamıyla enflasyon denilebilecek bir hale gelinmiş olunur. Daha önceki hiçbir noktada bir hat çizilerek orada bir enflasyon halinin bulunduğu beyan edilemez⁴.

Keynes'in ekonominin genel dengesi ve fiyat artışlarıyla ilgili Klasik sistemden farklı olan görüşleri politika önerilerine de yansır. Keynes'e göre yaşadığı dönemin en önemli sorunu işsizlikti ve işsizliğin önlenmesi için, para ve/veya maliye

³ Keynes, a.g.e., s.296.

⁴ Keynes, a.g.e., s.315.

politikaları yoluyla efektif talep arttırılmalıydı. Depresyon döneminde efektif talebin arttırılmasının en iyi yolu ise maliye politikalarının uygulanması, bunlar arasında en iyi seçim ise otonom devlet harcamaları ve yatırımlarının arttırılmasıdır. Para politikası yoluyla üretim ve istihdamda meydana getirilecek artış ise tek başına tam istihdama ulaşmak için yeterli değildir. Bunun sebebi atıl ankes talebinin faiz elastikiyetinin yüksek, hatta basitleştirici bir varsayım olarak sonsuz, yatırımların faiz elastikiyetinin ise düşük olmasıdır. Bu durumda para arzı ne kadar arttırılırsa arttırılsın faiz oranı fazla düşmez, faiz oranı düşse bile yatırımlar fazla artmaz. O halde maliye politikası tam istihdama ulaşmanın en etkin yoludur.

1.2.PHİLLİPS EĞRİSİNİN ORTAYA ATILMASI VE KEYNESGİL ANALİZE DAHİL EDİLMESİ

1950'lerde Keynesgil iktisatçılarla Klasik iktisatçılar arasındaki tartışmalar eksik ve tam istihdam durumu üzerinde yoğunlaşıyordu. Keynesgiller ekonomide genel durumun eksik istihdam olduğunu ve efektif talebi arttıran uygulamaların fiyatları değil, üretim ve istihdamı arttırdığını, Klasikler ise otomatik tam istihdam dengesinin varlığını ve efektif talebi arttıran politikaların üretim ve istihdamı değil, sadece fiyatlar genel seviyesini arttırdığını kabul ediyorlardı. Böyle bir ortamda Avustralya doğumlu İngiliz iktisatçı A.W. Phillips, daha sonra kendi ismiyle anılan Phillips eğrisini ortaya atarak, efektif talep artışlarının hem reel, hem parasal etkilerinin olacağını gösterdi.

Phillips'in bu konudaki ilk önemli çalışması 1954'te yayınlana '**Stabilization Policy in a Closed Economy**' adlı makalesidir. Bu makalede Phillips, fiyatlar genel seviyesindeki değişim oranını fiili üretim seviyesi ile tam istihdam üretim seviyesi arasındaki farka bağlamaktadır.

&:Oransal bir katsayı

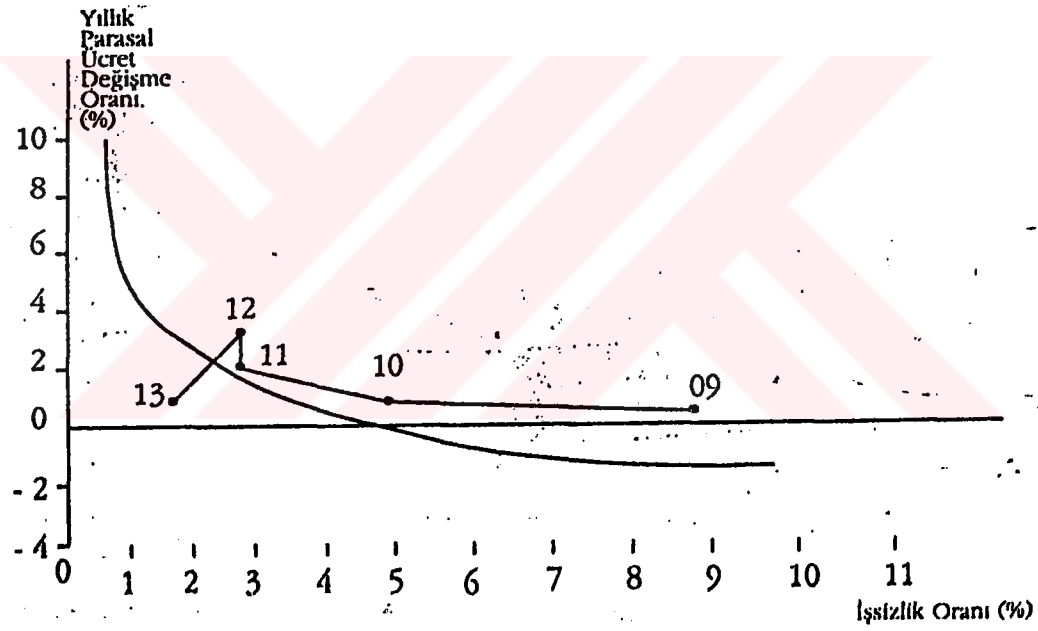
P:Fiyatlar genel seviyesindeki değişim oranı

Pa:Fiili üretim seviyesi

Pt:Tam istihdam üretim seviyesi olmak üzere

$P = \&(P_a - P_t)$ olduğunu ifade eder.

1956 ve 1957'de yayınlanan iki makalesinde ise bu ilişkiyi, fiyatlar genel seviyesindeki değişim oranı ile üretim seviyesi arasındaki ilişkiye dönüştürdü. Daha sonra işsizlik ve sendikacı işçilerin ücret değişimleriyle ilgili istatistiksel verileri inceledi ve 1958'de yayınlanan ünlü makalesinde, İngiltere'de 1861'den 1957'ye kadar her bir yıl için işsizlik oranı ve yıllık ücret artış oranını işaretleyerek Phillips eğrisini elde etti. Gözlem değerleri yaklaşık olarak orijine dış bükey yüzeysel bir eğri niteliğindedir. Phillips, işsizlik oranının düşük olduğu yıllar parasal ücretlerin arttığını, işsizlik oranının yüksek olduğu yıllar parasal ücretlerin artış hızının küçük olduğunu gördü. Böylece ortalama ücretlerin yıllık değişim oranı ile işsizlik oranı arasındaki ters yönlü istatistiksel ilişkiyi örneklerle gösterdi. Phillips'in 1861-1913 dönemine ait verilerle çizmiş olduğu bir eğri aşağıdadır.

Şekil 1.1: İngiltere'nin 1861-1913 Dönemine Ait Phillips Eğrisi

Phillips eğrisi Keynesgil iktisatçılar tarafından sevinçle karşılandı. Çünkü artık Keynesgil model tamamlanacaktı. Ücretler endojen bir değişken olarak ele alınabilecek ve fiyat oluşumu Keynesgil model dahilinde açıklanabilecekti. Bilindiği gibi Genel Teori'nin yayınlanmasının hemen ardından Hicks ve Hansen, Keynes'in fikirlerinin temel özelliklerini belirlemek üzere çalışmalar yaptılar (Hicks:Mr.

Keynes and Classics, 1937 ve Hansen:A Guide to Keynes) ve IS-LM analizini geliştirerek para ve mal piyasalarının bir arada dengeye etkisini incelediler. Fakat bu analizde fiyatların değişmediği ve her bir fiyatlar genel seviyesinde ayrı bir LM eğrisinin varolduğu varsayılmaktaydı. Dolayısıyla efektif talep artışlarının fiyatları değiştirmedeği, sadece geliri arttırdığı varsayılmış olunmaktaydı. Benzer şekilde Keynesgil cross (45⁰'lik doğru) analizinde de ekonomi eksik istihdam dengesinde iken efektif talep artışları sonucu meydana gelen fiyat artışları ihmal edilmektedir. Phillips Eğrisinin ortaya atılmasıyla artık fiyat artışları Keynesgil model çerçevesinde açıklanabilir hale geldi ve Keynesgil iktisatçılar tam istihdam dengesine kadar fiyat artışları ile karşılaşmayacağı şeklindeki görüşlerinden vazgeçtiler. Phillips'e göre ilk Keynesgil iktisatçıların (J.R. Hicks, A. Hansen, Paul Samuelson, N. Kaldor, Jemes Tobin vb.) söylediklerinin aksine, ekonomi tam istihdam dengesine ulaşmadan önce de nakit ücret ve dolayısıyla fiyat artışları enflasyonist boyuta ulaşabilmektedir.

Phillips'in çalışmasının ardından Keynesgil iktisatçılar bu sefer 1960'lı yıllar boyunca farklı bir yorum daha yaparak, tam istihdam hedefi yerine toplumun sosyal fayda fonksiyonundan hareketle Phillips eğrisi üzerinde en az toplam sosyal mahzuru veren işsizlik ve yıllık fiyat artış oranı bileşimlerinin seçilmesi gerektiğini savundular. Böylece para ve maliye politikaları uygulanırken hedef tam istihdam değil, belli bir işsizlik karşısında makul bir fiyat artışı olmaktadır⁵.

Phillips'in çalışması gözlemsel bir eğri niteliğindedir ve teorik temelleri yoktu. Lipsey'e göre ücret ve fiyat artışları ile işsizlik arasındaki yüksek korelasyonu açıklayacak teorik temellere ihtiyaç vardı⁶. Bu düşünceden hareketle 1960'daki çalışmasıyla Phillips eğrisine teorik temel kazandıran düşüncelerini sundu. Lipsey Phillips'in nakit ücret artışı ile işsizlik arasında kurduğu ilişkiyi derinlemesine inceledi ve talep çekişli enflasyon teorilerine açıklık getiren görüşlerini ileri sürdü. İşsizlik oranını ölçülmesi güç olan talep baskısı değişkeni için yaklaşık ölçüm olarak

⁵ Mükerrerem Hiç, 'Milton Friedman'da ve Monetaristlerde Uyarlanabilir Beklentiler ve Phillips Eğrisi', Yayınlanma Aşamasında, s.6.

⁶ Richard Lipsey, 'Harry Johnson's Contributions to the Pure Theory of International Trade', Canadian Journal of Economics, Vol.11, November, 1978, s.56.

ele aldı ve böylece talepteki değişme ile ücretlerdeki değişme arasında ilişki kurmuş oldu.

Lipsey'e göre eğer emek piyasasında özel bir endüstri için dengesizlik varsa, nominal ücretler emek arz ve talebi arasındaki fark oranına bağlı olarak ayarlanır.

L_d : emek talebi

L_s : emek arzı

w : nominal ücretler

u : işsizlik olmak üzere

$$(Dw/dt)/w = f((L_d - L_s)/L_s)$$

$f' > 0$ 'dır.

Bir endüstride emeğin daha büyük aşırı talebi parasal ücretlerin daha hızlı ayarlanmasına neden olur.

$$(L_d - L_s)/L_s = -u$$

Bir endüstride parasal ücretlerin büyüme oranı yine aynı endüstrideki işsizlikle negatif ilişkilidir. Verimlilik artışı yoksa kar maksimizasyonu amacındaki firmaların reel ücretleri sabit tutmaları gerekir. Öyle ki;

$$(dw/dt) w = (dp/dt)/p$$

Böylece enflasyon oranı π , işsizlik oranıyla negatif ilişkilidir. Phillips eğrisinin doğrusal olmaması ise kurumsal güçlükler ve friksiyonel işsizlikle açıklanır. Pozitif işsizlik friksiyonel işsizliğe, pozitif enflasyon ise aşırı emek talebine dayandırılır.

Lipsey'in mikro analizi kolaylıkla makro boyuta taşınabilir. Her bir endüstri için geçerli olan Phillips Eğrileri toplanarak toplam veya ortalama Phillips eğrisi elde edilebilir. Ortalama Phillips eğrisi doğrusal olmama durumundan dolayı endüstriyel

Phillips eğrisinin sağ yukarısında olacaktır. Aynı Phillips eğrisine sahip iki endüstriden birinde işsizlik oranı u_1 , diğerinde u_2 iken, ortalama işsizlik oranı $u^*=(u_1+u_2)/2$ ' dir. Her bireysel endüstri için u^* 'da olmak enflasyonun sıfır olmasını ($\pi=0$) ifade eder. Ancak ortalamada u^* 'da olmak, enflasyonun sıfırdan büyük olması ($\pi > 0$) anlamındadır. Sebep doğrusal olmamadır. $\pi_1 > \pi_2$, yani toplam işsizlik u^* iken ortalama enflasyon oranı ($(\pi_1 + \pi_2)/2 > 0$) pozitifdir. Böylece bütün endüstrilerin Phillips eğrileri aynı (identical) olsa bile, ortalama Phillips eğrisi endüstriyel Phillips eğrilerinin sağında olacaktır. Kısaca, ortalama için sıfır enflasyon-işsizlik oranı bileşimi, bireysel endüstri için sıfır enflasyon-işsizlik oranı bileşiminden daha düşük bir olasılıktır⁷. Böylece gerçek enflasyon sadece ekonomideki işsizlik seviyesinin değil, aynı zamanda işsizliğin bütün endüstrilere dağılımının da bir fonksiyonu olmaktadır.

Lipsey kalıcı aşırı talep ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kalıcı enflasyonu ise şöyle açıklar: Eğer özel bir endüstride aşırı talep varsa, diğer endüstrilerden işçi çekmek için ücretler arttırılır. Diğer endüstrilerden aşırı talebin yaşandığı endüstriye işçi akımının meydana gelmesiyle, buradaki aşırı talep giderilir. Toplam ekonomide ise tam istihdam sağlanmış iken işçilerin kayacağı bir endüstri yoktur. Böylece aşırı talep kalıcı olur ve ücret ayarlama işlemiyle giderilemez. Mallarına aşırı talep olan firmalar ücretleri arttırdıklarında diğer firmalar da işçilerini kaybetmemek için ücretleri arttırırlar. Sonuçta ekonomide ücret artışıyla birlikte kalıcı enflasyon meydana gelir.

Lipsey'in bu çalışmaları hem parasal ücretlerin önemini bir gerekçeye dayandırarak Phillips eğrisine teorik temel kazandırmış, hem de enflasyonun Keynesgil analizini geliştirmiştir.

Daha sonra Paul Samuelson ve Solow 1960'da American Economic Association'un toplantısına sundukları ortak bildiriyle⁸ Phillips eğrisinden politika uygulayıcılara yol gösterecek politika sonuçları türettiler. Önce fiyatların maliyetler üzerine belli bir kar marjı konarak belirlenmesi (mark-up pricing) ve maliyetler içinde en önemli unsurun

⁷ 'Inflation and the Phillips Curve', <http://cepa.newschool.edu/het/essays/keynes/inflation.htm>

⁸ P.A. Samuelson, R.M. Solow, 'Analytical of Anti-Inflation Policy', American Economic Review, Vol.I, May, 1960.

Ücretler olması ilkesinden hareketle, Phillips ilişkisini enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiye dönüştürdüler. Böylece Phillips eğrisi analizinde talep ve maliyet yönünden gelen baskılar bir arada ele alınabilir hale geldi. Bir yandan talep baskısı sonucu istihdam artıp ücretler yükselirken, diğer yandan ücretlere, dolayısıyla maliyetlere bağlı olarak fiyatların arttığı gösterildi. Solow ve Samuelson'un çalışmasıyla Phillips eğrisi politikacılara belirli bir enflasyon oranı karşısında belirli bir işsizlik oranını gerçekleştirme imkanı sunar hale geldi.

II.BÖLÜM KEYNES KARŞITI GÖRÜŞLERİN PHİLLİPS EĞRİSİ YORUMLARI

2.1.1970'Lİ YILLARDA OLANLAR VE GÜÇLENEN KEYNES KARŞITI GÖRÜŞLER

Büyük Dünya Buhranı 1940'ların başında, ülkeler II.Dünya Savaşı için seferberlik ilan ettiklerinde artık sona ermişti. Savaş boyunca özellikle hükümet harcamaları nedeniyle alışılmamış biçimde yüksek seviyelerde gerçekleşen toplam harcamalar, ekonominin hızla büyümesine ve işsizlik oranının %1-2 gibi düşük seviyelerde gerçekleşmesine neden oldu.

Bu büyüklükteki savaş dönemi harcamalarının genellikle enflasyona yol açmasına rağmen, II.Dünya Savaşı boyunca fiyat kontrolleri sayesinde potansiyel enflasyon kontrol altında tutulabildi. Arz ve talebi eşitleyen seviyenin altında tutulan fiyatlar nedeniyle birçok mal karneye bağlanmak zorunda kaldı ve tüketim malları sıkıntısı genel bir hal aldı.

Savaşın sonundan 1960'lı yılların başına kadar olan dönem, 1929'dan önceki, resesyona büyüme dönemine benziyordu. Temel fark, 1948-1961 yılları arasındaki dört resesyona, savaş öncesi benzerlerinden gözle görülür bir biçimde daha kısa ve hafif olmasıydı. Kalıcı büyümeye rağmen enflasyon ılımlı bir seyir izliyordu.

1961'de resesyona ortaya çıktığında Amerikan ekonomisi tarihinin en uzun ve kesintisiz büyüme dönemini geçirmişti. Milli gelir hızla büyümüş, fiyatlar genel seviyesinin hızlanma eğilimi göstermeden artmaya devam etmesiyle beraber, işsizlik düzenli bir şekilde durmadan azalmıştı. Enflasyonsuz büyüme birçok iktisatçı tarafından, 1930'lu yıllarda Keynes tarafından tavsiye edilen ve medyanın 'The New Economics' terimiyle adlandırdığı ekonomi yönetimi politikalarının bir parçası olarak görüldü ve bu politikalara olan güveni arttırdı⁹. Bu dönemde Keynesgil politikalar sayesinde enflasyon yaşanmadan işsizliğin azaltılabileceği görüşü hakimdi.

⁹ William J. Baumol, Alan S. Blinder, *Economics Principles and Policy*, 4th.ed., Harcourt Brace Jovanovich Press, New York, 1988, s.85.

1966'da Amerika'da birden bire enflasyon problemi ortaya çıktı. Bunun temel nedeni, geçmişte birçok defa olduğu gibi, Vietnam Savaşı nedeniyle yüksek tutulan savaş harcamalarıydı. 1969'da ekonomik büyüme durma noktasına geldiğinde işsizlik yeniden ortaya çıktı. Kısa ve ılımlı bir resesyona rağmen, enflasyon o dönem için yüksek olduğu düşünülen %5-6 gibi bir oranda devam etti¹⁰.

Kalıcı enflasyon karşısında ekonomik büyümeye tekrar güç kazandırmak amacıyla Richard Nixon, Ağustos 1971'de hükümetin yeni ekonomik politikasını tanıttı. Politikadaki bu geniş içerikli değişiklik, Amerika'nın barış zamanında ücret ve fiyat kontrollerine dayanan ilk deneyimiydi. Kontrol programıyla ekonomik büyüme devam ederken enflasyonun kontrol altında tutulması amaçlanıyordu. Fakat 1973'te enflasyon çarpıcı bir biçimde daha da kötüleşti. Başlıca sebep, dünya genelinde kötü hasat nedeniyle yiyecek fiyatlarında meydana gelen patlamaydı¹¹.

Daha sonra ekonomik durum sadece Amerika için değil, dünyanın petrol ithal eden bütün ülkeleri için daha da kötüleşmeye başladı. 1973'te İsrail ve Arap ülkeleri arasında gerçekleşen savaş, OPEC tarafından petrol fiyatlarının 4 misline yükseltilmesine neden oldu. Aynı zamanda dünyanın birçok bölgesinde kötü hasat döneminin 1974'te de devam etmesiyle yiyecek fiyatlarındaki hızlı artış önlenemedi. Doğal olarak petrol ve diğer maddelerin fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan maliyet artışlarının, kısa bir süre içinde sınayi malların fiyatlarına da yansımalarıyla enflasyon genel bir hal aldı.

Kötü bir rastlantı sonucu bu olaylar ücret ve fiyat kontrollerinin kaldırılmasıyla aynı zamanda gerçekleşti. II.Dünya Savaşından sonra olduğu gibi kontrollerin kaldırılması, yapay olarak denge seviyesinin aşağısında tutulan fiyatların artmasıyla birlikte enflasyonun hızlanmasına neden oldu. Bütün bu sebeplerin birleşmesi sonucu 1974'te enflasyon oranı %12'nin üzerine fırladı.

¹⁰ William J. Baumol, Alan S. Blinder, a.g.e., s.86.

¹¹ William J. Baumol, Alan S. Blinder, a.g.e., s.352.

Bu arada Amerikan ekonomisi 1930'lardan beri tarihinin en uzun ve en şiddetli resesyona doğru sürükleniyordu. Reel gelir 1973 sonuyla 1975 başı arasında yaklaşık %4.5 oranında azaldı ve işsizlik oranı %5'ten %9'a yükseldi. Böylece 1975'te makro ekonominin iki önemli problemi olan enflasyon ve işsizlik, alışılmamış bir biçimde bir arada yaşandı. Eşanlı olarak meydana gelen hızlı enflasyon ve ekonomik durgunluğu ifade etmek üzere, yeni bir terim olan 'stagflasyon' terimi kullanılmaya başlandı¹².

1975'te ekonomik çöküş sona erdi ve güçlenme dönemi başladı. Fiyat hareketleri üzerinde etkili olan üç güç, enflasyonu hızla aşağı itti. Birincisi; yiyecek ve petrol fiyatlarındaki patlama tekrar etmedi. Bu fiyatlar enflasyonun motoru olmaktan çıkarak 1970'lerin başındaki seviyenin daha üstünde bir seviyede sakinleşti. İkincisi; 1974'ün sonunda fiyat kontrollerinin sona erdirilmesi, fiyat davranışlarının normale dönmesini sağladı. Üçüncüsü; geçmişte olduğu gibi resesyona şiddetli enflasyonu frenledi.

Fakat 1979'da İran şahını tahttan indiren devrimin dünya petrol piyasalarında meydana getirdiği karışıklık, petrol fiyatlarının ve dolayısıyla fiyat artışlarının yeniden kötü bir gidişata girmesine neden oldu. Fiyat artışlarının bu serisinde, OPEC 1979 boyunca petrol fiyatlarını iki katından fazla yükseltti.

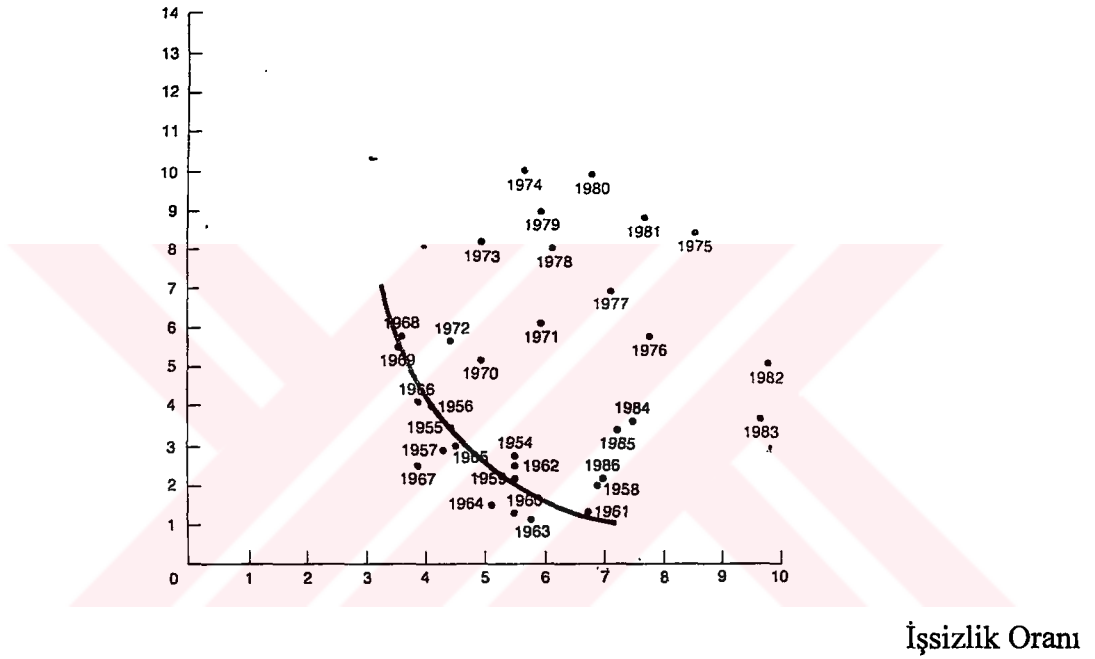
Siyasi ve ekonomik alanda yaşanan bu olaylar akademik alana da yansdı ve iktisat teorisinde yeni gelişmelere yol açtı. 1970'lerin başına kadar ekonomide hakim olan ılımlı hava, Keynesgil iktisat politikalarının bir başarısı olarak görülüyor, Phillips Eğrisi, ekonomistlerin birçoğu tarafından politika yapımıcılara elde edilebilir bir menü sunan eğri olarak kabul ediliyordu. Bu düşünceye göre politika yapımıcılar, 1961'de olduğu gibi daha düşük enflasyonla daha yüksek işsizlik bileşimini, yada 1969'da olduğu gibi daha yüksek enflasyonla daha düşük işsizlik bileşimini tercih edebilirlerdi. İşsizlikle enflasyon arasında bir trade-off olduğunu savunan Phillips Eğrisi, birçok yıl oldukça iyi çalıştı.

¹² James F. Ragan, Lloyd B. Thomas, *Principles of Economics*, Harcourt Brace Jovanovich Press, New York, 1990, s.174.

1970'li yıllarda ekonomi Phillips Eğrisi açısından da kötü bir gidişata girdi. Bu yıllarda verilen işsizlik oranlarında enflasyon, tarihsel standartların üzerinde şaşırtıcı bir biçimde yükseldi. Aşağıdaki şekilde gösterilen, 1954-1986 döneminde Amerikan ekonomisine ait işsizlik ve enflasyon verileri, politika yapımcılara bir seçim menüsü sunan eski Phillips Eğrisiyle ilgili bazı şeylerin yanlış gittiğini gösteriyordu.

Enflasyon

Oranı

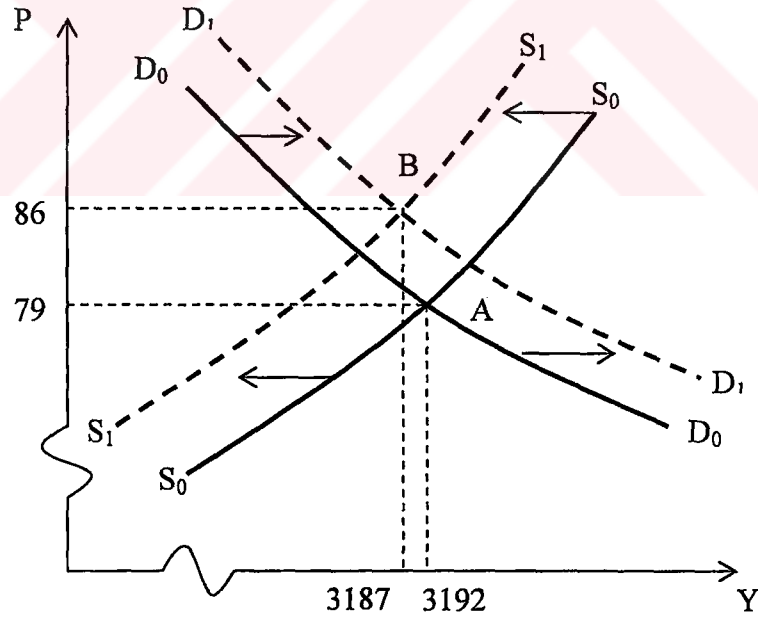
Şekil 2.1: Amerika'nın 1954-1986 Dönemine Ait Phillips Eğrisi

Phillips Eğrisine aykırı olarak yaşanan bu olaylar bir yandan Klasik görüşe bağlı iktisatçılar tarafından Keynesgil ekonominin çöküşü olarak nitelendirilip, Keynes karşıtı görüşleri güçlendirirken, diğer yandan Keynesgil iktisatçılar tarafından ekonominin arz yönünden gelen şoklara ve Keynesgil iktisat danışmanlarının önerilerine uyulmamasına bağlıyordu. Bu ortamda güçlenen başlıca Keynes karşıtı görüşler, Monetarizm ve kullandığı yoğun matematik sayesinde özellikle genç iktisatçıların ilgisini çeken Yeni Klasik görüştür.

Güçlenen bu yeni akımlar karşısında Keynesgil iktisatçılar, kendilerine yöneltilen eleştirileri ve yaşanan gelişmeleri de dikkate alarak Keynes'i günün şartlarına uygun olarak yeniden yorumladılar. Bu süreçte ortaya çıkan Yeni Keynesgiller ve Post Keynesgiller, bir taraftan Keynes'in sistemini önemli bir eleştiri kaynağı olan mikro temeller konusunda sağlamlaştırırken, diğer taraftan Monetarist ve Yeni Klasik akımlarla birlikte iktisadi analizin zenginleşmesine hizmet ettiler.

Bu görüşlerin ayrıntılarına girmeden önce Phillips Eğrisinde yaşanan gelişmeleri gerek Keynesgil, gerekse Klasik görüşün uzantıları açısından kabaca değerlendirmek yararlı olacaktır.

Phillips Eğrisinde meydana gelen kayma Keynesgil iktisatçıları ekonominin arz yönünü incelemeye yöneltti. 1970'li yıllarda kötü hasat ve petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan arz şokları, ekonominin toplam arz eğrisini sola kaydırarak yeni bir Phillips Eğrisinin oluşmasına yol açtı. Aşağıdaki şekil;

Şekil 2.2: Keynesgil Sistemde Arz Şoklarının Ekonomik Dengeye Etkisi

D; Toplam talep

S; Toplam arz olmak üzere 1979 ve 1980'deki ekonomik durumu temsil etmektedir. A noktası 1979'da geçerli olan fiyatlarla, 3192 milyon dolar olan reel gelire karşılık gelmektedir. 1980'e kadar toplam talep eğrisi sağa kayarak D_1 konumuna gelmiştir. Normal koşullar altında toplam arz eğrisinin de sağa kayması gerekirdi, ancak 1979 İran Devrimi bunu engelledi. Böylece normal koşullar altında bir yıldan diğer yıla sağa kayması gereken toplam arz eğrisi, 1979 boyunca sola kayarak S_1 konumuna geldi. 1980 için denge noktası hemen hemen dikey doğrultuda yukarı kayarak B'de oluştu. Reel gelir hafif azalırken, enerji maliyetleri nedeniyle fiyatlar hızla arttı.

Her yıl büyüyen nüfus ve iş arayan daha çok insan, durgun bir ekonomide yeni iş alanları üretmedeki yetersizlik nedeniyle işsizlik oranını yükseltti. Böylece enflasyon ve işsizlik aynı anda arttı, Phillips Eğrisi yukarı kayd. Bu durum karşısında Keynesgil iktisatçılar; eğer ekonomik aktivitedeki dalgalanmalar ekonominin arz yönünden kaynaklanıyorsa, daha yüksek enflasyon daha yüksek işsizlikle veya tersi durumunda, daha düşük işsizlik daha düşük enflasyonla ilişkili olacaktır yorumunu yaptılar¹³.

1970'lerin büyük arz şokları yukarıdaki şekilde (Şekil 2.1) gösterilmiştir. Şekle dikkatle bakıldığında;

-1954-1969 yıllarına ait en soldaki Phillips Eğrisi

-Daha yüksek olan 1974-1983 yıllarına ait Phillips Eğrisi

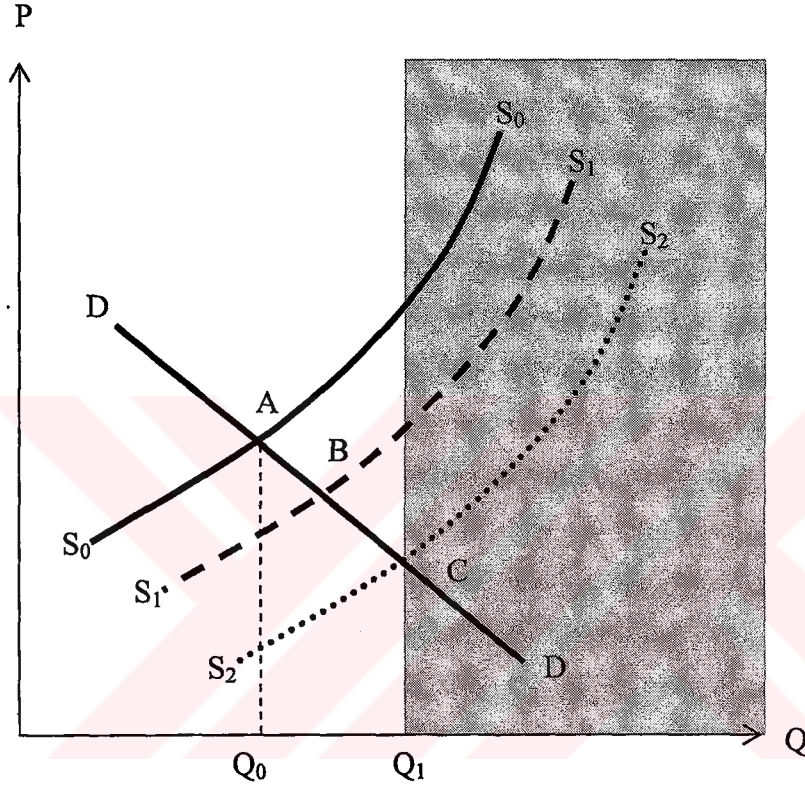
-Arada bulunan 1970-1973 ve 1984-1986 dönemine ait Phillips Eğrisi olmak üzere toplam üç Phillips Eğrisi gözlenmektedir.

Phillips Eğrisinde meydana gelen bu kaymayla ilgili olarak, Klasik görüşe bağlı iktisatçıların yorumları daha farklıydı. Onlara göre politika yapıcılar Phillips Eğrisini yanlış yorumladılar ve sürdürülemez bir enflasyon-işsizlik kombinasyonu seçmeye çalıştılar. Hükümet hiçbir şey yapmasa bile ekonomi kendi bünyesinde bir self-correcting mekanizmasına sahiptir. Bu mekanizma, üretim ve fiyatların birçok kombinasyonununun sınırsız bir süre sürdürülemeyeceğini ifade eder. Eğer ekonomide

¹³ William J. Baumol, Alan S. Blinder, a.g.e., s.353.

işsizlik seviyesi tam istihdam seviyesinden sapsa, ekonomik güçler enflasyonist veya resesyonist açığı önleyecek hareketleri oluşturur.

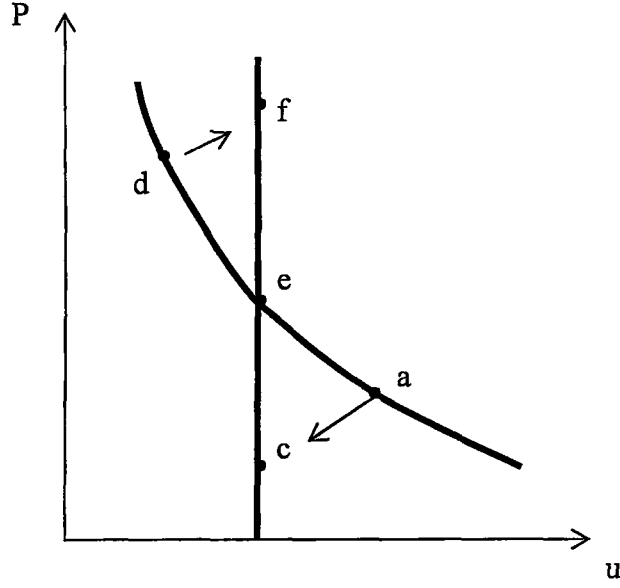
Örneğin aşağıdaki şekilde ekonominin denge noktası A'da iken oluşan resesyonist açık durumunu ele alalım.

Şekil 2.3: Yeni Klasik Sistemde Resesyonist Açığın Piyasa Mekanizmalarıyla Önlenme Süreci

Denge üretim seviyesi Q_0 , potansiyel üretim seviyesi Q_1 'in aşağısında olduğundan kullanılmayan endüstriyel kapasite mevcuttur. Bu durumda firmalar fiyatları çok yükseltmezler. Aynı zamanda çalışmaya istekli işçilerin mevcudiyeti, işçilerin yukarı itebileceği ücret artış oranını kısıtlar. Ücretler resesyon olmaması durumuna göre nispi olarak azaldığında maliyetler de azalır ve daha düşük maliyetler daha çok üretimi teşvik eder. Böylece toplam arz eğrisinin sağa kaymasıyla resesyonist açık küçülür ve ekonomi C noktasında dengeye ulaşır.

Bu durum Phillip Eğrisine yansıtılırsa;

Şekil 2.4:Klasik Görüşün Yatay Eksene Dik Phillips Eğrisi

Şekildeki a noktası, ekonominin genel dengesini gösteren ilk şekildeki (Şekil 2.3) A noktasına karşılık gelmektedir. Ekonominin, henüz tanımladığımız disenflasyonist bir süreçten geçerek resesyonist açıktan kendi kendine kurtulmaya çalışması olarak özetleyebileceğimiz A'dan C'ye hareketi, Phillips Eğrisi üzerinde daha az enflasyon ve daha az işsizliğe karşılık gelen a'dan c'ye hareketi ile temsil edilmektedir.

Benzer şekilde enflasyonist açığı temsil eden d gibi noktalar da sürdürülebilir değildir. Bu durumda düşük işsizlik ücretleri yukarı iter ve bu ücret artışı sıra ile fiyatları yükseltir. Yükselen fiyatlar faiz oranını yükselterek yatırım harcamalarını, satın alma gücünü azaltarak tüketim harcamalarını frenler. Enflasyonist süreç, harcamalar ve üretim tam istihdama karşılık gelen üretim seviyesine ulaşıncaya kadar devam eder. Böyle bir ayarlama dönemi boyunca, şekilde d'den f'ye hareketle temsil edildiği gibi hem işsizlik, hem enflasyon artar.

Bu yoruma göre, ne d gibi enflasyonist açığı temsil eden noktalar, ne de a gibi resesyonist açığı temsil eden noktalar kalıcıdır. Uzun dönemde sürdürülebilir noktalar c,e,f gibi noktalardır ve bu noktalar tabii işsizlik oranındaki üretim seviyesine karşılık gelmektedir.

Her iki yorum arasındaki tartışmalar henüz sonuçlanmış değildir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu tartışmalar, dayandıkları makro ekonomik sistemin temel özelliklerine de değinilerek daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.2.MONETARİZM VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ

2.2.1.Monetarizmin Temelleri

Öncülüğünü Chicago üniversitesinden Milton Friedman'ın yaptığı, Karl Bruner, Alan Meltzer gibi önemli iktisatçıların savundukları Monetarist görüşün temelleri 1950'li yıllarda atıldı. Ancak uzun dönemde paranın ekonominin reel kesimini etkilemeyip sadece fiyatlar üzerinde etkili olacağını ileri süren Monetarist görüşün, Klasik görüşün bir uzantısı olarak çok daha uzun bir tarihe sahip olduğu savunulabilir. Nitekim Thomas F. Cargill'e göre 16. yüzyılda İspanya'da fiyat enflasyonunu açıklamak üzere miktar teorisini kullanan Jean Bodin'in ifadelerinde bile Monetarist görüşün temellerini görmek mümkündür¹⁴. Bu yaklaşıma göre Monetarist görüşün 3 gelişme devresi söz konusudur.

a)Miktar teorisinin ilk versiyonu

b)Miktar teorisinin Cambridge versiyonu

c)Günümüzdeki Monetarist yaklaşım ve Modern miktar teorisi

2.2.1.1.Miktar Teorisinin İlk Versiyonu

1568'de J. Bodin, 1802'de Henry Thornton, 1821'de David Ricardo ve diğerleri tarafından kabaca ifade edilen miktar teorisi, Amerikalı iktisatçı Irving Fisher tarafından bütün farklı unsurların bir araya getirilmesiyle basit bir forma kavuştu¹⁵.

¹⁴ Thomas F. Cargill, *Money, The Financial System, and Monetary Policy*, 2th. ed., Prentice-Hall, Reno, 1983, s.379.

¹⁵ Alfred Marshall, *Money, Credit and Commerce*, Macmillan, London, 1924.

Miktar teorisinin paranın önemini vurgulayan ve para arzı artışlarının etkilerini kısa ve uzun dönem ayırımına dayanarak açıklayan yorumu, Milton Friedman'ın kısa ve uzun dönem Phillips eğrisi ayırımının belki de ilham kaynağı olmuş olabileceğinden, burada miktar teorisine değinmek, Monetarist görüşün Phillips Eğrisi yorumunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Miktar teorisinin özdeşlik versiyonu aşağıdaki mübadele eşitliği ile gösterilir.

$$M.V = T.Pt$$

M:Kullanımdaki toplam nominal para miktarı

V:Kullanımdaki paranın dolanım hızı

T:İşlem miktarı

Pt: Ortalama fiyat düzeyi

-V ve y uzun dönemde para arzındaki değişikliklerden bağımsızdır.

-Para arzındaki bir değişiklik fiyatlar genel seviyesinde değişikliğe neden olur.

-V kurumsal düzenlemeler tarafından belirlenen ve yavaş değişen bir değişken olup uzun dönemde sabit kabul edilebilir.

-Sermaye, işgücü ve teknolojideki büyüme uzun dönemde tam istihdam gelir seviyesi y'yi artırır. Rekabetçi piyasa ve esnek fiyatlar y'nin uzun dönem denge seviyesinin tam istihdam noktasında gerçekleşmesini sağlar.

-Para arzındaki değişikliklerin ekonomik aktivite seviyesi üzerindeki etkileri analiz edilirken kısa ve uzun dönem arasındaki farkı ayırt etmek önemlidir.

Uzun dönem: Nüfus, doğal kaynaklar ve teknoloji tarafından belirlenen reel gelir seviyesi para arzı, paranın dolanım hızı ve fiyatlar genel seviyesinden bağımsızdır. Friksiyonel işsizliğin dışındaki işsizlik ücret azalmaları yoluyla elimine edileceğinden y tam istihdam seviyesinde oluşur.

İlk miktar teorisyenleri V'yi çok istikrarlı, hatta sabit kabul ederler. V, paranın bir bireyden diğerine akışını düzenleyen ve direk bireylerin kontrolünde olmayan kurumsal faktörler tarafından belirlenir. V'yi belirleyen unsurlar ödeme sisteminin düzenliliği, gelir ve harcamalar arasındaki uygunluk, nüfusun yoğunluğu, taşımacılık sisteminin gelişmesi gibi yavaş değişen kurumsal faktörlerdir.

Miktar teorisinin ilk gelişme devresinde V, para talebiyle direk ilişkili değildir. Oysa V ve para talebi aynı madeni paranın iki yüzü gibidir. Verilen bir para arzında paranın dolanım hızındaki bir artış (azalış) para talebinde bir azalış (artış) olarak kendini gösterir. V ve para talebi arasındaki ilişki, miktar teorisinin Cambridge ve modern yaklaşımlarının en önemli kısmı olmaktadır. İlk teorisyenler sadece V'yi vurgularlar ve V ile para talebi arasındaki ilişkiyi yalnızca ima ederler. Bu yaklaşımın sebebi, ilk miktar teorisinde paranın her şeyden önce bir değişim aracı olarak ele alınmasıdır. Mübadeleleri finanse etmek için gereken para miktarı, bu mübadeleleri finanse edecek paranın dolanım hızı veya etkinliğini belirleyen kurumsal çerçeve tarafından belirlenir.

Böylece ilk miktar teorisi, verilen bir dolanım hızında sadece ekonomik aktiviteyi destekleyecek para arzı ile ilgilenir. Paranın dolanım hızı sabitken, mevcut para arzı nominal geliri destekleyecek miktarda olmayınca, (yada gerekenden fazla olunca) reel gelir tam istihdam seviyesinde sabit olduğundan nominal milli gelirin fiyat düşüşleri (ve artışları) yoluyla azalması (veya artması) gerekir.

Miktar teorisinin uzun dönemde ima ettiği en önemli sonuç; fiyatlar genel seviyesinin para arzı tarafından belirlenen pasif bir değişken olduğu ve para arzındaki değişikliklerden oransal olarak etkilendiğidir.

Kısa Dönem: Miktar teorisinin kısa dönemli versiyonu, para arzındaki değişikliklerin hangi yollardan geçerek ekonomiyi etkilediğini açıklar. Aslında bu yorum 1930'lara kadar konjonktürel dalgalanmalara Klasik sistemin getirdiği açıklamayı içerir.

Ekonominin para arzındaki değişikliklere nasıl tepki göstereceğine dair birçok yorum vardır. Ancak bunlardan en çok bilinen ve en yaygın kabul göreni Fisher tarafından geliştirilenidir. Fisher'e göre ekonomi başlangıçta miktar teorisiyle ifade edilen denge noktasında iken para arzı artarsa aşağıdaki zincirleme etkiler meydana gelir.

1)Para arzı büyürken fiyatlar da artma eğilimine girer.

2)Bütün fiyatlar aynı anda artmaz, bazı fiyatlar, fiyatlar genel seviyesindeki artışın gerisinde gecikmeyle artar. Sözleşmeden doğan sabit yapı nedeniyle faiz oranı fiyat artışlarından hemen etkilenmez.

3)Nominal faiz oranı fiyatlar kadar artmayı başaramayacağı için reel faiz oranı azalır, reel faiz oranındaki azalma girişimcilerin yatırım harcamalarını cesaretlendirir.

4)Girişimcilerin bankalardan daha çok ödünç para almalarıyla kredi miktarı artar, böylece para arzı genişler. Artan ekonomik aktivitenin kaynaklar üzerinde baskı oluşturmasıyla toplam gelir ve paranın dolanım hızı uzun dönem denge seviyesinin üzerine çıkar.

5)Bankalar tarafından arttırılan krediler yoluyla genişleyen para arzı, 1. adımı güçlendirir ve 2. adımdan 4. adıma doğru başka bir olaylar zincirine neden olur.

1'den 5'e kadar olan olayların tekrarlanmasıyla ekonomik aktivite genişler, sonunda üst bir dönüm noktasına ulaşılır. Giderek bankacılık sisteminde rezervler azalır ve daha hızlı bir adımla faiz oranı yükselmeye başlar. Kredi bulmanın güçleşmesi ve ödünç almanın maliyetinin artması sonucu bazı firmalar iflas eder. Faiz oranı, bankaların daha fazla riske karşı olmaları nedeniyle daha da yükselir. Sonuçta, banka kredilerinde azalma meydana gelir. Bu fiyatlarda azalmaya neden olur, fakat faiz oranı fiyatlar genel seviyesindeki azalma kadar azalmaz . Fiyatlar azalmaya başlarken reel faiz oranı artar ve böylece girişimcilerin harcama cesareti azalır.

Bu işlem, ekonomik aktivitede periyodik bir gidişe neden olur ve sonuçta uzun dönem miktar teorisiyle tanımlanan yeni bir denge noktasına ulaşılır. Piyasa

sisteminin rekabetçi çalışması sonucu reel gelir tam istihdam seviyesine, paranın dolanım hızı ise ekonominin temel kurumları tarafından belirlenen uzun dönem seviyesine döner ve fiyatlar para arzındaki artışla orantılı olarak artmış olur.

Miktar teorisinin birçok kısa dönem versiyonu içinde ekonomistler ve politikacılar tarafından en çok kabul gören ve 1930'lara kadar konjonktürel dalgalanmaları para arzının uzun dönem seviyesinden düzensiz sapmalarına bağlayan yorumu budur¹⁶.

2.2.1.2.Miktar Teorisinin Cambridge Yorumu

Miktar teorisinin Cambridge versiyonu, para teorisini arz ve talep kavramları açısından ele alır ve ekonomik aktivitedeki değişiklikleri para arz ve talebi arasındaki farka bağlar. Bu yorum para talebini gelir seviyesinin k katı olarak ifade eder. Para talebi bu şekilde ele alındığında k diğer değişkenlere bağlı olabilmektedir. k 'daki değişiklik hem kısa dönemde para arzındaki değişikliklerden bağımsız olarak reel ekonomik aktivite seviyesini değiştirebilmekte, hem de uzun dönemde para ve fiyatlar arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Bu durumda para arzı ve fiyatlar arasındaki ilişki k veya paranın dolanım hızının istikrarına bağlıdır. Cambridge versiyonu davranışsal bir değişken olarak k 'nın sabit olmayabileceğine işaret eder.

1930'lar süresince, özellikle Genel Teorinin yayınlanmasının ardından Miktar teorisi sert eleştirilere maruz kaldı. Bu eleştiriler 4 noktada yoğunlaşıyordu¹⁷.

-1930'ların depresyonunda para politikası ve merkez bankasının rolü

-Tam istihdam varsayımının geçerliliği

- V veya k 'nın sabitliği

-Özel piyasa sisteminin istikrarlılığı

¹⁶ Clark Warburton, *Depression, Inflation and Monetary Policy*, Baltimore:Johns Hopkins Press, 1966, s.81.

¹⁷ Thomas F. Cargill, a.g.e., s.387-388.

Modern miktar teorisinin gelişimi açısından V veya k 'nın sabitliği önemli olduğundan burada sadece bu maddeye kısaca değinilecektir.

Birçok miktar teorisyeni V veya k 'nın para arzındaki değişmelerden bağımsız olduğunu varsayar. Bu varsayım, para arzındaki değişikliklerin harcama kararlarını etkilediği tartışması için gereklidir.

2.2.1.3.Milton Friedman ve Modern Miktar Teorisi

Keynes'in eksik istihdam durumunda para arzı artışlarının sadece fiyatları değil, üretim ve istihdamı da arttıracaklarını ileri sürmesinin ardından, Klasik miktar teorisine olan güven sarsıldı. Oysa Anna Schwartz ile birlikte ABD'nin 100 yıllık parasal tarihini inceleyen¹⁸ ve bu ampirik çalışma sonucunda para arzı artış hızı ile nominal milli gelirin büyüme hızı arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu, para arzı artışlarının kısa vadede üretimi, uzun vadede ise daha çok fiyatları arttırdığını tespit eden M. Friedman, miktar teorisini yeniden canlandırmak üzere para talebi üzerindeki çalışmalarına ağırlık verdi. Bu yüzden Friedman'ın modern miktar teorisi, bir para talebi teorisi olarak ta adlandırılmaktadır.

2.2.1.3.1.Para Talebi

Modern miktar teorisinde para talebine büyük önem verilmekte, ekonomik denge para talebinin mevcut para arzına eşit olması durumu olarak tanımlanmaktadır. Nitekim Friedman, miktar teorisinin bir para talebi teorisi olarak incelenmesi ve bu para talebinin (veya paranın dolanım hızının) istikrarlı ve önceden tahmin edilebilir bir şekilde ekonomik değişkenlerle ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade eder¹⁹.

¹⁸ Milton Friedman, A.Schwartz, *Monetary History of The United States 1867/1960*, Princeton University Press, 1963.

¹⁹ Milton Friedman, 'A Restatement of The Quantity Theory of Money', Chicago University Press, 1956, s.3-21.

Modern miktar teorisi önemli bir farkla Cambridge versiyonuna yakındır. Esas olarak k sabit varsayılmak yerine, az sayıdaki ekonomik değişkenin istikrarlı bir fonksiyonu olarak varsayılır. Monetaristler miktar teorisini devam ettirmek için k 'nın sabit bir sayı olarak varsayılmasının zorunlu olmadığını vurgularlar. k kesinlikle sabit değildir, k veya para talebi az sayıdaki ekonomik değişkenin istikrarlı bir fonksiyonudur. Para talebi istikrarlı bir fonksiyon olduğu sürece para arzındaki değişiklikler, k 'da dengeleyici bazı hareketler olsa bile, ekonomik aktivite üzerinde önemli ve önceden tahmin edilebilir bir etkiye sahip olur.

Friedman para talebini hane halkları ve girişimciler açısından ayrı ayrı ele alır. Hane halkı parayı bir gelir ve tüketim kaynağı olarak görür. Onlar için para bir varlık çeşidi, servet tutmanın bir yöntemidir. Girişimci ise parayı bir sermaye malı, üretim faktörü olarak düşünür²⁰. Bu yüzden girişimcinin para talebi fonksiyonunda hane halkının para talebi fonksiyonuna ilaveten firmanın büyüklüğü ve üretim teknolojisi yer almalı, buna karşılık servetin beşeri ve beşeri olmayan şeklindeki ayırımına yer verilmemelidir. Friedman'ın hane halkları için geliştirmiş olduğu para talebi fonksiyonu aşağıdadır.

$$M/P = f(r_t, r_h, (1/P).dp/dt, H), y)$$

M/P : reel para talebi

r_t : tahvil getiri oranı

r_h : hisse senedi getiri oranı

y : sürekli gelir

$(1/P).dp/dt$: beklenen enflasyon oranı (paranın negatif getirisi)

H : beşeri sermayenin beşeri olmayan sermayeye oranı

Görüldüğü gibi Friedman'ın toplam para talebi fonksiyonu toplam servete, çeşitli servet unsurlarının fiyat ve getirilerine, servet sahiplerinin zevk ve tercihlerine bağlıdır. Para talebi fonksiyonunda başlıca beş servet unsuru yer almaktadır.

-Para

²⁰ T.Öcal-Ö.F. Çolak, **Para Banka**, İmge Kitabevi, İstanbul, 1988, s.174.

- Tahvil
- Hisse senedi
- Beşeri olmayan fiziksel mallar
- Beşeri sermaye

Keynes'e göre elde para tutmanın tek alternatifi tahvildir. Artan para arzı ya para olarak elde tutulur yada tahvil alımına yönelir. Friedman'a göre paranın tek alternatifi tahvil değildir, para diğer finansal aktiflerle ve reel servet unsurlarıyla da ikame edilebilmektedir. Fayda maksimizasyonu amacıyla olan servet sahipleri, her bir servet unsurunun marjinal faydası birbirine eşit olacak şekilde bir portföy oluştururlar. Bu durumda servet unsurlarından herhangi birinin verimliliği değiştiğinde talep edilen para miktarı da değişir²¹.

Beşeri sermaye gelirin önemli bir kaynağıdır. İnsanlar ücret karşılığı emeklerini kiraya verirler. Beşeri sermayeyi likiditeye dönüştürmek zordur. Bu yüzden toplam servet içinde beşeri sermayenin payı ve dolayısıyla H ne kadar büyükse para talebi o kadar fazla olur.

H'nin değeri kısa vadede kolay kolay değişmez, yani istikrarlıdır. Tahvilin getirisi yükseldiğinde paranın ve hisse senetlerinin getirilerinin de bunu izleyeceği kabul edilebilir. Ekonomide bütün aktiflerin getirisini aynı yönde yükselten veya azaltan bir mekanizma mevcut ise, elde tutulan para miktarının toplam gelir içindeki payı değişmeyecek ve para talebi istikrarlı bir büyüklük olacaktır²².

Para talebi reel olgular tarafından belirlenmekte ve merkez bankasının para miktarını değiştiren politikalarından doğrudan etkilenmemektedir. Nitekim yapılan araştırmalar, önemli yapısal değişmelerin gerçekleşmediği uzun dönemde para talebinin istikrarlı olduğunu göstermiştir²³.

²¹ Osman Z. Orhan, *Keynesyen ve Monetarist İstikrar Politikaları*, 2.b., Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990, s.86.

²² Merih Paya, *Makro İktisat*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997, s.287.

²³ Merih Paya, *Para Teorisi ve Para Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s.317-318.

Para talebi fonksiyonunda küçük parantez içindeki bütün servet unsurları k ile ifade edilirse Cambridge tipi miktar teorisine ulaşılır.

$$M/P = k(y)$$

$$M = k.P.y$$

$$1/k = V \text{ olduğundan}$$

$$M.V = P.y \text{ 'dir.}$$

Modern miktar teorisi Cambridge versiyonundan iki açıdan farklıdır²⁴.

-Paranın dolanım hızı V veya k modern miktar teorisinde sabit değildir. Ancak değişik aktiflerin getiri oranları, beklenen enflasyon oranı gibi belirli sayıdaki büyüklükle istikrarlı bir ilişki içindedir. Paranın dolanım hızının istikrarlı olması, para arzındaki değişimler sonucu nominal milli gelirden meydana gelecek değişimlerin önceden tahmin edilebilmesini mümkün kılar.

-Modern miktar teorisinde y , toplam reel gelir seviyesini değil, sürekli geliri ifade eder. Sürekli gelir; geçmişte elde edilmiş ve gelecekte elde edilmesi umulan gelirin ortalama değeri olarak ifadesidir. Ekonomik konjoktüre bağlı olarak değişmekle beraber cari gelirden daha istikrarlıdır.

2.2.1.3.2. Para Arzı

Monetarist yaklaşımda para arzı para otoriteleri tarafından belirlenen egzogen bir değişkendir²⁵. Para arzını belirleyen gruplar şunlardır:

1) Merkez Bankası: Merkez bankası, bankaların nakit olarak kasalarında tuttukları rezervler (R) ve halkın elindeki nakitten (C) oluşan baz para miktarını etkileyerek para arzının belirlenmesinde büyük rol oynar.

²⁴ Merih Paya, **Makro İktisat**, s.142.

²⁵ K.Alec Chrystal, Richard Lipsey, **Positive Economics**, 8th. ed., Oxford University Press, New York, 1995, s.698.

2)Bankalar:Bankalar topladıkları mevduatın (D) bir kısmını nakit olarak (R) ellerinde tutarlar. Nakit olarak banka kasasında tutulan paranın toplam mevduata oranındaki ($R/D=r$) değişme para arzını etkiler.

3)Banka Dışı Kesim:Bu kesimin ellerinde tuttıkları nakit paranın (C) banka mevduatına oranı ($C/D=c$) değiştiğinde para arzı da değişir. O halde monetarist para arzı fonksiyonu;

$$M_s = (1+c/r+c)*(R+C=H) \text{ şeklindedir.}$$

Friedman yaptığı ampirik çalışmalar sonucunda finansal panik dönemleri dışında ($R/D=r$)'nin ve ($C/D=c$)'nin istikrarlı sayılabileceğini görmüştür. Bu durumda para arzını belirleyen esas unsur H'dir ve finansal panik dönemleri dışında para arzı egzojen bir büyüklüktür. Para otoritesi baz para miktarını değiştirmek suretiyle para arzını etkileyebilir. Baz para miktarındaki değişiklikler ilk parantez içindeki çarpana bağlı olarak toplam para arzını etkiler²⁶.

Friedman'ın ulaştığı bir başka önemli sonuç, para arzını ve para talebini belirleyen faktörlerin birbirlerinden bağımsız olmasıdır²⁷. Bu sonuç para arzı artışlarının etkilerinin izlenebilmesi açısından önemlidir. Aksi durumda para arzı ve talebi birlikte değişecek ve fiyat artışları sadece para arzı artışlarına bağlanamayacaktır.

Friedman para arzının para talebini belirleyen unsurlardan bağımsız, yani otonom olarak belirlenen egzojen bir büyüklük olduğunu söyler. O'na göre ücret ve kar artışları, ülkelerin bloke edilmesi gibi olaylar parasal genişlemenin sebebi olabilirler. Ancak enflasyon analizlerinde parasal genişleme ile değil de, parasal genişlemeye sebep olan olaylarla ilgilenilirse, enflasyon teorisi birçok nedenler üzerinde duran çoğulcu bir teori olur²⁸. Bu düşünceler içerisinde Friedman enflasyonu her zaman, her yerde parasal bir olay olarak görür ve nedenini para arzı artışına neden olan olaylardan uzaklaşarak, para arzının düzensiz bir şekilde arttırılmasına bağlar.

²⁶ F. Aftalion, P. Poncet, *Monetarizm*, Çev.Lerzan Özkale, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s.39.

²⁷ Milton Friedman, A.Schwartz, *A Monetary History of the United States, 1867/1960*, s.73.

²⁸ Tuğrul Çubukçu, *Enflasyon Teorileri ve Türkiye'de Enflasyon*, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, No.2, Ankara, 1983,s.42.

Para arzı egzojen bir büyüklük olarak ele alındığında para arzı artışları reel geliri, fiyatlar genel düzeyini ve nominal geliri etkiler, bunlardaki değişme para arzını etkilemez. Buna karşılık para arzı endojen bir değişken olarak düşünüldüğünde etkileşimin yönü ters döner yani fiyatlar, reel gelir, ihracat, iç yatırımlar gibi nominal geliri belirleyen unsurlar aynı zamanda para arzını da belirler.

Para arzının egzojen yada endojen olması, iktisat politikası uygulamaları açısından şu nedenle önemlidir: Eğer para arzı egzojen bir büyüklükse, para otoritesi tarafından kontrol edilebilir ve bir politika aracı olarak kullanılabilir. Para arzı endojen bir büyüklük olduğunda ise, değişik faktörlerin etkisi altında kaçınılmaz olarak genişleyeceğinden para otoritesi tarafından kontrol edilemez ve enflasyon analizlerinde para arzı artışları değil, onu doğuran nedenler önem kazanır.

2.2.1.3.3. Aktarma Mekanizması

Aktarma mekanizması, para arzında meydana gelen bir değişimin hangi süreçlerden geçerek ekonominin reel kesimini etkilediğini inceler. Keynesgil sistemde aktarma mekanizması şöyledir²⁹: Para arzı arttığında fazlalık para, paranın tek alternatifi olan finansal varlıklara yönelir. Finansal varlıklara olan talebin artmasıyla bunların fiyatları yükselir, getirileri yani faiz oranları düşer. Düşen faiz oranları yatırım fonksiyonunun eksi faiz elastikiyetinin yüksekliği ölçüsünde yatırım harcamalarını artırır. Bu şekilde genişleyen talep reel gelir ve istihdamı yükseltir. Bu arada azalan marjinal verimlilik ilkesi gereği maliyetler ve maliyetlere bağlı olarak fiyatlar da bir miktar artar. Para arzı iyice arttırılıp faiz haddi artık daha fazla düşmeyecek düzeye geldiğinde, artan para arzı spekülâtif amaçla elde tutulur, reel gelir ve istihdam değişmez. Görüldüğü gibi Keynesgil sistemde para arzı artışlarının etkilerini reel sektöre yansıtan esas unsur faiz haddidir.

Monetaristler üretim, istihdam ve fiyatlar genel seviyesinin belirlenmesinde para ve para politikasının etkilerinin Keynesgillerin savunduklarından çok daha önemli

²⁹ Mükerrerem Hiç, *Para Teorisi ve Politikası*, 9.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s.347-349.

olduğuna inanırlar. Onlara göre para arzı artışları ile ekonomik aktivite seviyesi arasındaki sebep-sonuç zinciri Keynesgillerin varsayımlarından farklıdır.

Monetarist görüşte para arzı artışları harcamaları doğrudan etkiler. Para arzındaki değişikliklerin etkisi sadece yatırımlar değil, toplam talebin bütün unsurları üzerinde kendini gösterir. Paranın tek alternatifi tahvil değildir. Artan para arzı reel ve finansal aktiflerle, ekonomide üretilen mallara da yönelir. Para arzının artmasıyla birlikte piyasaya aşılanan satın alma gücü, doğrudan toplam talebi arttırarak kısa dönemde fiyatlar ve gelir seviyesini, uzun dönemde ise sadece fiyatları arttırır.

Tablo 2.1:Keynesgil ve Monetarist Aktarma Mekanizmaları

<u>Keynesgil Aktarma Mekanizması</u>	<u>Monetarist Aktarma Mekanizması</u>
Para Politikasında Değişiklik	Para Politikasında Değişiklik
Ticari Banka Rezervlerinde Değişiklik	Ticari Banka Rezervlerinde Değişiklik
Para Arzında Değişiklik	Para Arzında Değişiklik
Faiz Oranında Değişiklik	Toplam Talepte Değişiklik
Yatırımlarda Değişiklik	
Nominal Gelirde Değişiklik	Nominal Gelirde Değişiklik

Kaynak: Thomas F. Cargill, a.g.e., s.300.

Yukarıdaki tabloda da zet olarak sunulduğu gibi, Keynesgiller para arzındaki değişikliklerin nominal milli gelir üzerindeki etkisini açıklarken faiz haddi ve yatırım harcamalarının önemini vurgularlar. Monetaristler ise para arzındaki değişikliklerin

doğrudan toplam talebi etkilediğini ve bu yolla nominal milli gelirin en önemli belirleyicisi olduğunu iddia ederler³⁰.

2.2.1.4. Tabii İşsizlik Oranı (nru)

Friedman ‘**tabii işsizlik oranı (natural rate of unemployment)**’ kavramını, bu kavramı ilk kez doğal faiz oranı olarak kullanan Wicksell’i takiben kullandı. O tabii işsizlik oranını (nru) Walrasian genel denge analizine temel olacak işsizlik oranı olarak ele alır ve emek piyasasının dengede olduğu şeklindeki teorik analizi bağlamında kullanır³¹. Tabii işsizlik oranı ekonominin normal performansını yansıtan denge üretim düzeyine ulaşıldığında karşılaşılan işsizlik oranı olarak ta tanımlanabilir³².

Bu nru tanımı, işsizliği normal ve kaçınılmaz bir problem olarak gösterdiğinden eleştiriye maruz kalmıştır. Oysa nru ne normal ne de kaçınılmazdır ve onunla ilgili doğal olan hiçbir şey yoktur. Nru sadece gelecek enflasyonla ilgili bütün beklentiler sabit olduğu için, enflasyon oranının sabit olduğu bir işsizlik oranıdır. Nru’da enflasyonun sıfır olma zorunluluğu yoktur, enflasyon herhangi bir pozitif veya negatif değer alabilir. Gerekli koşul enflasyonun sabit kalmasıdır. Bütün beklentilerin gerçekleştiği tek işsizlik oranının varolduğu varsayılır. Bu işsizlik oranında bireylerin gelecek enflasyon oranı hakkındaki beklentileri gerçekleşmiş olur³³.

Eğer gerçek işsizlik oranı nru’nun aşağısında ise fiyatlar beklenenden daha çok artar ve hızlanan enflasyon yaşanır. Gerçek işsizlik oranı nru’dan yüksek ise fiyatlar düşer. Kural olarak nru seviyesinde toplam arz toplam talep eşitliği sağlanacağından, enflasyonu ne aşağı ne de yukarı iten bir basınç söz konusu olur.

³⁰ Campbell R. McConnell, Stanley L. Bruce, **Macroeconomics Principles, Problems and Policies**, McGraw-Hill Press, New York, 1996, p.321.

³¹ Milton Friedman, ‘**Post-war Trends in Monetary Theory and Policy**’, The Quantity of Money, Adline, Chicago, 1968, s.8.

³² Mark Blaug, **Economics in Retrospect**, Cambridge University Press, New York, 1985, s.681.

³³ Derek Robinson, **Monetarism and the Labour Market**, Clarendon Press, Oxford, 1986, s.343-344.

Biraz friksiyonel, biraz yapısal işsizliğin varolabileceği tam istihdam denge noktasına karşılık gelen nru'nun kullanımı, 2 önemli noktada enflasyon ve işsizliğin monetarist yorumuyla ilişkilidir. Birincisi, bu kavramın temelinde reel ücrette veya daha önemlisi beklenen reel ücrette emek piyasasının dengede olduğu, ikincisi, ekonominin nru seviyesinde çalıştığı varsayımı yatmaktadır. Gerçek işsizlik oranı beklenmeyen şokların bir sonucu olarak nru'dan uzaklaşabilir, fakat bu şoklar anlaşıldığında nru'nun gerçek seviyesi değişmiş olsa da, ekonomik aktivite yeniden nru'yla ilişkili seviyeye döner.

Friedman nru'nun belirleyicileri olarak yasal minimum ücret oranından, hükümetin sözleşmelerde ödemeyi arzu ettiği minimum ücret oranından, ticaret birliklerinin gücünden, monopol ve rekabetin derecesinden, çeşitli işlerde çalışmayı engelleyen durumlardan, emek piyasası etkinliğinden, istihdam değişiklikleri hazırlıklarından, emek arzından, boş işler hakkındaki bilgiden söz eder³⁴. Kısaca Friedman'a göre nru, emek piyasası kurumları gibi ekonominin reel yapısı tarafından belirlenir, parasal faktörlerden ve enflasyon oranından bağımsızdır, böylece Keynesgil makro ekonomik talep yönetimi politikalarından etkilenmez³⁵.

Laidler nru'nun belirleyicilerine coğrafi dağılım, işsizler ve iş boşluklarının beceri uyumu, işsizlerin yaş dağılımı ve eğitimsel özellikleri, iş ve işgücünün coğrafi hareketliliğine verilen sübvansiyonlar veya konulan engeller, yerel idarelerin destekleri, yeni becerilerin kazanılmasına verilen destekler gibi diğer bazı faktörleri de ilave eder³⁶.

Görüldüğü gibi nru zaman içinde değişmesi umulan bir dizi faktör tarafından belirlenir ve bu belirleyicilerin tespiti ayrıntılı analiz gerektirir. Friedman nru'yu

³⁴ Richard G. Lipsey, Paul N. Courant, Douglas D. Purvis, Peter O. Steiner, *Economics*, Harper Collins College Publishers, New York, 1993, s.713-718.

³⁵ D.E.W. Laidler, 'Information, Money and the Macroeconomics of Inflation' *In his Essays on Money and Inflation*, Chicago University Press, 1975, s.45.

³⁶ D.E.W. Laidler, *a.g.m.*, s.5-44.

ölçebilmenin güçlüklerine ve sağlıklı bir ölçüm yapılabilse bile, nru'nun zaman içinde değişebileceğine değinmiştir³⁷.

Para politikası nru'yu değiştiremese bile, diğer bazı politikalarla nru değiştirilebilir. Örneğin nru'yu azaltmak için hükümetler minimum ücret kanunları, toplu sözleşme kanunları, işsizlik sigortası, iş eğitimi programları gibi emek piyasasının fonksiyonlarını geliştiren politikalara başvurabilirler³⁸.

Ölçme güçlüklerine rağmen birçok ülke ve özellikle de Amerika için bazı nru tahminleri yapılmıştır. Örneğin ABD için 1987 yılına ait nru tahmini aşağıdadır³⁹.

Devresel (cyclical) işsizlik	0,2
Friksiyonel (turnover) işsizlik	3,0
Yapısal (mismatch) işsizlik	3,0
Tabii işsizlik oranı	6,0
Gerçek işsizlik oranı	6,0

Friedman'ın tabii işsizlik oranını değişmeyen bir sabit olarak ele almayıp, zaman içinde değişebileceğini belirtmesi, tabii işsizlik oranının friksiyonel ve yapısal işsizlik toplamından oluşan yapısından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tabii işsizlik oranının değişmesine etki eden faktörler şöyle sıralanabilir.

a)Demografik değişiklikler:Genellikle genç ve deneyimsiz işsizler, deneyimli işsizlerden daha uzun iş arama süresi geçirirler. Nüfusun artmasıyla iş arayan daha çok gencin emek piyasasına katılması ve bayanların evde çalışmak yerine dışarıdaki çalışma hayatına daha çok katılması, özellikle 1970'ler ve 1980'lerde, Amerika'da nru'yu yükseltmiştir.

b)Ücret ve Fiyat katılıkları: Ücret yapısının, iş durumlarındaki kısa dönemli dalgalanmalara nispeten duyarsız kaldığı birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, sendikaların ve işçilerin ücret azalmasına razı olmamaları, zor durumla karşılaşan

³⁷ Milton Friedman, 1968, s.10.

³⁸ N. Gregory Mankiw, *Principles of Economics*, The Dryden Press, Orlando, 1998, s.740-741.

³⁹ Robert J. Gordon, *Macroeconomics*, 5th ed., Harper Collins Publishers, 1990, s.329.

işverenlerin ücret esnekliğini arttırma girişimlerini engellemiştir. Bu ise ücret azaltma yerine, işten çıkarmanın tercih edilmesine ve nru'nun artmasına neden olmuştur.

c)Histeresiz: Modern Keynesgil akımlar konusunda ele alınacağı gibi, son işsizlik modelleri, nru'nun gerçek işsizlik oranından etkilenebileceğini göstermektedir.

d)Artan Yapısal Değişiklikler:Dünya genelinde yaşanan globalleşme hareketinin bir sonucu olarak, özellikle Amerika gibi ülkelerde, yoğun iş göçü sonucu nru yükselmiştir.

Nitekim Friedman '**Inflation and Unemployment**' isimli makalesinde ABD için tabii işsizlik oranının değerinin artma yönünde değişmesine neden olan gelişmelerden de söz eder. İşgücünün büyük bir bölümünü oluşturan ve diğerlerine nazaran daha sık iş değiştiren kadınların, 13-19 yaş arası gençlerin ve part-time işçilerin emek piyasasına eskisinden daha çok katılıp işgücünün bileşimini değiştirmesiyle friksiyonel işsizlik artmıştır. Aynı zamanda süre ve miktar bakımından daha cömert ve daha çok kullanılabilir hale getirilen işsizlik ödenekleri, işsizlerin daha seçici ve daha uzun süre işsiz kalmaya razı olmalarına neden olmuştur⁴⁰. Bu gelişmelerin de etkisiyle ABD'de 1950'de %3 olan nru, 1980'de sosyo-ekonomik yapıdaki değişmelerle birlikte %7-8'e çıkmıştır⁴¹.

2.2.1.3.Uyarlanabilir Beklentiler Varsayımı

Friedman, toplam nominal talepte meydana gelen tahmin edilmemiş değişikliklerin kısa ve uzun dönemli etkileri arasındaki farka değinerek, Phillips eğrisine alternatif bir yorum getirmiştir. Bu yorumun temelinde yatan diğer bir kavram, '**uyarlanabilir beklentiler**' (**adaptive expectations**) kavramıdır.

⁴⁰ Milton Friedman, '**Inflation and Unemployment**', *The Journal of Political Economy*, Vol.85, No.3, Jun., 1977, s.466.

⁴¹ Arjo Klamer, *The New Classical Macroeconomics*, Edward Elgar Pub., Brighton, 1984, s.187.

Keynesgil iktisatçılar Phillips Eğrisinin ilk yorumunda, fiili fiyat artışları ne olursa olsun fiyat beklentilerinin değişmeyeceği yönündeki kapalı varsayımına dayanmışlardır. Friedman'ın fiili fiyat artışlarının beklentiler üzerindeki etkilerini hesaba katarak Phillips Eğrisini yeniden yorumlaması, bir yandan Phillips Eğrisinin kısa ve uzun dönemli ayırımına, diğer yandan Keynesgil iktisatçıların da beklentileri hesaba katarak Phillips Eğrisi analizlerini geliştirmelerine neden olmuştur.

Uyarlanabilir beklentiler varsayımına göre, işçiler ve işverenler fiyat artışlarına farklı sürelerde tepki gösterirler. İşverenler için önemli olan ürettikleri malların nispi fiyatındaki değişmedir. Satılan malların ve üretimde kullanılan girdilerin fiyatlarının, işçi maliyetlerinin izlenmesiyle bu nispi fiyat değişimleri kısa sürede algılanabilir.

Buna karşılık işçiler için önemli olan satın alma gücündeki değişmedir. Fiyat artışları karşısında satın alma gücünde meydana gelen değişimin algılanabilmesi için, çok sayıda fiyatın izlenmesini gerekir. Bu ise oldukça maliyetlidir ve belli bir süreyi gerektirir⁴².

Fiili fiyat artışları karşısında işverenlerin fiyat artış beklentilerini derhal, buna karşılık işçilerin beklentilerini işverenlerden daha geç düzenlemeleri, Friedman tarafından '**uyarlanabilir beklentiler**' kavramıyla açıklanır. Uyarlanabilir beklentiler kavramına göre, işçiler kısa dönemde fiyat beklentilerinde yanılmakta, işverenler içinse böyle bir yanılma söz konusu olmamaktadır.

Monetarist ve Keynesgil görüş arasındaki fark; Monetaristlere göre işçilerin beklentilerindeki yanılmanın kısa süre için geçerli olması, uzun dönemde tamamen ortadan kalkmasıdır. Oysa Keynesgil iktisatçılara göre uzun dönemde işçilerin yanılımları bir ölçüde azalmakta, fakat tamamen ortadan kalkmamaktadır.

Uyarlanabilir beklentiler kavramının Phillips Eğrisi analizi açısından önemi; işçilerin fiili fiyat artışları karşısında alım güçlerinde meydana gelen azalmayı henüz algılayamadıkları kısa dönemde enflasyonla işsizlik arasında bir trade-off'un varolması, ancak işçilerin beklentilerindeki yanılmanın farkına vardıkları uzun

⁴² Milton Friedman, 1977, s.454.

dönemde bu trade-off'un ortadan kalkmasıdır. Sonuçta kısa dönemde orijine dışbükey bir Phillips Eğrisi söz konusu olmakta, uzun dönemde ise eğri yatay eksene dik bir hal almaktadır.

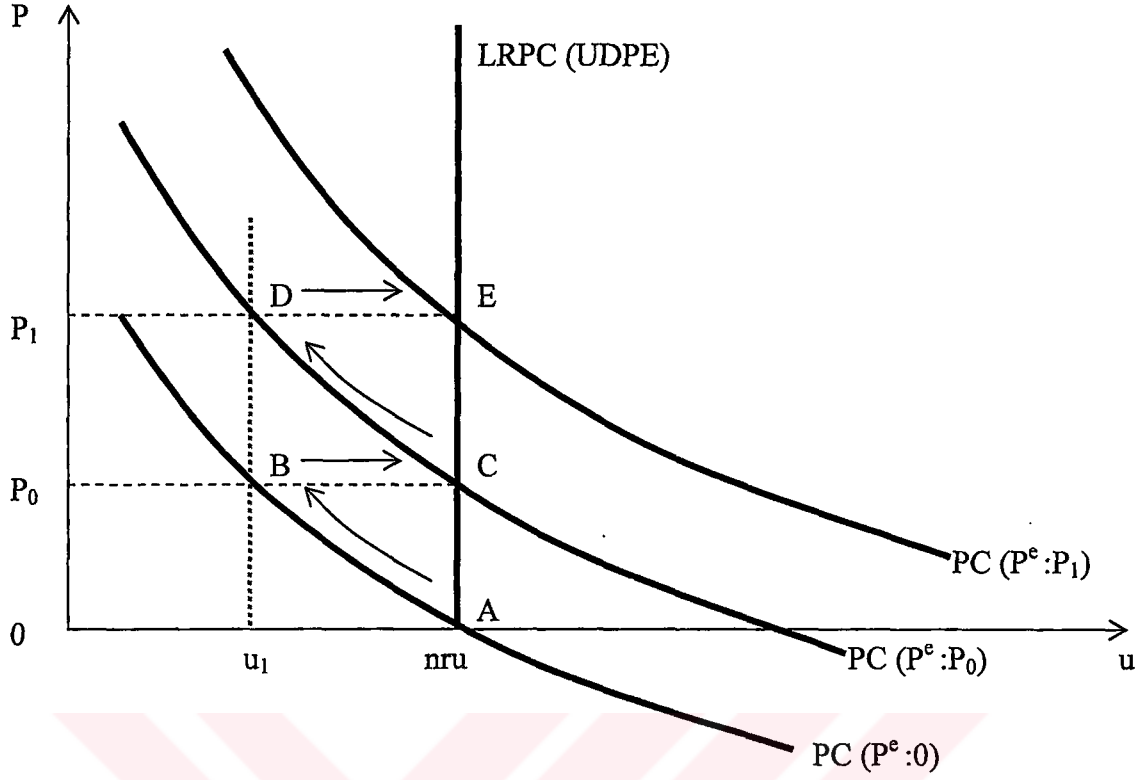
2.2.2. Kısa ve Uzun Dönem Phillips Eğrileri

Friedman'ın tabii işsizlik oranı ve uyarlanabilir beklentiler varsayımlarına dayanan, kısa ve uzun dönemli Phillips Eğrisi analizini anlamak için toplam nominal talebin tahmin edilmeyen bir biçimde hızla arttığını varsayalım:

Farklı mallara yapılan nispi talebin sürekli değiştiği bir ortamda, üreticiler bu talep artışının yaygın yada kendi mallarına olan özel bir talep artışı olup olmadığını bilmezler. Bu talep artışını kısmen kendi mallarına yapılan özel talep artışı olarak yorumlarlar ve umulan piyasa fiyatından daha yüksek bir fiyata, daha çok satacaklarını düşünürler. Böylece daha çok üretmek ve ilave işçileri çekmek için daha önce ödemeye razı olduklarından daha yüksek nominal ücret ödemeye razı olurlar. Üreticiler reel ücreti kendi ürünlerinin fiyatı açısından ele alırlar ve talep artışıyla birlikte ürün fiyatlarının yükseleceğini düşünürler. Bu düşünceye göre daha yüksek bir nominal ücret, daha düşük bir reel ücret olarak algılanabilir⁴³.

Uyarlanabilir beklentiler varsayımı gereği nominal ücretlerdeki bir artış, işçiler tarafından reel ücretlerin artması şeklinde yorumlanır. Friedman'ın bu yorumu aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

⁴³ Milton Friedman, a.g.m., s.457.

Şekil 2.5:Milton Friedman'ın Beklentilerle Genişletilmiş Phillips Eğrisi

Şekildeki her bir negatif eğimli eğri, belirli bir enflasyon oranı için geçerli olan Phillips Eğrisidir. Ekonomi başlangıçta A noktasında iken, hükümetin genişletici politikalar yoluyla toplam talebi arttırdığını varsayalım. Bu durumda yukarıdaki varsayımlar gereği ekonomi A'dan B'ye hareket eder, işsizlik oranı nru 'den u_1 'e düşer, enflasyon ise 0'dan P_0 'a yükselir. Bu hareket boyunca işçilerin fiyat artış beklentisi henüz değişmemiştir, fiyat artış beklentileri fiili fiyat artışlarının gerisindedir.

Fakat uzun dönemde işçiler fiyat artış beklentilerini değiştirirler ve nominal ücretlerinde fiili fiyat artışı olan P_0 oranında bir artış talep ederler. Böylece Phillips Eğrisi sağa kayarak yeni fiyat artış beklentisine göre yeni bir kısa dönemli Phillips Eğrisi oluşur. Ekonomi artık B noktasında değil, P_0 enflasyon oranı ve nru işsizlik oranına karşılık gelen C noktasında dengededir. Eğer hükümet işsizlik oranını düşürmekte ısrar eder ve genişletici politikalar uygulamaya devam ederse, ekonominin yeni denge noktası kısa dönemde D'ye, uzun dönemde E'ye kayar.

Görüldüğü gibi Monetarist yorumda kısa dönemde fiyat artış oranının yükselmesine katlanmak koşuluyla, genişletici politikalar yoluyla nru'dan daha düşük bir işsizlik oranına ulaşmak mümkündür. Ancak uzun dönemde 'uyarlanabilir beklentiler' varsayımı gereği tekrar nru'ya dönülmektedir. Sonuçta istihdam düzeyi değişmemekte, sadece fiyatlar genel seviyesi artmış olmaktadır. Şekilde de görüldüğü gibi uzun dönem Phillips Eğrisi nru'da yatay eksene diktir ve değişik fiyat artış beklentilerine göre oluşan kısa dönem Phillips Eğrileri, uzun dönem Phillips Eğrisini nru'da kesmektedir.

2.2.3. Ekonominin Kısa ve Uzun Dönemli Dengesi

Monetarist görüşte uyarlanabilir beklentiler varsayımı gereği, ekonominin kısa ve uzun dönem denge durumları farklı noktalarla temsil edilmektedir. Kısa dönem, işçilerin fiyat beklentilerindeki yanılmanın henüz düzeltilmediği dönem, uzun dönem ise işçilerin fiyat artışlarının etkilerini algıladıkları ve bunu ücret artışlarına yansıttıkları dönemdir. Bu bilgiler ışığında

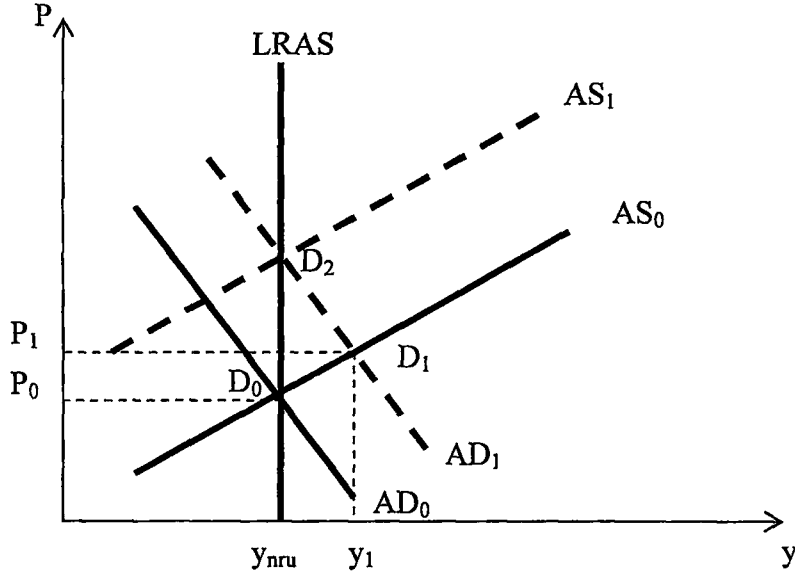
$Y_{(nru)}$:tabii işsizlik oranına karşılık gelen üretim düzeyi

AS :Toplam arz eğrisi

AD :Toplam talep eğrisi olmak üzere,

kısa ve uzun dönemli ekonomik denge aşağıdaki şekil yardımıyla gösterilebilir⁴⁴.

⁴⁴ Arjo Klamer, a.g.e., s.17.

Şekil 2.6: Monetarist Görüşte Ekonominin Kısa ve Uzun Dönemli Dengesi

Ekonomi başlangıçta AS_0 ve AD_0 eğrilerinin kesiştiği D_0 noktasında dengededir. Hükümet harcamalarının artması sonucu talep eğrisinin AD_1 konumuna yükselmesi durumunda, henüz işçilerin fiyat beklentilerinin değişmediği kısa dönemde, yeni denge noktası D_1 'de oluşur. Gelir seviyesinin $y_{(nru)}$ 'dan y_1 'e yükselmesinin sebebi, talep artışıyla birlikte yükselen fiyatların, reel ücretleri düşürerek karları arttırması ve daha çok üretmeyi cazip hale getirmesidir.

Uzun dönem denge durumu ise farklıdır. Uyarlanabilir beklentiler varsayımı gereği fiyatların P_0 'dan P_1 'e yükselmesi sonucu, işçiler fiyat artış beklentilerini değiştirerek meydana gelen bu fiyat artışını ücretlere yansıtırlar. Bu şekilde yeniden eski seviyesine dönen reel ücretler karları azaltır, üretim artışı cazip hale gelmekten çıkar. Böylece toplam arz eğrisinin AS_1 konumuna kaymasıyla üretim tekrar $y_{(nru)}$ seviyesine döner. Dolayısıyla uzun dönemli toplam arz eğrisi $LRAS$, $y_{(nru)}$ 'da yatay eksene dik bir eğri olarak oluşur.

2.2.4. Politika Tavsiyeleri

Klasik görüşün bir uzantısı olan Monetarist görüş, Keynesgil makro ekonomik politika reçetelerine karşıdır. Keynesgil sistemde devletin ekonomiye müdahale etmesinin arkasında yatan sebep, cari gelire bağlı olan tüketim ve yatırım harcamalarındaki dalgalanmalardan kaynaklanan efektif talep noksanıdır. Özel

yatırım harcamalarındaki daralma, çarpan-hızlandırıcı mekanizmasıyla gelir ve istihdamın azalmasına yol açtığından, devlet genişletici politikalarla özel harcamalarda meydana gelen bu azalmayı telafi etmelidir.

Monetarist görüşte ise özel kesim ekonomisi istikrarlıdır ve bu istikrar, tüketim fonksiyonunun cari gelire değil, nispeten daha istikrarlı olan sürekli gelire bağlı olmasıyla yakından ilişkilidir⁴⁵. Devletin neden olduğu talep şokları var olmadığı sürece piyasa dinamikleri sayesinde istikrar korunacaktır. Ekonomideki kısa süreli dalgalanmaların sebebi devletin uyguladığı yanlış para politikalarıdır. Daha net bir ifadeyle, istikrarsızlıkların kaynağı devlettir.

Monetarist görüşe göre, istikrarın bozulmasında veya sağlanmasında, devletin uygulayacağı para politikası etkin bir role sahiptir. Çünkü para arzı nominal gelir düzeyini etkileyen en önemli faktördür⁴⁶. Para talebinin faiz elastikiyeti düşük olduğundan para arzındaki bir artış derhal ekonomiye yansır. Ancak yine de devlet para politikasını reel gelir ve istihdamı arttırmak amacıyla değil, özel sektöre güven verip istikrarı sağlamak amacıyla kullanılmalıdır. Zaten piyasa dinamikleri ekonominin tabii işsizlik oranında dengeye gelmesini sağlayacağından, para arzı verimlilik artışına bağlı olarak önceden belirlenen sabit bir oranda, büyüme hızına eşit, hatta yatırımları teşvik ve bir miktar da monetarizasyon için büyüme hızının biraz üzerinde arttırılmalıdır.

Friedman para arzının hangi oranda arttırılması gerektiğinden çok, sabit bir oranda arttırılması gerektiği üzerinde durur. Nitekim gereğinden çok para arzı artışı enflasyona, gereğinden az para arzı artışı ise resesyona neden olmaktadır. Bununla birlikte para arzı artışının sabit olduğu bir ortamda, faiz haddi ödünç verilebilir fon talebindeki değişmelere göre belirlenir. Refah dönemlerinde faiz haddi artar, resesyon dönemlerinde ise azalır. Böylece faiz haddi de ekonomik istikrara katkıda bulunmuş olur⁴⁷.

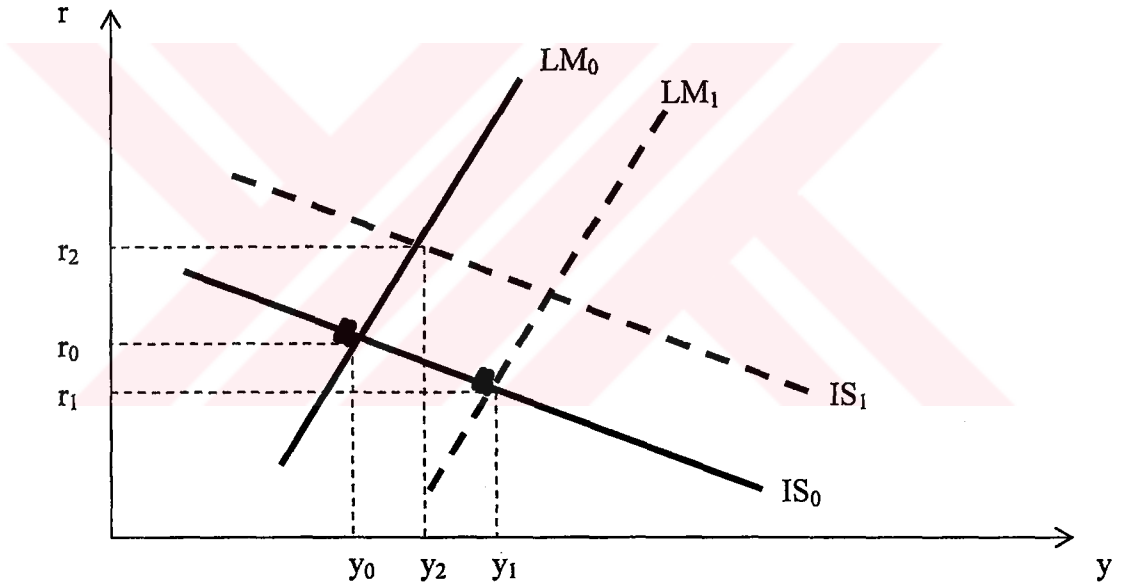
⁴⁵ Merih Paya, *Makro İktisat*, s.287.

⁴⁶ K. Alec Chrystal, Richard Lipsey, *Positive Economics*, 8th. Ed., Oxford University Press, New York, 1995, s.698.

⁴⁷ Osman Z. Orhan, *a.g.e.*, s.117-118.

Monetaristlere göre maliye politikasının etkinliği ise sıfırdır. Para arzı artışı ile finanse edilen genişletici maliye politikaları kısa dönemde reel gelir ve istihdamı arttırıyor gibi gözükse de, bu artışın sebebi maliye politikaları değil, bunun gerisinde yatan para arzı atışlarıdır. Para arzı artışı ile finanse edilmeyen maliye politikaları ise, faiz haddinin yükselmesine ve crowding-out etkisini ortaya çıkararak özel yatırım harcamalarının azalmasına neden olur. Sonuçta toplam talep artmaz, sadece toplam talebin özel ve kamu kesimi arasındaki dağılımı değişmiş olur.

Para talebinin faiz elastikiyetinin düşük, yani LM eğrisinin dik, buna karşılık yatırımların faiz elastikiyetinin yüksek, yani IS eğrisinin yatık olduğunu savunan Friedman'a göre, para ve maliye politikalarının etkinliği aşağıdaki şekil yardımıyla gösterilebilir⁴⁸.

Şekil 2.7: Monetarist Görüşte Para ve Maliye Politikalarının Etkileri

Genişletici maliye politikalarının etkisi IS eğrisinin IS_0 'dan IS_1 konumuna, genişletici para politikalarının etkisi ise LM eğrisinin LM_0 konumundan LM_1 konumuna gelmesiyle temsil edilmektedir. Genişletici para politikası yoluyla reel gelir y_0 'dan y_1 'e yükselmiş, faiz haddi ise r_0 'dan r_1 'e düşmüştür. Genişletici maliye

⁴⁸ Richard T. Froyen, *Macroeconomics*, Macmillan Co., 1990, s.286.

politikası ise gelirin y_0 'dan y_2 'ye yükselmesine neden olurken, faiz haddini r_0 'dan r_2 'ye yükseltmiştir.

Şekilde açıkça görüldüğü gibi para politikası yoluyla meydana gelen kısa dönemli reel gelir artışı ($y_1 - y_0$), maliye politikası yoluyla meydana gelen kısa dönemli reel gelir artışından ($y_2 - y_0$) daha fazladır. Üstelik maliye politikası reel gelirin az bir miktar artmasını sağlarken, faiz haddinin oldukça yükselmesine ($r_2 - r_0$) neden olmakta, önemli bir crowding-out etkisi yaratmaktadır.

Monetarist görüşte St. Louis modeli, crowding-out etkisinin ampirik bir kanıtı olarak gösterilmektedir. Modelin temel eşitliği, hükümet harcamalarında ve para arzında meydana gelen değişmelerin nominal gelir üzerindeki etkisini açıklayan indirgenmiş gecikmeli bir fonksiyondur. Bu eşitlik para ve maliye politikasının nominal gelir üzerindeki nispi etkisini ölçmek üzere tasarlanmıştır. Modelin açıklanan son versiyonunda değişkenler, büyüme oranları açısından ele alınmıştır.

St.Louis Monetarist Modeli için Tahmin Edilen Harcama Eşitliği⁴⁹

Parasal büyümedeki değişim		Hükümet harcamalarındaki büyümenin değişimi	
m_0	0.40	e_0	0.008
m_1	0.41	e_1	0.06
m_2	0.25	e_2	0.00
m_3	0.06	e_3	-0.06
m_4	-0.05	e_4	-0.07
TNGE	1.06	TNGE	0.03

$$y_t = c + \sum m_i M_{t-i} + \sum e_i E_{t-i}$$

Y_{t-i} : t-i üç aylık dönemde nominal milli gelirin büyüme hızı

m_{t-i} : t-i üç aylık dönemde para artı mevduattan oluşan para arzındaki büyüme

⁴⁹ Keith M. Carlson, 'Does The St. Louis Equation Now Believe in Fiscal Policy?', Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, February, 1978, s.17.

E_{t-i} : t-i üç aylık dönemde hükümet harcamalarındaki büyüme oranı

TNGE: Toplam nominal gelir etkisi

Tablodan görüldüğü gibi parasal büyüme hızındaki değişiklik birinci üç aylık dönemde %0.40, ikinci üç aylık dönemde %0.41, üçüncü üç aylık dönemde %0.25 olarak gerçekleşmiştir. Modele göre hükümet harcamalarının büyüme hızının sabit tutulması durumunda, birinci dönemde parasal büyümede meydana gelen %1'lik bir artış, dördüncü dönemin sonunda nominal milli gelirin büyümesini %1.06 oranında arttırmaktadır.

Hükümet harcamalarının büyümesindeki bir değişiklik ise, nominal gelirin büyüme hızını önce arttırmakta, daha sonra üçüncü ve dördüncü dönemler boyunca azaltmaktadır. Para arzındaki büyümenin sabit tutulması durumunda hükümet harcamalarının büyüme hızındaki %1'lik bir artış, dördüncü dönemin sonunda nominal gelirin büyümesini toplam %0.03 oranında arttırmaktadır.

Tablodan çıkan sonuç; para arzının büyüme hızıyla nominal milli gelirin büyüme hızı arasında güçlü bir ilişki olduğu, ancak hükümet harcamalarının büyüme hızıyla nominal milli gelirin büyüme hızı arasındaki ilişkinin tatmin edici olmadığıdır.

Bu ve benzer modellere rağmen Keynesgiller ve Monetaristler arasında maliye politikalarının crowding-out etkisine yönelik tartışmalar hala devam etmektedir. Para arzındaki değişikliklerle finanse edilmeyen hükümet harcamalarının faiz haddini yükseltmek ve yatırımları azaltmak suretiyle bir crowding-out etkisi meydana getireceği konusunda bir anlaşmazlık yoktur. Asıl anlaşmazlık crowding-out etkisinin %100 olup olmadığı üzerinedir. Ampirik kanıtlar sadece crowding-out etkisinin değişik derecelerini göstermeye yöneliktir. Bununla birlikte crowding-out etkisi yavaş gelişmekte ve nominal terimlerden ziyade reel terimler üzerinde etkisini göstermektedir⁵⁰.

⁵⁰ Keith M. Carlson and Roger W. Spencer, 'Crowding Out and Its Critics', Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, December, 1975, s.15.

Friedman, devletin ekonomiye sosyal amaçlı müdahalelerine de karşıdır. Ona göre, bu amaçla harcanan gelirin önemli bir kısmı bürokrasiye gitmekte, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmamakta ve bireylerin çalışma isteğini azaltmaktadır.

Friedman'a göre tıpkı Klasik sistemde olduğu gibi reel gelir; sermaye birikimi, teknolojik gelişme, tabii kaynaklar, işgücü ve verimliliği gibi reel faktörlere bağlı olduğundan para politikası yoluyla arttırılmaya çalışılmamalıdır. Üstelik para arzı nominal parametrelerin bugünkü değerleriyle değil, kesin olarak belirlenemeyen bir süre sonraki değerleriyle ilişkilidir. Bugünkü enflasyon ortamında uygulamaya konulan sıkı para politikası etkilerini göstermeye başladığında, ekonomi enflasyondan kurtulmak üzere olabilir. Bu durumda geçmiş dönem şartlarına göre uygulamaya konulan sıkı para politikası, işsizliğin artmasına ve ekonominin durgunluk sürecine girmesine neden olabilir. Benzer şekilde durgunluk döneminde uygulamaya konulan genişletici para politikası etkilerini göstermeye başladığında ekonomi canlanma dönemine girmişse, bu sefer de enflasyonist eğilimler ortaya çıkabilir. O halde bütçe denk olmalı, para arzı ekonomide istikrar sağlamak üzere önceden belirlenen sabit bir oranda arttırılmalıdır.

Monetarist politikalar ABD'de R. Reagan döneminde ve İngiltere'de M.Thatcher döneminde uygulamış, fakat istenen oranda ne enflasyon düşürülebilmiş, ne de işsizlik önlenebilmiştir. Monetarist iktisatçılar ise işsizlik oranındaki değişimleri nru'nun yapısındaki değişmelere bağlamışlardır⁵¹.

2.3. YENİ KLASİKLER VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ

2.3.1. Yeni Klasik Sistemin Genel Hatları

Thomas Sargent, Neil Wallace, Robert J.Barro'nun önemli katkılar sağladığı Yeni Klasik sistem, ilk defa 1969'da Robert E. Lucas Jr. tarafından ortaya atıldı. Lucas, 1961'de John F. Muth tarafından mikro ekonomik problemlerin çözümüne yönelik olarak ortaya atılan rasyonel beklentiler hipotezini, makro ekonomik analize aktardı.

⁵¹ Olivier Blanchard, Lawrence Summers, 'Hysteresis and the European Unemployment Problem' NBER Macroeconomics Annual, 1986, s.55.

1970'li yıllarda yaşananlar Keynesgil sistemin gözden düşmesine neden olurken, Monetarizm yanında ilk Klasik sistemin uzantısı olan Yeni Klasik görüşün de giderek güçlenmesine neden oldu. O dönemde özellikle İngiltere ve Amerika'da ekonomik liberalizmin ön plana çıkması, muhafazakar felsefeyi benimseyen bu görüşlerin hızla benimsenmesini sağladı. İleri düzeyde matematiksel analize yer vermesi ve bu görüşün anlaşılabilirliği için eski sistemlerin bilinmesinin zorunlu olmaması, özellikle genç akademisyenler tarafından Yeni Klasik sistemin çekiciliğini arttırdı⁵².

Yeni Klasik sistemin çekiciliğinin bir başka sebebi de, o dönemde Keynesgil makro analizin sağlam mikro temelleri olmamasına rağmen, Yeni Klasik sistemin rasyonel beklentiler ve fiyat ve ücretlerin esnekliği olmak üzere iki temel mikro yaklaşımdan hareketle makro ekonomik dengeye ulaşmasıydı. Nitekim Yeni Klasik iktisatçılar, Walrasgil mezarçı yerine rasyonel beklentiler varsayımını geliştirmişler, tıpkı ilk Klasik sistemde tam rekabet şartlarının, fiyat ve ücret esnekliği ile Walrasgil genel denge analizinin kabulü sonucu otomatik tam istihdam dengesine ulaşılması gibi, bütün piyasaların eşanlı dengesi sonucuna ulaşmışlardır. Yeni Klasik sistemde mikro analizden makro analize geçilirken, temsili birimler seçilir ve her birimin temsili birim gibi hareket edeceği varsayılarak basit toplama yoluna başvurulur.

Yeni Klasik Okul iki temel varsayıma dayanır:

1. Ücret ve fiyat esnekliği sonucu hemen hemen anlık olan piyasa dengesi
2. Rasyonel beklentiler

Analiz klasiktir, çünkü ücret ve fiyat esnekliğinin ekonomiyi tam istihdam üretim seviyesine yönlendirdiği varsayılır. Aynı zamanda analiz yenidir, çünkü hem Walrasgil mezarçı yerine rasyonel beklentiler varsayımını ikame edilmiş, hem de fiyat

⁵² Robert E. Lucas, Thomas Sargent, 'After Keynesian Macroeconomics', **After the Phillips Curve: Persistence of High Inflation and High Unemployment**, Boston, Federal Reserve Bank of Boston Conference Series, No.19, 1978.

ve ücret esnekliğinin neredeyse anlık olduğu kabul edilmiştir⁵³. Bu varsayımlar altında toplam talep, tam istihdam seviyesindedir ve para ve maliye politikaları toplam talep seviyesini değil, sadece toplam talebin bileşimini etkileyebilir. Gözlenen her türlü işsizlik, tabii işsizliktir ve makro ekonomik dürtüler tabii işsizlik oranını değiştirebilir.

Bu iki temel ilke, sürpriz niteliğinde olmayan ekonomi politikalarının etkisizliği sonucunu verir. Yeni Klasikler Monetaristlerden daha radikal bir yaklaşımla, para ve maliye politikalarının kısa dönemde dahi reel gelir ve istihdamı etkilemeyeceğine inanırlar. Parasal ücret gibi önceden belirlenmesi gereken değişkenler, tam istihdamı sağlaması umulan seviyede belirlenir. Sadece umulmayan değişiklikler bu değişkenlerin uygunsuz bir değer almasına ve doğal orandan sapmasına neden olur.

2.3.1.1.Rasyonel Beklentiler Hipotezi

Rasyonel beklentiler hipotezi, 1930'larda Stockholm Beklentiler Okulu ile başlayan bazı fikirleri sürdüren John Muth tarafından 1961'de ortaya atıldı. Bu okul, geleceğe ilişkin beklentilerin, şimdiki ekonomik değişkenleri ve politikayı nasıl etkileyeceğini formüle eden iyi bir metod ortaya koymaya çalışıyordu. Muth'a kadar okulun analizi bir çok makro ekonomik teoride gözden kaçırıldı. Muth'un rasyonel beklentiler kavramı, okulun çabalarını ortaya koyan fikirlerin gelişmesine yardımcı oldu.

Muth 1961'deki makalesini yayınlamadan önce, ekonomistler genellikle bireylerin şimdiki ve geçmiş bazı fiyatların ortalamasını alarak, gelecekteki fiyatları tahmin ettiklerini varsayan modeller kuruyorlardı. Fakat bu modellerde ne ortalamasının nasıl seçildiği analizi açıktı, ne de bu metod bir bütün olarak sağlam temele dayanıyordu. Sadece makul gözüktüğü için kullanılıyordu. Muth üç soruya cevap aradı⁵⁴:

-Gerçekte karar vericiler tarafından hangi çeşit bilgi kullanılır ?

-Gelecek durumları tahmin etmek için söz konusu bilgi nasıl bir işleme tabi tutulur ?

⁵³ David Begg, Stanley Fischer, Rudiger Dornbusch, *Economics*, 2.ed., McGraw Hill, 1996, s.672.

⁵⁴ David Colander, *Macroeconomics*, Foresman and Company, London, 1986, s.321.

-Sistemin yapısındaki veya mevcut bilginin miktarındaki bir değişiklik nedeniyle beklentilerin ne yönde değişeceği nasıl tahmin edilebilir ?

Muth, bireylerin beklentilerini mevcut tüm bilgiyi kullanarak oluşturduklarını ve bu beklentilerin gelecek olayların bilinen tahminleriyle ve ekonomik teoriden türetilenle aynı olacağını kanıtlamaya çalıştı. Bu cevap rasyonel beklentiler için temel oldu.

Muth'un bu düşünceleri bireysel piyasalara yönelikti. 1970'lerin başında Robert Lucas, Thomas Sargent ve Neil Wallace Muth'un fikirlerini makro ekonomiye taşıdılar ve rasyonel beklentiler varsayımının makro ekonomik modeller için can alıcı bir etkiye sahip olduğunu kanıtlamaya çalıştılar.

Aslında rasyonel beklentiler kavramı, Monetaristlerin para politikasının kısa dönemde reel etkilerinin olabileceği şeklindeki görüşlerine karşı çıkıp, kısa dönemde dahi hükümet politikalarını rededen iktisatçıların, uyarlanabilir beklentiler varsayımına bir tepkisi olarak ortaya çıktı⁵⁵.

Monetarist görüşte, beklentiler geçmiş dönem verilerinden hareketle oluşturulur, beklentilerin oluşmasında cari dönem verileri kullanılmaz⁵⁶. Kısa dönemde işçiler fiyat artış beklentilerinde sistematik yanılığa düşerler ve fiyat artış beklentileri fiili fiyat artışlarının aşağısında kalır. Kısa dönemli bu yanılığ, pozitif eğimli kısa dönem toplam arz eğrisinin oluşmasına ve Keynesgil iktisat politikalarının anlamlı bir süre reel değişkenler üzerinde etkili olmasına neden olur. Kısa dönemde bireyler hata yapabilir, ancak uzun dönemde hata öğrenilir ve hatanın öğrenilmesi, ekonominin nru dengesine dönmesini garanti eder⁵⁷.

Rasyonel beklentiler varsayımına göre ise, kıt olan bilgi değerlidir ve israf edilemez. Beklentiler oluşturulurken sadece geçmiş döneme ait bilgiler değil, cari dönem bilgileri de kullanılır. Bu nedenle kısa dönemde dahi sistematik hata söz konusu

⁵⁵ Christopher Torr, *Equilibrium, Expectations and Information on A Study of the General Theory and Modern Classical Economics*, Westview Press, Colorado, 1988, s.91.

⁵⁶ K. A. Chrystal, *Controversies in Macroeconomics*, 2.nd ed., Great Britain, 1971, s.73.

⁵⁷ Edward E. Williams, M. Chapman Findlay, 'Risk and the Role of Failed Expectations in an Uncertain World', *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol.IX, No.1, Fall 1986, s.35.

değildir, yani bireyler ısrarla aynı hatayı yapmazlar, yapılan hatalar önceki dönemlerdeki tahmin hatalarından bağımsızdır.

Rasyonel beklentiler varsayımı mevcut ve konuyla ilgili tüm bilginin optimal kullanımını gerekli kılar. Varsayıma inananlar bilginin sınırlı olduğunu farkındadır. Bilginin elde edilebilir ve konuyla ilgili olup, optimal kullanımını anlamak için mal piyasasında yatırım yapmak ve bu amaçla X şirketinin malını satın almak isteyen bir birey düşünelim. Bu birey gelecek yıl şirketin karının ne olacağını bilmek ister. Bu bilgiye sahip olursa, şirketin ürününün gelecek yılki fiyatını gerçeğe daha yakın tahmin edebilir. Fakat bu bilgi, kolaylıkla ulaşılabilecek bir bilgi değildir. X şirketinin gelecek yılki karı tam olarak bilinemeyeceğinden, X'in ürününün gelecek yılki fiyat tahmini rasyonel değildir. Diğer taraftan şirketin üretimi normal olarak pazartesileri artıyor, cumaları azalıyor, birey bunun farkında olmalıdır. Bu, birey için piyasa araştırması sonucu elde edilebilecek bir bilgidir.

İkinci olarak, bilginin tümü önemli değildir. Halka açık bazı bilgiler ilgilenilen değişkenin tahminiyle ilgili olmayabilir. Mesela, X şirketinde çalışanların kaçının bayan, kaçının erkek olduğu, ürünün gelecekteki fiyatını etkileyen bir konu olmadığından önemsizdir. Rasyonel bir tahminci bu bilgiyi önemsememelidir. Fakat şirketin ürünlerinin fiyatı haftanın belirli günlerine göre farklılaşıyorsa, tahminci, bulunduğu günün hangi gün olduğunu bilmelidir.

Son olarak bilginin optimal kullanımı için, bir tahmin yapılmadan önce konuyla ilgili, elde edilebilir tüm bilgilerin istatistiksel sonuçları doğru olarak kullanılmalıdır.

Bu şartları bir bütün olarak değerlendirirsek, rasyonel beklentiler varsayımına göre, yapılan tahminlerin doğru olması zorunluluğu yoktur. Önemli olan, yapılan tahminlerde, daha iyi istatistiksel metodlara başvurmayı gerektirecek sistematik hatanın yapılmamış olması, tüm bireylerin aynı hataya düşmemesidir⁵⁸.

⁵⁸ B. T. Mc. Callum, *The Monetary Economics Theory and Policy*, Macmillan Publishing Company, New York, 1989, s.143.

Rasyonel beklentiler varsayımından önce kar maksimizasyonu yapan firmaların ve fayda maksimizasyonu yapan bireylerin kendi arz ve talep eğrilerinin şeklini bildikleri varsayıyordu. Bu varsayım, Patinkin'in bireysel deneyim seviyesi (individual experiment level) olarak adlandırdığı bilgiyi kapsıyordu. Makro ekonomik modellerdeki bireylerin, arz ve talep modellerinin nasıl çalıştığını bildikleri yönünde bir varsayım yoktu. Oysa rasyonel beklentiler varsayımının gelişmesiyle birlikte bireylerin sistemin, özellikle de fiyat oluşumunu açıklayan arz ve talep analizinin nasıl işlediğini bildikleri varsayıldı⁵⁹. Modelde arz ve talep analizinin nasıl çalıştığını bilen bireyler, bu bilgiyi fiyat hareketleriyle ilgili beklentilerini oluştururlarken kullanırlar. Bireylerin beklentileri, modeli inşa eden ekonomistin beklentileriyle aynıdır. Kısacası modeldeki bireylerin modelin işleyişini model kurucu kadar iyi bildikleri varsayılır.

Yeni Klasik iktisatçılar, rasyonel beklentiler varsayımının terk edilmesi durumunda, istenilen sonuca ulaşmak üzere bireylerin davranışlarıyla ilgili olarak her türlü keyfi varsayımın yapılabileceğine inanırlar ve Keynesgil sistemi bu özelliğe sahip olduğu gerekçesiyle eleştirirler.

2.3.1.2. Ücret ve Fiyatların Esnekliği Varsayımı

Yeni Klasik iktisatçılar tüm fiyatların aşağı ve yukarı doğru esnek (flexible) olduğunu varsayarlar. Ücret ve fiyatların esnek olması, ekonominin Walrasgil mikro genel denge analizi çerçevesinde miktar ayarlamaları yanında, fiyat ayarlamaları sonucu, kendiliğinden tabii işsizlik oranında dengeye gelmesini sağlar. Nitekim Yeni Klasikler tıpkı Monetaristler gibi ekonomilerde her zaman mevcut olan bir miktar işsizlik karşısında, ilk Klasik sistemdeki tam istihdam denge noktası yerine, tabii işsizlik oranına karşılık gelen denge noktasını kabul etmişlerdir.

Yeni Klasik iktisatçıların temel varsayımı fiyat ve ücretlerin esnek olduğu varsayımdır. Bu varsayım rasyonel beklentiler varsayımından daha önemlidir. Çünkü bazı Keynesgil iktisatçılar rasyonel beklentilerle çalışan, fakat ücret ve

⁵⁹ Christopher Torr, a.g.e., s.90.

fiyatların esnek olmadığı modeller kurmuşlar, bu modellerde Keynesgil eksik istihdam dengesinin varlığı ve iktisat politikalarının etkinliği sonucuna ulaşmışlardır⁶⁰.

2.3.1.3. Bütün Piyasaların Eşanlı Dengesi (All Markets Clear)

Bir piyasanın dengede olması, o piyasadaki satıcıların arz etmek istedikleri miktarla, alıcıların satın almak istedikleri miktarın eşit olması demektir. Bütün piyasaların aynı anda dengede olup olmayacağı, yada böyle bir dengenin ne kadar zamanda sağlanacağı makro ekonomik tartışmaların temelinde yatan sorudur.

Yeni Klasik sistemde, rasyonel beklentiler ile ücret ve fiyatların esnekliği varsayımları bütün piyasaların eşanlı dengesi sonucunu doğurur. Bu durumda ekonomi nru'da dengede olacağından parasal genişleme üretimi değil, fiyatları arttırır, mali genişleme ise toplam talep nru seviyesinde kalacak şekilde, özel tüketim ve yatırım harcamalarının azalmasına neden olur.

Keynesgil sistemde ise bütün piyasalar, özellikle de emek piyasası her zaman dengede değildir. Geleceğin belirsizliği ve sık sık ücret ayarlamasının maliyetlerinden kaçınmak için ücret sözleşmeleri yapılırlar. Bu sözleşmelerin neden olduğu nominal ücret esneksizlikleri, toplam talepteki bir azalma sonucunda reel gelir ve istihdamın azalmasına neden olur. Böyle bir durumda genişletici para ve maliye politikaları reel gelir ve istihdamı arttırır.

Oysa Yeni Klasik iktisatçılara göre, ücret sözleşmeleri yapılırken işçi ve işveren temsilcileri ekonominin işleyişiyle ilgili olarak tam bilgiye sahiptirler. Örneğin; bir arz şokundan sonra hükümetin enflasyonun hızlanmasına izin vermesinden şüphelenen işçi temsilcileri, sözleşmelerde bir hayat pahalılığı ödemesi (**cost-of-**

⁶⁰ Stanley Fischer, 'Long-term Contracts, Rational Expectations and the Optimal Money Supply Rule', Journal of Political Economics, Vol.85, No.1, February, 1977.

John B. Taylor, 'Monetary Policy During a Transition to Rational Expectations', Journal of Political Economics, October, 1975.

living adjusment) talep ederler. Böylece uzun dönemli sözleşmelerin neden olacağı nominal ücret katılıkları önlenmiş olunur⁶¹.

Keynes'in teorisinden önce iktisatçıların çoğu bütün piyasaların eşanlı dengesini doğal karşılıyorlar, yüksek işsizlik dönemlerini bu düşünce kapsamında açıklamaya çalışıyorlardı. Savaş sonrası dönemde ise ekonomistlerin çoğu piyasaların sürekli dengede olmayabileceği görüşünü benimsediler.

1960'ların sonunda, özellikle de 1970'lerde, sarkaç yeniden tersine işlemeye başladı ve birçok iktisatçı ücret katılığı gönülsüz işsizliğe yol açtığına, işçilerin, gönülsüz işsizliğin maliyetlerinden kaçınmak üzere ücretleri daha esnek hale getirmenin bir yolunu bulacakları fikrini benimsemeye başladı. Bu dönemde Keynes'in ücret katılığı varsayımının makul mikro temelleri olmadığını söylemek moda haline geldi⁶².

1980'lerde ise yine ters yönlü bir düşünce hareketi ağırlık kazandı. Keynesgel iktisatçılar ücret katılığına sağlam mikro temeller kazandırmaya başladılar. Artık daha az iktisatçı otomatik eşanlı denge varsayımına inanıyordu.

Bu tartışmalar henüz sonuçlanmamış olup makro ekonomik analizin derinleşmesine hizmet etmektedir.

2.3.2. Yeni Klasik Sistemde Ekonominin Genel Dengesi

Klasik sistemde denge, Friedman-Lucas arz fonksiyonu yardımıyla açıklanabilir⁶³. Bu açıklama aynı zamanda Monetarist sistemle Yeni Klasik sistemin ve dolayısıyla rasyonel beklentilerle uyulanabilir beklentilerin karşılaştırılmasına da olanak tanır.

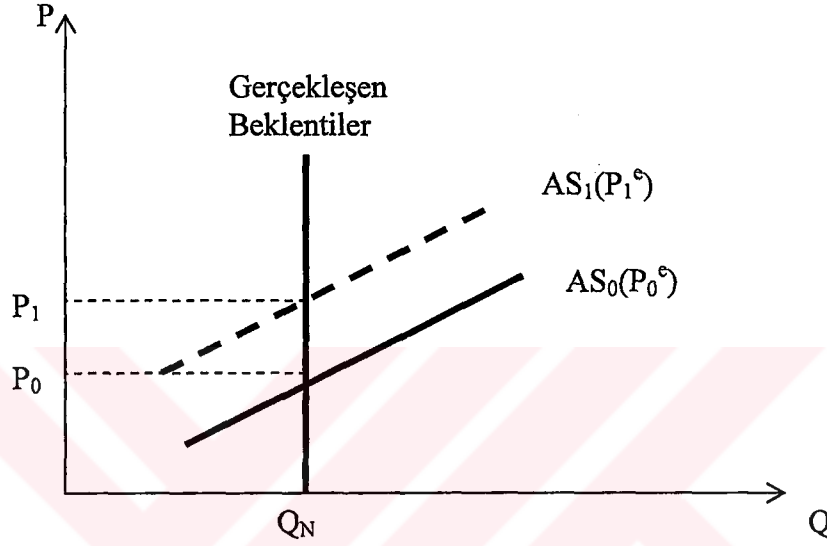
Monetarist modelin kısa dönemli arz eğrisi $AS_0(P_0^e)$ 'dir. Parantez içindeki terim işçilerin fiyat beklentilerini yansıtır ve fiyat beklentileri değiştiğinde arz eğrisinin

⁶¹ Robert J. Gordon, *Macroeconomics*, 5th. Ed., Harper Collins Publishers, 1990, s.200-201.

⁶² David Begg, Stanley Fischer, Rudiger Dornbusch, *Economics*, 2nd Ed., McGraw Hill, 1996, s.670.

⁶³ Robert J. Gordon, *a.g.e.*, s.195-200.

kayarak pozisyonunun da deęiőeceęini gösterir. Beklenen daha yüksek fiyatlar ($P_1^e > P_0^e$) arz eğrisini yukarı kaydırarak $AS_1(P_1^e)$ konumuna getirir. Friedman-Lucas arz eğrisinin konumu, işçilerin fiyat beklentileri tarafından belirlenir.

Şekil 2.8:Friedman-Lucas Arz Eğrisi

Şekilde arz eğrisinin bir eğri olarak değil de düz bir çizgi olarak gösterilmesi, arz eğrisini temsil eden basit eşitliğin kullanılmasına izin verir.

$$Q = Q_N + h(P - P^e)$$

Q_N : nru'ya karşılık gelen reel gelir

Q :Gerçekleşen reel gelir

P : Gerçekleşen fiyatlar genel düzeyi

P^e :Beklenen fiyatlar genel düzeyi

Bu eşitlik gerçekleşen reel gelirin; nru'ya karşılık gelen reel gelir ile, beklenen fiyatla gerçekleşen fiyat arasındaki farkın h katının toplamına eşit olduğunu gösterir. P_e 'nin üzerindeki fiyat fazlalığı, **fiyat sürprizi (price surprise)** olarak ta adlandırılır.

Q, sadece gerçek fiyatlar beklenen fiyatların üzerine çıktığında Q_N seviyesini aşabilir.

Örneğin;

$$\begin{array}{ll} P:1,1 & Q_N:4000 \\ P^e:1 & h:2000 \text{ ise Fiyat sürprizi} = 0,1 \text{ ve} \end{array}$$

$$Q = 4000 + 2000 (1 - 1,1) = 4200' \text{dir.}$$

Gerek bu eşitlik, gerekse yukarıdaki şekildeki SS eğrisi, genellikle Lucas arz fonksiyonu olarak adlandırılrsa da, Friedman'ın modeli de böyle bir arz fonksiyonu içerir. Ancak Lucas, uyarlanabilir beklentiler yerine rasyonel beklentiler varsayımını geliştirerek genişletici politikaların kısa dönemli etkilerini dahi redetmiştir.

Modelin Friedman versiyonu işçilerin kısa dönemli yanılgılarını, Lucas versiyonu ise, işçilerin de tıpkı işverenler gibi rasyonel olduklarını vurgular. Firmalar rekabetçi piyasalarda satış yaparlar ve kendi fiyatları üzerinde kontrole sahip değillerdir. Firmaların daha fazla üretmesi için, ürettikleri malın fiyatının üretimde kullanılan girdilerin fiyatlarından daha fazla artması gerekir. Firmalar kendi ürünlerinin fiyatını bilirler, ancak bilgi engelleri diğer piyasalarda ödenen fiyatların bilinmesini engeller.

Firmalar, diğer piyasalarda belirlenen fiyat tahminlerini (P^e), mümkün olan en iyi şekilde oluşturmak için rasyonel beklentileri kullanırlar. Eğer onların P^e ile ilişkili olan kendi ürün fiyatları (P) artarsa, daha yüksek kar beklentisi içine girerler ve üretimi artırırlar. Böylece üretim Q_N 'in üzerine çıkabilir. Bu düşünce, Lucas'ın konjonktür dalgalamaları açıklamasına da temel teşkil eder.

Firmalar kendi ürünlerinin fiyatındaki bir artışın, diğer firmalar tarafından eşitlenip eşitlenmeyeceğini tahmin ederlerken, geçmiş fiyat davranışları bilgisine rasyonel beklentileri uygularlar. Eğer geçmişte kendi ürünlerinin fiyatı, hammadde fiyatlarıyla

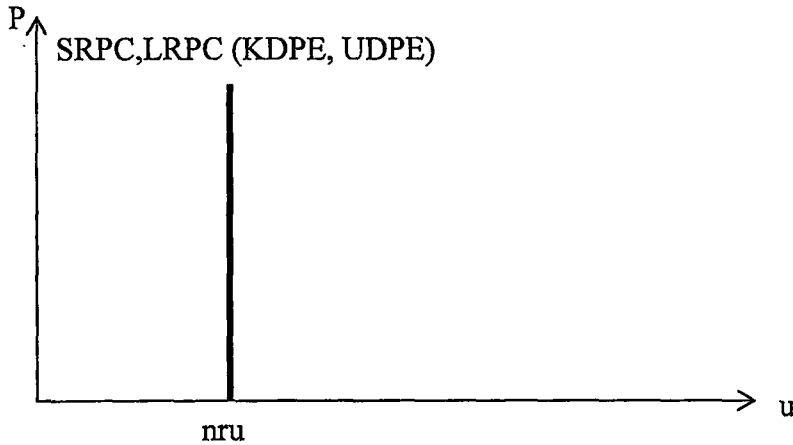
benzer bir hareket sergilemişse, o zaman firmalar bunun tekrar edeceğini umarlar, P^e 'nin P ile orantılı olarak artacağını varsayarlar ve üretimi arttırmazlar.

Kısaca; eğer geçmişte arz veya talep şokları karşısında firmanın ürünlerine yönelik tek fiyat hareketi yaşanmışsa firma üretimini artırır. Buna karşılık, firma için söz konusu olan fiyat hareketleri ekonominin geri kalanında taklit ediliyorsa, firma kendi ürününün fiyat artışlarının, hammadde üreticilerinin maliyetlerindeki artışla taklit edileceğini tahmin eder ve daha fazla üretmeyi rededer.

Dolayısıyla; eşitlikteki h katsayısı önceden tek fiyat hareketi yaşayan firmalar için yüksek, fiyat hareketleri ekonominin bütünü tarafından taklit edilen firmalar için düşük olmaktadır. Rasyonel beklentiler varsayımına göre sürpriz politikalar dışında h 'ın alacağı değer sıfırdır. Dolayısıyla gerek kısa, gerekse uzun dönemde toplam arz eğrisi nru 'ya karşılık gelen reel gelir seviyesinde yatay eksene diktir.

2.3.3. Yeni Klasik Sistemin Phillips Eğrisi Analizi

Yukarıdaki varsayımlar sonucu Yeni Klasik sisteme göre, kısa dönemde dahi enflasyon ve işsizlik arasında bir trade-off yoktur. Phillips eğrisi gerek kısa, gerekse uzun dönemde nru 'da yatay eksene diktir.

Şekil 2.9:Yeni Klasik Sistemde Kısa ve Uzun Dönemli Phillips Eğrisi

Yeni Klasiklere göre işsizlikle enflasyon arasında sadece, fiili enflasyon beklenen enflasyondan farklı olduğunda bir ilişki söz konusu olabilir. Oysa rasyonel beklentiler varsayımı, enflasyon düşüyorken enflasyonist beklentilerin çok yüksek olmasını veya enflasyon artıyorken enflasyonist beklentilerin çok düşük olmasını engeller. İşçiler en son verileri ve en iyi mevcut ekonomik modelleri kullanarak enflasyon tahminlerini, daima mümkün olan en iyi şekilde yaparlar. Enflasyon ister artıyor, ister azalıyor olsun tahminlerde sistematik bir hata söz konusu olmaz. Rasyonel bireyler tarafından önceden tahmin edilebilen değişiklikler, gerçek enflasyonun beklenen enflasyondan sapmasına neden olmaz. Eğer beklentiler rasyonelse, gerçek ve beklenen enflasyon arasındaki fark, tamamen rastlantısal (random) olacaktır.

Böylece önceden tahmin edilemeyen şoklar ve rastlantısal hatalar dışında işsizlik daima nru seviyesinde kalacaktır. Dolayısıyla üretim ve istihdam kaybı yaşanmadan enflasyon azaltılabilecektir.

Nitekim Lucas ve Sargent 1970-1980 yıllarına ait verileri inceleyerek Phillips Eğrisinin ortadan kalktığını iddia etmişler ve bunu Keynesgil sistemin büyük çöküşü olarak nitelendirmişlerdir. Oysa Keynesgil iktisatçılardan biri olan Blinder'a göre Phillips Eğrisi ortadan kalkmadığı ve arz şokları nedeniyle yukarı kaydığı için, bu yorum esas olarak Yeni Klasik iktisatçıların yanılısıdır⁶⁴.

2.3.4. Yeni Klasiklerin Politika Önerileri

Yeni Klasik okulun dayandığı iki temel varsayım olan ücret ve fiyatların tam esnekliği ile rasyonel beklentiler politika tavsiyelerine de temel teşkil eder. Ücret ve fiyat ayarlamalarının neredeyse anlık olması, gerek işçilerin gerekse işverenlerin ücretleri önemsemelerini ve dikkatle takip etmelerini sağlar. Dönem boyunca fiyatlar genel seviyesinin muhtemel değeri hakkındaki beklentiler oluşuktan sonra, işçiler ve

⁶⁴ Alan Blinder, 'The Fall and The Rise of Keynesian Economics', Economic Record, Vol.64, No.187, December, 1988, s.281.

işverenler söz konusu dönem boyunca denge reel ücret seviyesini sağlayacağı umulan parasal ücretler konusunda anlaşılır. Böyle bir ücret anlaşmasından sonra fiyatlar beklenmeyen bir şekilde yükseldiğinde, dönem boyunca parasal ücretler sabitleştirildiğinden reel ücretler düşer. Reel ücretler düşük olduğu sürece firmalar geçici olarak üretimi arttırmaya çalışırlar, ancak takip eden dönemin başında ücretler fiyat beklentileri ışığında yeniden doğal oran dengesini sağlayacak seviyede belirlenir.

Tersi bir durumda, fiyatlar beklenmedik bir şekilde düştüğünde ise reel ücretler beklenmedik bir şekilde yükselir ve firmalar artan işgücü maliyetleri nedeniyle geçici olarak üretimi kısarlar. Fakat her bir dönemin başında ücretler piyasayı dengeye getiren seviyede belirlendiğinden, üretim ve istihdamın bir dönemden diğerine tam istihdam seviyesinden sapma eğilimi yoktur.

Yeni Klasik sistemde üretim ve istihdamda emek sözleşmeleri nedeniyle meydana gelebilecek sapmalar rasyonel beklentilerin devreye girmesiyle önlenir. Çünkü rasyonel beklentiler varsayımı, hükümetlerin reel kazançlar yolunda para ve maliye politikalarını ekonomik birimleri yanıltmak üzere sistematik bir biçimde kullanamayacağını ifade eder. Örneğin hükümet genişletici bir para politikası uygulamaya karar verdiğinde, rasyonel birimler bu politika sonucunda fiyatların artacağını, fiyat artışlarının reel ücretleri düşüreceğini bilirler ve tahmin ettikleri fiyat artışlarını parasal ücretlere yansıtırlar. Böylece sürpriz bir fiyat artışının olmaması koşuluyla reel ücretler fiyat artışlarına rağmen denge seviyesinde kalmış olur.

Sadece beklenmeyen, şok niteliğindeki para ve maliye politikaları reel etkiler doğurabilir. Fakat hükümet politikaları yoluyla üretim sistemli bir biçimde doğal oranın üzerinde tutulamaz. Rasyonel beklentilerle ücret ve fiyat esnekliği varsayımları şok niteliğinde olmayan bütün politikaların reel etkilerini bertaraf eder. Bu durumda hükümet sadece fiyat seviyesini kontrol etmeli, çalışma güdüsünü azaltan vergileri indirmeli, enflasyonu kontrol altında tutacak sıkı para politikası uygulamalıdır. Hükümet daha çok borçlanarak faizi yükseltmemek, özel yatırımların azalmasına neden olmamak için yatırım ve cari tüketim harcamalarını da düşük tutmalıdır. Bu şekilde uygulanan sıkı para ve maliye politikaları Keynesgil işsizliğe neden olmaz, çünkü ücret ve fiyatlar reel para arzını arttırmak ve toplam talebi tam

istihdam seviyesine ayarlamak üzere hızla düşer. Yeni Klasiklerin politika tavsiyeleri **‘Politika Etkinsizliği’ (The Policy Ineffectiveness Proposition)** terimiyle ifade edilmektedir.

3.BÖLÜM

ÇAĞDAŞ KEYNESGİL AKIMLAR VE PHILLİPS EĞRİSİ

ANALİZİ

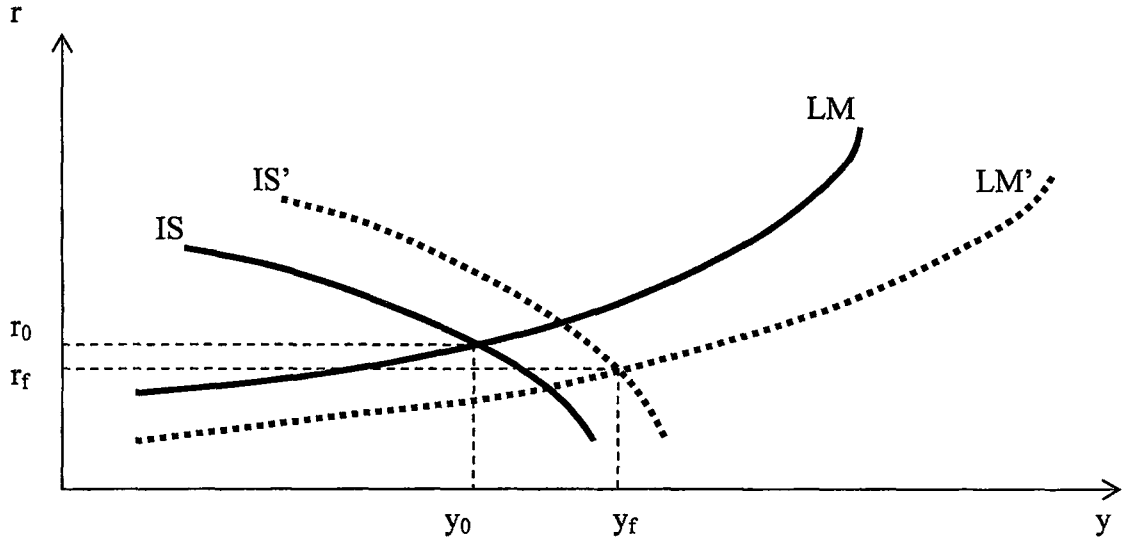
3.1.KEYNESGİL DÜŞÜNCENİN EVRİMİ

Çalışmamızın bu bölümünde Çağdaş Keynesgil akımları incelemeye başlamadan önce, Keynesgil düşüncenin evrimi ve Keynesgil gruplaşmaların temelini anlamak üzere, Neo-Klasik sisteme ve Neo-Klasik Sentez'e kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Keynes'in önerdiği politikaların uygulamadaki başarısının hemen ardından, öncülüğünü A.C. Pigou'un yaptığı Klasik görüşe bağlı bir takım iktisatçı, Keynesgil parametre ve fonksiyonel ilişkilerle çalışan, fakat piyasalarda tam rekabet şartlarının varlığı, fiyat ve ücretlerin tam esnekliği, yatırımların faiz elastikiyetinin yüksekliği varsayımlarına dayanan Neo-Klasik sistemi ortaya attılar.

Neo-Klasik sistemde Pigou etkisi sonucu, ücret ve fiyatların yeterince esnek olduğu varsayımı altında, ücret düşüşleriyle başlayacak fiyat düşüşleri sonucu, Keynesgil yatırım-tasarruf tutarsızlığının ortadan kalkmasıyla otomatik tam istihdam dengesine ulaşılır. Pigou'a göre tasarruf düzeyi ile likit servetin reel değeri arasındaki ters ilişki nedeniyle, fiyatların düşmesi halkın elindeki nakit para ve devlet tahvillerinden oluşan likit servetin reel değerini artırarak tasarruf meylini düşürür, tüketim meylini yükseltir. Böylece pozitif bir faiz haddinde, tam istihdam gelir düzeyine karşılık gelen tasarruflar yatırımlara eşitlenir ve Keynesgil yatırım-tasarruf tutarsızlığının ortadan kalkmasıyla tam istihdam dengesine ulaşılır. Fiyat düşüşlerinin servet artışı yoluyla tasarruf düzeyinde meydana getireceği değişim 'Pigou Etkisi', 'Servet Etkisi' yada 'Reel Balans Etkisi' olarak adlandırılır.

Aşağıdaki şekilde eksik istihdam dengesinde bulunan bir ekonominin Pigou Etkisi sonucu tam istihdama ulaşması IS-LM eğrileri yardımıyla gösterilmektedir.

Şekil 3.1:Pigou Etkisi ve Ekonominin Dengeye Gelişi

Pigou Etkisi'nin ortaya çıkabilmesi için ücret ve fiyatların önemli ölçüde düşmesi gerekir. Oysa ekonometrik araştırmalar kısa dönemde Pigou Etkisi'nin ortaya çıkmadığını, çıksa bile fiyat beklentileri nedeniyle tüketim ve yatırımların azalması gibi menfi dinamik etkilerin ağır bastığını ortaya koymuştur⁶⁵.

Don Patinkin, Pigou Etkisi'ni derinlemesine inceleyerek, Pigou'un aksine fiyat düşüşlerinin kısa dönemde IS eğrisini sola kaydıran menfi etkilerini ihmal etmemiş, bu etkilere rağmen fiyatlar yeterince düşürüldüğü takdirde ekonominin uzun dönemde otomatik tam istihdam noktasına ulaşabileceğini savunmuştur⁶⁶.

Ancak ekonominin otomatik tam istihdam noktasına ulaşması için gereken süre oldukça uzundur ve bu süre zarfında fiyat düşüşlerinin menfi etkileri, işsizliğin artıp reel gelirin düşmesine neden olabilir. Bu durumun toplumsal maliyeti çok yüksek olacağından, Keynesgil para ve maliye politikaları yoluyla ekonominin tam istihdama ulaşma süresi kısaltılabilir. 1940'ların sonu, 1950'lerin başında Keynesgil

⁶⁵ L. R. Klein, 'The Use of Econometric Models as a Guide to Economic Policy', *Econometrica*, Vol.XV, 1947, s.122-125.

⁶⁶ Don Patinkin, 'Price Flexibility and Full Employment', *The American Economic Review*, September, 1948, s.540-555.

ve Klasik görüşe bağlı iktisatçılar arasındaki tartışmaları uzlaşma noktasına götüren bu görüş, iktisat literatüründe '**Neo-Klasik Sentez**' olarak adlandırılır.

Aynı yıllarda Keynesgil iktisatçılar olan İngiliz J. R. Hicks, James Meade, Amerikalı Paul Samuelson, James Tobin, Franco Modigliani, Robert Solow gibi ünlü isimler, ekonominin uzun dönemde otomatik tam istihdam dengesine ulaşacağına inanıyorlardı. Fakat bunlara göre Klasik görüşe bağlı sentezcilerden farklı olarak eksik istihdam dengesi sık karşılaşılan bir durumdu ve bu durum Keynesgil iktisat politikaları yoluyla önlenmeliydi.

Uzun dönemde tam istihdam dengesinin varlığına inanan bu Keynesgil iktisatçılar, '**Neo-Klasik Sentezci Keynesgiller**' yada sadece '**Sentezci Keynesgiller**' olarak adlandırılmışlardır. Hatta uzun dönem otomatik tam istihdam dengesinin asla Keynes'in fikirleriyle bağdaşamayacağına inanan Joan Robinson, bu iktisatçıları aşağılayıcı bir terim olan '**gayri meşru Keynescilik**' (**Bastardized Keynesianism**) terimiyle nitelendirmiştir⁶⁷.

Neo-Klasik Sentez'i rededen, eksik istihdam dengesinin gerek kısa gerekse uzun dönemde geçerli genel durum olduğuna inanan diğer bir grup iktisatçı ise, kendilerini Keynes'in orijinal fikirlerine bağlı kaldıklarını ifade etmek açısından '**Ortodoks Keynesgiller**' (**Orthodox Keynesians**) veya '**Köktenci Keynesgiller**' (**Fundamentalist Keynesians**) olarak nitelendirmişlerdir. Çoğu Keynes'in öğrencisi ve İngiliz olan bu grubun önde gelen isimleri; Joan Robinson, Sir Roy Harrod, M. Kalecki, G. L. S. Shackle, Nicholas Kaldor'dur. Bu grubun daha genç kuşak uzantısı 1980'li yıllarda Post Keynesgil okulu oluşturmuşlardır.

⁶⁷ Joan Violet Robinson, 'Review of H.G. Johnson, Money, Trade and Economic Growth', Economic Journal, 1962, s.691.

3.2. YENİ KEYNESGİLLER VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ

3.2.1. Yeni Keynesgil Okulun Temelleri

1970’li yıllarda yaşanan stagflasyon olgusu, işsizlikle enflasyon arasında bir trade-off olduğunu savunan Keynesgil ekonomiyi derinden yaralamıştı. 1978’e kadar Yeni Klasik iktisatçılar olan Lucas ve Sargent, Keynesgil makro ekonomi sonrası bir hayat düşünüyorlardı. Onlara göre Keynesgil modeli yeniden yamalamak faydasızdı. Hatta Lucas, 1980’de yazdığı ‘**The Death of Keynesian Economics: Issues and Ideas**’ isimli makalesinde, Keynesgillerden bahsetmenin suç olduğunu ima edebilecek kadar ileri gitti⁶⁸. Bir Keynesgil iktisatçı olan Blinder’in belirttiği gibi 1980’lere kadar Amerikan akademisyenler arasında 40 yaşın altında bir Keynesyen bulmak çok zordu⁶⁹.

Yeni Klasiklerin Keynesgillere yönelttikleri eleştiriler özellikle iki noktada toplanıyordu⁷⁰:

1) Keynesgil analiz, piyasa dengesizliği varsayımını destekleyecek mikro temellerden yoksundu. Yeni Klasikler piyasaların eşanlı dengesini fiyat ve ücretlerin esnekliği, tam rekabet şartlarının geçerliliği ve Walrasgil mezatçı yerine koydukları rasyonel beklentiler varsayımlarına dayanarak açıklıyorlardı. Geçerliliği tartışma konusu olsa bile, makro analizlerini tutarlı bir mikro temele dayandırmış oluyorlardı.

Oysa nominal toplam talepteki dalgalanmaların üretim ve istihdamda önemli dalgalanmalar meydana getirdiğini savunan ve bunu nominal ücret ve fiyat rijitliğine bağlayan Keynesgiller, 1980’li yıllara kadar kurdukları modellerde nominal ücret ve fiyat rijitliğinin nedenlerini açıklamaktan ziyade, bunu bir varsayım olarak zorla kabul ettiriyorlardı.

⁶⁸ Robert Lucas, ‘**The Death of Keynesian Economics: Issues and Ideas**’, Chicago University Press, Winter, 1980.

⁶⁹ Alan Blinder, a.g.m., s.200.

⁷⁰ Brian Snowdon, Howard Vane, Peter Wynarczyk, **A Modern Guide to Macroeconomics**, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 1996, s.188-215.

2)Rasyonel beklentilerle çalışan Yeni Klasiklere göre, Keynesgil modellerde beklentilerin oluşmasıyla ilgili varsayımlar optimizasyon ilkelerine aykırıydı.

Keynesgil görüşe bağlı iktisatçılar, bu eleştirilerin ardından mevcut çatı altında eski Keynesgil modellerin arz yanına nüfuz eden teorik aksaklıkları düzeltme çabasına girdiler. 1980'ler boyunca Keynesgil modeli güçlendirmeye çalışan genç jenerasyon iktisatçılar, her şeyden önce teorik saldırıya uğrayan Keynesgil görüşün mikro temellerini oluşturmaya çalıştılar.

'Yeni Keynesgil' terimi ilk kez 1984'de M. Parkin tarafından kullanıldı. Robert Gordon'a göre 'Neo' yerine 'New' etiketinin kullanılmasındaki amaç; Yeni Keynesgil modelleri mikro temelden yoksun olan Neo-Klasik Sentezle ilişkili Keynesgil modellerden ayırmak ve Yeni Klasik okul karşısında ona cevap verebilecek bir Keynesgil uyanışı ifade etmektir.

Tüm Yeni Keynesgil iktisatçılar eksik rekabet, ücret ve fiyat rijiditesi, piyasalar arasında koordinasyon başarısızlıkları, heterojen işgücü, olası gönülsüz işsizlik, makro ekonomik dışsallıklarla karakterize edilen teorik bir dünyada yaşamalarına, Keynesgil modellerin arz yanını güçlendirmeye çalışmalarına, istikrarsızlığın potansiyel kaynağı olarak arz ve talep şoklarına önem vermelerine rağmen, bütünlleştirilmiş tek bir Yeni Keynesgil model yoktur. Her bir Yeni Keynesgil iktisatçı ücret ve fiyat rijiditelerinin mikro temellerini açıklarken, farklı piyasaların farklı yönlerine temas etmiş, böylece bazen birbiriyle tutarlı, bazen de çelişen birçok teori ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte Yeni Keynesgiller optimizasyon ilkelerinin nasıl nominal rijiditeler doğurabileceğini incelerken, çoğunlukla beklentilerin rasyonel bir şekilde oluştuğunu varsaymışlardır. Fakat bunun asıl nedeni, Yeni Keynesgillerin rasyonel beklentileri gerçekçi bulmaları değil, ücret ve fiyat rijiditelerinin önemini vurgulamak ve rasyonel beklentiler varsayımıyla yoğun ilgi gören Yeni Klasik okulun eleştirilerini bertaraf etmek istemeleridir. Üstelik yarı rasyonel beklentilerle çalışan, ünlü Yeni Keynesgil modeller de mevcuttur.

Son derece heterojen bir grup oluşturmakla beraber, Yeni Keynesgil literatüre önemli katkıları olan bazı iktisatçılar şunlardır: B. T. McCallum, B. C. Greenwald, J. E. Stiglitz, J. J. Rotemberg, S. Fischer, R. Barro, O. J. Blanchard, R. Gordon, E. S. Phelps, S. P. Hargreaves-Heap, R. G.King, D. Romer ve J. Tobin. Mankiw ve Romer'in bu yazarların birçoğunun görüşlerini içinde topladıkları iki ciltlik çalışma, Yeni Keynesgil okulun görüşlerini temsil etmesi açısından oldukça önemli bir kaynaktır.

1980'li yıllar boyunca yaşanan Yeni Keynesgil gelişmeler ampirik olmaktan ziyade teorikti. Çünkü Yeni Klasik okulun ağır eleştirileri, özellikle teorik yöneydi ve kıt araştırma kaynakları bu alana yönelmeliydi. Bununla birlikte Keynesgil görüşün savunucularına göre, Gordon (1972,1975), Phelps (1968,1972,1978) ve Blinder (1976)'in çalışmalarıyla arz şoklarının ve enflasyonist beklentilerin etkilerinin hesaba katıldığı Phillips Eğrisi analizi, kendi ampirik yanına inanılmasını sağlayacak kadar mükemmeldi⁷¹.

Teorik alandaki gelişmeler yanında 1980 ve 1990'lar boyunca Avrupa'da kalıcı bir hal alan işsizlik, Keynesgil teori ve politikaya duyulan güveni yeniden arttırdı. 1980'lerin sonundan itibaren bir Keynesgil Rönesans'tan söz edilmeye başlandı. Samuelson'a Keynes'in ölüp ölmediği sorulduğunda 'Evet, Keynes öldü, tıpkı Einstein ve Newton gibi' cevabını veriyordu.

3.2.1.1.Beklentilerin Oluşumu

Keynesgil görüşe göre, ücret ve fiyatlar rijit olduğu için nominal toplam talepteki dalgalanmalar üretim ve istihdamda önemli dalgalanmalara yol açmaktadır. Fakat 1970'li yılların Keynesgil modellerinde nominal ücret ve fiyat rijiditelerinin nedenleri açıklanmaktan ziyade, bu rijiditelerin varlığına yönelik keyfi varsayımlar yapıldı. Yeni Klasik iktisatçılar ise Keynesgil sistemde ücret ve fiyat rijiditesi varsayımının optimizasyon ilkelerine aykırı olduğunu ve Keynesgil görüşün bu

⁷¹Brian Snowdon ve diğerleri, a.g.e., s.286.

rijiditelerin nedenini açıklayacak sağlam mikro temellerden yoksun olduğunu iddia ettiler.

Bu eleştirileri bertaraf etmek ve optimazasyon ilkelerine uygun davranan ekonomik birimlerin kararlarının nasıl ücret ve fiyat rijiditelerine neden olabileceğini göstermek üzere, Keynesgil iktisatçılar rasyonel ve yarı-rasyonel beklentilerle çalışan modeller kurdular. Keynesgil iktisatçıların bazı modellerde rasyonel beklentileri kabul etmelerinin nedeni; rasyonel beklentileri gerçekçi bulmalarından ziyade, Yeni Klasik görüşün önemli bir eleştiri kaynağını ortadan kaldırmak, beklentiler rasyonel olsa dahi makro ekonomik politikaların üretim ve istihdam üzerinde etkili olabileceğini kanıtlamaktır.

3.2.1.1.1.Rasyonel Beklentiler

1958'de Phillips Eğrisi ortaya atıldığında para politikasının ekonomideki reel değişkenleri etkilemedeki rolüne ilişkin hakim görüş; para politikasının üretim düzeyini belirlemede çok önemli bir rol oynayabileceğiydi. Başlangıçta Phillips Eğrisinin hem kısa hem uzun dönemde politika yapıcılara işsizlik ve enflasyon arasında değişik seçimler yapabilecekleri bir menü sunduğu düşünülüyor, kısa ve uzun dönem trade-off'u arasında fark görülüyordu.

Friedman (1968) ve Phelps'in (1967)⁷² çalışmalarıyla kısa dönemde bir trade-off mevcutken, uzun dönemde sabit bir enflasyon oranından bağımsız doğal işsizlik oranının mevcut olduğu ve bu doğal işsizlik oranında dik bir uzun dönem Phillips Eğrisinin geçerli olacağı iddia edildi.

Daha radikal bir yaklaşımla kısa dönemde dahi bir trade-off'un mevcut olmadığını iddia eden Yeni Klasikler ise bu fikirlerini rasyonel beklentiler varsayımına dayandırıyorlar.

⁷² E.S. Phelps, 'Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment over Time', Journal of Political Economy, August, 1967, s.1-5.

Lucas tipi beklentisel Phillips Eğrisine sahip bir ekonomide, rasyonel beklentiler varsayımı altında önceden tahmin edilebilen para politikalarının üretim üzerindeki etkileri aşağıdaki eşitlik yardımıyla açıkça görülebilir.

$$Y_t = \alpha + \beta (P_t - {}_{t-1}P_t) + u_t \quad \beta > 0$$

α ve β :sabit parametreler

Y_t :üretim seviyesi

P_t :fiyat seviyesinin logaritması

${}_{t-1}P_t$: P_t 'nin (t-1) dönemi sonunda alması beklenen değer

u_t :tesadüfi hata terimi

denklemden anlaşıldığı gibi para otoritesinin üretimi etkileyebilmesinin tek yolu, beklenen fiyat seviyesi ile gerçekleşen fiyat seviyesi arasında fark yaratmaktır. Ancak, eğer para arzı kuralı ekonomik birimlerin sahip oldukları bilgiye dayanır ve bilinirse, para arzının fiyatlar üzerindeki tahmin edilebilir etkisi ${}_{t-1}P_t$ 'de somutlaşır. Bu durumda sadece beklenmeyen (şok niteliğindeki) bir para politikası üretimi etkileyebilir.

Stanley Fischer '**Long Term Contracts, Rational Expectations and the Optimal Money Supply Rule**' isimli makalesinde para politikasının etkinliğini beklentilerdeki yanılığdan ziyade, ücret ve fiyat esneksizliklerine bağlamak için rasyonel beklentiler varsayımını kullanmış, beklentiler rasyonel olsa dahi, uzun dönemli nominal ücret sözleşmelerinin varlığı durumunda para politikasının reel gelir ve istihdamı etkileyebileceğini göstermiştir.

Fischer'in çalışmasında para politikasının etkinliği için ekonomik birimlerin aldatılmış olması gerekmez, uzun dönemli nominal ücret sözleşmelerinin varlığı yeterlidir. Bu durumda para politikası tam olarak tatmin edilse bile, ücret sözleşmesi yapıldıktan sonraki mevcut bilgiye dayandığından üretimi etkileyebilir⁷³. Çünkü sözleşmeler çoğunlukla nominal terimler dikkate alınarak ve para otoritesinin

⁷³ Stanley Fischer, '**Long-term Contracts, Rational Expectations and the Optimal Money Supply Rule**', Journal of Political Economy, February, 1977,s.1-20.

ekonomik durumdaki değişikliklere tepki gösterebileceğinden daha uzun bir zaman dilimi için yapılır. Para politikası sadece uzun dönem sözleşmeleri hayat pahalılığı endeksindeki değişmelere göre ayrıntılı bir şekilde düzenlenirse etkinliğini kaybeder. Ancak fiyat değişiklikleri maliyetli olduğundan ve fiyat istikrarı arzulanır bir durum olduğundan, sözleşmeler hayat pahalılığı endeksine göre düzenlenmiş olsa bile, fiyat istikrarını sürdürmek için aktif para politikasına ihtiyaç duyulacaktır⁷⁴.

Taylor da rasyonel beklentilerle çalışan bir başka Yeni Keynesgil model kurmuş, bu modelde aktif iktisat politikalarının etkinliği sonucuna varmıştır. Yeni Keynesgil iktisatçıların benzer çalışmaları, aktif politikaların üretim ve istihdam üzerindeki etkileri açısından rasyonel beklentilerden ziyade eksik rekabet şartları ve ücret ve fiyat esnekliklerinin önemli olduğunu göstermiştir.

3.2.1.1.2.Yarı-Rasyonel Beklentiler

Yeni Keynesgil iktisatçıların diğer bir kısmı da rasyonel beklentiler yerine yarı-rasyonel beklentiler varsayımını kullanmışlardır. George A. Akerlof ve Janet Yellen kısa dönemde nominal para arzındaki değişikliklerin neden nötr olmadığını açıkladıkları çalışmalarında yarı-rasyonel beklentiler varsayımını kullanmışlar, eksik rekabet altında bireysel ücret ve fiyat ayarlamalarının gerçekleştiğini ve bunun sonucunda fiyat değiştirme için çok küçük maliyetlerden kaçınmak amacıyla, ekonomik birimlerin suboptimal biçimde davranmalarının üretim ve istihdamda önemli dalgalanmalara yol açabileceğini göstermişlerdir.

Yarı-rasyonel davranış, maksimizasyon ilkeleriyle birebir uyuşmayan, suboptimal olan, fakat bireylerin fiyat değiştirme için maliyetlerinden daha küçük maliyetlere katlanmasını sağlayan davranıştır⁷⁵. Bir şok karşısında ücret ve fiyatların derhal değiştirilmemesi, teknik ifadeyle tembel olması (**Wage and Price Inertia**), firma için maliyetli olabileceğinden böyle bir davranış yarı-rasyonel olabilir. Ücret ve fiyat ayarlamaları yavaş olan, suboptimal biçimde davranan firmalar optimizasyon

⁷⁴ Stanley Fischer, a.g.m., s.2.

⁷⁵ George A. Akerlof and Janet Yellen, 'A Near-Rational Model of the Business Cycle, with Wage and Price Inertia', Quarterly Journal of Economics, 1985, s.45.

ilkelerine uygun davrandıkları duruma göre kar kaybına uğramış olabilirler. Fakat bu yarı-rasyonel davranışlar firmaların rasyonel davranışlarına nispeten 'çok küçük' bireysel kayıplara yol açar. Buradaki çok küçük kavramının anlamı; tam maksimizasyonun gerçekleşmiş olduğu bir uzun dönem dengesini bozan talep şokunun, tembel ücret ve fiyat belirleme davranışı sergileyen firmalara yüklediği zararın ikinci derecede olmasına rağmen (**second order**), üretim ve istihdam üzerinde birinci derecede (**first order**) değişikliklere yol açabilir olmasıdır. Sonuç olarak ekonomik birimlerin maksimizasyon ilkelerine uymayan yarı-rasyonel davranışları, aktif iktisat politikalarının üretim ve istihdamda first-order sonuçlar üretmesini sağlayabilir.

Yarı-rasyonel davranışın gerçekleşmesi için önemli bir şart; ekonomik birimlerin kendi ücret ve fiyatlarının bir fonksiyonu olan amaç fonksiyonlarının farklılaştırılabilir olmasıdır. Bu farklılaştırılabilirlik sadece monopol, oligopol veya monopolistik rekabetçi firmalar içeren eksik rekabet piyasalarında mümkündür, tam rekabetin geçerli olduğu piyasalarda söz konusu değildir. Şöyleki; tam rekabetçi piyasada çalışan bir firma, piyasadaki ücretten daha düşük ücret ödemek isterse emek kiralayamaz, daha yüksek ücret ödediğinde ise bu yüksek ücret ile piyasada geçerli olan denge ücret seviyesi arasındaki farka bağlı olarak karı azalır. Bundan dolayı firmanın işçilere ödeyeceği ücretin bir fonksiyonu olan kar, optimum ücret seviyesinde farklılaştırılabilir değildir. Benzer durum fiyatlar için de söz konusudur. Eğer firma malını piyasa denge seviyesinin üzerindeki bir fiyattan satmak isterse, rekabetçi bir ortamda satış yapamaz. Piyasa denge fiyatının altındaki bir fiyatta ise firmanın karı, kendi fiyatı ile piyasa fiyatı arasındaki farka bağlı olarak azalır. Sonuç itibarıyla; rekabetçi bir modelde piyasa denge seviyesinden daha düşük fiyatlar veya daha yüksek ücretler firmaya kar imkanı sağlamaz.

Eksik rekabet altında her firmanın karı kendi ücret ve fiyatının farklılaştırılabilir bir fonksiyonu olduğundan, monopol, oligopol veya monopolistik rekabetçi firmalar farklılaştırılabilir ürünlerle birlikte kendi fiyatlarını değiştirerek karlarını da değiştirebilme imkanına sahiptirler. Böyle bir firma fiyatını düşürdüğünde satışları sifıra düşmez, aksine azalan fiyatlar satışları arttırarak firmanın karını yükseltebilir.

Benzer şekilde yine eksik rekabet piyasaları varsayılarak kurulmuş olunan staggered sözleşmeler ve etkin ücret modellerinde de firmanın kar fonksiyonu kendi ücretinin farklılaştırılabilir bir fonksiyonudur. Farklılaştırılabilir kar fonksiyonları içeren bu tip modellerde eksik bilgiye sahip işçiler, en azından geçici olarak firmaya monopson güç verebilirler. Piyasa seviyesinin üzerinde belirlenen yüksek ücretler nedeniyle artan emek maliyeti, artan verimlilikten dolayı emek maliyetindeki bir azalmayla kısmen dengelenir.

Akerlof ve Yellen'in bu çalışmalarına göre, eksik rekabet altında yarı-rasyonel ücret ve fiyat belirleme davranışının firmaya maliyeti rasyonel olma durumuna göre küçük, ancak toplam ekonomiye üretim ve istihdamı artırma yoluyla sağlayacağı kazançlar büyüktür.

3.2.1.2. Ücret ve Fiyat Esneksizlikleri

Yeni Klasikler emek piyasası dahil bütün piyasalarda fiyatların esnek olduğunu varsayarlar. Bu varsayım rasyonel beklentilerle birleşince nominal toplam talepteki dalgalanmaların üretim ve istihdam üzerindeki etkisi ortadan kalkar. 1970'li yıllar boyunca Lucas, Sargent, Wallece ve Barro tarafından geliştirilen modellerde, tahmin edilebilen talep dalgalanmaları nominal ücret ve fiyatların derhal yeni denge değerlerine sıçramalarına neden olmakta, böylece üretim ve istihdam seviyesinde değişiklik yaratmamaktadır. Başlangıçta Yeni Klasik politika geçersizliği önermesi, makroekonomik modellere dahil edilen rasyonel beklentiler varsayımının doğal bir sonucu olarak görülüyordu.

Bireylerin ve firmaların rasyonel fayda ve kar maksimizasyoncuları olduklarını kabul eden Yeni Keynesgillere göre, fiyatlar finansal piyasalarda daha esnek olmakla beraber, emek ve mal piyasalarının büyük bir kısmında sabit olarak belirlenir. Bir talep şokunun ardından nominal ücret ve fiyatların yeni piyasa dengesi seviyesine tam olarak ayarlanmasında başarısızlık söz konusudur. Dolayısıyla ekonominin tam istihdam dengesinden sapmasının ve bir toplam talep şokunun üretim ve istihdam düzeyini etkilemesinin temel sebebi ücret ve fiyat rijitlikleridir.

Bu çerçevede Fischer'in yukarıda bahsettiğimiz rasyonel beklentilerle çalışan, ancak ücret ve fiyatların esnek olmadığı modelinde aktif iktisat politikalarının reel gelir ve istihdam üzerinde etkili olması sonucundan da anlaşılacağı gibi, Yeni Keynesgil iktisatçılar için rasyonel beklentiler varsayımı değil, nominal ücret ve fiyat rijitliği önemlidir, Yeni Klasik görüşe yönelik eleştiriler özellikle bu noktada toplanmaktadır. Phelps ve Taylor'un benzer çalışmaları da göstermiştir ki, Yeni Klasik görüşün en önemli özelliği rasyonel beklentiler varsayımı değil, mükemmel ve eşanlı ücret ve fiyat esnekliğidir⁷⁶.

Yeni Keynesgil iktisatçılar ücret ve fiyat rijiditelerinin mikro ekonomik temellerini ve makro ekonomik değişkenlere etkilerini açıklamak üzere burada bahsedilenler dışında daha bir çok model geliştirmişlerdir. Bu modellerin her birinde farklı bir piyasanın, rijiditeye yol açan farklı bir yapısı ele alınmaktadır.

3.2.1.2.1. Emek Piyasasındaki Rijiditeleri Açıklayan Yaklaşımlar

Geleneksel Keynesgil modellerde bir toplam talep şoku karşısında fiyatların yeni dengeye ayarlanması, parasal ücretlerin rijitliğinden dolayı önlenir. Ancak gerek Keynesgil cross, gerekse IS-LM analizinde nominal ücretlerin sabitliği keyfi bir varsayım olarak kabul edilir. Bu açıdan Yeni Keynesgiller öncelikle nominal ücret rijiditesi üzerinde yoğunlaşmışlar, emek piyasasına yönelerek nominal ücret rijiditesini makul temellere dayandıracak görüşleri sürmüşlerdir.

3.2.1.2.1.1. Uzun Dönemli Ücret Sözleşmeleri

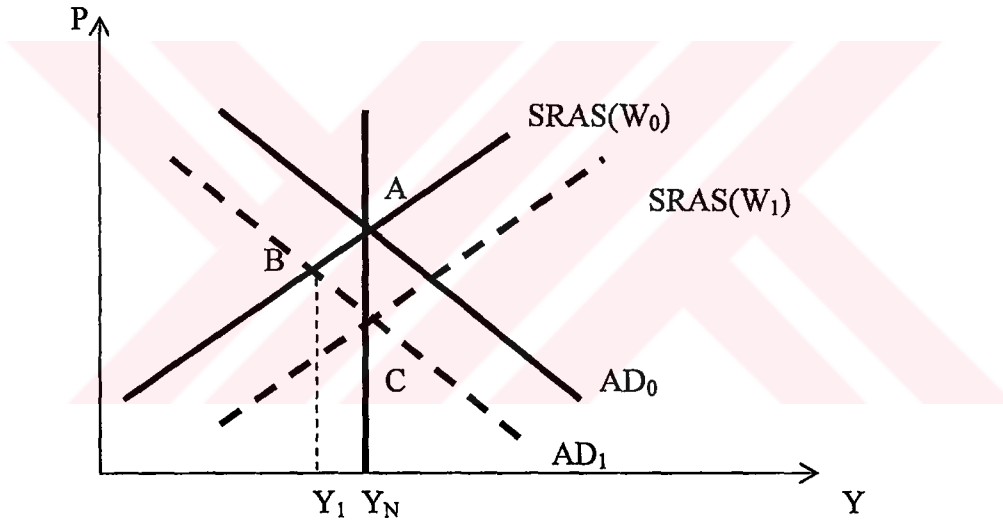
Fischer ve Taylor uzun dönemli ücret sözleşmelerinin varlığını nominal ücret rijiditesi için yeterli görürler. Fikirlerinin dayanak noktası; gelişmiş ekonomilerde ücretlerin spot piyasalarda değil, belirli bir dönem için açık bir sözleşme şeklinde belirlenmeye eğilimli olmasıdır. Sözleşmeler çoğunlukla nominal unsurlar göz önünde bulundurularak, para otoritesinin ekonomik koşullardaki değişmelere

⁷⁶ E. S. Phelps, J. B. Taylor, 'Stabilizing Powers of Monetary Policy with Rational Expectations', *Journal of Political Economy*, Vol.85, No.1, February, 1977.

reaksiyon gösterebileceği bir zaman döneminden daha uzun bir dönemi kapsayacak şekilde yapılır.

Para otoritesinin para arzını sözleşme yapıldıktan sonraki mevcut bilgiye dayanarak, pazarlık edilen emek sözleşmelerinden daha sık değiştirebilmesi , para politikasının uzun dönemde nötr olsa bile, kısa dönemde reel etkiler üretebilmesini sağlar. Dolayısıyla uzun dönemli sözleşmelerin varlığı, para politikasına etkinlik kazandırmaya yetecek nominal ücret rijiditesi üretebilir.

Fischer'in uzun dönemli sözleşmelerin varlığından kaynaklanan nominal ücret rijiditesine ve bu rijiditenin makro ekonomik etkisine yönelik fikirleri aşağıdaki şekil yardımıyla açıklanabilir.

Şekil 3.2: Ücret Rijiditesi Durumunda Nominal Talep Şokunun Dengeye Etkisi

Ekonomi başlangıçta A noktasında iken bir nominal toplam talep şokunun meydana geldiğini ve toplam talep eğrisinin AD_0 'dan AD_1 konumuna kaydığını düşünelim. Eğer fiyatlar esnek, fakat önceki dönemde imzalanan ve cari dönemin sonuna kadar geçerli olacak ücret sözleşmeleri sonucu nominal ücretler rijitse ve W_0 olarak belirlenmişse ekonomi B noktasına hareket edecek, reel üretim Y_N 'den Y_1 'e düşecektir. Ücret ve fiyatlar esnek olmuş olsaydı kısa dönemde toplam arz eğrisi aşağı kayarak $SRAS(W_0)$ 'dan $SRAS(W_1)$ konumuna gelecek, üretim doğal oranının

geçerli olduğu C noktasında gerçekleşecekti. Fakat uzun dönemli nominal ücret sözleşmelerinin varlığı bunu engeller ve para otoritesinin para arzını genişleterek AD eğrisini sağa kaydırmasına ve dengenin yeniden A noktasında kurulmasına olanak sağlar. Üstelik bu sonuç için para arzındaki genişlemenin önceden tahmin edilmemiş olması veya bireylerin rasyonel olmaması da gerekmez. Yeter ki nominal ücret sözleşmeleri mevcut olsun ve para otoritesi nominal talep şoklarına özel sektörün nominal ücret sözleşmelerini yenilemesinden daha kısa bir sürede cevap verebilme özgürlüğüne sahip olsun.

Fiyatların arttığı bir ortamda, özellikle fiyat artışlarına endekslenmemiş uzun dönemli sözleşmelerin varlığı, işçiler açısından olumsuz bir durum olarak algılanabilir. Oysa bu kadar önemli makro ekonomik etkileri olan uzun dönemli ücret sözleşmelerinin hem firmalar hem de işçiler açısından özel avantajları vardır⁷⁷.

-Ücret görüşmelerinin firmalara ve işçilere önemli maliyetleri vardır. Ayrıca bu görüşmeler kar, fiyat, talep, enflasyon, verimlilik gibi anahtar değişkenlerin gelecekte izlemesi muhtemel seyre bağlı tahminler gerektirir. Sözleşme döneminin uzunluğu bu tür araştırmaların işlem maliyetini azaltır.

-Ücret görüşmelerini bozmak için daima potansiyel bir güç mevcuttur, çünkü işçiler pazarlık durumlarını güçlendirmek için greve başvurabilirler. Görüşmelerin bu şekilde bozulması her iki taraf için de maliyetlidir.

-Bir firma için negatif bir talep şokundan sonra ücretleri arttırmak optimal bir strateji değildir. Çünkü diğer firmalar aynı şekilde davranmazlarsa söz konusu firmanın ücretleri nispi olarak artacak ve emek maliyetleri çoğalacaktır.

Ücret sözleşmelerinin enflasyon oranına endekslenmesi para politikasının reel üretim ve istihdam üzerindeki etkilerini ortadan kaldırmaktadır. Fakat sözleşmelerin enflasyon oranına endekslenmemesinin nedeni bu değildir. Endeksli sözleşmelerin firmalara maliyeti çok yüksektir. Bunun nedeni ekonomik şokların sadece talep şoku değil, arz şoku da olabilmesidir. Eğer bir firma ücretleri enflasyon oranında

⁷⁷ Brian Snowdon ve diğerleri, a.g.e., s.295-296.

arttırmayı kabul eder ve ardından 1970'li yıllardakine benzer bir arz şoku yaşanır, enerji maliyetlerindeki artıştan kaynaklanan fiyat artışları ücretlere de yansır ve firma enerji şokunun maliyetine iki kez katlanmış olur.

3.2.1.2.1.2. Sözleşmelerin Farklı Zamanlarda Yapılması (Staggered Wage Setting)

Emek piyasasında nominal ücret rijiditesini açıklamak üzere geliştirilen yaklaşımlardan biri de ücret sözleşmelerinin eşanlı yapılmamasına dayanır. 'Staggered Wage Setting' yaklaşımı, ücret sözleşmelerinin farklı zamanlarda yapılması nedeniyle, toplam talepteki bir değişiklik durumunda ücretlerin yeni talep durumuna ayarlanmasındaki sendelemeleri veya gecikmeleri ifade eder⁷⁸. Sözleşmelerin farklı zamanlarda yapılması durumunda nominal ücretler, sözleşmelerin eşanlı olarak düzenlenmesi durumuna göre daha tembel (**inertia**) olur.

Ücret sözleşmelerinin farklı zamanlarda yapılması bazı mikro ekonomik amaçlara dayanmaktadır. Firmalar mevcut ekonomik durumla ilgili eksik bilgiye sahip oldukları bir dünyada, diğer firmalar tarafından belirlenen ücretleri takip ederek çok önemli yapısal bilgiler edinebilirler. Ücretlerin ayrı ayrı zamanlarda belirlenmesi firmalara ve işçilere ücretlerin değişken yapısı hakkında faydalı bilgiler sağlar. Eksik bilgi ortamında ücretlerin tam bilgi seviyesine daha yakın belirlenmesine yardım eden staggered ücret belirleme, sosyal optimum ilkelerine uygun olabilir ve ücret seviyesi tembelliğinin maliyetinden daha baskın kazançlara yol açabilir. Böylece staggered sözleşmeler rasyonel davranıştan kaynaklanabilir ve rasyonel beklentiler varsayımı altında dahi para politikasının üretim ve istihdam üzerinde etkili olmasını sağlayabilir⁷⁹.

⁷⁸ J. B. Taylor, 'Staggered Wage Setting in a Macro Model', American Economic Review, No.69, May 1979, s.108-109.

⁷⁹ Phelps, Taylor, a.g.m., s.187-190.

3.2.1.2.1.3. Gizli Sözleşmeler Teorisi (Implicit Contracts)⁸⁰

Bu teori işçi ve işverenleri uzun dönemli ilişkilerinde bir arada tutan ekonomik yapıyı incelemekte, işçi ve işverenler arasında yazılı olmayan, ortak bir kültür niteliği taşıyan gayri resmi bir anlaşmanın varlığını öne sürmektedir. Bu gizli anlaşmanın meydana getirdiği ortak kültür gereği çalışanlar, işverenin herhangi bir baskısı olmaksızın işverene bağlanmakta, üretim artışı için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

İşveren ise çalışanların bu sadakatleri karşısında bir ekonomik daralma yaşandığında hemen işçi çıkarmamakta ve ücret indirimine gitmemektedir. Bu ise toplam talep gerilemesinin gerçekleştiği dönemlerin ardından, ücretlerin aşağı doğru rijit olması nedeniyle herhangi bir ücret azalmasını engeller.

3.2.1.2.1.4. Etkin Ücret Teorisi

Bu teori gayri iradi işsizliğin varlığı durumunda firmaların ücretleri azaltmamayı niçin karlı bulmadıklarını tutarlı ve ikna edici mikro ekonomik analize dayanarak açıklar⁸¹. Etkin ücret modellerinin temel yapısı Solow'un 1979'daki çalışmasıyla şekillendi. Solow bu çalışmada ücretlerin düşürülmesinin emek verimliliğini azaltacağını ve emek maliyetini arttıracığını ileri sürdü⁸².

Klasik mikro analizde emeğin marjinal fiziki verimliliği reel ücretten bağımsız olup, teknoloji düzeyi, sermaye miktarı, emek miktarı ve üretimde kullanılan diğer faktörlerin miktarına bağlıdır. Sermaye miktarı sabitken emek miktarının artması emeğin marjinal fiziki verimliliğini düşürür. Tam rekabet şartlarının geçerli olduğu bir piyasada çalışan firmanın emek istihdamı açısından kar maksimizasyonu koşulu; emeğin marjinal fiziki verimliliğinin reel ücrete eşit olmasıdır.

⁸⁰ Thomas Mayer, James Duesenberry, Robert Aliber, **Money Banking and Economy**, 1981, s.595.

⁸¹ L. H. Summers, 'Relative Wages, Efficiency Wages and Keynesian Unemployment', *American Economic Review*, Vol.78, No.2, May, 1988, s.383.

⁸² Robert Solow, 'Another Possible Source of Wage Stickiness', *Journal of Macroeconomics*, Winter 1979, No.1, s.79.

Etkin ücret modelinde ise reel ücretin emeğin marjinal fiziki verimliliğini etkilediği ve reel ücret ile emeğin marjinal fiziki verimliliği arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu kabul edilir. Bu varsayımına göre yüksek reel ücret emeğin marjinal fiziki verimliliğini artırır. Benzer firmalardan oluşan ve bu firmaların her birinin aynı üretim fonksiyonuna sahip olduğu bir ekonomide, etkin ücret teorisi aşağıdaki eşitlikler ve fonksiyonlar yardımıyla açıklanabilir⁸³.

y: üretim

L: istihdam edilen emek miktarı

e: emeğin gösterdiği çabayı ifade eden etkinlik ölçütü

w: reel ücret düzeyi

π : toplam kar olmak üzere;

$y = f(eL, K, T, R)$ ve K, T, R kısaca;

$y = f(eL)$

$e = e(w), e' > 0$

e, reel ücretin bir fonksiyonudur. Reel ücret ne kadar yüksek olursa emeğin etkinliği, dolayısıyla marjinal fiziki verimliliği o kadar artacaktır. Çünkü yüksek reel ücret emeğin firmayı benimsemesine ve psikolojik olarak kendinden daha çok şey katmasına neden olacaktır.

$y = f[e(w), L]$

Üretim maliyetlerinin sadece emeğe ödenen ücret toplamından oluştuğu varsayımı altında;

Firmanın karı = Üretim – Maliyet

$\Pi = f[e(w), L] - wL$

⁸³ Bruce Greenwald, Stiglitz, 'Keynesian, New Keynesian and New Classical Economics', Oxford Economics Papers, No.39, 1987, s.119-130.

emek istihdamı açısından denge koşulu; etkinlik birimi başına verilen ücretin emeğin marjinal fiziki verimliliğine eşit olmasıdır.

$$MPPL = w / e (w)$$

Kar maksimizasyonunun gerçekleştiği noktada karın artmaması yada azalmaması için etkinlik fonksiyonunun elastikiyeti 1 olmalıdır.

$$-e_{e(w)} = 1$$

Kar fonksiyonunun ücrete göre türevini aldığımızda, ücret açısından kar maksimizasyonu şartı;

$$F' (e L) e' (w) = 1 \text{ olmalıdır.} \quad (1)$$

Kar fonksiyonunun emek miktarına göre türevini aldığımızda ise, emek miktarı açısından kar maksimizasyonu koşulu;

$$F' (eL) = w / e (w) \text{ olmalıdır} \quad (2)$$

1 ve 2 nolu denklemleri birleştirirsek;

$$w e' (w) / e = 1 \text{ olmalıdır.}$$

w^* : Karı maksimize eden etkinlik ücreti

L^* : Karı maksimize eden istihdam düzeyi olmak üzere;

$$F' [e (w^*) L^*] = w^* / e (w^*) \text{ olmalıdır.}$$

Eğer karın maksimize edildiği (L^*, w^*) bileşiminde istihdam edilen emek miktarı toplam emek arzından düşük ise, ücretin yüksek olmasından kaynaklanan gayri iradi işsizlik söz konusu olur. Firmaların emek verimliliğini düşürmemek için ücreti yüksek tutmaları ücret rijitliğine neden olur.

Janet L. Yellen psikolojik faktörler dışında ücret ile verimlilik arasındaki ilişkiyi kanıtlayan 4 farklı mikro yaklaşımı tanımlamaktadır⁸⁴.

-Kaytarma Modeli (Shirking Model)

Parça başı ücret ödemesinin gerçekleşmediği iş yerlerinde, işçiler çalışma veya kaytarma arasında seçim yapabilme imkanına sahiptirler. Parça başı ücret uygulamasını denetlemek çok maliyetli veya hatalı olabileceğinden sıkça başvurulan bir yöntem değildir. Bu durumda bir firmanın işçilerine piyasa denge seviyesinin üzerinde bir ücret ödemesi, kaytarmaktan çok çalışma güdüsüne sahip işçiler elde etmesinin etkili bir yolu olabilmektedir. Bütün firmalar kaytarmayı önlemek üzere piyasa dengesinin üzerinde ücret ödediklerinde ortalama ücret yükselecek, istihdam düşecektir. Ekonomide gayri iradi işsizliğin varlığına rağmen daha düşük ücretle çalışmaya razı olanlara iş teklifinde bulunulmayacak, böylece yüksek ücret, bir iş disiplini aracı olarak kullanılmış olacaktır.

-Yeniden İşe Almanın Maliyeti⁸⁵ (The labor-turnover model)

Firmalar yeni işçi almanın maliyetini azaltmak için piyasa denge seviyesinin üzerinde ücret ödemeye razı olabilirler. Labor-turnover modelinin biçimsel yapısı kaytarma modeliyle benzerdir. Daha yüksek işsizlik oranında ve firmaların yaygın olarak piyasa denge ücretinin üzerinde ücret ödedikleri bir ortamda, işçiler yüksek ücret ödemesinden vazgeçmeye daha isteksiz olurlar, daha verimli çalışırlar. Bütün firmalar benzer şekilde davranır ve piyasa denge seviyesinin üzerinde ücret öderlerse gayri iradi işsizliğin varlığı durumunda dahi yeni işçi alımları azalır.

-Ters Seçim⁸⁶ (Adverse Selection)

⁸⁴ Janet L. Yellen, 'Efficiency-Wage Models of Unemployment', American Economic Review, No. 74, May 1984, s.202-205.

⁸⁵ Joseph Stiglitz, 'Wage Determination and Unemployment in L.D.C.'s: The Labour Turnover Model', Quarterly Journal of Economics, No.88, May 1974, s.200-220.

⁸⁶ James Malcolmsom, 'Unemployment and the Efficiency Wage Hypothesis', Economic Journal, No.91, December 1981, s.848-866.

Ücret ve verimlilik arasındaki ilişkiyi açıklayan bu yaklaşıma göre, iş performansı yeteneğe bağlıdır ve işçiler yetenek açısından heterojendir. Yetenek ve işçi ücretleri pozitif ilişkili olduğunda, daha yüksek ücret ödeyen firmalar daha yetenekli işçileri çekebilirler. Böyle bir modelde her bir firma işçilerine etkin bir ücret öder ve optimal bir biçimde işçi adaylarına bu ücretten daha düşük bir ücrette çalışmalarını teklif etmekten vazgeçer. Bir bireyin geçerli ücretten daha düşük bir ücretle çalışmaya gönüllü olması onun yeteneği üzerine bir üst sınır koyar ve firma bu kişinin düşük yetenekli olduğunu tahmin eder.

-Sosyolojik Model⁸⁷ (Sociological Model)

Bu modele göre ücret rijiditesi rasyonel bireysel davranıştan ve sosyal gerçeklerden dolayı makul olabilir. George Akerlof'un etkin ücret teorisine önderlik eden sosyal modeline göre, her işçinin çabası içinde bulunduğu çalışma grubunun normlarına bağlıdır. Bu modelde, olması gereken minimum çabanın üzerindeki her bir çaba için fazladan ücret ödenerek çalışma gruplarının normları ve ortalama çabaları artırılabilir.

3.2.1.2.2. Mal Piyasasındaki Rijiditeleri Açıklayan Yaklaşımlar

Yeni Keynesgil görüşte mal piyasasındaki rijiditeler de toplam talep dalgalanmalarının üretim ve istihdamı etkilemesinde önemli bir unsurdur. Eğer bir piyasada fiyat değiştirme işlemi maliyetsiz bir işlemse ve fiyat ayarlamadaki başarısızlık, firmanın karında önemli bir değişime yol açıyorsa, yüksek dereceli fiyat esnekliği söz konusudur.

Tam rekabet altında çalışan bir firma, piyasada arz ve talep tarafından belirlenen fiyattan istediği kadar üretilip satabilir. Arzdaki veya talepteki değişiklik fiyatlara otomatik olarak yansır ve bireysel firma bir fiyat alıcı olarak bu fiyatı benimser. Fiyatını piyasa denge fiyatının üzerine çıkaran tam rekabetçi firma hiç satış yapamaz.

⁸⁷ George Akerlof, 'Labor Contracts as Partial Gift Exchange', Quarterly Journal of Economics, No.97, November 1982, s.543-569.

Aynı zamanda fiyatı diğer firmalardan bağımsız olarak azaltma yönünde bir kar güdüsü de yoktur, geçerli piyasa fiyatında firmanın talep eğrisi tam elastiktir. Fiyatların tam esnek olduğu böyle bir dünyada bireysel firmaların fiyat belirleme yönünde bir karar alma güdüleri yoktur.

Eksik rekabet altında çalışan bir firma için durum farklıdır. Böyle bir firma kendi fiyatına göre değişen, farklılaşabilir kar fonksiyonuna sahiptir. Eğer firma fiyatını arttırırsa satışları sifira düşmez. Fiyat indirimleri ise satışları arttırır, fakat satılan birim başına daha az gelire neden olur. Her iki durumda da fiyatın denge fiyatından uzaklaşması karda sadece 'second order' azalmalar meydana getirir. Böyle bir ortamda firma karını arttırmak için fiyatını belirleme kararı ile karşı karşıyadır ve fiyat değiştirmeme durumu ile fiyat değiştirme durumu arasındaki kazançlarını ve kayıplarını sürekli göz önünde bulundurmaya zorundadır.

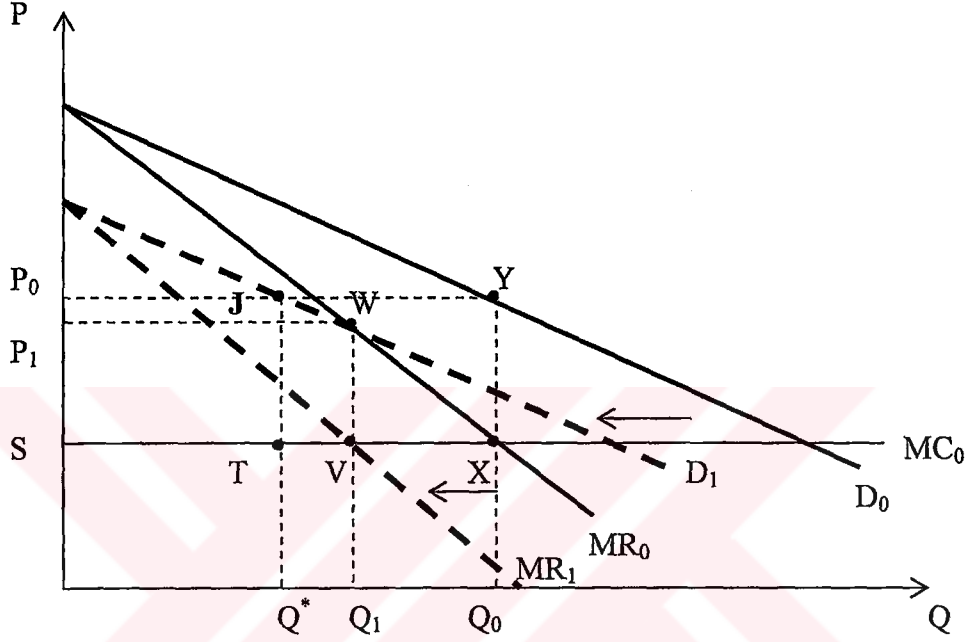
Eksik rekabet ortamından yola çıkan Keynesgil iktisatçılar, fiyatını piyasadan veri olarak almayı kendisi belirleyen monopol, oligopol veya monopolistik rekabetçi firmaların toplam talepteki bir değişiklik karşısında neden hemen fiyat değiştirmediklerini ve bu şekilde meydana gelen fiyat esneksizliklerini optimizasyon ilkelerine bağlı kalarak açıklamak üzere aşağıdaki yaklaşımları geliştirmişlerdir.

3.2.1.2.2.1. Menü Maliyetleri Yaklaşımı

Fiyat ayarlamaları için gerekli küçük maliyetlerin büyük toplam fiyat rijiditesi meydana getirebileceği yaklaşımı Akerlof, Yellen, Mankiw ve Parkin tarafından geliştirildiği için Rotemberg tarafından PAYM olarak adlandırılır. Nominal rijiditelerin bireysel firmalara olan özel maliyetinin, bu rijiditelerin makro ekonomik sonuçlarından çok daha küçük olacağını savunan bu anlayışın dayanak noktası menü maliyetleridir.

Menü maliyetleri hem yeni fiyat listesi ve katalogların yazımı gibi fiyatları yeniden belirlemenin maliyetlerini içerir, hem de alıcı ve satıcılarla alım-satım sözleşmelerinin yeniden görüşülmesinin yönetimde meydana getireceği zaman kaybına dikkat çeker.

Küçük menü maliyetlerinin nasıl büyük makro ekonomik dalgalanmalar ürettiği aşağıdaki şekiller yardımıyla açıklanabilir.

Şekil 3.3: Monopolistik Rekabet Altında Fiyat Ayarlaması

MC: Marjinal maliyet

MR: Marjinal gelir

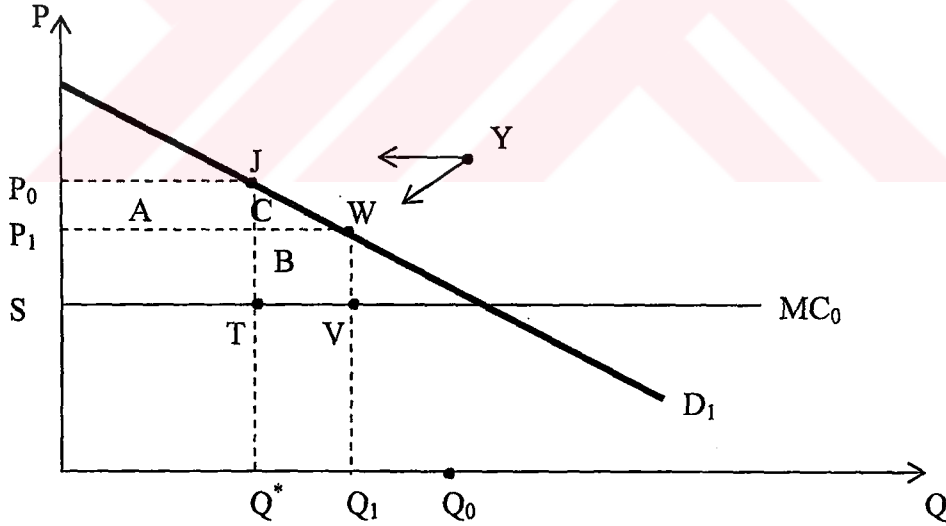
Eksik rekabet altında çalışan bir firmanın talebi, bu firmanın nispi fiyatına ve toplam talebe bağlıdır. Başlangıçta marjinal maliyetinin marjinal gelire eşit olduğu X noktasında kar maksimizasyonunu gerçekleştiren firmanın üretimi Q_0 , fiyatı P_0 olsun. Marjinal maliyetin değişmediği şeklindeki basitleştirici varsayım altında firmanın karı SP_0YX alanıyla gösterilmektedir.

Toplam talepte bir azalma olduğunu varsayalım. Bu durumda firmanın talep eğrisi D_0 sola kayarak D_1 konumuna gelir. Talep eğrisinde meydana gelen bu kayma firmanın karında önemli bir azalmaya neden olabilir. Ancak yeni talep eğrisiyle karşı karşıya kalan firma, fiyatını değiştirerek kar elde edebilir. Eksik rekabet altında

firmanın fiyatını değiştirme veya değiştirmeme özgürlüğü mevcuttur, çünkü firma fiyat alıcı değil, bir fiyat belirleyicidir (**price maker**).

Eğer firma talep azalması karşısında fiyatını azaltmazsa yeni talep eğrisi üzerindeki J noktasına karşılık gelen Q^* üretimini gerçekleştirir ve karı SP_0JT alanına düşer. Bununla birlikte firma, fiyatını P_1 'e düşürüp yeni talep eğrisi üzerinde marjinal gelirin marjinal maliyetine eşit olduğu W noktasına karşılık gelen Q_1 üretimini gerçekleştirebilir. Bu üretim seviyesinde firmanın karı SP_1WV alanıyla gösterilmektedir. Fiyat değiştirme maliyetinin olmadığı bir ortamda kar maksimizasyonu amacıyla olan bir firmanın fiyatını P_0 'dan P_1 'e düşürmesi beklenir. Ancak firma önemsiz olmayan menü maliyetleriyle karşı karşıya ise fiyatını P_0 'da bırakmaya karar verebilir, yani şekilde Y noktasından J'ye hareket edebilir.

Aşağıdaki şekil, firmanın fiyatını değiştirmeme veya P_1 'e düşürme kararlarının sonuçlarını karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Şekil 3.4: Menü Maliyetleri ve Fiyat Ayarlaması

Z: Menü maliyetleri

A: P_0JCP_1 alanı

B: $CWVT$ alanı olmak üzere;

Firmanın fiyatını P_0 'dan P_1 'e düşürmesi karını $B-A$ kadar arttırır. Eğer menü maliyetleri bu kardan fazlaysa, yani $Z > (B - A)$ ise kar maksimizasyonu amacıyla olan firma fiyatını düşürmez. Dolayısıyla fiyatı P_0 'da sürdürme kararı optimal olabilir. Bütün firmalar benzer şekilde davranırsa tek bir firma için second order maliyete yol açan fiyat değiştirmeme kararı, toplam ekonomi açısından önemli sonuçlar doğurabilir. Toplam talepte meydana gelen bir değişme sonucu mal piyasasında menü maliyetlerinden kaynaklanan fiyat rijitliği, üretim ve istihdamda önemli dalgalanmalara neden olabilir.

3.2.1.2.2.2. Fiyatların Eşanlı Belirlenmemesi (Staggered Price Setting)

Bir talep şoku karşısında firmaların fiyatlarını farklı zamanlarda değiştirmeleri, eşanlı olarak değiştirmeleri durumuna kıyasla, toplam fiyat seviyesinin şoktan sonraki duruma uyarlanma sürecini uzatmaktadır. Staggered fiyat belirlemenin neden olduğu fiyat ataleti (**Price level inertia**), bireysel fiyat değişiklikleri sık sık yapılsa bile, nominal şokların büyük ve uzun süren reel etkilere sahip olmasına neden olabilmektedir.

Fiyat değişikliklerinin zamanlamasının önemi bir örnekle açıklanabilir⁸⁸: Önce her bir firmanın her ayın birinde fiyatını belirlediğini ve fiyat değiştirme işleminin eşanlı gerçekleştiğini varsayalım. Eğer para arzı 10 Haziran'da azalırsa üretim 10 Haziran'dan 1 Temmuz'a kadar azalır, çünkü bu süre boyunca nominal fiyatlar sabitlenmiştir. Fakat 1 Temmuz'da bütün fiyatlar para arzındaki düşüş oranında ayarlanır ve resesyona sona erer. Bu eşanlı fiyat ayarlaması nispi fiyat yapısını bozmaz.

Şimdi firmaların yarısının fiyatları her ayın birinde, diğer yarısının her ayın on beşinde belirlediğini varsayalım. Eğer para arzı 10 Haziran'da azalırsa, firmaların yarısı 15 Haziran'da fiyatlarını ayarlama şansına sahip olabilir. Fakat bu firmalar fiyatlarını para arzındaki değişiklik oranında ayarlamak yerine küçük bir ayarlama yapmayı tercih ederler. Çünkü nominal fiyatların yarısı sabit kalmıştır ve bu da nispi

⁸⁸ Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, 'The New Keynesian Economics and the Output-Inflation Trade-off', Brookings Papers on Economic Activity, No.1, 1988, s.154.

fiyat yapısını değiştirmiştir. Eğer fiyatlarını 15 Haziran'da belirleyen firmalar küçük bir fiyat ayarlaması yaparlarsa, bu durumda diğer firmalar da sıra kendilerine geldiğinde nispi fiyat yapısının değişmemesi için küçük bir ayarlama yaparlar.

Her iki grup firmanın küçük fiyat ayarlamalarının bir sonucu olarak fiyatlar genel seviyesi yavaş yavaş azalır ve para arzındaki azalmaların reel etkileri yavaş yavaş sona erer. Dolayısıyla her iki grup firmanın büyük indirimleri yapan ilk grup olmama isteği nedeniyle ortaya çıkan fiyat rijitliği, nominal şokların reel etkileriyle sonuçlanır.

3.2.2.Yeni Keynesgil Okulda Ekonominin Dengesi

Ekonominin genel dengesi konusunda Yeni Keynesgil iktisatçılar farklı görüşlere sahiptirler. Birçok Yeni Keynesgil iktisatçı kısa ve uzun dönem ayırımı yaparak uzun dönemde ekonominin doğal orana karşılık gelen üretim seviyesinde dengeye geleceğini kabul eder. Fakat bu gruba göre ekonominin uzun dönem dengesinden uzaklaşmasının nedeni Monetarist görüşteki gibi beklentilerdeki yanılğı değil, fiyat ve ücretlerin kısa dönemli rijitliğidir⁸⁹. Histeresiz etkisini kabul eden bir başka Yeni Keynesgil grup ise uzun dönemde dahi doğal orandan sapmaların gerçekleşebileceği görüşündedir.

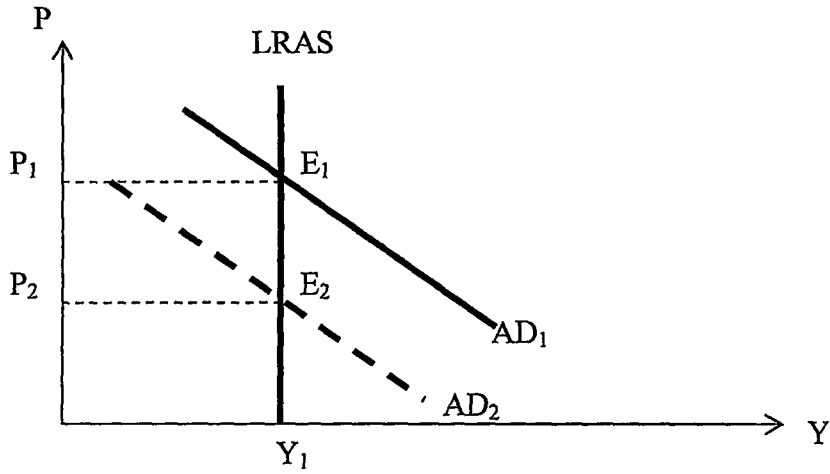
İlk gruba giren Yeni Keynesgiller, ekonominin genel dengesini kısa ve uzun dönemde ayrı ayrı ele alırlar. Arz eğrisinin uzun dönemli davranışı Yeni Klasik sistemle benzerdir. Uzun dönemde üretim miktarı sermaye ve emeğin sabit miktarına, mevcut teknolojiye bağlı olup fiyatlar genel düzeyinden bağımsızdır.

$$Y = f(K, L) \quad K, L$$

$$Y = Y$$

Böylece uzun dönem toplam arz eğrisi (LRAS), üretimin doğal oranında yatay eksene diktir.

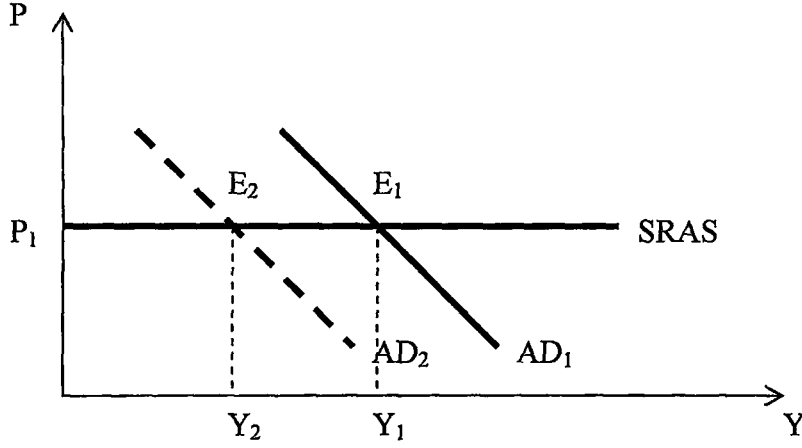
⁸⁹ N. Gregory Mankiw, *Macroeconomics*, Worth Publishers, New York, 1992, s.221.

Şekil 3.5: Yeni Keynesgil Sistemde Ekonominin Uzun Dönem Dengesi

Toplam arz eğrisi toplam talep eğrisiyle birlikte fiyatlar genel düzeyini belirler. Toplam arz eğrisi dikey olduğunda toplam talepteki değişiklikler sadece fiyatlar genel düzeyini etkiler, üretim ve istihdam üzerinde olumlu veya olumsuz herhangi bir etkiye sahip olmaz. Örneğin para arzı düşerse toplam talep eğrisi AD_1 konumundan AD_2 konumuna, ekonominin denge noktası E_1 'den E_2 'ye kayar. Bu durum Klasik dikotomi görüşünü destekler niteliktedir. Uzun dönemde üretim seviyesi toplam talepten ve dolayısıyla para arzından bağımsızdır.

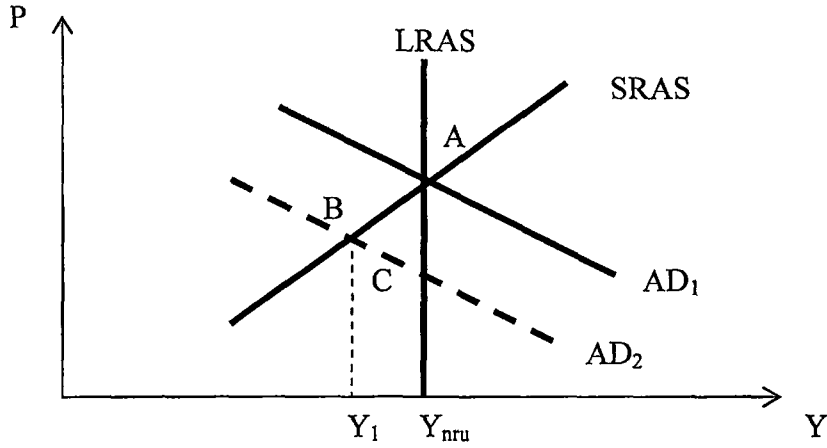
Dik bir toplam arz eğrisi yalnızca uzun dönem için geçerlidir. Kısa dönemde bazı fiyatların rijit olması, toplam talepteki değişiklikler karşısında ekonomik ayarlamaların derhal yapılmasını ve toplam arz eğrisinin dik olmasını engeller. Uç bir durum olarak bütün firmaların fiyat kataloğu yayınladıklarını ve bunun oldukça maliyetli bir işlem olduğunu varsayalım. Bu durumda bütün fiyatlar önceden belirlenmiş seviyede sabit kalır. Bu fiyatlar genel seviyesinde firmalar müşterilerinin satın almak istedikleri kadar mal satmaya gönüllüdürler ve talep edilen miktarı üretmeye yetecek kadar emek kiralarlar. Belirli bir seviyede sabitlenmiş fiyatlar, yatay eksene paralel bir kısa dönem toplam arz eğrisinin (SRAS) oluşumuna neden olur.

Şekil 3.6: Yeni Keynesgil Sistemde Ekonominin Kısa Dönem Dengesi

Ekonominin kısa dönemli genel dengesi E_1 'de oluşmuşken, toplam talebin değişmesi fiyatları değil, üretimi etkiler. Örneğin para arzının azaltılması toplam talep eğrisini AD_1 konumundan AD_2 konumuna kaydırarak yeni dengenin E_2 'de oluşmasına, fiyatlar genel seviyesi değişmiyorken üretimin azalmasına neden olur. Çünkü fiyatlar kısa dönemde rijit olduğundan ani bir toplam talep düşüşünün ardından anlık fiyat ayarlamaları gerçekleşmez, satışlar azalır, üretim ve istihdam düşer.

Görüldüğü gibi toplam talepteki değişiklikler farklı zaman uzunluklarında üretim ve istihdamı farklı şekilde etkiler. Şimdi ekonominin fiyat ayarlamaları sonucu ulaştığı uzun dönem dengesinden (A noktası) toplam talebin azalmasına neden olan bir talep şoku sonucu uzaklaştığını varsayalım.

Şekil 3.7:Talep Şokunun Ardından Uzun Dönemli Dengenin Sağlanması

Kısa dönemde fiyatlar rijit olduğundan ekonomi SRAS üzerindeki B noktasına hareket eder. Üretim ve istihdam doğal oranlarının aşağısına düşer, ekonomide resesyona yaşanır. Zaman içinde düşük talep, fiyat ve ücretlerin aşağıya hareket etmesine neden olur. Fiyatlar genel seviyesinin aşamalı olarak düşmesiyle ekonomi AD₂ üzerindeki hareketi sonucu C noktasına ulaşır. Uzun dönemde üretim ve istihdam doğal oranlarına geri döner.

Histeresiz'i kabul eden ikinci grup Yeni Keynesgil iktisatçı ise ekonominin uzun dönemli genel dengesi konusunda farklı görüşe sahiptir. Doğal oran hipotezine göre toplam talepteki dalgalanmalar kısa dönemde üretim ve istihdamı etkiler, uzun dönemde ise ekonomi üretim ve istihdamın doğal oranına geri döner. Gerek doğal oran hipotezine bir meydan okuma, gerekse 1980'li yıllarda Avrupa ülkelerinde artan işsizlik oranlarına bir açıklama getirmek üzere geliştirilen alternatif işsizlik teorilerine '**Histeresiz teorileri**' adı verilmektedir⁹⁰.

Histeresiz modellerine göre, önceki dönemdeki işsizliğin gerçek oranı daha önceki dönemin doğal oranını aşarsa, doğal işsizlik oranı artar. Bu durum aşağıdaki fonksiyonel ilişkiyle açıklanabilir⁹¹.

⁹⁰ Olivier J. Blanchard and Lawrence H. Summers, 'Hysteresis in Unemployment', European Economic Review, 1987, s.288.

⁹¹ Brian Snowdon ve diğerleri, a.g.e., s.324.

U_{Nt} : t dönemindeki doğal işsizlik oranı

U_{Nt-1} : önceki dönemin doğal işsizlik oranı

U_{t-1} : önceki dönemin gerçek işsizlik oranı

b_t : doğal oranı etkileyen diğer faktörler olmak üzere;

$U_{Nt} = U_{Nt-1} + a(U_{t-1} - U_{Nt-1}) + b_t$ ve $b_t = 0$ olduğu varsayılarak eşitlik yeniden yazılabilir:

$$U_{Nt} - U_{Nt-1} = a(U_{t-1} - U_{Nt-1})$$

Bu eşitlikten eğer $U_{t-1} > U_{Nt-1}$ ise $U_{Nt} > U_{Nt-1}$ olduğu görülebilir. Diğer bir ifadeyle gerçek işsizlik oranındaki kayma bir mıknatıs gibi doğal oranı da aynı yöne çeker.

Histeresiz teorileri süre (duration) teorileri ve içerdekiler-dışardakiler (insider-outsider) teorileri olmak üzere iki ana kategoride toplanabilir. Süre teorilerine göre; $U_t > U_{Nt}$ olduğunda yapısal işsizlik problemi kötüleşir. Çünkü bireyler işsiz kaldıkları dönemde yeteneklerinde bir gerileme meydana gelir ve istihdam daha da azalır, işsizlik artma eğilime girer. Yüksek işsizlik oranlarıyla birlikte uzun dönemli işsiz sayısında da bir artış meydana gelir.

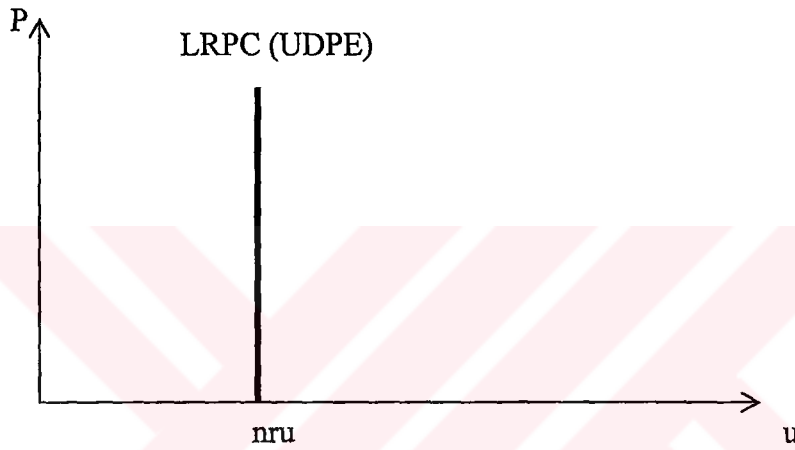
İçerdekiler-dışardakiler teorisine göre ise sendikalar ücret görüşmelerinde dışarıdaki işsizlerden ziyade, kendi üyeleri olan içerdekileri düşünür ve yüksek ücret talebinde bulunur⁹². Yüksek işsizlik sorununa rağmen çalışanların ücret düşüşlerini önleme gücüne sahip olmaları işsizlik oranını yukarı çeker.

Histeresiz'i kabul eden Yeni Keynesgillere göre yukarıdaki sebeplerden dolayı, kısa dönemde üretim ve istihdamı etkileyen toplam talep değişiklikleri, uzun dönemde de reel etkilere sahiptir. Kısa dönemde değişen işsizlik oranının, uzun dönemli işsizlik oranını aynı yönde bir mıknatıs gibi çekmesiyle talep yönetimi politikaları kalıcı etkilere sahip olabilir.

⁹² Edwin Mansfield, *Principles of Macroeconomics*, W.W. Norton Com., USA, 1992, s.307.

3.2.3. Yeni Keynesgil Okulun Phillips Eğrisi Analizi

Histeresiz modellerini kabul edenler dışındaki Yeni Keynesgil iktisatçılara göre uzun dönemli Phillips eğrisi doğal işsizlik oranında yatay eksene diktir. Ekonominin denge kısmında açıkladığımız gibi uzun dönemde bütün fiyat ve ücretlerin esnek hale gelmesi, dolayısıyla LRAS'ın dik bir eğim alması sonucu üretim-enflasyon ilişkisi ortadan kalkar.

Şekil 3.8: Yeni Keynesgil Sistemde Uzun Dönemde Phillips Eğrisi

Ball, Mankiw ve Romer, kısa dönemli Phillips Eğrisi üzerine yaptıkları çalışmada hem ilk Keynesgil iktisatçıların kısa dönemde üretim-enflasyon trade-off'unun varlığına yönelik görüşlerini kanıtlamışlar, hem de ortalama enflasyon ve talep değişkenliğinin kısa dönemli Phillips Eğrisi'nin eğimi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

Söz konusu çalışmaya göre yüksek ortalama enflasyon ve yüksek talep değişkenliği, daha sık fiyat ayarlamaları nedeniyle nominal şokların reel etkilerini küçültmekte, dolayısıyla kısa dönemli Phillips Eğrisi'nin daha dik eğimli olmasına neden olmaktadır. Fiyat ayarlamaları maliyetli olduğu için sürekli olmaktan ziyade belirli aralıklarla gerçekleşir. Kar maksimizasyonu amacıyla olan ve eksik rekabet ortamında çalışan bir firmanın, artan fiyatlar genel seviyesi karşısında satış fiyatını değiştirmemesi rasyonel değildir. Girdi maliyetlerinin sürekli arttığı bir ortamda

firmanın satış fiyatını değiştirmemesi karını önemli ölçüde azaltır. Dolayısıyla yüksek enflasyon oranı firmaları daha sık fiyat ayarlamaya yöneltir. Bireysel fiyatlarda daha sık ayarlama, toplam fiyat seviyesinin daha hızlı ayarlanmasına yol açar. Ortalama enflasyonun yüksekliği, fiyat değişiklikleri arasındaki zaman farkını kısaltarak, dolayısıyla nominal fiyat esnekliğini arttırarak üretim-enflasyon ilişkisini etkiler.

Sadece enflasyon oranı değil, toplam talepteki değişikliğin varyansı da firmaların fiyat değiştirme sıklığını etkiler. Varyans büyük olduğunda firmaların gelecek dönemdeki kar maksimizasyonu fiyatı belirsizleşir, böylece fiyatlarını uzun bir süre sabit tutmak istemeyen firmalar, daha sık fiyat ayarlamasına giderler. Dolayısıyla yüksek ortalama enflasyon ve yüksek talep değişkenliği (toplam talebin daha büyük varyansı) şokların reel etkilerini azaltarak kısa dönemli Phillips Eğrisi'nin daha dik bir eğime sahip olmasına neden olur.

Ball, Mankiw ve Romer'ın ABD'ne ait parametre değerlerini kullanarak kurdukları dinamik modelin sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.1:Nominal Bir Şokun Fiyat Değişiklikleri Arasındaki Denge Aralığı ve Reel Üretim Üzerine Etkisi

<u>Ortalama enflasyon (%)</u>	<u>Talep Değişkenliği(%)</u>					
	0	1	3	5	10	20
0	0.560 (31)	0.540 (30)	0.495 (28)	0.424 (25)	0.250 (17)	0.078 (10)
2	0.519 (29)	0.519 (29)	0.470 (27)	0.405 (24)	0.250 (17)	0.078 (10)
5	0.424 (25)	0.424 (25)	0.405 (24)	0.366 (22)	0.224 (16)	0.078 (10)
10	0.322 (20)	0.322 (20)	0.299 (19)	0.299 (19)	0.199 (15)	0.078 (10)
20	0.174 (14)	0.174 (14)	0.174 (14)	0.174 (14)	0.124 (12)	0.057 (9)
50	0.057 (9)	0.057 (9)	0.057 (9)	0.057 (9)	0.039 (8)	0.023 (7)
100	0.012 (6)	0.012 (6)	0.012 (6)	0.012 (6)	0.012 (6)	0.012 (6)
250	0.001 (4)	0.001 (4)	0.001 (4)	0.001 (4)	0.001 (4)	0.001 (4)

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.168

Tablo, ortalama enflasyon ve talep değişkenliğinin reel üretim üzerindeki etkisini göstermektedir. Parantez içindeki değerler fiyat değişiklikleri arasındaki denge aralığıdır. Yukarıda açıkladığımız gibi ortalama enflasyon ve talep değişkenliği, fiyat değiştirme sıklığı yoluyla şokların reel etkilerini etkilemektedir.

Tablodan anlaşıldığı gibi ortalama enflasyonun fiyat değiştirme aralığı ve şokların reel sonuçları üzerindeki etkisi büyüktür. Talep değişkenliğinin standart sapmasının %3 olduğu durumda enflasyon %0 iken fiyat değişiklikleri arasındaki aralık 28 hafta ve bir şokun reel etkisi 0.495'dir. Enflasyon %10'a çıktığında fiyat değişiklikleri arasındaki fark 19 haftaya inerken bir şokun reel etkisi 0.299'a çıkmaktadır. Dolayısıyla artan enflasyon fiyat değiştirme aralığını kısaltırken, şokların reel etkilerini küçültmektedir.

Tablo aynı zamanda talep değişkenliğindeki bir artışın da önemli etkilere sahip olduğunu gösterir. %5 enflasyon oranında talep değişkenliğinin %3'ten %10'a yükselmesi fiyat değiştirme aralığını 24 haftadan 16 haftaya, bir şokun reel etkisini 0.405'ten 0.224'e düşürmektedir. Talep değişkenliğinin artması şokların reel etkilerini azaltmaktadır.

Bu sonuçlardan hareket eden söz konusu iktisatçılar çalışmalarını genişleterek 43 sanayileşmiş ülke için kısa dönem üretim-enflasyon trade-off'unu ve ortalama enflasyonla talep değişkenliğinin bu trade-off'u nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Bu 43 ülkenin ortak özelliği;

- nüfusun en az 1 milyon olması,
- üretimin en azından %10'unun imalat sanayi tarafından gerçekleştirilmiş olması,
- üretimin %30'undan fazlasının tarıma dayanmaması,
- Verilerin en azından 1963'e kadar götürülebilmesi,
- ekonominin planlanmamış olmasıdır.

Kısa dönem üretim-enflasyon trade-off'u için kullanılan eşitlik;

$$Y_t = a + \tau \Delta X_t + \lambda Y_{t-1} + \gamma t$$

Y_t : reel milli gelirin logaritması

X :üretim nominal miktarının logaritması

Y_{t-1} : reel milli gelirin gecikmeli değerinin logaritması. Talep hareketlerinin etkisini özetlemek üzere denkleme dahil edilmiştir.

a : sabit katsayı

τ : nominal talepteki değişimin katsayısı

τ denklemdaki temel parametredir. Nominal talepte meydana gelen bir şokun ilk yıl ne kadarının üretim üzerinde kendini gösterdiğini ifade eder. Eğer $\tau = 1$ ise nominal talepteki değişikliğin tümü reel gelirden etkisini gösterir, $\tau = 0$ ise nominal talepteki değişimin tümü fiyatlara yansır.

Aşağıdaki tablo 43 ülke için mevcut zaman serisi verileri kullanılarak hesaplanan τ ve hesaplanan standart hata değerlerini göstermektedir. 1970'lerin başı birçok makro ekonomik ilişkinin bozulduğu, önemli yapısal değişimlerin gerçekleştiği bir dönem olduğu için, bu değişikliklerin trade-off parametresi τ 'nin değerini etkileyip etkilemediğini görebilmek amacıyla, tabloda 1972'ye kadar ve 1972'den sonraki yıllar olmak üzere iki alt örneklem kullanılmaktadır.

Tablo 3.2:Çeşitli Ülkelerin Seçilen Dönemlerde Hesaplanan Trade-off Parametresi Değerleri

	ÖRNEKLEM DÖNEMİ	STANDART		1972'YE KADAR		1972'DEN SONRA	
		(τ)	HATA	(τ)	s.h.	(τ)	s.h.
Arjantin	1963-1981	-0.0047	0.0335	-0.1179	0.1140	-0.0021	0.0322
Avustralya	1949-1985	0.1383	0.0862	0.3029	0.0858	0.3196	0.1937
Avusturya	1950-1986	0.0196	0.1069	0.0830	0.1219	0.6823	0.2058
Belçika	1950-1985	0.4967	0.1035	0.3897	0.1036	0.2081	0.2950
Bolivya	1958-1983	-0.0525	0.0424	0.1418	0.1567	-0.0621	0.0276
Brezilya	1963-1984	-0.0951	0.1037	-0.1999	0.2111	0.0770	0.1478
Kanada	1948-1985	0.4731	0.0899	0.5052	0.1151	0.4619	0.2333
Kolombiya	1950-1985	0.0550	0.0879	-0.0233	0.0919	0.2089	0.2151
Kosto Rika	1960-1986	-0.2302	0.0911	0.4041	0.1937	-0.2912	0.0722
Danimarka	1950-1985	0.8486	0.1385	0.6762	0.1491	1.0091	0.5805
Dominik Cm	1950-1986	0.3993	0.0750	0.5689	0.0591	-0.1173	0.0733
Ekvator	1950-1985	0.1976	0.1148	0.4903	0.2042	-0.2062	0.1226
El Salvador	1951-1986	0.3432	0.0822	0.4368	0.1162	0.3230	0.1127
Fillandiya	1950-1985	0.2417	0.0823	0.2242	0.1000	0.5835	0.1139
Fransa	1950-1985	-0.0648	0.0899	0.1046	0.0765	0.3858	0.3129
Almanya	1950-1986	0.6137	0.1005	0.6182	0.1369	1.0761	0.1333
Yunanistan	1948-1986	0.2577	0.0974	0.4528	0.0644	0.4583	0.2869
Guatemala	1950-1983	0.3966	0.0772	0.3705	0.1036	0.5021	0.1377
İceland	1948-1985	0.0154	0.1173	0.3892	0.1978	-0.2487	0.2236
İran	1959-1985	0.3785	0.1097	0.1081	0.0834	0.5018	0.2084
Ireland	1948-1985	0.2731	0.0710	0.3767	0.1074	0.1306	0.1733
İsrail	1953-1982	0.0015	0.0847	0.4082	0.0928	0.0901	0.0372
İtalya	1950-1985	0.2035	0.1007	0.5279	0.1363	0.5470	0.1276
Jameika	1960-1985	0.1399	0.1591	-0.0977	0.3055	0.2389	0.1169
Japonya	1952-1985	0.5065	0.1524	0.4812	0.1363	0.4119	0.2441
Meksika	1948-1985	-0.1095	0.0530	0.3139	0.0491	-0.4303	0.0997
Netherlends	1950-1985	0.4556	0.1244	0.3245	0.1802	0.5214	0.3035
Nikaragua	1960-1983	0.5834	0.1551	0.8431	0.1833	0.6332	0.4505
Norway	1950-1986	-0.0448	0.0625	-0.0875	0.0719	0.0402	0.1748
Panama	1950-1986	0.5969	0.0858	0.5775	0.0900	0.6592	0.0811
Peru	1960-1984	-0.0713	0.1171	0.1116	0.1696	0.0419	0.2337
Filipinler	1948-1986	0.0424	0.0762	0.2202	0.1069	-0.2266	0.0721
Portekiz	1953-1982	0.1769	0.1692	0.3533	0.2599	0.3291	0.2994

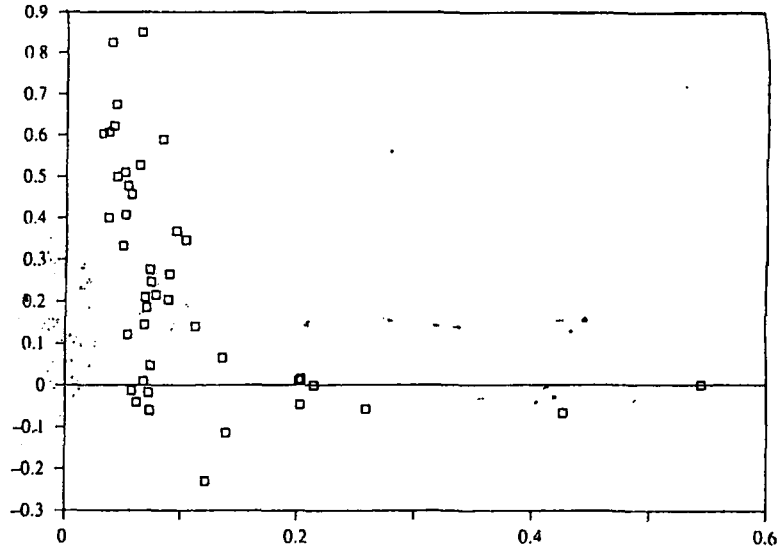
Singapur	1960-1984	0.6022	0.1369	1.0316	0.3661	0.3166	0.0477
Güney Afr.	1948-1986	0.2071	0.0763	0.2615	0.0914	0.3203	0.1317
İspanya	1954-1984	0.3507	0.1255	0.5020	0.0945	0.3289	0.0699
Sweden	1950-1986	0.0067	0.0971	0.1648	0.1015	0.4184	0.1732
Switzerland	1948-1986	0.8264	0.1137	0.7475	0.1254	0.7940	0.1693
Tunus	1960-1983	0.5251	0.1703	0.7856	0.2896	0.1342	0.1536
İngiltere	1948-1986	-0.0199	0.0958	0.0793	0.1293	-0.0766	0.2197
Amerika	1948-1986	0.6714	0.0771	0.7229	0.0598	0.8486	0.1915
Venezuela	1950-1985	0.1146	0.0623	0.3252	0.1239	-0.0240	0.0784
Zahire	1950-1984	0.0160	0.0414	-0.0188	0.0419	-0.0502	0.0984
Toplam							
	Ortalama	0.2419					
	Standart Sapma	0.2719					

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.178-179.

Tablodan görüldüğü gibi 43 ülke için trade-off parametresi τ 'nin ortalama değeri 0.2419 ve standart sapma 0.2719'dur. Örnekleme ülkeleri arasında ABD 0.6714 olan trade-off parametresi ile örnekleme diğer ülkelere nispeten, toplam talebin üretim üzerinde büyük etkilerinin olduğu bir ülkedir. 1972 ve 1972'den sonraki dönemlere ait verilerle hesaplanan trade-off parametreleri, bazı ülkeler için önemli oranda farklıdır. Ülkelerin %63'ünde, %5 düzeyinde τ 'de değişim olmadığı hipotezi red edilebilir. Bütün ülkeler için ilk verilerle tahmin edilen τ ile sonraki verilerle tahmin edilen τ arasındaki korelasyon 0.36'dır. Bu sonuç, zaman içinde üretim-enflasyon trade-off'unda büyük değişim olabileceğini göstermektedir.

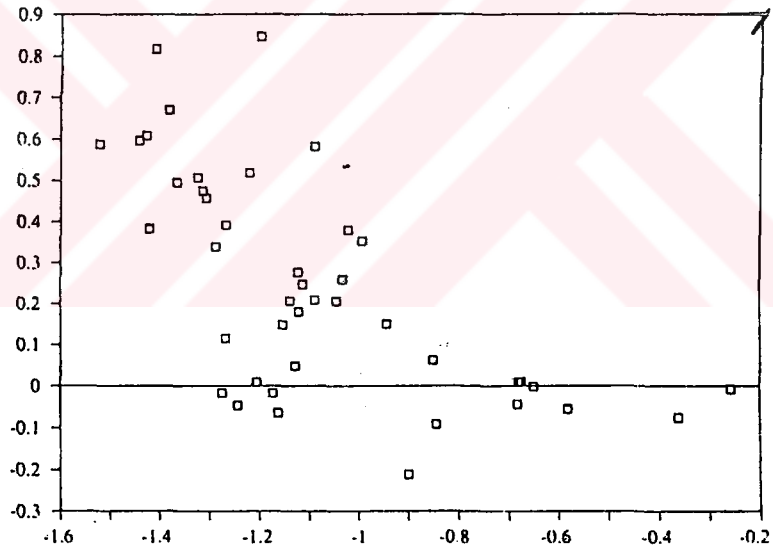
Modelin teorik tahmini; toplam talep değişkenliğinin ve ortalama enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde, trade-off parametresi τ 'nin değerinin küçük olacağıdır. Aşağıdaki şekil sıra ile trade-off parametresinin ortalama enflasyon, ortalama enflasyonun logaritması ve toplam talepteki değişimin (nominal milli gelirdeki büyümenin) standart sapması ile ilişkisini göstermektedir.

Trade-off Parametresi

Ortalama Enflasyon

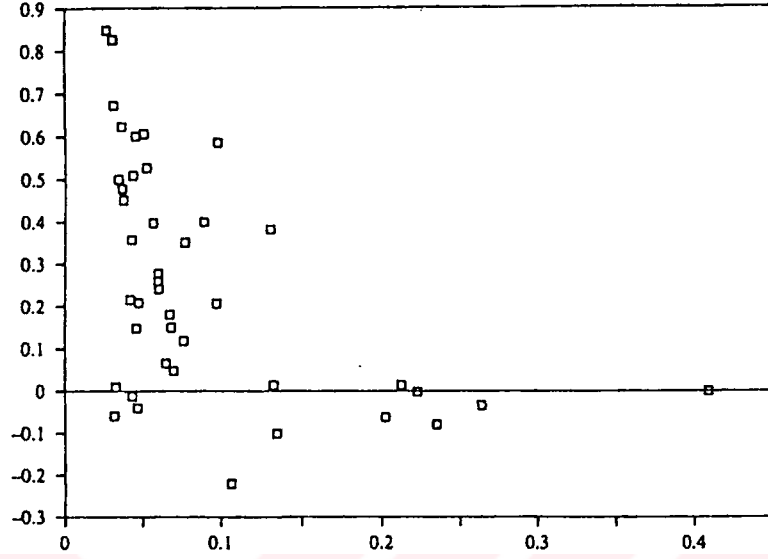
Trade-off Parametresi

Ortalama Enflasyonun Karesi

Şekil 3.9: Trade-off Parametresinin Ortalama Enflasyon ve Ortalama Enflasyonun Karesi ile İlişkisi

Trade-off Parametresi

Toplam Talebin Değişimi

Şekil 3.10: Trade-off Parametresinin Toplam Talebin Değişimiyle İlişkisi

Yukarıdaki şekiller teori tarafından ileri sürülen negatif ilişkinin verilere uygunluğunu gösterir. Şeklin ilk kısmından aynı zamanda trade-off parametresi ve ortalama enflasyon arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı da anlaşılmaktadır. Orijine dışbükey bir eğri izlenimi veren bu dağılıma göre enflasyon %10'dan %5'e azalırken, trade-off parametresinin %10'dan %15'e değil, daha yüksek bir değere artması beklenmelidir. Şeklin bu kısmında düşük ve ılımlı enflasyona sahip ülkeler için ortalama enflasyon ve hesaplanan trade-off parametresi arasındaki ilişkiyi değerlendirmek zordur. Oysa örneklemede aşırı yüksek enflasyon oranına sahip az sayıda ülke mevcuttur, ülkelerin çoğu düşük ve ılımlı enflasyon oranına sahiptirler. Bu nedenle şeklin ikinci kısmında ortalama enflasyon oranı yerine ortalama enflasyon oranının logaritması alınarak hem yüksek, hem düşük enflasyon oranlarında devam eden negatif ilişkinin gösterilmesi amaçlanmıştır.

Şeklin üçüncü kısmında ortalama enflasyonla talep değişkenliği arasındaki ilişki gösterilmektedir. Şekildeki dağılımdan, yüksek ortalama enflasyona sahip ülkelerin

değişken bir toplam talebe sahip olma eğiliminde oldukları sonucu çıkmaktadır. İki değişken arasında hesaplanan korelasyon 0.92'dir.

Aşağıdaki tablo ise bütün ülkelere ait verilerden hareketle ortalama enflasyon ve toplam talebin standart sapmasının trade-off parametresi τ üzerindeki etkisini gösteren regresyonlardan oluşmaktadır. Söz konusu regresyonlarda bağımlı değişken trade-off parametresi, bağımsız değişkenler; ortalama enflasyon, ortalama enflasyonun karesi, nominal milli gelirin büyümesinin standart sapması ve bu standart sapmanın karesidir. Değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olmama durumunu açıklamak üzere bazı regresyonlara değişkenlerin kareleri dahil edilmiştir. Parantez içindeki değerler standart sapmalardır.

Tablo 3.3: Tüm Verilerle Üretim-Enflasyon trade-off'unun Belirleyicileri (Bağımlı Değişken Trade-off Parametresinin Tablo 3.2'de Hesaplanan Değerleri)

Bağımsız Değişken	Eşitlik					
	I	II	III	IV	V	VI
Sabit	0.384 (0.053)	0.388 (0.057)	0.389 (0.057)	0.600 (0.079)	0.516 (0.089)	0.589 (0.086)
Ortalama Enflasyon	-1.347 (0.368)		-1.119 (0.919)	-4.835 (1.074)		-5.729 (1.973)
Ortalama Enflasyonun Karesi				7.118 (2.088)		8.406 (3.849)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapması		-1.629 (0.482)	-0.322 (1.183)		-4.242 (1.512)	1.241 (2.467)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapmasının Karesi					7.455 (4.118)	-2.380 (7.062)
Özet İstatistikler						
R ²		0.228	0.201	0.210	0.388	0.243
Standart Sapma		0.241	0.245	0.244	0.215	0.239
		0.359				0.219

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, *a.g.m.*, s.184.

Tablodaki regresyonlar göstermektedir ki; ortalama enflasyon üretim-enflasyon trade-off'unun istatistiksel olarak önemli bir belirleyicisidir, fakat talep değişkenliği

önemli bir belirleyici değildir. Ortalama enflasyonun %5'ten %10'a yükselmesi trade-off parametresinin değerini %22 azaltmaktadır. Nominal milli gelirin standart sapmasının %5'ten %10'a yükselmesi ise trade-off parametresinin değerini sadece %04 oranında azaltmaktadır. Buradan ortalama enflasyonun trade-off parametresinin önemli bir belirleyicisi olduğu sonucu çıkmaktadır. Toplam talep değişkenliğinin ortalama etkisi ise teori tarafından tahmin edildiği gibi negatif değil, pozitifdir. Ortalama enflasyon ve ortalama enflasyonun karesi regresyon dışına atıldığında ise talep değişkenliğinin katsayısı pozitif olmaktadır.

Aşağıdaki iki tablo ise sıra ile 1972'ye kadar ve 1972'den sonraki verilerle tahmin edilen regresyonları göstermektedir.

Tablo 3.4:1972'ye Kadar Olan Verilerle Trade-off Parametresinin Belirleyicileri

Bağımsız Değişken	Eşitlik					
	I	II	III	IV	V	VI
Sabit	0.501 (0.053)	0.518 (0.075)	0.519 (0.069)	0.595 (0.085)	0.539 (0.165)	0.575 (0.175)
Ortalama Enflasyon	-3.051 (0.730)		-2.783 (0.979)	-6.081 (2.287)		-5.803 (2.417)
Ortalama Enflasyonun Karesi				12.145 (8.696)		11.939 (8.946)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapması		-3.589 (1.281)	-0.654 (1.570)		-4.295 (4.958)	0.583 (4.959)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapmasının Karesi					3.845 (26.066)	-6.605 (24.440)
Özet İstatistikler						
R2		0.281	0.140	0.267	0.298	0.119
Standart Sapma		0.239	0.262	0.242	0.237	0.266

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.185.

Tablo 3.5:1972'den Sonraki Verilerle Trade-off Parametresinin Belirleyicileri

Bağımsız Değişken	Eşitlik					
	I	II	III	IV	V	VI
Sabit	0.458 (0.071)	0.431 (0.069)	0.459 (0.072)	0.683 (0.099)	0.629 (0.103)	0.731 (0.107)
Ortalama Enflasyon	-1.025 (0.296)		-0.888 (0.629)	-3.307 (0.809)		-2.571 (1.162)
Ortalama Enflasyonun Karesi				3.144 (1.051)		2.043 (1.390)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapması		-1.852 (0.599)	-0.308 (1.244)		-6.564 (1.952)	2.808 (2.550)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapmasının Karesi					14.375 (5.700)	8.827 (7.192)
Özet İstatistikler						
R2		0.207	0.169	0.189	0.336	0.265
Standart Sapma		0.312	0.319	0.316	0.286	0.300

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.186.

Her iki alt örneklem benzer sonuçları göstermektedir. Yüksek enflasyon toplam talepteki değişimin üretim üzerinde daha az etkisine yol açmaktadır.

Tüm bu regresyon sonuçlarını daha iyi yorumlayabilmek için, aşağıdaki tabloda nominal milli gelirin standart sapmasının %3 olduğu varsayımı altında, çeşitli

enflasyon oranları için trade-off parametresi τ 'nin hesaplanan değerleri verilmektedir.

Tablo 3.6:Çeşitli Enflasyon Oranlarında Trade-off Parametresinin Hesaplanan Değerleri

Ortalama Enflasyon (%)	Regresyonlara Göre Hesaplanan τ Değerleri		
	Tablo 1-VI	Tablo1-VI	Tablo 3-VI
0	0.62	0.59	0.65
5	0.36	0.33	0.53
10	0.14	0.13	0.42
15	-0.05	-0.02	0.32
20	-0.19	-0.10	0.22

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, *a.g.m.*, s.186.

Sıfır enflasyon oranında toplam talepteki dalgalanmaların ilk yıl %62'si üretime, %38'i fiyatlara yansımaktadır. Enflasyon oranı %5'e çıktığında üretim etkisi %36'ya düşerken, fiyat etkisi %64'e yükselmektedir. Hatta enflasyon oranı %20'ye yükseldiğinde üretim etkisi küçük ve bazen negatif olmaktadır.

Aşağıdaki tablo ise ortalama enflasyondaki ve nominal milli gelirin büyümesindeki (talep değişkenliği) değişimin trade-off parametresindeki değişim üzerindeki etkilerini göstermektedir. Regresyonun bağımlı değişkeni;

τ_t : 1972'den sonraki veriler kullanılarak hesaplanan trade-off parametresi

τ_{t-1} :1972 yılına ait verilerle hesaplanan trade-off parametresi olmak üzere $\tau_t - \tau_{t-1}$ trade-off parametresindeki değişimdir.

Tablo 3.7:1972 Öncesinde ve Sonrasında Trade-off Parametresindeki Değişmelerin Açıklanması

Bağımsız Değişken	Eşitlik					
	I	II	III	IV	V	VI
Sabit	0.009 (0.078) (0.104)	-0.037 (0.062)	0.009 (0.085)	0.172 (0.092)	-0.012 (0.059)	0.154 (0.059)
Ortalama Enflasyondaki Değişim	-0.595 (0.442)		-0.603 (0.773)	-3.174 (0.968)		-2.619 (1.458)
Ortalama Enflasyonun Karesindeki Değişim				3.094 (1.054)		1.895 (1.608)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapmasındaki Değ.		-0.852 (0.787)	0.016 (1.366)		-5.820 (2.095)	-2.384 (3.046)
Nominal mg büyümesinin Stand. Sap. Karesin.Değ.					14.392 (5.678)	9.094 (8.589)
Özet İstatistikler						
R2		0.019	0.004	-0.005	0.173	0.121
0.158						
Standart Sapma		0.359	0.362	0.364	0.329	0.340
0.333						

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.187.

Tablodaki regresyonlardan elde edilen sonuçlar, yukarıdaki resresyonlardan elde edilen sonuçlarla benzerdir. Ortalama enflasyondaki değişim trade-off'daki değişim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ancak son resresyonlarda katsayılar, bir başka

ifadeyle hesaplanan etkiler daha küçüktür. Örneğin önceki regresyonda enflasyon oranında %5'ten %10'a bir artış trade-off parametresini %22 oranında azaltırken son regresyonda bu oran %13'e inmektedir. Bu sonuç; ücret ve fiyat rijiditesinin ölçüsü, ülkelerin kendilerine özgü kurumsal yapıları, iş görüşme kanunları gibi trade-off parametresinin değerini etkileyen faktörlerin, söz konusu dönemlerin birinden diğerine geçişte önemli bir değişime uğramamasından kaynaklanıyor olabilir. Katsayı değerlerinin nispeten küçük çıkmasının istatistiksel sebebi; örneklem verilerinden hareketle elde edilen ortalama enflasyondaki değişimin gerçek ortalama enflasyondaki değişimin başarılı bir temsilcisi olmaması olabilir. Bu tip örnekleme hataları katsayıların olması gerekenden küçük çıkmasına neden olabilir. Ayrıca enflasyon seviyesi için söz konusu örneklem hataları, enflasyondaki değişim için meydana gelecek örneklem hatalarından daha küçük olabilir. Çünkü ülkelerdeki enflasyon oranındaki değişim, enflasyon oranındaki değişimin zaman içinde geçirdiği değişimden daha büyüktür.

Buraya kadarki çalışmalarda reel milli geliri etkileyen şokların ekonominin talep yönünden kaynaklandığı varsayılmıştır. Oysa üretim hareketleri hem arz hem talep kaynaklı olabilir. Eğer nominal milli gelirdeki değişiklikler sadece talep değil, arz şoklarıyla da ilişkilirse, yukarıda hesaplanan trade-off parametresi (τ) değerleri sapmalıdır. Arz şokları trade-off parametresi ve enflasyon arasında yukarıda tahmin edilmiş olan anahtar ilişkiyi lehte veya aleyhte etkileyebilir.

Daha önce ifade edildiği gibi τ , nominal talepteki değişimin (ΔX) reel gelir üzerindeki etkisini göstermektedir. Arz şokları yukarıda verilen üretim eşitliğinin dışında bırakılan değişkenler olarak incelenebilir ve eğer bu şoklar nominal milli gelirdeki değişim (ΔX) ile ilişkilirse sapmaya neden olur. Toplam talep eğrisi birim elastikiyete sahip olmadığı sürece (fiyatlardaki oransal değişim gelirdeki oransal değişime eşit olmadığı sürece) arz şokları doğrudan ΔX 'i etkiler. Sadece toplam talebin birim elastikiyete sahip olması durumunda arz şokları nedeniyle fiyatlarda (P) ve reel gelirden (y) meydana gelen hareketler nominal gelir (X) üzerinde tam olarak dengeleyici (birbirini götürücü-offsetting) bir etkiye sahip olur. (arz şoku oldu-fiyatlar yükseldi- reel gelir aynı oranda azaldı-nominal gelir değişmedi). Bir başka ifadeyle yaşanan arz şoku fiyatları ve reel üretimi etkilerken nominal gelirin

değişmeden kalması söz konusu olabilir. Elde edilen veriler toplam talebin birim elastikiyete sahip olmasının gerçekçi olduğunu göstermektedir⁹³.

Toplam talebin elastikiyetinin bir olması dışında, para politikasının endojenliği de trade-off parametresindeki olası sapmayı azaltabilir. Çünkü politika yapıcılar arz şoklarına, bu şokların nominal milli gelir üzerindeki etkilerini ortadan kaldıracak şekilde karşılık verebilirler.

Toplam talebin birim elastikiyete sahip olması gerçekçi görülmekle beraber, arz şoklarının trade-off parametresinde meydana getireceği sapmanın önemini araştırmak üzere, değişik talep elastikiyeti değerleri için trade-off parametresine ait hesaplanan regresyonlar aşağıda verilmektedir. Toplam talebin elastikiyeti (a) bir'den farklı ise bir arz şoku $X = p + y$ 'yi etkiler, fakat $ap + y$ 'yi değişmeden bırakır. Eğer arz şoku $ap + y$ 'yi değişmeden bırakıyorsa toplam talep hareketlerinin etkileri ΔX_t 'den ziyade $\Delta(ap_t + y_t)$ üzerinden izlenebilir.

a = 0.5 için;

$$\tau_{a=0.5} = 0.812 - 6.397 \pi + 10.935 \pi^2 + 8.630 \Delta_{(0.5p+y)} - 58.140 \Delta^2_{(0.5p+y)}$$

(0.110) (1.628) (3.671) (4.704) (30.706)

$$R^2 = 0.421 \quad \text{Standart Sapma} = 0.231$$

a = 2 için;

$$\tau_{a=2} = 0.211 - 2.632 \pi + 3.569 \pi^2 + 0.167 \Delta_{(2p+y)} - 0.116 \Delta^2_{(2p+y)}$$

(0.038) (0.995) (1.851) (0.585) (0.792)

$$R^2 = 0.333 \quad \text{Standart Sapma} = 0.100$$

a = 0.67 ve a = 1.5 içinde sonuçlar benzerdir. Ortalama enflasyon ve ortalama enflasyonun karesinin katsayılarının işaretleri tahmin edilen işaretlerdir ve bu katsayılar sayısal olarak büyük, istatistiksel olarak anlamlıdır. Talep değişkenliğiyle ilgili katsayıların ise sayısal değerleri küçük ve anlamsız, işaretleri ise yanlıştır. Bu sonuç daha önce incelenen regresyonlarla benzer olduğundan, arz şoklarının trade-

⁹³ N.Gregory Mankiw and Lawrence H. Summers, 'Money Demand and the Effects of Fiscal Policies', *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol.18, November 1986, s.415-429.

off parametresinin değeri üzerinde önemli bir sapma meydana getirmediğini göstermektedir.

Trade-off parametresinin değerinde arz şoklarından kaynaklanan bir sapma olup olmadığını ölçmek üzere ikinci bir yol olarak eşitliğe arz şoklarının etkilerini gösteren bir yapay değişken eklenmiştir. Örneklem dönemi boyunca en büyük ve en kolay teşhis edilebilen arz şoku olması nedeniyle, petrol fiyatlarındaki artış üzerinde yoğunlaşarak, petrol fiyatlarının önemli ölçüde arttığı 1974, 1979, ve 1980 yıllarında yapay değişkene +1, petrol fiyatlarının azaldığı 1986 yılında -1 değeri verilmiştir. Dahil edilen yapay değişkenin sonuçlar üzerindeki etkisi küçük çıkmıştır. Trade-off parametresinin hesaplanan korelasyonu yapay değişkenli veya yapay değişkensiz %98 olarak bulunmuştur.

Yukarıdaki reel gelir eşitliğinin daha ayrıntılı versiyonları için de regresyon hesapları yapılmış, bu versiyonlarda reel gelir nominal gelirin cari ve iki gecikmeli değerine, bir zaman trendine ve reel gelirin iki gecikmeli değerine bağlanmıştır. Elde edilen benzer sonuçlar üzerine daha basit bir eşitliğin, varolduğu iddia edilen teorik ilişkiyi açıklamakta yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Ülke örnekleme sınırlamasının sonuçlar üzerindeki etkilerini incelemek üzere örneklem sınırlamaya tabii tutulmuştur. Elde edilen sonuçların örneklemdaki birkaç uç gözleme bağlı olup olmadığını göstermek üzere, ortalama enflasyon ve nominal milli gelirin büyümesinin %20'den büyük olduğu altı ülke (Arjantin, Bolivya, Brezilya, İsrail, Peru, Zaire) örneklemden çıkartıldı. Bu durumda aşağıdaki regresyon elde edildi.

$$\tau = 1,042 - 10,563 \pi + 28,998 \pi^2 - 5,933 \Delta X - 40,634 \Delta^2 X$$

(0,253) (4,485) (21,968) (7,032) (45,214)

$$R^2 = 0.306 \quad \text{Standart Sapma} = 0.225$$

Sonuçlar 43 ülke örnekleminin sonuçlarıyla benzerdir; toplam talep değişkenliği trade-off üzerinde küçük ve önemsiz bir etkiye sahipken, ortalama enflasyonun etkisi büyük ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Teorinin ileri sürdüğü ilişkiye göre; ortalama enflasyon nominal şokların reel etkilerini azaltıyorsa, aynı zamanda üretim değişkenliğini de azaltır. Bu hipotezin testi aynı zamanda Keynesgil teorinin bir başka testidir. Çünkü, Yeni Klasik görüş üretim dalgalanmalarını beklenmeyen, şok niteliğindeki aksaklıklara bağlar ve ortalama enflasyonla üretim değişkenliği arasında bir bağlantı kurmaz.

Keynesgil teoriler ve Lucas'ın eksik bilgi teorisi nominal şokların büyüklüğündeki bir artışın üretimin varyansını arttıracakını kabul eder. Bu nedenle üretim değişkenliği ve ortalama enflasyon arasındaki ilişkinin tespitinde, üretim değişkenliği reel milli gelir büyümesinin standart sapması tarafından ölçülmektedir. Aşağıdaki tablo, üretim değişkenliği bağımlı, ortalama enflasyon ve toplam talep değişkenliği bağımsız değişkenler olmak üzere hesaplanan regresyonları göstermektedir.

Tablo 3.8: Üretim Değişkenliğinin Belirleyicileri (Bağımlı Değişken Reel Milli Gelir Büyümesinin Standart Sapması Tarafından Temsil Edilen Üretim Değişkenliği)

Bağımsız Değişken	Eşitlik					
	I	II	III	IV	V	VI
Sabit	0.0315 (0.0032)	0.0290 (0.0032)	0.0290 (0.0031)	0.0270 (0.0053)	0.0174 (0.0047)	0.0202 (0.0044)
Ortalama Enflasyon	0.0418 (0.0220) (0.1009)		-0.0817	0.1150 (0.0507)		-0.3254 (0.0719)
Ortalama Enflasyonun Karesi				-0.1494 (0.1398)		0.6294 (0.1967)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapması		0.0777 (0.0270)	0.1740 (0.0653)		0.3143 (0.0786)	0.6581 (0.1261)
Nominal mg büyümesinin Standart Sapmasının Karesi					-0.6779 (0.2140)	-1.572 (0.361)
Özet İstatistikler						
R ²		0.058	0.148	0.180	0.062	0.302
Standart Sapma		0.0144	0.0137	0.0135	0.0144	0.0124
		0.0112				

Kaynak: Laurence Ball, N. Gregory Mankiw, and David Romer, **a.g.m.**, s.198.

Bağımsız değişkenlerin karelerinin regresyona dahil edilmesindeki amaç; doğrusal olmamadan dolayı ortalama enflasyon artarken, ortalama enflasyonun negatif etkisinin azalmasının ve talep değişkenliği artıyorken, üretim değişkenliği üzerindeki

pozitif etkisinin azalması yönündeki beklentiden dolayıdır. Üçüncü kolonda, her iki değişkenin regresyona dahil edilmesiyle elde edilen sonuç, ortalama enflasyonun negatif, talep değişkenliğinin pozitif etkisini göstermektedir. Tablonun son kolonu ise bağımsız değişkenlerin karelerinin de dahil edildiği nihai regresyonu göstermektedir. Söz konusu dört değişken de Keynesgil teori tarafından tahmin edilen işaretlere sahiptir ve hepsinin t istatistikleri 3'ü aşmaktadır. Üretim değişkenliği ve ortalama enflasyon arasındaki güçlü negatif ilişki, Keynesgil teorilerin tahminlerini doğrularken Yeni Klasik teorilerin tahminlerini reddetmektedir.

Jose Alberro'nun 49 ülke örneklemeyle elde ettiği regresyon, zaman periyodu ve ülke örnekleme büyük ölçüde farklı olmasına rağmen Ball, Mankiw ve Romer'ın sonuçlarını desteklemektedir⁹⁴.

$$\tau = 0,752 - 6,620 \pi + 14,763 \pi^2 - 0,158 \Delta X - 5,230 \Delta^2 X$$

(0,089) (2,021) (7,150) (1,875) (4,325)

$R^2 = 0.418$ Standart Sapma = 0.242

Alberro'nun hesaplarına göre de, ortalama enflasyonun üretim-enflasyon ilişkisi üzerindeki etkisi büyük ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yeni Keynesgillerin bu çalışmaları, kısa dönemli Phillips Eğrisi'nin eğimi ile ortalama enflasyon arasında ilişki kurarak kısa dönemde negatif eğimli olan Phillips eğrisinin, ortalama enflasyon yükseldikçe nispeten dik bir hal alabileceğini göstermektedir. Lucas 1973 tarihli ünlü yazısında kısa dönemli Phillips Eğrisinin dik olduğunu savunmakta, fakat Phillips Eğrisi'nin eğimi ve ortalama enflasyon arasında bağlantı kurmamaktadır⁹⁵. Lucas'ın modelinde firmalar, fiyatlar genel seviyesindeki değişikliklere değil, kendi nispi fiyatlarındaki değişikliklere karşılık olarak üretimlerini değiştirirler. Eğer nominal bir şokun boyutu büyükse, firmalar bu şok karşısında kendi fiyatlarındaki hareketlerin çoğunu doğal bulurlar ve üretimlerini

⁹⁴ Jose Alberro, 'The Lucas Hypothesis and the Phillips Curve: Further International Evidence', *Journal of Monetary Economics*, Vol.7, March 1981, s.239-250.

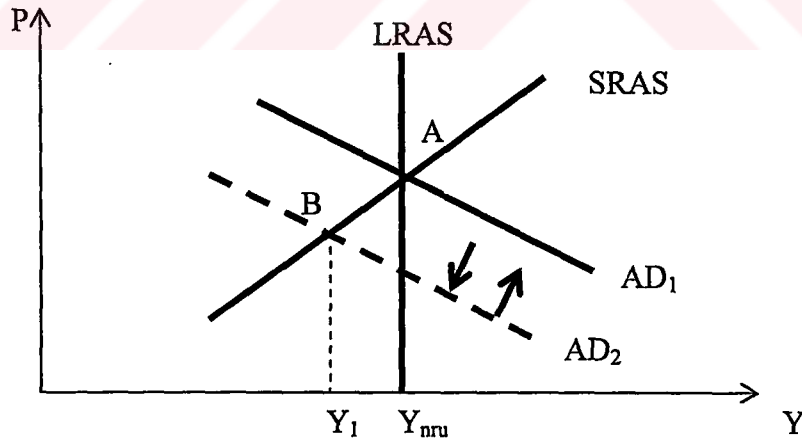
⁹⁵ Robert Lucas, 'Some International Evidence on Output-Inflation Trade-offs', *American Economic Review*, Vol.63, June 1973, s.326-334.

önemli ölçüde değiştirmezler. Dolayısıyla nominal toplam talebin daha büyük varyansı, dik bir Phillips Eğrisi'ne neden olur. Oysa Yeni Keynesgil modellerde toplam talebin daha büyük varyansı, fiyat değişikliklerinin daha sık aralıklarla yapılmasına neden olarak, bir başka ifadeyle nominal rijiditeleri bir ölçüde azaltarak Phillips Eğrisi'nin nispeten dik bir hal almasına neden olmaktadır.

3.2.4. Politika Tavsiyesi

Yeni Keynesgil iktisatçıların çoğu (histeresiz'i kabul etmeyip ekonominin uzun dönemde tabii işsizlik oranında dengeye geleceğini kabul edenler de dahil olmak üzere) kısa dönemde aktif iktisat politikalarından yanadır⁹⁶. Ekonomiyi uzun dönemli dengesinden uzaklaştıran şokların arz yada talep kaynaklı olabileceğini, aktif politikaların amacının doğal orandan sapmaların önlenmesi olduğunu savunurlar.

Aşağıdaki şekilde uzun dönemli denge noktası A'da oluşan bir ekonomide herhangi bir sebeple toplam talebin azalması sonucu bozulan dengenin, aktif iktisat politikalarıyla yeniden sağlanması süreci gösterilmektedir⁹⁷.

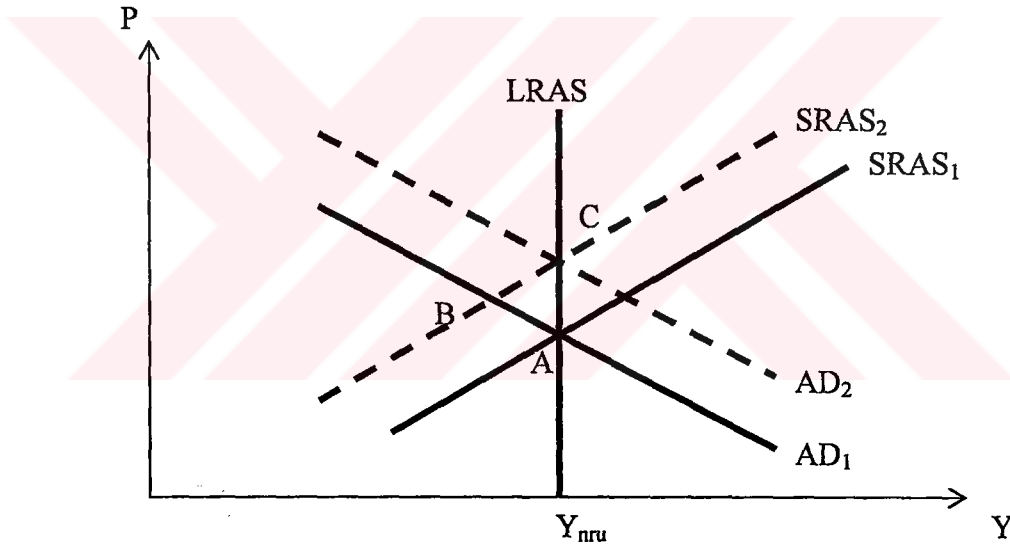
Şekil 3.11:Yeni Keynesgil Sistemde Talep Şoklarına Karşı Uygulanan Politikaların Etkileri

⁹⁶ N. Gregory Mankiw, 'Imperfect Competition and the Keynesian Cross', Economics Letters 26, 1988, s.7-14.

⁹⁷ N. Gregory Mankiw, Macroeconomics, New York, 1994, s.227.

Toplam talebin AD_1 konumundan AD_2 konumuna gelmesi kısa dönemde ekonomiyi A'dan B'ye hareket ettirir. B'de üretim seviyesi doğal oranın aşağısındadır. Her ne kadar eski fiyat seviyesinde firmaların daha az satış yapıp, daha az emek istihdam etmeleri ve emek talebinin azalması sonucu, zaman içinde ücret ve fiyatların aşağıya doğru hareket etmesiyle ekonomi uzun dönemli denge noktası A'ya ulaşabileceksede, bu çok uzun zaman gerektireceğinden hükümet duruma müdahale etmelidir. Hükümetin para arzını yada harcamaları arttırarak toplam talebi AD_2 konumuna getirmesi, ekonominin kısa dönemli işsizlik maliyetine katlanmasını önleyecektir.

Aşağıdaki şekil ise bir arz şoku sonucu uzun dönemli denge noktası A'dan uzaklaşan bir ekonominin, aktif iktisat politikalarıyla tekrar dengeye gelişini göstermektedir⁹⁸.

Şekil 3.12: Yeni Keynesgil Sistemde Arz Şoklarına Karşı Uygulanan Politikaların Etkileri

Arz şokları direkt olarak fiyatları etkiler ve bu yüzden çoğu zaman fiyat şokları olarak adlandırılır. Herhangi bir arz şoku sonucu maliyetlerin artmasıyla kısa dönemli arz eğrisinin $SRAS_1$ konumundan $SRAS_2$ konumuna gelmesi, ekonomiyi A noktasından B noktasına hareket ettirir. Kısa dönemli denge noktası B'de hem üretim doğal oranın aşağısına inmiş, hem de fiyatlar genel seviyesi yükselmiştir

⁹⁸ N. Gregory Mankiw, a.g.e., s.231.

(stagflasyon durumu). Bu durumda hükümetin ekonomiyi kendi haline bırakması acı bir resesyona neden olur. Oysa toplam talebin artırılmasıyla ekonomi kısa sürede C noktasına taşınabilir.

Aktif politikalara karşı çıkan Monetaristlerin savundukları konulardan biri, daha önce bahsettiğimiz gibi politikaların gecikme sorunudur. Para ve maliye politikaları ekonomiyi önemli bir zaman gecikmesiyle etkiler ve gecikmelerin uzunlukları farklıdır. Bu uzun ve değişken gecikmeler ekonomiyi istikrar kazandırma girişimlerini güçleştirir. İstikrar politikalarını yönetme açısından gecikmeler ikiye ayrılır. **İç gecikme (inside lag)**; ekonomide yaşanan bir şok ve bu şoka karşılık olan politika reaksiyonu arasındaki gecikmedir. Politika yapıcıların bir şokun meydana geldiğinin farkına varması ve uygun politika kararını alması zaman gerektirdiğinden bu gecikme mevcuttur. **Dış gecikme (outside lag)**; politika eylemi ve bunun ekonomi üzerindeki etkisi arasındaki gecikmedir. Politikalar harcama, gelir ve istihdamı derhal etkilemediği için bu gecikme mevcuttur. Harcama ve vergilerdeki değişiklikler yasama organının onayını gerektirdiğinden, maliye politikaları uzun bir iç gecikmeye sahiptir. Para politikası ise yatırımları etkileyen faiz oranları yoluyla çalıştığından ve birçok firma yatırım planlarını önceden yaptığından, uzun bir dış gecikmeye sahiptir. Para politikasındaki bir değişiklik yaklaşık altı ay sonra reel gelir ve istihdamı etkileyebilir.

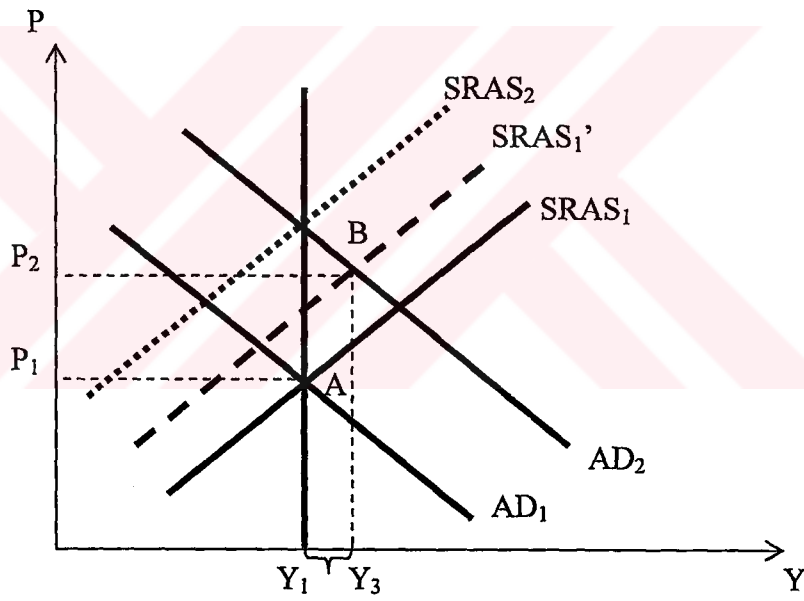
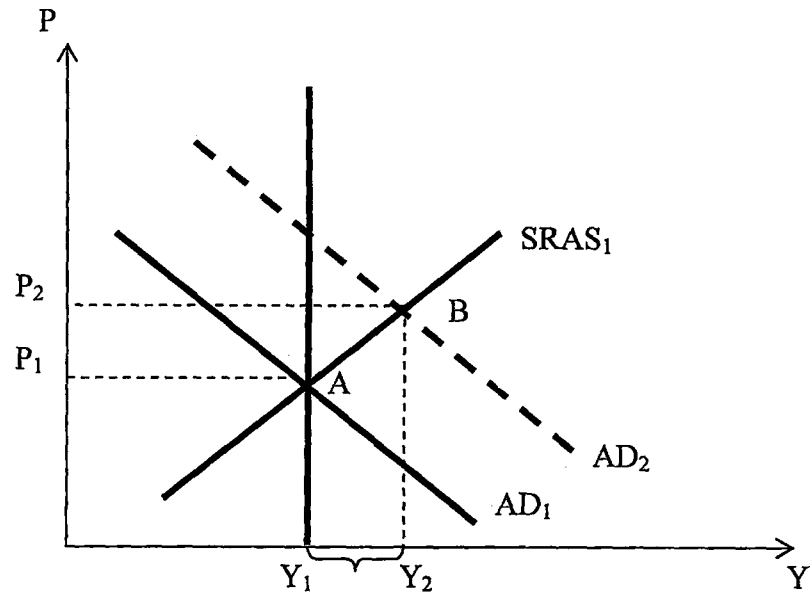
Yeni Keynesgiller bu gecikmelerin varlığını ve bunlar karşısında politika yapıcıların dikkatli davranması gerektiğini kabul ederler, ancak özellikle ciddi ve uzun resesyonlar karşısında politikaların tamamen pasif olmasına karşı çıkarlar. Bu gecikmeleri azaltmak üzere herhangi bir politika değişikliği olmaksızın gerektiğinde ekonomiyi canlandıran, gerektiğinde durgunlaştıran otomatik istikrar politikalarını (**automatic stabilizers**) savunurlar. Örneğin; gelir vergisi sistemi, bireyler ve kurumlar gelirleri azaldıklarında daha az vergi ödediklerinden ekonomi bir resesyona giriyorken vergi kanununda herhangi bir değişiklik olmaksızın vergileri azaltır. Benzer şekilde işsizlik sigortası sistemi de ekonomi bir resesyona giriyorken işsizlik arttığı için otomatik olarak transfer ödemelerinin artmasını sağlar⁹⁹.

⁹⁹ N. Gregory Mankiw, a.g.e., s.324.

Yeni Keynesgiller Monetaristlerin para arzının önceden belirlenen sabit bir oranla artırılması önerilerine de karşıdırlar. Monetaristlere göre para arzındaki dalgalanmalar ekonomideki çok büyük dalgalanmaların nedenidir ve para arzının sabit bir oranda artırılması üretim ve istihdamdaki büyük dalgalanmaları önler. Bu politika kuralının birçok ekonomik dalgalanmayı önleyebildiği tarihsel olarak tecrübe edilmiş olmakla beraber, Yeni Keynesgiller bunun en iyi politika kuralı olmadığına inanırlar. Onlara göre para arzındaki sabit büyüme sadece paranın dolanım hızı sabit olduğunda toplam talebi dengede tutar. Fakat 1980'lerin başında dolanım hızında gözlenen büyük düşüş, dolanım hızının bazen istikrarsız olabileceğini ve ekonomideki değişiklikler karşısında para arzının değişmesi gerektiğini göstermiştir.

Yeni Keynesgiller Yeni Klasiklerden farklı olarak beklenen para politikalarının üretim ve istihdamı etkileyebileceğini iddia ederler. Bu görüş aşağıdaki şekil yardımıyla açıklanabilir¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Osman Z. Orhan, Seyfettin Erdoğan, **Para Politikası**, Avcılar Ofset, İstanbul, 2002, s.211-212.

Şekil 3.13: Yeni Keynesgil Sistemde Beklenen ve Beklenmeyen Para Politikalarının Etkisi

Şeklin ilk kısmında ekonomi başlangıçta A noktasında dengede iken, üretim doğal orana karşılık gelen Y_1 , fiyatlar genel seviyesi P_1 düzeyindedir. Merkez bankasının kısa dönemde beklenmeyen bir politikayla para arzını arttırması, toplam arz eğrisinin şekli değişmeksizin toplam talep eğrisini AD_2 konumuna kaydırarak üretimin Y_2 , fiyatların P_2 düzeyine çıkmasına neden olur.

Şeklin ikinci kısmında ise, beklenen genişletici politikaların etkisi görülmektedir. Toplam talebi arttırıcı nitelikteki beklenen politikalar, fiyat artışları bir süre sonra ücret artışlarına yol açacağından, toplam arz eğrisinin de yukarı kaymasına neden olur. Yeni Keynesgillere göre arz eğrisinin $SRAS_1$ konumundan $SRAS_1'$ konumuna kaymasının nedeni, kısa dönemde ücret ve fiyatların tam esnek olmamasıdır. Oysa kısa dönemde dahi ücret ve fiyatların tam esnek olduğuna inanan Yeni Klasiklere göre, genişletici politikalar arz eğrisini $SRAS_2$ konumuna kaydırarak üretimin değişmeden kalmasına neden olur. Yeni Keynesgillere göre beklenen genişletici bir politika sonucu ekonomi B noktasına hareket eder, yeni dengede fiyatlar P_2' 'ye, üretim Y_3' 'ye yükselir.

Şeklin iki kısmının karşılaştırılmasından görüldüğü gibi, beklenmeyen genişletici politikaların üretim üzerindeki etkisi daha büyüktür. Nitekim $(Y_2 - Y_1) > (Y_3 - Y_1)$ 'dir. Bunun nedeni ise beklenmeyen genişletici politikaların toplam arz eğrisini etkilememesidir.

Kurala dayalı ekonomi politikalarını savunan Yeni Keynesgiller olmakla beraber, Yeni Keynesgillerin çoğu değişen ekonomik durumların ekonomik politikada değişiklik gerektirdiğine ve bir zaman periyodunun başında hangi politikaların uygulanacağına karar vermenin güç olduğuna inanırlar.

3.3. POST KEYNESGİL OKUL VE PHİLLİPS EĞRİSİ ANALİZİ

3.3.1. Post Keynesgil Okulun Ortaya Çıkışı

Neo-Klasik teoriye ve Neo-Klasik Sentez'e bir tepki olarak ortaya çıkan Post Keynesgil okul, 1970'li yıllarda iktisat teorisinde yaşanan krizle beraber giderek güçlenmeye ve özellikle 80'li yıllarda Monetarizm ve Yeni Klasik görüş karşısında gücünü iyice hissettirmeye başladı.

1930'lu yıllarda Cambridge Üniversitesi Neo-Klasik teoriye muhalifler için entelektüel bir merkez konumundaydı. Keynes burada hem fikir olduğu bireylere

liderlik eden bir yönetici konumundaydı. Keynes'in emsali Piero Sraffa, çarpan katsayısına katkısı olan Richard Kahn, eksik rekabet piyasaları üzerine çalışmalarıyla tanınan Joan Robinson, London School'dan Cambridge'ye taşınan Nicholas Kaldor, Oxford'dan Roy Harrod, Genel teorinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra İngiltere'ye gelen ve Joan Robinson sayesinde aynı grubun bir parçası olan Michal Kalecki Post Keynesgil okulun İngiltere'deki öncüleridir.

Post Keynesgil teorinin gelişmesinde bütün bu iktisatçıların payı olmakla beraber Keynes'in paralı bir ekonomide yatırımları çevreleyen belirsizlikleri vurgulayan parasal bakış açısı, Kalecki'nin yatırım ve tasarrufların bölüşümsel etkilerini vurguladığı reel sektör analizi iki temel başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Keynes'in parasal bakış açısı Amerika'da Hyman P. Minsky, Paul Davidson, Sidney Weintraub ve İngiltere'de G.L.S. Shackle tarafında güçlendirilirken, Kalecki'nin reel sektör analizi Cambridge'de daha sonraki çalışmaların ilerlemesine temel teşkil etmiştir.

Keynes'in İngiltere'deki takipçileri, Amerika'da Keynes'in teorisinin matematiksel bir özeti olarak sunulan IS-LM analizinin ve Neo-Klasik Sentez'in Keynes'in fikirleriyle uyummadığını iddia ettiler. Neo-Klasik Sentez'e göre eksik istihdam dengesi tam istihdamdan geçici veya kısa dönemli bir sapmadır, bu sapma aktif iktisat politikaları yoluyla giderilebilir, ancak uzun dönemde geçerli olan genel durum tam istihdam noktasıdır. Bu düşünce Keynes'in fikirlerinin sadece çeşitli piyasa aksaklıklarının otomatik ayarlama mekanizmasının işleyişini engellediği kısa dönemde geçerli olabileceğini varsayıyordu. Diğer Post Keynesgiller gibi ekonominin uzun dönemde dahi tam istihdama kendiliğinden ulaşamayacağını savunan Joan Robinson'a göre;

'Genel teori'nin temel noktası ekonomide eksik istihdam dengesinin geçerli bir durum olabileceğini göstermek, yaşanan zamanın özelliğini anlayabilmek, dünle bugün arasındaki farkı kavrayarak geçmişin değiştirilemez ve geleceğin bilinemez olduğunu anlamaktır. Bu çerçevede Keynes geleceğin belirsiz olduğu bir ekonomide paranın nasıl bir gereklilik olduğunu ve gerçek ekonomilerin çalışmasında finansal kurumların ve paranın görevlerinin ne olduğunu açıklar. Keynes'in teorisindeki bu

basit nokta savaştan sonra değerlendirilmedi, Keynes'in tezi bütünüyle uykuya yatırıldı, Keynes havasızlıktan boğuldu ve Ortodoks denge teorisi bir kez daha tahta çıkarıldı.'¹⁰¹. Robinson'a göre Bastard Keynesgil doktrin Say Kanununa dayanan ve ekonomilerde talep yetersizliği olmayacağına inanan bütün eski doktrinlere tekrar sürünerek ilerleme imkanı vermiştir.

Harrod'un 1930'larda büyüme dinamikleri üzerine yaptığı çalışmanın dinamik bir analitik yaklaşım benimseyen Post Keynesgil teorinin oluşumunda önemli katkıları oldu. Nitekim bu döneme kadar ekonomide egemen teori dinamik olmaktan çok statikti. Başlangıçta durağan olduğu varsayılan bir ekonomik sistem dışarıdan gelen bir etkiyle bozulduğunda yeni bir denge noktasına ulaştığı varsayılıyor, bu denge noktası ele alınıp inceleniyordu. Harrod'a göre gerekli olan, zaman içinde ekonomik sistemin değişimine neden olan faktörleri tespit edecek ve bu değişimin nedenlerini açıklayacak bir teori geliştirmekti. Bu ihtiyaca cevap olarak Harrod-Domar eşitliği olarak bilinen eşitliği geliştirdi. Bu eşitlikte bağımlı değişken olan büyüme oranı, artan sermaye oranı ve tasarruf meyli tarafından belirlenmektedir. Harrod'un dinamik bir analiz geliştirmede gösterdiği bu çaba, yaklaşık yirmi yıl sonra Post Keynesgil teorinin ortaya çıkmasıyla ürün verdi.

Bu temeller üzerinde bir Post Keynesgil literatür 1950'li yılların ortalarından itibaren oluşmaya başladı. Joan Robinson tarafından yazılan '**The Accumulation of Capital**'¹⁰² adlı kitap ve Nicholas Kaldor tarafından yazılan '**Alternative Theories of Distribution**'¹⁰³ adlı makale Post Keynesgil Literatürün başlangıcına önemli birer adım oldular. Kaldor, çalışmasında büyüme dinamiklerinin esas yönünü açıklamak üzere ücretler ve karlar arasındaki farka değiniyor, daha yüksek yatırım oranı nedeniyle büyüme oranındaki bir artışın karların milli gelirden daha yüksek bir pay almasına yol açacağını ve böylece işçilerin payının nispi olarak kötüleşeceğini savunuyordu. Bu yazıların her ikisi de Cambridge dışındaki ekonomistlerden fazla ilgi görmedi. Robinson bunu ilk eserinde fikirlerini tam olarak açıklayamamış

¹⁰¹ Joan Robinson, **Collected Economic Papers**, MIT Press, Boston, 1980, s.121.

¹⁰² Joan Robinson, **The Accumulation of Capital**, Macmillan, London, 1956.

¹⁰³ Nicholas Kaldor, '**Alternative Theories of Distribution**', *Review of Economic Studies*, February, 1956.

olabileceğine bağlayarak 'Essay in The Theory of Economic Growth' u yazdı, fakat gösterilen ilgi daha fazla değildi.

İngiltere'de başlayan bu hareket 1960'lı yılların sonlarından itibaren Joan Robinson'un Amerika'daki genç meslektaşlarıyla mektuplaşmaya başlaması sonucu bu ülkeye de sıçradı. Robinson 1967'de 'An Approach to the Theory of Income Distribution'(1958), 'A Macroeconomic Approach to the Theory of Wages' (1957), 'Micro foundations of Aggregate Demand and Supply' isimli makalelerinde Keynes'in analiziyle Neo-Klasik Sentez arasındaki farka değinen Pennsylvania Üniversitesi Profesörü Sidney Weintraub'un öğrencisi Paul Davidson ve 1969'da Alfred Eichner ile mektup yoluyla fikir alışverişinde bulunmaya başladı¹⁰⁴. Sonraki yıllarda bu isimler Post Keynesgil okulun Amerika'daki öncüleri oldular.

1960'ların sonunda yükselen enflasyon ve 1970'lerde enflasyonla birlikte yaşanan durgunluk Neo-Klasik Sentezin başarılı bir anti-enflasyonist politika geliştirmedeki başarısızlığını ortaya koydu. Bu teorik güvensizlik ve yeni teori arayışları ortamında bir grup iktisatçı Monetarizme ve Yeni Klasik görüşe, diğer bir grup iktisatçı da yeni yeni şekillenmeye başlayan Post Keynesgil analize ilgi duymaya başladı. Bu dönemde Post Keynesgil analiz Hollanda ve Avusturya gibi ülkelerde sürekli ve pratik olarak uygulandığında çalışıyor gözükken politika çözümlerine sahipti ve bu politika **gelirler politikası (incomes policy)** olarak etiketleniliyordu¹⁰⁵.

1970'lere kadar benzer görüşlere sahip bu yazarlar genel bir analitik ilke ve işlemler bütünü etrafında bütünleşmiş bir grup değillerdi. Nihayet 13 Eylül 1978'de **Journal of Post Keynesian Economics** isimli derginin yayınlanmaya başlanmasıyla Post Keynesgil okul resmi bir nitelik kazanmış oldu. 1980'lerin başından itibaren Neo-Klasik Sentez'in gelişmesine katkıları olan önemli isimlerin Post Keynesgil okula dönüşlerinin tamamlanmasıyla Post Keynesgiller güçlerini pekiştirmiş oldular. Hem Keynes'i hem de Neo-Klasik sistemi özetlemek üzere geliştirdiği IS-LM analiziyle

¹⁰⁴ Marjorie S. Turner, *Joan Robinson and the Americans*, M.E. Sharpe Press, New York, 1989, s.185.

¹⁰⁵ Paul Davidson, 'Post Keynesianism: a Reaction to American Keynesians', *Controversies in Post Keynesian Economics*, Edward Elgar Publishing, 1991, s.25.

Neo-Klasik Sentez'in gelişimine önemli katkıları olan ve bu çalışmasıyla Nobel ödülü alan J.R. Hicks, 1980'de Journal of Post Keynesian Economics'te yayınlanan makalesinde şu itirafta bulundu:

'...IS-LM diyagramıyla özetlediğim Keynes'in biçimsel modeliydi. Oysa Keynes'in Genel Teorisinde ve diğer yazdıklarında benim özetlediğimden çok daha fazlası vardı...IS-LM analizi uluslar arası düzeyde geniş kitleler tarafından Keynesgil teorinin anlaşılması kolay bir özeti olarak kabul edildi, inkar edemeyeceğim bir şey, bunda benim sorumluluğumun olmasıdır...Zaman devam ederken bundan memnun olamadığımı gizleyemem.'¹⁰⁶

1970'lerin başında Amerikan Neo-Klasik Sentezci okulun önde gelen ismi James Tobin bile daha önce yazdıkları için kuşku duyduğunu belirtti:

'Son 25 yılın sentezi kesinlikle Genel Teori'de olmayan birçok unsur içerir. Belki o Hicksian olarak adlandırılmalıdır, çünkü Hicks'in IS-LM modelinden türemiştir.'¹⁰⁷

Yukarıdaki çalışmaların katkılarıyla şekillenen Post Keynesgil okul homojen bir grup değildir, çok çeşitli şapkaların asılı olduğu bir portmanto gibidir¹⁰⁸. Farklı vurgulara göre farklı yaklaşımlardan bahseden bahseden Post Keynesgiller olmakla beraber bu grubun tüm üyeleri Keynesgil belirsizliği, rasyonel beklentiler varsayımının gerçekçi olmadığını, ekonomilerin uzun dönemde dahi tabii işsizlik oranına yönelmeyeceğini kabul ederler. Philips Arestis, Malcolm Sawyer, Victoria Chick, Marc Lavoie, D. Laidler, H.P. Minsky, B.J. Moore, J.A. Kregel Ortodoks Keynesgillerin temel fikirlerini kabul eden, yeni kuşak Post Keynesgil iktisatçıların önde gelen isimlerindendirler.

Post Keynesgil okulun tarihsel gelişiminin ardından daha iyi anlaşılabilmesi için kendisine tepki olarak doğduğu Neo-Klasik teoriden farklarını kısaca özetlemek

¹⁰⁶ J.R. Hicks, 'ISLM-An Explanations', Journal of Post Keynesian Economics, Vol.3, 1980, s.139.

¹⁰⁷ James Tobin, Milton Friedman's Monetary Framework: A Debate With His Critics, Chicago University Press, 1974, s.77.

¹⁰⁸ G.C. Harcourt, Post Keynesian Economics, Macmillan Press, 1988, s.924.

faydalı olacaktır. Post Keynesgil okulun Neo-Klasik okuldan temel farkları şunlardır:¹⁰⁹

1.Post Keynesgil teori büyüyen, dinamik bir ekonomide büyüme ve gelir dağılımı konularına açıklık getirmeye çalışır. Gerek büyüme gerekse gelir dağılımının temel belirleyicisi olarak yatırım oranını görür. Böylece Neo-Klasik teorinin odak noktasında yer alan nispi fiyat değişkeninin yerini Post Keynesgil teoride yatırım oranı alır. Yatırımların gelir dağılımı ve büyüme üzerindeki etkileri nispi fiyat değişikliklerinden kaynaklanan geçici etkilerden daha önemlidir. Sektörel veya toplam talep değişmelerini nispi fiyat değişikliklerinden çok yatırım oranındaki değişmelere bağlı olan gelir değişimleri etkiler.

Post Keynesgil teori nispi fiyat değişikliklerinin önemini tamamen dışlamaz, sadece bu etkilerin dinamik bir sürecin en önemli veya tek bölümü olduğu görüşünü rededer. Özellikle kısa dönemde gelir etkilerinin baskın olduğunu ve daha uzun bir zaman periyodunda nispi fiyat değişikliklerine bağlı olarak ortaya çıkan ikame etkisinden daha az önemli olmadığını savunur.

2.Post Keynesgil teori zamanı tarihsel bir süreç olarak ele alır. Geçmiş biliniyor, gelecek ise belirsiz olduğundan zaman asimetrik bir değişkendir. Ekonomik sistem tarihsel süreç içersinde sürekli hareket halindedir ve zaman bütün ekonomik olayların merkezindedir. Bu şekildeki bir tarihsel zaman kavramı Neo-Klasik teorinin hem kısmi hem de genel denge modelleriyle çelişir. Çünkü bu modellerde zaman boyutu ihmal edilerek parametreler değişse dahi ekonomik sistemin belli bir süre sonunda önceden belirli olan yeni bir denge seviyesine ulaşacağı varsayılır.

3.Post Keynesgil teori analiz edilen dinamik süreçte para ve kredi kurumlarının önemine değinir. Bankacılık sektörü kredi talebine bağlı olarak kullanılmayan para stoğunu aktif hale getirebilir veya sınırlayabilir. Bankacılık sistemi tarafından ekonomiye enjekte edilecek para miktarı hem konjonktürel dalgalanmaların genişliğini, hem de reel üretimin uzun dönemli büyümesini etkiler. Neo-Klasik teoride ise paranın ekonomik aktiviteler üzerinde hiçbir etkisi yoktur, para nötrdür.

¹⁰⁹ A.S. Eichner, *A Guide to Post Keynesian Economics*, M.E. Sharp Inc, New York, 1978,s.11-16.

4.Post Keynesgil teori ulusal ticaret birliklerinin ve bunlardan daha güçlü olan çok uluslu şirketlerin varlığına büyük önem verir. Büyük şirketlerin varlığına dayalı oligopolistik piyasalarda oluşan fiyatların ‘yönlendirilen fiyatlar’ (**administered prices**) olduğunu kabul eder. Neo-Klasik teoride ise piyasada arz ve talebe bağlı olarak oluşan fiyatlar rekabetçi tüm firmalar için veridir.

5.Post Keynesgil teori ekonomik sistemlerin dinamik davranışlarıyla ilgilenir. Neo-Klasik teori gibi sınırlandırılmamıştır, varsayımsal piyasa koşulları altında kaynak dağılımının analizi değildir. Neo-Klasik teorinin rekabetçi piyasa oluşumlarıyla ilgili sınırlamasını redederek rekabetçi olmayan piyasa süreçlerini de ele alır.

3.3.2. Post Keynesgil Okulun Temelleri

3.3.2.1. Dengesizlik

Post Keynesgil iktisatçılar Neo-Klasik iktisatçıların yaptıkları gibi maksimizasyon ve etkinlik koşulları altında karar alma birimlerinin davranışlarını incelemekten ziyade reel dünyanın yaşanan ekonomik olaylarını açıklamaya çalışırlar. Onlara göre Neo-Klasik Sentezci Keynesgillerin aksine gerçek ekonomilerde uzun dönemde dahi gözlenen durum dengesizlik durumudur. Joan Robinson’a göre denge tarihsel bir süreçte incelendiğinde geçmiş ve gelecek bir arada dengeye gelme sürecini etkiler. Dengedeki bir dünyada geçmiş ve gelecek arasında bir fark yoktur. Oysa beklentilerin gerçekleşmediği bir dünyada dengeye yer yoktur, denge sadece analitik bir soyutlamadır ve uzun dönemde dahi söz konusu değildir. Üstelik uzun dönem gelecekteki bir tarih değil, bugünle ilişkilendirilemeyen hayali bir durumdur¹¹⁰.

Robinson’a göre kısa dönemde dengesizliklerin asıl nedeni; beklentilerin belirsizlik ortamında oluşmasından dolayı istikrarlı ve tutarlı bir yatırım fonksiyonunun

¹¹⁰ Joan Robinson, ‘What Has Become of the Keynesian Revolution ?’, **After Keynes**, Joan Robinson (Ed.), New York, 1973, s.1-11.

olmamasıdır¹¹¹. Kısa dönemde denge yatırım oranı, nominal ücretler ve kar gelirleri tarafından belirlenir. Mark-up fiyatlandırma yönteminin (fiyatların birim maliyet üzerine belirli bir kar marjının eklenerek belirlenmesi) kullanıldığı bir piyasada fiyatların asıl belirleyicisi nominal ücretlerdir¹¹². Kısa dönemde kar marjları ve nominal ücretler değişmeyeceğinden dengenin belirleyici unsuru yatırımlar olmaktadır. Belirsizlikten dolayı yatırım fonksiyonunun istikrarsız olması kısa dönemde dengesizlik durumunun genel bir durum olmasına neden olmaktadır.

Robinson'a göre uzun dönemde denge, beklentiler gerçekleşmediği takdirde ulaşılması güç olan bir takım kurumsal faktörler (gelir dağılımı, yatırım politikaları, ücret politikaları, mali koşullar gibi) tarafından belirlenir. Uzun dönemde bu faktörlerin bir arada denge için gerekli koşulları gerçekleştirmesi güçtür ve bu koşullar gerçekleşse bile ulaşılan dengenin tam istihdam dengesi olması tamamen tesadüfidir.

3.3.2.2. Belirsizlik Ortamı ve Beklentilerin Oluşumu

Neo-Klasik teorinin temelinde gelecek, tarihsel gidişatı tam olarak yansıttığı sürece karar alıcıların sürekli doğru, rasyonel tahminler yaptıkları, geleceğe ilişkin bütün kararların güvenilir bir biçimde tahmin edilebileceği varsayımı yatmaktadır. Bütün piyasa faaliyetleri rasyonel beklentilere dayandığında toplumsal refah maksimize edilir, fiyat istikrarı içinde tam istihdam dengesine ulaşılır. Bu yaklaşım Laissez-faire felsefesinin mantıksal temelidir.

Bazı Neo-Klasik modellerde geleceğe yönelik sonuçları değerlendirmek üzere tam ve mükemmel bilgiye sahip olunmadığında geleceğin belirsizliği Bayesgil olasılıklar setiyle giderilebilir. Olasılık hesaplamalarıyla geçmişe ve bugüne ait verilere ve zaman serilerine dayanılarak gelecekte gerçekleşme olasılığı yüksek olan durumlar tahmin edilebilir. Bugünkü hesaplarda gerçekleşme olasılığı düşük çıkan bir durum,

¹¹¹ H. Gram, V. Walsh, 'Joan Robinson's Economics in Retrospect', Journal of Economic Literature, Vol.21, 1983, s.537-550.

¹¹² Joan Robinson, a.g.e., s.6.

gelecekte fiilen gerçekleştiğinde bir risk ortaya çıkabilir¹¹³. Yeni Klasik iktisatçılara göre ise doğru verilere dayanan tahminlerde sistematik bir hata sözkonusu olmaz, hatalar tesadüfidir, birbirini götürür.

Keynes ise daha 1936'daki eserinde geleceğin belirsiz olduğunu (**uncertainty**) ve bu belirsizliğin olasılık hesaplamalarıyla giderilemeyeceğini belirtmiştir. Keynes'e göre geçmiş tekrar edilemez, gelecek ise olasılık hesaplarına indirgenemez. Keynes'i takiben Post Keynesgil iktisatçılar da geleceğin belirsizliğini kabul ederler ve rasyonel beklentiler varsayımını gerçeklere aykırı bulurlar¹¹⁴. Onlara göre; gerçek dünyada bireyler geçmiş bilgilerden hareketle geleceğe yönelik tahminler yaparlarken mevcut tüm bilgileri elde edememe güçlüğüyle karşı karşıyadırlar. Yaşanmış tarihsel örneklerden hareketle geleceğin görülebileceğini, ekonomik sürecin tutarlılık ve düzenlilik içinde devam edeceğini varsaymak gerçekçi değildir. Bireylerin herhangi bir seçimlerinin, bütün olası sonuçlarını açıkça belirleyebilmeleri ve bütün olası beklentilere ilişkin tercihlerini sıralayabilmeleri çok zordur.

Post Keynesgil iktisatçılar belirsizliğin hakim olduğu **ergodic** bir dünyada (**geçmişin bugünkü ve yarınki olayların seyri hakkında bilgi vermediği bir dünya**) beklentilerin heterojen olduğunu kabul ederler. Yani farklı bireyler geçmiş bilgilerden ve tarihsel piyasa verilerinden hareketle gelecek için güvenilir tahminler yapmak konusunda farklı beceri ve yeteneğe sahiptirler. Beklentilerde yanılma, geleceği doğru tahmin edememe her zaman gerçekleşmesi mümkün bir durumdur.

3.3.2.3. Yatırımların Önemi ve Değişkenliği

Yukarıda Post Keynesgillerin Neo-Klasiklerin 'nispi fiyat' değişkeni yerine yatırımların önemini vurguladıklarına değinmiştik. Post Keynesgil düşüncede ekonomik büyüme ve gelir dağılımının temel belirleyicisi nispi fiyatlar değil, yatırımlardır. Dolayısıyla toplam talepteki değişmelerin nedeni nispi fiyat değişiklikleri değil, yatırım düzeyindeki değişikliklerdir.

¹¹³ Edward E. Williams and M. Chapman Findlay, 'Risk and the Role of Failed Expectations in an Uncertain World', Journal of Post Keynesian Economics, Vol.IX, No.1, Fall 1986, s.33.

¹¹⁴ Edward E. Williams and M. Chapman Findlay, a.g.m., s.36.

Keynes efektif talep unsurları içinde yatırımlara özel bir önem verir. Paralı ekonominin varlığı ve geleceğin belirsizliği nedeniyle, yatırım seviyesinin tam istihdam noktasına karşılık gelen tasarruf seviyesinin aşağısında olmasını efektif talep noksanının, dolayısıyla eksik istihdam dengesinin temel nedeni olarak görür. Mükemmel genelleştirilmiş likit bir servetin, yani paranın varlığı ekonomik birimlere özel üretilebilir malları, özellikle de yatırım mallarını satın almayı erteleme imkanı verir. Yapıldıktan sonra ekonomik koşullara bağlı olarak yatırımları yok etmenin güçlüğü ve belirsizlik ortamında yatırımın karlılığını etkileyen faktörlere yönelik bilginin mükemmel olmaması yatırım dürtüsünü azaltır ve değişken hale getirir. Dolayısıyla istikrarlı ve düzenli bir yatırım fonksiyonundan bahsetmek güçleşir¹¹⁵.

Post Keynesgil okulun kurucularından bir diğeri olan Kalecki de daha 1936'dan önceki yazılarında kar ve konjonktürel dalgalanmaları doğurmada kapitalist tüketim, hükümet harcaması ve ticaret fazlalığıyla birlikte yatırımların önemine dikkat çeker. Keynes yatırımların efektif talep ve üretim üzerindeki etkisini vurgularken, Kalecki'nin yaklaşımı kapitalistlerin karlarındaki değişiklikler üzerinde yoğunlaşır. Kalecki'ye göre yatırım harcamalarındaki değişime bağlı olarak kapitalistlerin karlarında meydana gelen artış veya azalışlar, üretimde benzer yönde hareketlere yol açar. Karlardaki bir artış beraberinde üretim artışını da getirir. Çünkü üretim kapitalistlerin karına ve işçilerin tüketimlerine eşittir. Kalecki yatırım düzeyindeki dalgalanmalara yönelik olarak Keynes'in para ve belirsizlikle ilgili görüşleri yerine ödünç almanın maliyeti ve cari karlılığa önem verir.

Keynes ve Kalecki'yi takiben Post Keynesgil iktisatçılar da gelir dağılımı ve ekonomik büyümedeki rolü açısından yatırımlara diğeri efektif talep unsurlarından ayrı bir önem verirler. Uzun dönemde beklentiler ve finansal yapıdaki değişikliklerin yatırım düzeyinde meydana getireceği dalgalanmaların, kapitalizmin doğasındaki hareketin çoğunu açıklayacağına inanırlar. Paralı bir ekonomide önceden yapılmış sözleşmelerin varlığını, belirsizlik ortamını ve bu ortamda beklentilerde meydana

¹¹⁵ J. R. Crotty, 'Post Keynesian Economic Theory: An Overview and Evaluation', American Economic Review, Vol.70, No.2, 1980, s.23.

gelecek yıllardaki yatırımların yetersiz düzeyde kalmasının, değişken olmasının temel sebebi olarak görürler.

3.3.2.4. Paranın ve Sözleşmelerin Önemi

Keynes ve Post Keynesgiller ekonomik analizlerini aşağıdaki önermelere dayandırır¹¹⁶.

a)Modern paralı ekonomiler, zaman içinde kaynakların tam istihdama yönelmesini garanti eden otomatik bir mekanizmaya sahip değildir.

b)Üretimi organize etmek ve ekonomik faaliyetleri gerçekleştirmek için parasal ücretler ve parasal sözleşmeler kullanan ekonomilerde eksik istihdam dengesi tekrarlanan genel bir durumdur.

c)Böylece eksik istihdam dengesinin varlığı üretimi düzenlemek için sözleşmelerin kullanımı ve paranın özellikleriyle ilişkilendirilmelidir.

Neo-Klasik teori parayı nötr bir değişken olarak görür ve sağlam bir para teorisi içermez. Keynes ise bugün ve gelecek arasında bağlantı sağlayan bir varlık olarak paranın önemini belirtir. Keynes'in önderliğini takiben Post Keynesgiller ekonomide paranın, parasal sözleşmelerin, özellikle de parasal ücret sözleşmelerinin rolüne dikkat çekerler.

Post Keynesgil teoride girişimciler üretimi arttırmanın karlı olacağını düşünürlerse, geleceğin belirsizliğinden kaynaklanan riskleri önlemek amacıyla ilave hammadde satın alımı ve emek temini için yeni sözleşmeler imzalamak isterler. Sözleşmeye dayalı sorumluluklardaki artış, girişimcilerin artan üretim taahhütlerini yerine getirmeleri için ilave likiditeyi elde etmelerini gerektirir. Bankacılık sisteminin para yaratma yeteneği, girişimcilere artan üretimi finanse etme imkanı sağlar. Bankacılık sisteminin bu görevi yerine getirdiği bir ortamda girişimciler için tek sorun, beklenen

¹¹⁶ Paul Davidson, 'The Role of Contracts and Money in Theory and the Real World', *Controversies in Post Keynesian Economics*, Edward Elgar Publishing, 1991, s.55.

karlılığın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini izlemek olur. Gelecek yaşanan an olduğunda, kar beklentileri gerçekleşmiş olursa, girişimciler banka kredilerini karşılayacak satış gelirine sahip olurlar ve yeni üretim artışlarını başlatmak için yeni kredilerin temininde zorlanmazlar. Böylece paranın nötr olmadığı paralı bir üretim ekonomisinde bankacılık sistemi temel genişletici unsur olur.

Bankacılık sistemi ilave banka parası yaratma görevini yerine getirmediğinde girişimciler ilave hammadde alımı ve emek temini için yeni sözleşmeler imzalamaya gönüllü olmazlar. Bu durumda üretimi arttırmak karlı görünse bile üretim artışı gerçekleştirilmeyebilir. Böylece para nötr olmaktan çıkar, reel üretimin genişlemesine veya daralmasına destek veren bir unsur haline gelir. Bu gibi durumlarda merkez bankası ticari bankaların girişimcilere ödünç verme yeteneğini kontrol ederek ekonominin reel üretim ve istihdam oranını etkileyebilir.

3.3.2.5. Para Arzının Endojenliği

Keynes Genel Teori’de para arzının egzojen olduğunu, para miktarının ve artış oranının para otoritelerince belirlendiğini kabul eder. 1923’te yayınlanan ‘**A Treatise on Money**’ adlı eserinde ise paranın endojen bir parametre olduğunu belirtir. Para arzının endojen veya egzojen olmasının önemi; para otoritelerince belirlenip veya belirlenmeyip politika amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmamasına bağlıdır. Eğer para arzı egzojen ise para otoritesi para miktarını belirler ve ekonomik faaliyetlerin seyrine göre bir politika aracı olarak kullanabilir¹¹⁷.

Post Keynesgiller para arzının endojen bir değişken olduğunu kabul ederler. Post Keynesgil para teorisi tüketim birimlerine nakit akımı ve arzuladıkları discretionary (planlı) harcama seviyesi arasındaki açığı kapatma imkanı veren kredi parası üzerinde yoğunlaşır¹¹⁸. Dinamik, paralı bir üretim ekonomisinde üretim, bankacılık sistemi tarafından yaratılan kredi kaynaklarına ulaşmayı gerektirir. Bu açıdan para; kredi talebine karşılık olarak bankacılık sistemi tarafından yaratılan kredinin bir

¹¹⁷ Süreyye Hiç, ‘Keynesgil Sistem, Maliye ve Para Politikaları Temel İlkeleri’, İstanbul Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Arş. Mrk. Konf., 37.Seri, Yıl:1996/1997, Emek Matbaası, 1998, s.5

¹¹⁸ M. Lavoie, ‘The Endogenous Flow of Credit and Post Keynesian Theory of Money’, Journal of Economics Issues, September, 1984, s.788.

sonucudur. Bankacılık sektörünün para yaratmadaki önemi kredinin elde edilebilirliğini ve fiyatını belirlemedeki rolünden kaynaklanmaktadır. Post Keynesgil analizde paranın bu yönüyle ele alınması, Kalecki'nin görüşlerinin izlerini taşır. Nitekim gerek Kalecki'ye gerekse Post Keynesgillere göre para kredi yönlendirmelidir (credit driven)¹¹⁹.

Philip Arestis kurduğu bir modelde para arzının para otoritelerinin direkt kontrolü altında olmayan endojen bir değişken olduğunu gösterir. İngiltere için 1964-1985 dönemine ait veriler kullanılarak kurulan modelde para esas olarak, bankacılık sektörü tarafından yaratılan kredi parası olarak ele alınır. Elde edilen sonuç; paranın para otoritelerinin davranışlarından ziyade özel ekonomik birimlerin davranışlarındaki değişikliklere cevap veren endojen bir değişken olduğudur¹²⁰.

3.3.2.6. Ekonomik ve Politik Kurumların Önemi

Neo-Klasik teoride birimler kararlarını tam rekabet şartları altında, mükemmel bilgi ortamında maksimizasyon ilkelerine uygun olarak alırlar. Karar alma birimlerinin tek tek fayda ve kar maksimizasyonunu sağlamaları sonucu toplumsal refah maksimizasyonu gerçekleşir. Süslü matematiksel modeller yerine gerçekçi varsayımlara dayanma iddiasında olan Post Keynesgillere göre, ekonomide varolan kurumlar karar alma birimlerinin karar sürecinde son derece etkilidir ve kararlar çoğunlukla bireysel düzeyde değil, kurumlar düzeyinde verilir¹²¹. Ekonomik kararları etkileyen en önemli kurumlar büyük firmalar, işçi ve işveren sendikaları, uluslar arası kurumlar ve devlettir.

Post Keynesgil görüşte piyasalarda geçerli durum tam rekabet değil, eksik rekabettir ve eksik rekabet ortamında varlığını sürdüren oligopol firmalar karar alma sürecinde son derece etkilidir¹²². Büyük firmalar (mega corporation) birer fiyat alıcı değil, fiyat

¹¹⁹ M. Kalecki, *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy*, Cambridge University Press, 1971, s.3.

¹²⁰ Philip Arestis, 'The Credit Segment of a UK Post Keynesian Model', *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol.X, No.2, Winter 1987/1988, s.250-269.

¹²¹ J. R. Crotty, a.g.e., s.21.

¹²² A.S. Eichner, *Toward A New Economics, Essays in Post Keynesian and Institutional Theory*, Macmillan, New York, 1985, s.28.

belirleyicidirler, fiyatları maliyet üzerine belirli bir kar marjı ekleyerek belirleyebilecek güce sahiptirler¹²³. Böylece fiyatların oluşumunda birimlerin kar ve fayda maksimizasyonuna dayanan arz-talep koşullarından ziyade büyük firmaların kararları etkili olmaktadır.

Emek piyasasında etkili olan işçi ve işveren sendikaları ise ücretlerin belirlenmesinde reel ücretin emeğin marjinal fiziki verimliliğine eşit olması ilkesine göre değil, temsil ettikleri grubun çıkarlarına göre hareket ederler. İşçi ve işveren sendikalarının varlığı ücretin belirlenmesinde kurumsal faktörlerin etkisinin göstergesidir.

Benzer şekilde IMF, GATT gibi uluslar arası kuruluşlar da ekonomik kararların alınmasında önemli güce sahiptirler.

Dördüncü önemli kurum olan devlet ise uygulayacağı ekonomik politikalar ve yapısal önlemlerle karar alma sürecinde aktif bir rol üstlenir.

3.3.2.7. Gelir Dağılımına Verilen Önem

Post Keynesgil iktisatçılar yatırımları ve dolayısıyla gelir dağılımını ekonomik faaliyetlerin, özellikle büyümenin temel belirleyicisi olarak görürler. Milli gelir işçiler ve girişimciler arasında bölüşülmekte, girişimciler yatırımlarını kar gelirlerine bağlı olarak yapmaktadır¹²⁴. Milli gelirin her iki grup arasındaki bölüşümünün değişmesi yatırımları ve buna bağlı olarak büyüme hızını etkiler.

Bununla birlikte gelir dağılımı enflasyon oranını da etkiler. Post Keynesgil teoride sınıflar arasındaki bölüşüm mücadelesi enflasyonu tetikleyen temel unsurlardan biridir¹²⁵.

¹²³ Jonathan P. Goldstein, 'Pricing, Accumulation, and Crisis in Post Keynesian Theory', *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol.8, No.1, Fall 1985, s.125.

¹²⁴ A.S. Eicher, J.A. Kregel, 'An Essay on Post Keynesian Theory: A New Paradigm in Economics', *Journal of Economic Literature*, Vol.13, 1975, s.1301.

¹²⁵ J.L. Yellen, 'On Keynesian Economics and The Economics of Post Keynesians', *American Economic Review*, Vol.70, No.2, 1980, s.18.

3.3.2.8. Tarihsel Zaman Kavramı

Post Keynesgil görüşte ekonomik olaylar mantıksal zaman içinde değil, gerçek tarihi zaman süreci içinde gerçekleşir¹²⁶. Geçmiş ve gelecek ekonominin gidişatını etkiler. İktisadi analizler değiştirilemeyen geçmiş, bilinmeyen gelecek dikkate alınarak tarihsel zaman içinde yapılırsa dengeye ulaşmak çok güçtür. Çünkü gerçek zaman boyutunda şoklar yaşanabilmekte ve bu şoklar ekonominin gidişatını etkileyebilmektedir. Ekonomi dengeye yönelmekle birlikte sürekli bir dengesizlik içindedir. Oysa aslında bir zamansızlık olan mantıksal zamanda ekonomi sürekli dengededir ve bir şok halinde bozulan dengenin sonraki dönemde yeniden oluşacağı varsayılır.

3.3.3. Post Keynesgil Bir Modelde Ekonominin İşleyişi

Philip Arestis tarafından kurulan, devleti ve dış ilişkileri kapsayan model, Post Keynesgil varsayımlara dayandırılır ve Post Keynesgil analizin gözlemsel kanıtı olarak sunulur¹²⁷. İzole edilmiş parçalardan ziyade tutarlı bir bütün olarak ekonominin işleyişini açıklayan model 5 anahtar teori üzerine kurulmuştur.

a)Fiyat Teorisi:Gelişmiş endüstriyel ekonomiler her birinin fiyatlama davranışının farklı olduğu rekabetçi ve oligopolistik sektörlerin ikiliğiyle temsil edilir. Rekabetçi sektörde fiyatlar arz ve talep ilkelerine göre belirlenir, arz veya talep fazlası fiyat değişikliklerini tetikler, girişimciler birer fiyat alıcıdırlar. Büyük şirketlerden (megacorp) oluşan oligopolistik sektörde ise fiyatlar üretimin birim maliyeti başına belirli bir kar oranının eklenmesi suretiyle, teknik ifadeyle markup yöntemiyle tespit edilir. Önder bir firma (price-leader) endüstrideki diğer firmalar tarafından benimsenen markup'ı belirler. Markup oranı, firmanın hedeflediği büyüme oranını gerçekleştirilmesine imkan sağlayacak yatırımları finanse etmesi için gerekli geliri temin edecek bir oran olarak belirlenir. Daha açık bir ifadeyle firma önce büyüme

¹²⁶ L. Tarshis, 'Post Keynesian Economics:A Promise That Bounced', American Economic Review, Vol.70, No.2, 1980, s.10.

¹²⁷ Philip Arestis, 'On the Post Keynesian Challenge to Neoclassical Economics: a Complete Quantitative Macro-model for the U.K. Economy', Journal of Post Keynesian Economics, Vol.11, No.4, Summer 1989, s.611.

oranını, ardından bu büyüme oranını gerçekleştirmesini sağlayacak yatırım miktarını, bu yatırım miktarı için gerekli olan finansman ihtiyacını, bu finansman ihtiyacı için gerekli olan kar gelirini ve nihayet bu kar gelirini sağlayacak mark up oranını, dolayısıyla fiyatını tespit eder. Bu yaklaşımda yatırımların çoğunlukla iç kaynaklarla finanse edildiği varsayılır.

b) Bölüşüm Teorisi:

W: ücret

π : kar

C_w : işçilerin tüketimi

C_c : kapitalistlerin tüketimi

I: yatırımlar

Y: reel milli gelir olmak üzere toplam gelir ücret geliri ve kar geliri olarak 2'ye ayrılır.

$$Y = C_w + C_c + I \quad (1)$$

İşçilerin tüketimlerinin ücretle, girişimcilerin tüketimlerinin karlarla orantılı olduğu varsayılır ve yatırımlar tamamen egzojen olarak ele alınır;

$$C_w = c_w W \quad (2)$$

$$C_c = c_c \pi \quad (3) \quad \text{gerekli düzenlemeler yapırsa;}$$

$$(\pi/Y) = -[(1-c_w)/(c_w-c_c)] + 1/(c_w-c_c)](I/Y) \quad (4)$$

$c_w=1$ ise yani işçiler gelirlerinin tümünü tüketiyorlarsa,

$$(\pi/Y) = [I/(1-c_c)](I/Y) \quad (5) \quad \text{denklemini elde edilir.}$$

Girişimci sınıfın marjinal tüketim meylisi ne kadar büyük olursa karların toplam gelir içindeki payı o kadar büyük olur. Karların payı ne kadar büyük olursa da yatırımların

payı o kadar büyük olur. Fiyatlama ve bölüşüm teorileri fiyatlama ve gelir dağılımı süreçlerinin sermaye birikimi süreciyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

c)Yatırım Teorisi: Yatırımlarla beklenen karlılık arasında çift yönlü bir ilişki söz konusudur. Beklenen karlılık sermaye birikimine neden olur, sermaye birikimi iç fonların artmasını sağlayarak yatırımları mümkün kılar. Gerçekleştirilen yatırımlar kara neden olur, bu kar da tekrar sermaye birikimini artırır. Beklenen karlılığın yatırımların marjinal etkinliği ve satışların beklenen büyüme oranı olmak üzere 2 temel belirleyicisi vardır.

d)Parasal Ücretlerin Belirlenmesi: Post Keynesgil teori emek piyasasında sermaye ve emek arasındaki çıkar çatışmasına dayanan pazarlığı vurgular. Sendikalı veya sendikasıız işçiler hedef bir reel ücreti $(W/P)^d$ elde etme istek ve arzusu yanında, politik ve ekonomik güce de sahiptirler. Gerçek reel ücretin $(W/P)_{t-1}$ arzulananan seviyeden sapması, işçilerin parasal ücret talep seviyesini etkiler. Hedeflenen reel ücret gerçek reel ücretin üzerindeyse parasal ücret üzerinde artan bir baskı söz konusu olur. $[(W/P)^d - (W/P)_{t-1}]$ terimi parasal ücret oranı üzerindeki güçlü etkiyi gösterir. Sözleşme dönemi boyunca beklenen fiyat enflasyonu, nominal ücretlerin seviyesini etkileyen diğer bir önemli değişkendir.

e)Para ve Kredi Teorisi: Para, kredi kullanılan paralı bir ekonomide endojen bir değişken olarak ele alınır ve para arzının para otoritesinin davranışlarından ziyade özel ekonomik birimlerin davranışlarındaki değişikliğe tepki olarak değiştiği varsayılır. Böylece para sistemin bir çıktısıdır. Piyasa faiz oranları finansal malların fiyatları olarak görülür. Faiz oranlarının belirlenmesinde kullanılan mark up fiyatlandırma yöntemi bankacılık maliyetlerine dayandırılır ve Merkez Bankası tarafından yönlendirilen reeskont oranı, bu maliyetleri etkileyen önemli bir unsur olarak kabul edilir.

Modelde hükümet aktiviteleri vergiler ve hükümet harcamaları olmak üzere 2 değişken tarafından temsil edilmektedir. Bu değişkenler milli gelir tarafından belirlenen ekonomik aktivite seviyesine bağlıdır.

Modelin dış parçası ise cari hesap bakiyesi ve sermaye hesap bakiyesi ile özetlenir. Döviz kuru endojen olarak belirlenmekte ve her iki bakiyeyi etkilediği varsayılmaktadır. İthalat ilişkisi ise gelir dağılımı değişkeni ile ilişkilendirilmiştir.

Bu teoriler birlikte ele alındığında modelin tümüne ulaşılabilir. Aşağıda önce sembollerin temsil ettikleri değişkenlerin karşılığı, daha sonra modelin tüm denklemleri toplu olarak verilmektedir.

DE: Karar verilen harcamaların (discretionary expenditure) reel düzeyi

Y: Reel milli gelir

T: Vergilerin reel düzeyi

$(Y-T)_w$: İşçilerin kullanılabilir gelirleri

$(Y-T)_c$: Girişimcilerin kullanılabilir reel gelirleri

E: Karar verilen harcamaların nominal düzeyi

F: Elde edilebilir fonların nominal düzeyi

R: Uzun dönem faiz oranı

LP: Halka verilen toplam borç

P: Enflasyon oranı

NDE: Önceden belirlenemeyen, karar verilemeyen (non-discretionary) harcamalar

EMP: İstihdam düzeyi

W: Parasal ücret düzeyi

P_{RM} : Hammadde fiyatlarının artış oranı

TD: Vadeli mevduat

BLP: Halka verilen banka kredileri

BLG: Kamuya verilen banka kredileri

BLOS: Dış ülkelere verilen banka kredileri

SD: Vadesiz mevduat

OBD: Diğer banka mevduatları (mevduat dışı banka borçları dahil)

PSBR: Kamu sektörü borçlanma gereği

EF: Dış finansman

BC: Kağıt para dahil, banka dışında özel sektöre kamu borç senedi satışı

M: Para stoku

GDC: Kağıt para dahil kamu sektörü mevduatı

G:Kamu harcamaları

OGR:Diğer kamu gelirleri

OLP:Halka verilen diğer krediler

r:Kısa dönem faiz oranı

KM:Sermaye hareketleri (sabit sermaye girişi)

OEF:Diğer dış finansman

X_i:Kredi miktarını doğrudan etkileyen politika değişkeni

CB:Cari işlemler bilançosu

WT:Dış ticaret haddi (world trade)

P_w:Dünya fiyatları

ER:Döviz Kuru

R_f:Yabancı faiz oranı

BLOS, OBD, BC, GDC, OGR, OLP, r, OEF, X_i, WT, P_w, R_f dışındaki bütün değişkenlerin endojen olduğu kabul edilir. Değişkenleri altındaki + veya – işareti ise ait olduğu değişkendeki değişimin bağımlı değişkeni ne yönde etkilediğini gösterir.

$$DE = \sum DE_i$$

$$DE_i = DE_i [[(Y-T)_{wi} / (Y-T)_{ci}], (E_i / F_i), R, \Delta LP_i]$$

$$E_i = DE_i + P$$

$$E = \sum E_i$$

$$NDE = Y - DE$$

$$Y = Y[DE, (E / F)]$$

$$EMP = EMP(Y)$$

$$F = \sum F_i$$

$$F_i = F_i(Y_i, P, W, T_i)$$

$$P = P(W, P_{RM})$$

$$P_{RM} = P_{RM}(ER, WT)$$

$$W = W [[(W / P)^d - (W / P)_{t-1}], (P^e)]$$

$$\Delta TD = \Delta BLP_i + \Delta BLG + \Delta BLOS - \Delta SD_i - \Delta OBDS$$

$$\Delta BLG = PSBR + \Delta EF - \Delta BC$$

$$\Delta M = \Delta TD + \Delta SD_i + \Delta GDC$$

$$PSBR = G - T + OGR$$

$$G = G(Y)$$

$$T = T(Y)$$

$$\Delta LP_i = \Delta BLP_i + \Delta OLP_i$$

$$\Delta BLP_i = \Delta BLP_i [\Delta Y_i, \Delta R, (E_i / F_i), X_i]$$

$$\Delta SD_i = \Delta SD_i [\Delta Y_i, \Delta R, (E_i / F_i)]$$

$$\Delta R = \Delta R(\Delta r, \Delta EF, \Delta BC)$$

$$\Delta EF = CB + \Delta KM - \Delta OEF$$

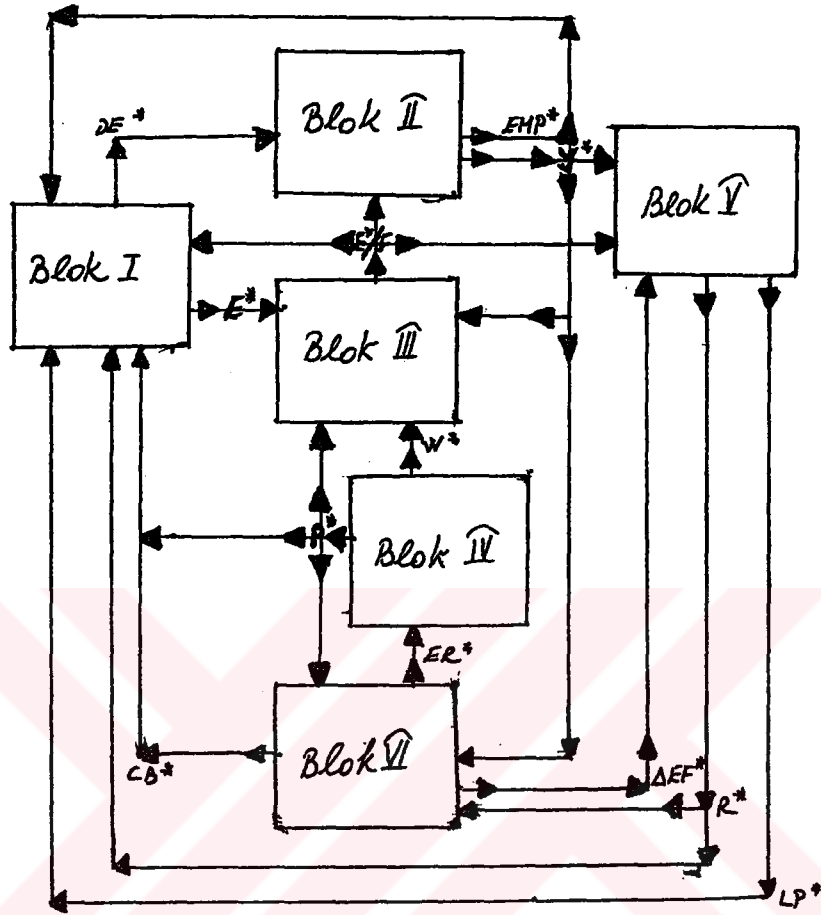
$$CB = CB [[(Y - T)_{wi} / (Y - T)_{ci}], Y, WT, (P / P_w \cdot ER)]$$

$$\Delta KM = \Delta KM[(R / R_f), ER]$$

$$ER = ER[(R / R_f), CB, \Delta KM]$$

Model bir bütün olarak aşağıdaki şekilde sunulan 6 bloğun karşılıklı etkileşimiyle açıklanmaktadır.

Şekil 3.14: Post Keynesgil Bir Modelde Ekonominin İşleyişi

Blok I ve Blok II 1'den 7'ye kadar olan eşitlikle temsil edilir ve modelin reel parçasını oluşturur. Blok I toplam reel ve nominal harcamaları, Blok II reel gelir ve istihdam düzeyini kapsar. Hem bu iki blokta hem de modelin tümünde ekonominin dengesi ve konjonktürel dalgalanmalardan sorumlu stratejik değişken karar verilen harcamaların (discretionary expenditures) reel düzeyidir. Karar verilen harcamaların özelliği; ertelenebilir oluşu ve gerektiğinde dış finansmanla karşılanabilirliğidir. Kamu ve özel yatırım harcamaları, dayanıklı tüketim malları harcamaları, ihracat harcamaları bu tip harcamalardandır. Karar verilen harcamalar Blok I'de hem reel

(DE) hem de nominal (E) terimlerle tanımlanır. Toplam harcamalar tüm sektörlerdeki harcamaların toplamıdır ve ekonomi halk (işçiler ve girişimciler), Sınai ve ticari şirketler, kamu şirket veya kurumları, genel kamu sektörü ve yabancı sektör olmak üzere 5 ana sektörden oluşur.

Blok III 8 ve 9 nolu denklemlerle temsil edilir ve elde edilebilir fonların (discretionary fund) belirlenmesiyle ilgilidir. Sektörel düzeyde karar verilen harcamaların elde edilebilir fonlara oranı, dış finansman ihtiyacının ölçüsünü gösterir ve modelde bazı değişkenlerin önemli bir belirleyicisidir. Bu oran Blok I'deki karar verilen harcamalar üzerinde negatif, Blok II'deki milli gelir üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

Blok IV 10'dan 12'ye kadar olan eşitlikle temsil edilir ve nominal ücret ve fiyat artışlarını içerir.

Blok V 13'ten 22'ye kadar olan denklemi içerir, modelin para ve krediyle ilgili parçasıdır.

Blok VI 23'ten 26'ya kadar olan denklemi içerir, dış ekonomik ilişkilerle ilgilidir.

Blok I'deki denklemler karar verilebilen harcamalar düzeyini belirler. Blok I ve Blok III'ün karşılıklı etkileşimi sonucu karar verilebilen harcamaların elde edilebilir fonlara oranı belirlenir (E / F_i). Bu oran ise Blok I'deki değişkenlerin denge düzeyinin belirlenmesinde etkili olur. (E / F_i) reel üretim düzeyi (Y) ile birlikte Blok V'teki halka verilen toplam borç miktarını (LP) belirler. Blok V'in diğer önemli bir değişkeni olan uzun dönem faiz oranı (R) kısmen para otoritesinin eylemlerinden, kısmen de Blok VI'da tanımlanan dış finansmandan (ΔEF) etkilenir. Hem halka verilen toplam borç miktarı (LP) hem de uzun dönemli faiz oranı (R) Blok I'deki değişkenlerin denge değerlerinin belirlenmesinde etkili olur. Uzun dönemli faiz oranı (R) milli gelir (Y) ile birlikte Blok V ile Blok I ve Blok I ile Blok VI arasında bağlantı kurar.

Blok VI'da döviz kuru (ER), cari işlemler dengesi (CB) ve dış finansman (EF) olmak üzere 3 değişkenin değeri belirlenir. Cari işlemler dengesi (CB) Blok I'e yönelirken dış finansman (EF) Blok V'teki değişkenlerin denge değerlerinin belirlenmesinde etkili olur. Ayrıca döviz kuru (ER) ihracat yoluyla cari işlemler dengesi (CB)'ni etkiler ve böylece Blok I'deki karar verilebilir harcamalar reel düzeyinin belirlenmesinde rol oynar. Döviz kuru (ER) aynı zamanda Blok IV'teki hammadde fiyatlarını (P_{RM}) da etkiler. Hammadde fiyatları (P_{RM}) enflasyon oranının (P) önemli bir belirleyicisi olduğuna göre, döviz kuru (ER) enflasyon oranını ve dolayısıyla ücret artış oranını da etkilemiş olur. Ücretler ve fiyatlar ise Blok I, Blok III ve Blok IV'teki değişkenlerin değerlerinin belirlenmesinde rol oynar.

Modelde gelir bölüşümünün önemine, para ve kredi kurumlarına, uluslar arası ilişkilere yer verilmekte, para arzı endojen bir değişken olarak ele alınmaktadır. Böylece model, Post Keynesgil okulun temel varsayımlarını içermektedir.

3.3.4. Post Keynesgil Okulun Phillips Eğrisi Analizi

Post Keynesgil iktisatçılar enflasyon ve işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi analiz eden önemli gözlemsel çalışmalar yapmışlardır. Tushcherer, Cottrel, Myatt Perry ve Flanagan'ın Journal of Post Keynesian Economics'te yayınlanan makaleleri bunlardan birkaçıdır. Cottrel makalesinde işsizliğin tabii oranının ve ekonomiyi bu orana yönlendiren otomatik bir mekanizmanın mevcut olmadığını, uzun dönemde dahi işsizlikle enflasyon oranı arasındaki ilişkinin geçerliliğini iddia eder.

Myatt ise sadece ücretler işsizliği azaltmak üzere aşağıya doğru düşerse ekonominin tabii işsizlik oranına doğru hareket edeceğini, oysa Keynesgil görüşte ücretleri azaltmanın politik olarak kolay uygulanabilir olmadığını ve sendikaların bunu engelleyecek çabalarından bahseder. Bu sebepler ekonominin tabii işsizlik oranına ulaşmasını engeller.

Archibald ise 1950-1966 dönemine ait yıllık verileri kullanarak İngiltere için ücret enflasyonu ve işsizlik oranı arasındaki ters yönlü ilişkiyi gösterir. Flanagan Amerika, İngiltere ve İsveç için 1951-1960 dönemine ait 3 aylık verileri kullanark Phillips

Eğrisinin varlığını test eder ve söz konusu ilişkinin varlığını doğrular. Benzer şekilde Perry incelediği 10 ülkenin 8'inde var olan ters ilişkiyi tespit eder. Bu yönde yapılan çalışmalara verilebilecek örnekler daha da çoğaltılabilir. Çalışmamızda arz yanlı şokların işsizlik-enflasyon trade-off'u üzerindeki etkileri de hesaba katması açısından Yu Hsing' in makalesi ele alınmaktadır¹²⁸.

Model Phillips Eğrisinin fonksiyonel formunun çift logaritmik, doğrusal veya diğer formlara uygunluğunu tespit etmek üzere Savin ve White'ın Box-Cox genişletilmiş otoregressif (BCEA) modelini kullanır. Eğrinin fonksiyonel biçimi politika yapıcılar için önemli bir konudur. Nispeten yatık bir Phillips Eğrisi işsizliği azaltmak üzere uygulanacak genişletici politikaların çok fazla enflasyona yol açmayacağını, nispeten dik bir Phillips Eğrisi ise bu tip politikaların daha yüksek enflasyona yol açacağını göstergesidir¹²⁹.

Phillips Eğrisinde meydana getirecekleri kaymaları tespit etmek üzere modelde arz yanlı şokları temsil eden değişkenler kullanılır. Nitekim 1970'ler ve 1980'lerin başı boyunca birinci ve ikinci enerji krizleri, bazı tarımsal ürünlerin kıtlığı, doların değer kaybı, ücret-fiyat kontrolleri, verimlilik azalışları, enflasyonist beklentiler gibi önemli arz şokları yaşandı. Bu şoklar fiyatlar genel seviyesinin artmasına, üretim ve istihdamın azalmasına yol açarak toplam arz eğrisinin sola kaymasına neden oldu.

Modelde enflasyon, işsizlik ve arz yanlı şoklar arasındaki ilişki aşağıdaki denklemle tanımlanmaktadır.

$$P_t^{**} = \beta_1 + \beta_2 U_t + \beta_3 P_{t-1}^{**} + \sum \beta_{i+3} B_{it} + V_t$$

$$P_t^{**} = P_t^* - \rho P_{t-1}^*$$

$$P_t^* = (P_t^\lambda - 1) / \lambda$$

¹²⁸ Yu Hsing, 'On the Relationship Between Inflation and Unemployment: New Evidence from Six Industrialized Nations', Journal of Post Keynesian Economics, Vol.12, No.1, Fall 1989, s.98-107.

¹²⁹ Yu Hsing, a.g.m., s.99.

P:Enflasyon oranı (Modelde 1967 baz yılı olmak üzere tüketici fiyat endeksindeki yüzde değişimler)

U:İşsizlik oranı

B_{it} :Arz yanlı şokları gösteren binary değişken. Her ülke arz yanlı şokların yol açtığı sorunları çözmek için kendine özgü farklı durumlara ve politika uygulamalarına sahiptir. Bu sebeple B_{it} bütün ülkeler için farklı olabilir. Stagflasyonun etkilerinin uzun süre yaşandığı dönemlerde B_{it} 1 olarak alınmış, stagflasyonla mücadelenin güçlü olduğu dönemlerde 0 olarak kabul edilmiştir. Bu düşünceden hareketle İtalya için birinci ve ikinci enerji krizlerinden sonra uzun süreli stagflasyonun yaşandığı düşünülerek $B_{1t} = 1$ olarak alınmıştır. Benzer şekilde ikinci enerji krizinden diğer endüstrileşmiş ülkelerin çoğundan daha fazla etkilenen ve yıpranan Japonya için 1973-1986 dönemi boyunca $B_{1t} = 1$ olarak düşünülmüştür. Yaşanan arz şokları sonucu Phillips Eğrisi'nin birden fazla kaymış olabileceği düşünülerek emek piyasasının, enflasyon oranlarının, arz şoklarının ve konu ile ilişkili istatistiklerin ayrıntılı analizinden sonra İngiltere ve Amerika için B_{1t} ve B_{2t} olmak üzere iki ayrı binary değişkenin kullanımı uygun görülmüştür.

V:Hata terimi

t:Yıl

n:Binary değişken sayısı

ρ :First-order otoregresiv parametre

λ :Transformasyon (dönüşüm) parametresi

$\lambda = 1$ olduğunda ilişki doğrusal,

$\lambda = 0$ olduğunda ilişki çift logaritmik forma dönüşür.

Gecikmeli bağımlı değişkenin modelde açıklayıcı değişken olarak yer alması kısmi ayarlama modelini ifade eder. Kısmi ayarlama modeli; gerçek değerin arzulanan seviyeye ayarlanması için bir dönemden daha uzun bir zaman diliminin geçmesi gerektiğini ifade eder.

1 nolu denklem en çok benzerlik metoduyla hesaplandığında aşağıdaki eşitlik elde edilir.

$$dL(\lambda, P) = -(N/2) \ln \sigma^2 + \frac{1}{2} \ln(1 - \sigma^2) + (\lambda - 1) \sum \ln P_t$$

σ^2 : hesaplanan varyanstır.

λ ve P 'nin farklı değerleri için $L(\lambda, P)$ 'nin maksimum değeri P^{**} 'in U_t^{**} , P^{**t-1} ve B_{it} üzerindeki regresyonuyla elde edilir.

1964-1986 dönemi örneklem periyodu olmak üzere Amerika, Kanada, İtalya, Japonya, Batı Almanya ve İngiltere için hesaplanan regresyonlar ve konu ile ilgili diğer bulgular aşağıdaki tablodadır. (Batı Almanya için 1986'da negatif bir değer sözkonusu olduğundan, örneklem periyodu 1964-1986 dönemiyle sınırlıdır)

Tablo 3.9:Altı Endüstrileşmiş Ülke İçin Enflasyon-İşsizlik Regresyonları

<u>Ülke</u>	<u>U_t**</u>	<u>P**_{t-1}</u>	<u>B_{1t}</u>	<u>B_{2t}</u>	<u>R²</u>	<u>λ</u>	<u>σ</u>	<u>L(λ,σ)</u>	<u>D-h</u>
Amerika	-1,867 (-9,127)	0,665 (8,868)	0,317 (4,238)	0,696 (6,815)	0,92	-0,34	-0,39 (-2,03)	-27,57	0,28
Kanada	-0,603 (-3,010)	0,731 (5,232)	0,590 (2,511)		0,85	0,12	0,12 (2,58)	-34,17	0,26
İtalya	-0,786 (-2,124)	0,498 (3,279)	2,577 (3,884)		0,86	0,54	-0,11 (-0,53)	-49,06	0,21
Japonya	-3,753 (-8,557)	0,388 (4,176)	2,289 (7,142)		0,85	0,29	-0,40 (-2,09)	-38,14	0,03
İngiltere	-0,881 (-4,813)	0,493 (3,590)	0,895 (2,754)	1,993 (3,975)	0,79	0,25	-0,23 (-1,13)	-47,98	-0,10
B.Alm.	-0,390 (-3,685)	0,499 (3,126)	1,602 (3,212)		0,78	0,74	0,22 (1,06)	-23,98	0,53

Kaynak: Yu Hsing, a.g.m., s.102

(D-h:Durbin-h test istatistiği, parantez içindeki değerler ise t oranlarıdır.)

R²'nin ve diğer istatistiklerin değeri modelin belirlenmesinin genel olarak doğru olduğunu, P_t'deki değişimin %92 ile %78 arasındaki oranının modele alınan açıklayıcı değişkenler tarafından açıklanabileceğini göstermektedir. P_t ve U_t arasındaki negatif yönlü ilişki Batı Almanya, İngiltere, Japonya, Kanada ve Amerika için %1, İtalya için %5 seviyesinde anlamlıdır. Modelde 6 ülke için Phillips Eğrisinin varlığı doğrulanmaktadır.

Arz şoklarını temsil eden binary değişkenler Kanada için %5, diğer ülkeler için %1 seviyesinde anlamlıdır. Bu değişkenlere ait katsayıların hepsinin pozitif işaretli

olması, arz şoklarının Phillips Eğrisini yukarıya kaydırıldığını ifade eder. Daha açık bir ifadeyle; arz şokları sonucu verilen bir U_t oranında P_t daha yüksek, veya verilen bir P_t oranında U_t daha yüksek olmaktadır. Amerika için yapılan kapsamlı emek piyasası çalışmalarına göre Phillips Eğrisindeki kaymalar işçilerin ve işçi sendikalarının daha yüksek ücret artış oranı taleplerine, daha yüksek işsizlik oranına eğilimli 13-19 yaş arası gençlerin ve kadınların toplam emek gücündeki payının artmasına, boş yerlerin oranındaki artışa bağlanabilir. λ 'nın hesaplanan değerleri Phillips Eğrisinin şeklinin doğrusal olmayabileceğini, her bir ülke için uygun fonksiyonel biçimin seçiminin önemli olduğunu göstermektedir. Olasılık oranı testleri kullanılarak her bir ülke için uygun fonksiyonel formun doğrusal veya çift logaritmik olup olmadığı test edildi. Yapılan testlerle çift logaritmik formun İtalya ve Japonya için red edilebilir, fakat diğer ülkeler için red edilemez, doğrusal formun ise Batı Almanya için red edilemez, fakat geri kalan ülkeler için red edilebilir olduğu sonucuna ulaşıldı.

Durbin-h istatistiğinin değerleri ise otokorelasyon olmayışının boş hipotezinin %1 seviyesinde red edilemez olduğunu göstermektedir.

P_{t-1} 'in modele dahil edilmesi de uygun gözükmemektedir, çünkü bu değişkene ait bütün katsayılar %1 seviyesinde anlamlıdır.

Gecikmeli bağımlı değişkenin katsayısı (ayarlanma hızı) β_3 , 0 ile 1 arasında değer almaktadır. β_3 'ün değerinin büyük olması fiyatların gerçek değerden arzulanana değere ayarlanma hızının yüksek olmasını ifade eder. Aşağıdaki tabloda ülkelere göre hesaplanan ayarlama katsayıları ve P_t 'nin U_t 'ye bağlı kısa ve uzun dönem elastikiyetleri verilmektedir.

Tablo 3.10:Hesaplanan Ayarlama Katsayıları ve P_t 'nin U_t 'ye Bağlı Esnekliği

Ülke	Kısa-Dönem	Uzun-Dönem	
	Ayarlama Katsayısı	Esneklik	Esneklik
Amerika	0,0335	-1,822	-5,431
Kanada	0,269	-0,610	-2,268
İtalya	0,502	-0,479	-0,954
Japonya	0,612	-2,624	-4,288
İngiltere	0,507	-0,794	-1,564
Batı Almanya	0,501	-0,292	-0,583

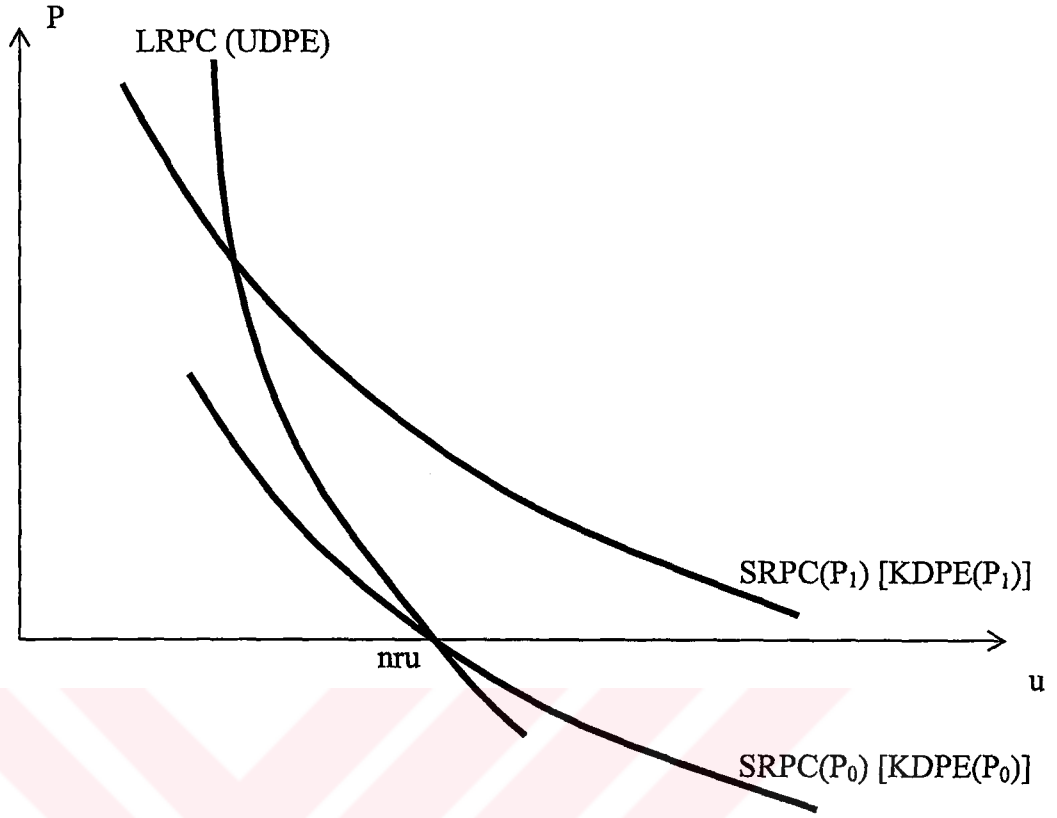
Kaynak: Yu Hsing, a.g.m., s.105.

Politika yapımcılar β_3 'ün yüksek değerini tercih ederler, çünkü β_3 ne kadar yüksek olursa para ve maliye politikaları o kadar verimli ve etkili uygulanabilir.

Japonya ve Amerika hariç diğer ülkelerde kısa dönemde fiyatlar inelastiktir. Amerika için hesaplanan uzun dönem elastikiyeti olan -5,431, U_t %1 azalırsa P_t 'nin %5,431 artacağını göstermektedir. U_t 'de daha fazla bir azalma P_t 'yi arzulanmayan bir seviyeye yükseltebilir. Politika yapımcılar politikaların etkilerini daha düşük tahmin etmemek için uzun dönem elastikiyetini düşünmek zorundadırlar.

Tablo'da Post Keynesgil okulun Phillips Eğrisi yorumu için dikkat edilmesi gereken çok önemli bir husus, uzun dönemde P_t 'nin U_t 'ye bağlı elastikiyetinin artmasıdır. Diğer bir ifadeyle fiyat artışı ve istihdam artışı hedefleri arasındaki çelişki uzun dönemde artmakta, bir hedefi gerçekleştirmek üzere uygulanacak politikaların diğer hedef üzerindeki olumsuz etkileri büyümektedir. Phillips Eğrisi açısından ele aldığımızda eğrinin eğimi uzun dönemde daha dik bir hal almaktadır.

Bu örnek çalışma ve benzer diğer çalışmalar topluca değerlendirildiğinde Post Keynesgil Phillips Eğrisi kısa ve uzun dönem ayrımıyla aşağıdaki şekilde çizilebilir.

Şekil 3.15:Post Keynesgil Okulun Kısa ve Uzun Dönemli Phillips Eğrisi

Şekilde görüldüğü gibi uzun dönemde Phillips Eğrisi nispeten daha dik bir hal almakta, fakat hiçbir zaman yatay eksene tam dik olmamaktadır. Phillips Eğrisinin eğiminin zaman içinde artmasında aşağıya doğru ücret rijiditesinin rolü büyüktür¹³⁰.

3.3.5.Politika Tavsiyesi

Post Keynesgiller ekonomik gelişmeyi yönlendiren, her zaman her yerde geçerli olan değişmez kanun ve kuralların varlığına inanmazlar. Hesaplanabilir risk yerine belirsizliği vurgularlar ve geleceğin insanların kararları doğrultusunda şekilleneceğini savunurlar. Geçmiş zamanın geri dönülemez, geleceğin önceden kestirilemez olduğu bir dünyada, piyasa ekonomisi bütün iktisadi sorunları kendiliğinden çözemez. Bireysel eylemlerle toplumsal sonuçlar arasındaki çelişki,

¹³⁰ Ronald G. Ehrenberg and Robert S. Smith, **Modern Labor Economics: Theory and Public Policy**, 3rd ed., IL:Scott, Foresman and Company, Glenview, 1988, s.627-628.

piyasa ekonomisinin istikrarsızlığına neden olmakta, devlete aktif iktisat politikaları uygulama imkanı vermektedir¹³¹.

Keynes'in görüşlerinin bir diğer uzantısı olan Yeni Keynesgil görüşte uzun dönemde tam istihdama gelineceği kabul edilmekle beraber, kısa dönemde karşılaşılan sorunları çözmek üzere aktif iktisat politikaları uygulanmalıdır. Post Keynesgillere göre ise gerek kısa, gerek uzun dönemde aktif iktisat politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Post Keynesgil iktisatçılar tamamen homojen bir grup değillerdir. Bazıları, özellikle Nicholas Kaldor ve Basil Moore para politikasının tek başına işsizliği azaltmanın etkili bir yolu olduğuna inanmazlar. Hyman Minsky ve Paul Davidson ise para politikasının işsizliği azaltmanın etkili bir yolu olduğuna inanırlar¹³². Para politikasının başarısı, onun güvenilirliğine ve politika yapımçıların itibarına bağlıdır. Uygulanabilir ve güvenilir para politikası; amaçlara uygun olarak kullanılan, finansal piyasalara ve girişimcilere eylemlerini para otoritelerinin istediği yönde canlandırmaları imkanı tanıyacak açık sinyaller veren politikadır¹³³. Para otoriteleri tarafından zayıf bir itibarla uygulanan politikalar amacına ulaşmaz. Para politikası daima saygın otoriteler tarafından uygulanmalı ve politika güvenilirliği ilkesine bağlı kalınmalıdır.

Amerika'daki Yeni Keynesgillerin çoğunun zaman tutarsızlığı ve yasama organındaki gecikmeler gibi nedenlerle maliye politikası uygulamalarını önermemelerine ve bütçe denkliliğini savunmalarına rağmen, Post Keynesgiller maliye politikasının gelir bölüşümünü etkileme ve gelir dağılımı farklarını azaltma açısından etkin bir politika olduğuna inanırlar¹³⁴. Post Keynesgillerin gelir dağılımına verdikleri önem onları Yeni Keynesgillere oranla politika yelpazesi içinde sola daha çok yaklaştırmaktadır.

¹³¹ C. Dow Sheila, **The Methodology of Macroeconomic Thought**, 1996, s.89.

¹³² Paul Davidson, **Money and Real World**, Macmillan, London, 1978, s.244-245.

¹³³ Joao Sicsu, 'Credible Monetary Policy: A Post Keynesian Approach', *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol.23, No.4, Summer 2001, s.686.

¹³⁴ Mükerrerrem Hiç, **Doktora Ders Notları**, KOU SBE, 2000.

Post Keynesgiller geleneksel para ve maliye politikalarının tek başına ekonomiyi tam istihdama ulaştırmayacağını veya tam istihdamın sürdürülmesinde yeterli olamayacağını düşünürler. Çünkü bu politikalar discretionary (önceden kararlaştırılmış) harcamaları, özellikle de yatırım harcamalarını tam istihdama ulaşmaya yetecek seviyede canlandıramaz¹³⁵. Ayrıca geleneksel politikalar enflasyonu kontrol altında tutma konusunda da yetersizdirler. Çünkü enflasyon sadece mallara olan aşırı talepten kaynaklanmaz, işçi ve sermaye sahibi kesimler arasındaki gelir bölüşümü mücadelesi de enflasyonu körükler. Bu yüzden geleneksel politikalar yanında gelirler politikasını da önerirler.

Post Keynesgil yaklaşımda gelirler politikası talep yönlü politikaların bir alternatifi değil, tamamlayıcısı niteliğindedir ve talep yönlü politikaların olumsuz etkilerini hafifletmek için kullanılmalıdır. Şöyleki; toplam talebi genişletmek üzere uygulanan politikalar güçlü firmaların fiyatları yükselterek daha çok kar elde etmelerine ve gelir dağılımının bu firmalar lehine bozulmasına neden olabilir. Bu durumda firma fiyatlarının ve dolayısıyla karlarının yeni yatırımların finansmanını sağlayacak ölçünün üzerinde arttırılmaması amacıyla, ücret ve fiyat kontrolleri gündeme gelmelidir. Böylece genişletici talep politikalarının gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkileri minimuma indirilebilir. Ücret ve fiyat kontrolleri deflasyonist politikalarla da uyum içinde uygulanabilir. Ücret ve fiyat kontrolleri düşük enflasyon oranının fark edilmesiyle birlikte beklentiler üzerinde olumlu etkiler doğurabilir¹³⁶.

¹³⁵ Philip Arestis, **a.g.m.**, s.620-621.

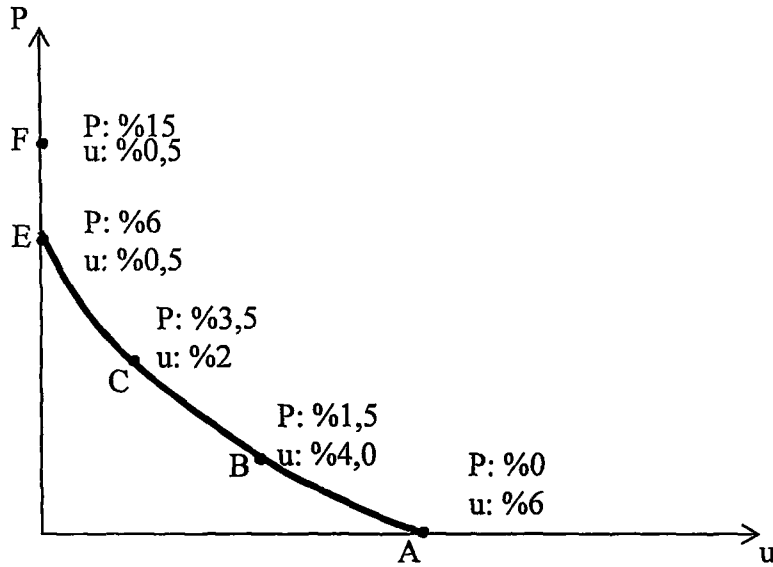
¹³⁶ Ryan C. Amacher, Holley H. Ulbrich, **Principles of Macroeconomics**, USA:South-Western Publishing, 1992, s.416-418.

IV.BÖLÜM

PHİLLİPS EĞRİSİNİN YENİ SANAYİLEŞEN ÜLKELERE UYGULANMASI VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

4.1.YENİ SANAYİLEŞEN ÜLKELER İÇİN PHİLLİPS EĞRİSİNİN TEORİK ANALİZİ

Phillips Eğrisi esasen, ülkelerin efektif talebi ve reel üretimi arttırma sürecinde karşılaşılabilecekleri çeşitli enflasyon ve işsizlik oranları bileşimini gösteren bir üretim olanakları eğrisidir. Gerek enflasyon, gerek işsizlik sosyal ve ekonomik mahzurları olan, iktisadi istikrarın sağlanması için önlenmesi gereken beş temel sorundan belki de en önemli ikisidir. Negatif eğimli bir Phillips Eğrisinin varlığını kabul eden teorilere göre, fiyat istikrarı ve tam istihdam hedefleri birbiriyle çelişmektedir. Diğer bir ifadeyle hedeflerden birini gerçekleştirmeye çalışırken diğer hedeften fedakarlık etmek gerekmektedir ve her iki hedef bir arada ele alındığında en az sosyal mahzuru verecek işsizlik ve enflasyon oranlarının seçilmesi zorunlu olmaktadır. Aşağıdaki şekilde gelişmiş bir ülke için geçerli olması beklenen teorik Phillips Eğrisi verilmektedir.

Şekil 4.1:Gelişmiş Ülkelerin Teorik Phillips Eğrisi

E noktası tam istihdama, A noktası ise sıfır enflasyona karşılık gelen noktalardır. Tam istihdamın gerçekleştirilmesinin enflasyon açısından, sıfır enflasyonun gerçekleştirilmesinin işsizlik açısından maliyeti yüksektir. Bu sebeple her ne kadar politika yapıcıların siyasi tercihi bu konuda etkili olsa da politik ve sosyal açıdan arzulanan hedef noktalar E ve A arasındaki noktalardır.

Phillips Eğrisi üzerindeki noktalardan hangisinin politika hedefi olarak seçileceği ‘Sosyal Kayıtsızlık Eğrileri’ yardımıyla tespit edilebilir. Bir sosyal kayıtsızlık eğrisi üzerinde, değişik enflasyon ve işsizlik oranı bileşimlerinin toplam sosyal mahzuru eşittir. Sosyal Kayıtsızlık Eğrileri orijinden uzaklaştıkça daha yüksek toplam sosyal mahsuru ifade ederler. Aslında bu eğrilerin varlığı tamamen teoriktir. Bireyler için işsizlik ve fiyat artışlarının mahzurları ve bunların ağırlıkları farklı olduğundan çeşitli bireylere ait mahzurları toplayarak sosyal kayıtsızlık eğrilerine ulaşmak mümkün değildir. Ekonometrik deneylerle elde edilemeyen sosyal kayıtsızlık eğrilerinin varlığı teorik olarak tasavvur edilebilir. Birbiriyle kesişmeyen sosyal kayıtsızlık eğrilerinin orjine dış bükey olmaları, fiyat artışının az olduğu noktalarda fiyat artışlarının marjinal faydasızlığının, bir başka ifadeyle işsizlik açısından mahzurunun nispeten az olduğunu ifade eder. Bu durumda, aynı sosyal kayıtsızlık eğrisi üzerinde kalarak işsizlik oranını azaltmak için önemli ölçüde fiyat artışına katlanılır. İşsizlik oranı azaldıkça ve daha yüksek fiyat artış oranlarına ulaşıldıkça, aynı oranda işsizlik azalışının ilave maliyeti artar, yani katlanılacak fiyat artışı fazla olur.

Toplum açısından Phillips Eğrisi üzerinde toplam sosyal mahzurun en az olduğu nokta, sosyal kayıtsızlık eğrisinin Phillips Eğrisine teğet olduğu noktadır. Şekilde E noktası yüksek enflasyon, B noktası ise yüksek işsizlik nedeniyle tercih edilebilir noktalar değildir. Toplam sosyal mahzurun minimum olduğu nokta C noktasıdır.

4.1.1. Gelişen Ülkelerde Üretim Fonksiyonu ve Emek Piyasası, Toplam Arz ve Talep Analizi

Gelişmiş ülkelerin Phillips Eğrilerine yönelik yukarıda yaptığımız teorik analizin ardından Phillips Eğrisinin Türkiye uygulamasına geçmeden önce gelişen ülkelerde

Üretim fonksiyonu, emek arz ve talebi, toplam arz ve talep yapısının incelenmesi gerekmektedir. Nitekim gelişen ülkelerin ekonominin bu unsurlarına yönelik yapısal zellikleri Phillips Eğrisinin yapısını da etkilemektedir.

4.1.1.1.Üretim Fonksiyonu ve Emek Piyasasının zellikleri

Gelişmiş ülkelere yönelik politika analizlerinde genellikle üretim fonksiyonu arka plana itilerek toplam talep üzerinde durulur. Politika aracı olarak efektif talep noksanı kullanılır ve bu noksanı önleyerek ekonominin tam istihdama ulaşmasını sağlayacak tedbirler incelenir. Böyle bir analizin arkasında gelişmiş ülke ekonomilerinde üretim fonksiyonunun önemli bir sorun oluşturmadığı, emek faktri dışında sermaye açısından bir üretim limiti sorunu olmadığı fikri yatmaktadır. Kısaca bu ülkelerde üretim miktarını kıt sermayenin çizdiği limit değil, emeğin tam istihdamı belirlemektedir.

Gelişmekte olan ekonomilerde ise üretim fonksiyonu çeşitli sorunların kaynağını oluşturmakta, bu açıdan üretim fonksiyonunun incelenmesi toplam talebin incelenmesi kadar önem taşımaktadır. Bu ülkelerde üretim fonksiyonuna yönelik en önemli özellik; üretim limitini emeğin tam istihdamının değil, kıt sermayenin çizdiği limitin belirlemesi ve bu limitte karşılaşılan işsizliğin gelişmiş ülkelerde karşılaşılan doğal işsizliğin üzerinde olmasıdır.

Üretim fonksiyonunun emeğe göre türevi emeğin marjinal fiziki verimliliğini, dolayısıyla emek talebini belirlediğinden üretim fonksiyonunun incelenmesi aynı zamanda emek piyasasının özelliklerinin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Phillips Eğrisi analiziyle ilgili yönü açısından gelişmekte olan ülkelerde yüksek enflasyona rağmen karşılaşılan yüksek işsizlik oranları aşağıdaki sebeplerden kaynaklanan değişik işsizlik türlerine bađlanabilir¹³⁷.

¹³⁷ Mkerrem Hiç, **Büyüme ve Gelişme Ekonomisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s.160-168.

a)Teknolojik İşsizlik

Gelişmekte olan ülkelerde emek bol, sermaye kıttır. Ancak bol olan emek nitelikli emek değil, vasıfsız emektir. Sermayenin kıt olması emeğe yatırımı, yani emeğin eğitilerek mevcut teknolojiyi kullanabilecek bir nitelikte çalışır hale gelmesini ve dolayısıyla emek verimliliğinin yükselmesini engeller. Bu ise vasıfsız emeğin bol olmasına rağmen, vasıflı emek miktarının sınırlı bir düzeyde kalmasına neden olur.

Gelişmekte olan ülkelerde teknolojik işsizlik nitelikli işgücünün yokluğu veya gizli işsizlik şeklinde kendini gösterir. Gizli işsizlik, teknolojik işsizliğin piyasada ortaya çıkış şekillerinden en önemlisidir. Bir kısım işçilerin üretimden çekilmesine rağmen toplam hasılanın aynı kalması, gizli işsizliğin varlığının delilidir.

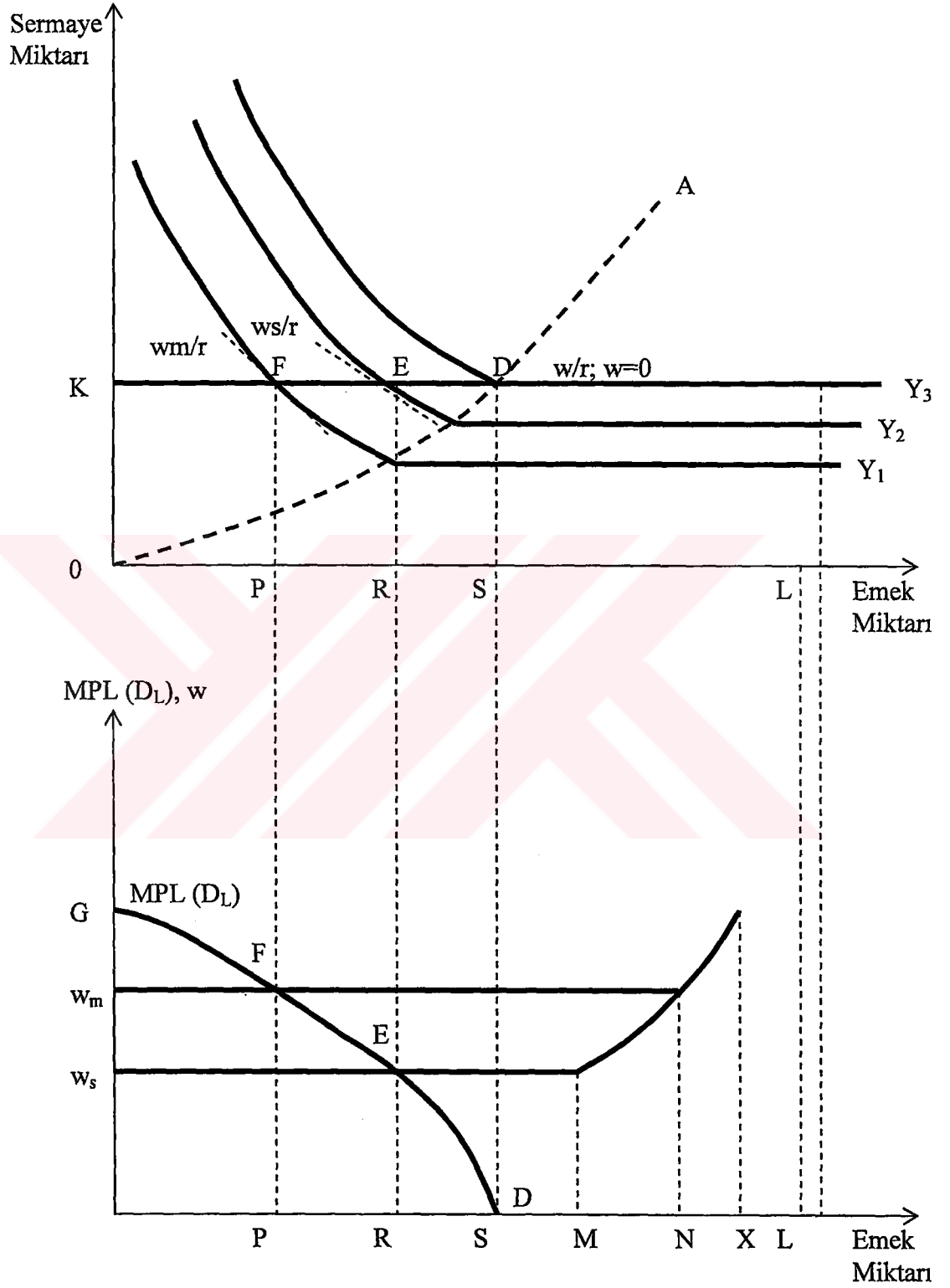
Özetle gelişmekte olan ülkelerin yapısal özelliklerinden biri olan ve işsizlik oranını yukarı çeken teknolojik işsizlik; bu ülkelerde sermayenin kıt, vasıfsız emeği bol ve emekle sermaye arasındaki ikame olanaklarının sınırlı olması nedeniyle emeğin marjinal verimliliğinin sıfır veya sıfıra çok yakın olmasından kaynaklanan işsizlik türüdür.

b)Ücretlerin Yüksek Olmasından Kaynaklanan İşsizlik

Emek arzının bol, sermaye yetersizliği nedeniyle emek talebinin az olduğu bir ekonomide, devlet emek piyasasına müdahale etmez ve işçi sendikaları mevcut olmazsa reel ücretler asgari geçim seviyesinde oluşur. Yüksek ücretlerden kaynaklanan işsizlik aşağıdaki şekil yardımıyla açıklanabilir.

Ws: Vasıfsız işçilere ödenen asgari ücret seviyesi

R: Sermayenin fiyatı olan faiz haddi

Şekil 4.2: Gelişen Ülkelerde Emek Piyasası Dengesi ve İşsizlik

Tam rekabet piyasada çalışan bir firma için faktör istihdamı açısından kar maksimizasyonu koşulu; söz konusu üretim faktörünün marjinal verimliliğinin o faktörün fiyatına eşit olmasıdır. Eş ürün eğrileri, aynı miktar üretimi gerçekleştirmek için kullanılması gereken emek-sermaye bileşimlerini gösteren noktaların birleştirilmesiyle elde edilir. Bir eş ürün eğrisi üzerindeki bütün noktalarda aynı miktar üretim, farklı miktarlarda emek ve sermaye kullanılarak gerçekleştirilir. Eş ürün eğrilerinin herhangi bir noktadaki eğimi, faktörlerin o noktadaki marjinal verimliliklerini verir.

Nispi faktör fiyatlarını gösteren doğrular ise eş masraf doğruları olarak adlandırılır. Eş masraf doğruları aynı masrafa katlanılarak kullanılabilen emek ve sermaye bileşimlerini gösteren noktalardan oluşur. Tam rekabet piyasada kar maksimizasyonu koşulu üretim faktörlerinin marjinal verimlilikleri oranının fiyatları oranına eşit olması olduğuna göre, şekilde denge noktaları E, F ve D noktalarıdır. Eş masraf doğrularının eş ürün eğrisine teğet olduğu bu noktalarda eş ürün eğrilerinin eğimi, bir başka ifadeyle faktörlerin marjinal verimlilikleri oranı faktör fiyatları oranına eşittir. Asgari ücret W_s iken denge noktası E'dir. Bu noktada OK miktarındaki kit sermayenin tamamı kullanılmış, OR kadar emek istihdam edilmiş ve Y_2 gelir seviyesi üretilmiştir. Oysa emeğin marjinal verimi, yani eş masraf eğrisinin eğimi ve dolayısıyla reel ücret sıfır olana kadar emek istihdam edilmiş olunsaydı Y_3 gelir seviyesi üretilecek, istihdam OS seviyesinde gerçekleşecekti. Dolayısıyla emeğin marjinal verimliliğinin sıfır olana kadar istihdam edilmemesinden kaynaklanan RS kadar işsizlik söz konusu olmaktadır. Bu işsizliğin nedeni teknolojik değil, piyasada oluşan ücretin sıfırın üzerinde ve asgari geçim seviyesinde olmasıdır.

Eğer devlet çeşitli sebeplerle emek piyasasına müdahale eder ve işçi sendikalarının da etkisiyle ücretler asgari geçim seviyesinin üzerinde, örneğin W_m seviyesinde belirlenirse, kit sermayenin miktarı OK ve dolayısıyla faiz haddi değişmediğine göre W_m/r oranı artar, eş masraf doğrusu daha dik bir hal alarak eğimi yükselir. Bu durumda yeni denge noktası F'ye taşınır. F'de OP kadar emek istihdam edilerek Y_1 kadar gelir elde edilmektedir. Bu durumda ücretin asgari geçim seviyesi olan W_s 'de oluşmasına kıyasla işsizlik PR kadar artmış ve PS olmuştur. Bu miktar işsizlik ücretin sıfırın üzerinde olmasından kaynaklanmaktadır.

Ücretlerin yüksek olmasından kaynaklanan işsizlik analitik olarak rahatlıkla tespit edilebilmekte, ancak bu konuda ekonometrik araştırma yapmak ve istatistiki bulgular edinmek zor olmaktadır.

c)Gizli İşsizlik

Herhangi bir iş yerinde çalışıyor gözüktükleri halde marjinal verimlilikleri sıfır olan ve üretime herhangi bir katkıları olmayan işsizlerdir. Daha çok tarım, aile işletmeleri ve kamu kesiminde karşılaşılan gizli işsizliğe, sosyal açıdan büyük bir huzursuzluk ve tehlike kaynağı olarak bakılmadığı için göz yumulabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamuda verimlilik ve karlılık hesaplarına aykırı olarak politik veya sosyal adalet amacıyla gizli işsizlerin istihdam edilmesi, bir nevi işsizlik sigortası vazifesi görmektedir.

d)Gayri İradi İşsizlik

Piyasada oluşan cari ücret seviyesinde çalışmaya razı olduğu ve emeğini arz ettiği halde emek talebinin yetersizliği nedeniyle iş bulamayanlar gayri iradi işsiz olarak tanımlanırlar. Gayri iradi işsizlik yukarıdaki şekil 4.2 yardımıyla tanımlanabilir.

Emek piyasası dengesi emek arzının emek talebine eşit olduğu, bir başka ifadeyle emeğin marjinal verimliliğinin (MPL) reel ücrete (W_s) eşit olduğu noktada sağlanır. Şekilde emek piyasasının dengede olduğu E noktasında emek istihdamı OR kadardır. Ancak denge reel ücret seviyesi W_s 'de emek arzı OM kadardır ve emek talebinin yetersizliği nedeniyle istihdam edilemeyen gayri iradi işsizlerin miktarı RM'dir.

e)İradi İşsizlik

İradi işsizler piyasada geçerli olan cari ücret seviyesini düşük bulduklarından dolayı çalışmayanlardır. Yukarıdaki şekilde toplam emek miktarı OX iken iradi işsiz miktarı MX olmaktadır. İradi işsizler cari reel ücretin düşüklüğünden dolayı çalışmadıkları için sosyal açıdan önemli bir huzursuzluk kaynağı oluşturmazlar.

f) Mevsimlik İşsizlik

Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle tarım kesiminde ve tarım kesiminin ürettiği hammaddelere bağımlı diğer bazı sektörlerde, mevsimlik üretim dalgalanmalarına bağlı olarak mevsimlik işsizlik görülmektedir. Bu işsizler yılın belirli aylarında istihdam edilmekle beraber üretimin durduğu aylarda işsiz kalmaktadırlar.

g) Toplam Harcama Yetersizliğinden Doğan Gayri İrادی İşsizlik

Gelişen ülkelerde ender görülen bir durum olmakla beraber, bazen toplam harcamalar azami üretim limitinin altına düşebilir. Bu durumda toplam harcama yetersizliğinden doğan işsizlikle karşılaşılabilir.

4.1.1.2. Toplam Arz ve Talep Analizi

Yukarıda bahsedildiği gibi gelişmekte olan ülkelerde kıt sermaye üretime bir sınır getirmekte, emek miktarının bol olmasına karşın toplam arz, kıt sermayenin çizdiği üretim limitini aşamamaktadır. Bunun yanında teknik bilgi düzeyinin düşüklüğü sebebiyle üretim faktörleri arasındaki ikame olanakları da sınırlıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma çabaları nedeniyle kamu harcamaları yüksek tutulmakta, siyasi kaygılarla veya vergi sistemindeki aksaklıklar nedeniyle vergi gelirleri düşük kalmaktadır. Yüksek nüfus ve henüz doyma noktasına gelmemiş piyasalar, özel tüketim ve yatırım harcamalarının özel tasarrufların üzerinde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

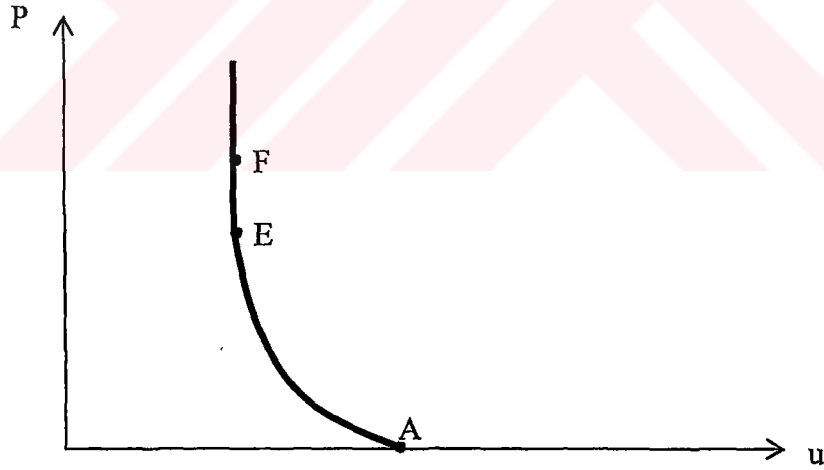
Bu ülkelerdeki yüksek vergi oranları, kamu gelirlerinin üzerinde seyreden kamu harcamalarının finansmanı ve toplam arz üzerindeki toplam talep baskısının sınırlandırılmasına yöneliktir. Toplam harcamaların çoğunlukla azami üretim limitinin üzerine çıkması enflasyonist bir baskı meydana getirmektedir. Bu sebeplerle gelişen ülkelerde toplam harcamaların yüksekliği nedeniyle ortaya çıkan

talep enflasyonu (enflasyonist açık) ile sermayenin kıt olmasından kaynaklanan teknolojik işsizlik bir arada görülebilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde çoğunlukla enflasyonist açık ve talep enflasyonu varolmakla birlikte bazı dönemlerde toplam harcamalar kıt sermayenin çizdiği kapasite limitinin altına düşebilir ve bir deflasyonist açık söz konusu olabilir. Bu dönemlerde yukarıda bahsedilen işsizlik türleri dışında Keynesgil efektif talep noksanından doğan işsizlikle de karşılaşılabilir. Ancak yüksek işsizliğin nedeni genelde Keynesgil efektif talep noksanı değil, teknolojik faktörlerdir.

4.1.1.3. Phillips Eğrisi Analizi

Yukarıdaki teorik bilgiler ışığında gelişen ülkelere özgü Phillips Eğrisi aşağıdaki şekilde çizilebilir.

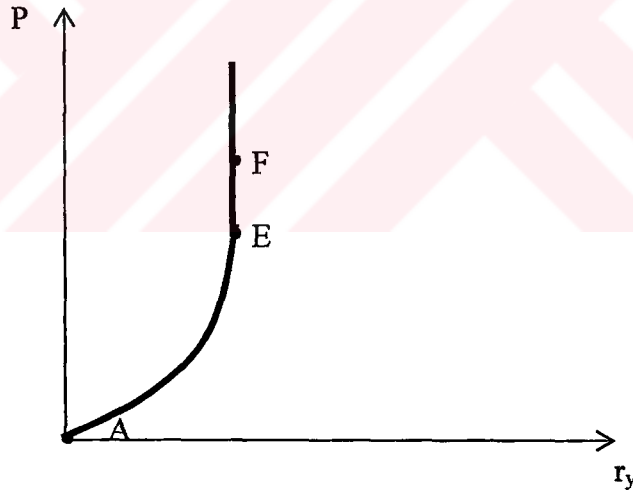
Şekil 4.3:Gelişen Ülkelerin Teorik Phillips Eğrisi

A ve E noktaları arasındaki bölge deflasyonist açığın mevcut olduğu bölgedir ve bu bölgede Phillip Eğrisi orijine dış bükeydir. Ekonomi başlangıçta A noktasında iken efektif talep yetersizliğinden kaynaklanan işsizlik oldukça yüksek seviyededir. Toplam talebi arttıran politikalar yoluyla bu işsizlik giderilerek E noktasına ulaşılır.

E noktası kıt sermayenin çizdiği üretim limitine karşılık gelmektedir. Bu noktada mevcut işsizlik gelişmiş ülkelerde karşılaşılan işsizlikten daha yüksektir.

Ekonomi azami üretim limitine ulaştıktan sonra toplam talep artışı üretim ve istihdamı arttırmaz, sadece enflasyonist açığa ve talep enflasyonuna neden olur. Phillips Eğrisi bu noktadan sonra yatay eksene dik bir hal alır (Şekilde EF bölgesi).

Gelişmekte olan ülkelerde Phillips Eğrisine yönelik ekonometrik araştırmalar için sağlıklı işsizlik oranlarına ulaşmak güçtür. İşsizlik anketleri ayrıntılı ve sağlıklı bir şekilde yürütülememektedir. Hesaplama metodlarının sık sık değiştirilmesi de işsizlik oranı istatistiklerinin tutarlılığını düşürmektedir. Bu sebeple gelişen ülkelerde işsizlik oranı yerine, reel gelir arttıkça istihdamın da artacağı düşünülerek reel gelir artış oranı veya büyüme oranı kullanılabilir. Bu durumda elde edilecek eğri teorik olarak aşağıdaki gibidir.

Şekil 4.4:Gelişen Ülkelerde Enflasyon-Büyüme Oranı İlişkisi

Eğri deflasyonist açığın varolduğu A noktasından başlayarak sağ üst köşeye doğru dikleşmekte, sermaye limitine ulaşılan E noktasından sonra dik bir hal almaktadır.

4.2.TÜRKİYE'DE PHİLLİPS EĞRİSİ'NİN VARLIĞINA YÖNELİK UYGULAMA

Ortaya atılmasından günümüze yaklaşık 46 yıl geçmiş olmasına rağmen, Phillips Eğrisine yönelik teorik analiz geliştirmek devam etmekte ve Eğrinin varlığına yönelik ampirik çalışmalar sürdürülmektedir¹³⁸. Çalışmamızın ilk bölümlerinde bu ampirik çalışmalardan bir kısmına yer verilmiş, çoğunlukla eğrinin varlığının tespit edildiği görülmüştür. Bu bölümde ise yukarıda ele aldığımız ekonometrik modeller doğrultusunda, önce Türkiye için Phillips Eğrisi'nin bulunduğu ilişkinin anlamlı olup olmadığı, eğer söz konusu ilişki anlamlıysa Mankiw'in çalışmasını takiben bu ilişkinin ortalama enflasyondan etkilenip etkilenmediği test edilmektedir.

4.2.1.Türkiye'nin Phillips Eğrisi

4.2.1.1.Ekonometrik Modelin Belirlenmesi

Ülkemizin ekonomik yapısı ve verilerin elde edilebilirliğinde ve güvenilirliğinde karşılaşılan sorunlar göz önünde bulundurularak, Phillips ilişkisi iki değişkenli bir model kullanılarak tahmin edilmeye çalışılmıştır. Modelde kullanılan fonksiyonel form, Damodar N. Gujarati'nin Temel Ekonometri adlı kitabında, İngiltere'nin 1950-1966 dönemine ait ücret ve işsizlik oranı istatistiklerinin yıllık artış oranları arasındaki ilişkiyi tespit etmek üzere kullandığı ters fonksiyonel kalıptır¹³⁹.

Ters fonksiyonel kalıp;

$Y = a + b (1 / X) + u$ formundaki kalıptır. $1/X$ değişkeninin doğrusal olmamasına karşın a ve b katsayıları doğrusal oldukları için model doğrusal bir regresyon modelidir ve $1/X$ değişkeni X^* olarak alınarak doğrusal biçime

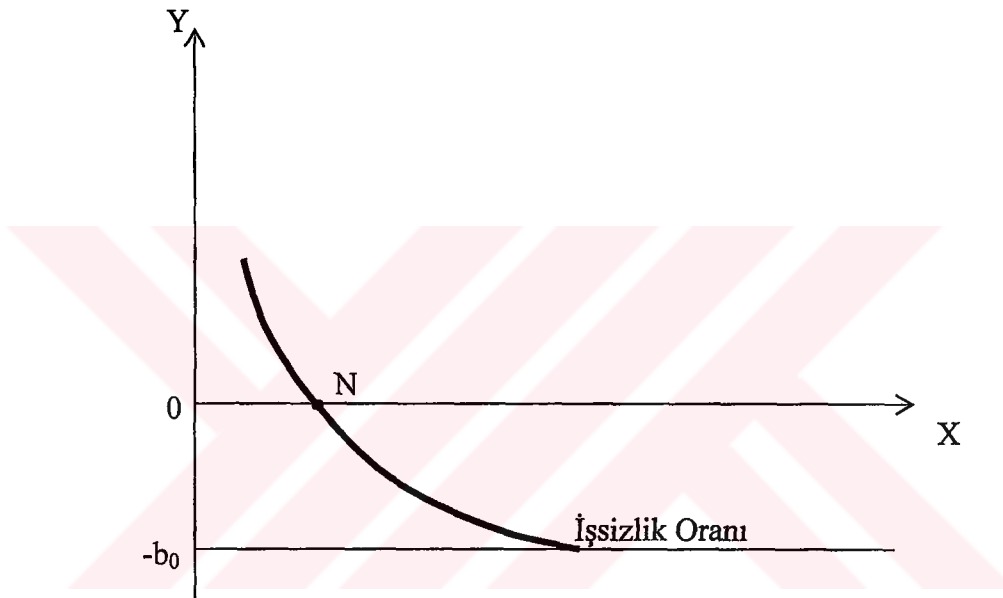
¹³⁸ David Gruen, Adrian Pagan, Christopher Thompson, 'The Phillips Curve in Australia', Research Discussion Paper, January, 1999, s.1-47.

Juan J. Dolado, J. David Lopez-Salido, Juan L. Vega, 'Unemployment and Inflation Persistence in Spain: Are there Phillips trade-offs?', Spanish Economic Review, Springer-Verlag 2000, s.267-291.

¹³⁹ Damodar N. Gujarati, Temel Ekonometri, Çev.Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen, Literatür Yayıncılık, 1994 , s.177-178.

dönüştürülür, böylece model En Küçük Kareler yöntemiyle tahmin edilir. Bu tür modellerin iki önemli özelliği mevcuttur. Birincisi X sonsuza giderken $b(1/X)$ ifadesinin sıfıra , ikincisi Y 'nin de a 'nın limit değerine yaklaşmasıdır. a katsayısı X sonsuza doğru büyüdükçe Y 'nin alacağı limit değeri gösterir.

Y ücretlerdeki değişim yada enflasyon oranı, X işsizlik oranı olmak üzere bu iki değişken arasındaki ilişki ters fonksiyonel biçimde tahmin edildiğinde aşağıdaki şeklin elde edilmesi beklenir.

Şekil 4.5:Phillips Eğrisi ve Ekonometrik Yorumu

Şekilde görüldüğü üzere işsizlik oranı arttıkça ücretlerdeki değişim oranı yahut buna bağlı olarak değişen enflasyon oranı azalmakta ve işsizlik oranı sonsuza giderken ücretlerdeki değişim oranı b_0 seviyesinde kalmaktadır.

Y 'nin X 'e göre türevi fonksiyonun eğimini verdiği için ters fonksiyonel modellerde eğim; $-b_1(1/x^2)$, Y 'nin X 'e göre ortalama esnekliği ise $-b_1(1/XY)$ formülüyle hesaplanır¹⁴⁰.

¹⁴⁰ Recep Tarı, *Ekonometri* , Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.155.

4.2.1.2. Verilerin Derlenmesi

Modelde bağımlı değişken olarak fiyatlar, bağımsız değişken olarak işsizlik oranı alınmış ve bu değişkenlere ait zaman serisi verileri kullanılmıştır. Zaman serisi verileri ekonomik değişkenlerin zaman boyutu çerçevesindeki değişmelerinin sayısal ifadesidir ve değişkenler arasındaki ilişkinin belli bir zaman boyutundaki yönünü ve derecesini tespit etmek amacıyla kullanılır.

Çalışmamızda başlangıçta Türkiye'nin Phillips Eğrisi analizinin, önemli bir yapısal değişimin gerçekleşme tarihinin sonrası ve nispeten homojen bir dönem olması açısından, 1983-2003 dönemiyle sınırlandırılması düşünüldü. Ancak Devlet İstatistik Enstitüsü'nün işsizlik oranına ait verileri incelendiğinde, işsizliğin değişik yıllarda, değişik yaş gruplarına göre hesap edildiği, tutarlı ve sağlıklı işsizlik oranı anketlerinin ancak 1988 tarihinden itibaren yapılmaya başlandığı görüldü. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsünün yıllık olarak yayınlanan çalışma anketlerinde bizzat şu ifadeye yer verilmektedir¹⁴¹:

'Devlet İstatistik Enstitüsü, Ekim 1988'den itibaren düzenli olarak uygulamakta olduğu uluslar arası standartlara uygun şekil ve yapıdaki, yeni Hanehalkı İşgücü Anketleri ile hane halklarının yapısına, istihdam ve işsizliğe ait veriler toplayıp yayımlamaktadır.'

Çalışmamızın tutarlılığı ve güvenilirliği açısından zaman serisi verileri 1988-2003 dönemi kapsamında değerlendirilmektedir. Bağımlı değişken Y, 1963 baz yılı olmak üzere İstanbul Ticaret Odası tarafından yayımlanan Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki yüzde değişme, bağımsız değişken X ise Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus dikkate alınarak hesaplanan işsizlik oranıdır.

¹⁴¹ DİE, Çalışma Anketleri 2000-2001, s.3

Tablo 4.1:Türkiye'nin 1988-2003 Dönemine ait Enflasyon, İşsizlik Oranı Verileri

<u>Yıllar</u>	<u>Y (Fiyatlardaki Yüzde Değişme)</u>	<u>X (İşsizlik Oranı)</u>
1988	60,8	8,4
1989	64,2	8,6
1990	50,0	8,0
1991	52,6	8,1
1992	67,1	8,3
1993	55,2	8,8
1994	120,5	8,4
1995	88,0	7,5
1996	71,6	6,5
1997	78,4	6,7
1998	68,8	6,8
1999	43,7	7,7
2000	53,7	6,6
2001	57,7	8,5
2002	45,0	10,6
2003	23,8	10,5

Kaynak:DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

İstanbul Ticaret Odası Fiyat Endeksleri (1963=100)

4.2.1.3.Modelin Tahmini ve Test Edilmesi

Ele aldığımız dönemin homojenliğini sağlama açısından 1994 yılı araştırma dönemi dışında tutulmaktadır. 1994'te Türkiye Ekonomisinin yaşadığı kriz, enflasyon oranının %55,2'den %120,5'e fırlamasına neden olmuş, bir yıl içinde enflasyonda gerçekleşen hemen hemen iki misli bu artış daha sonraki yıllara yansımamıştır. 1994 hariç olmak üzere yukarıdaki veriler kullanılarak EViews 4 ekonometri programında En Küçük Kareler Yöntemiyle elde edilen regresyon aşağıdadır.

$$Y = -12,841 + 569,218 1/X$$

b_0 parametresi -12,841 olarak bulunmuştur. b_0 ; X (işsizlik oranı) sonsuza doğru büyüdükçe Y'nin (enflasyon) alacağı en düşük değeri göstermektedir. 569,218 olarak hesaplanan b_1 parametresinin pozitif işaretli oluşu, Phillips Eğrisinin varlığına dayanan beklentilerle uyumludur. b_1 'in pozitif olması ters fonksiyonel kalıptan ötürü, işsizlik oranı arttıkça enflasyonun azalacağını ifade etmektedir.

$$\begin{aligned} \text{Katsayı değerlerinden hareketle Y'nin X'e göre ortalama esnekliği} &= -b_1 (1 / XY) \\ &= -569,218(1/58,71*8,11) \\ &= -1,20 \end{aligned}$$

Hesaplanan esnekliğin anlamı; regresyon denkleminde göre sözkonusu dönemde Türkiye'de işsizlik oranı %1 azaldığında enflasyon oranı %1,20 artmaktadır. Elde edilen bu değerler gerçekleşmesi makul değerler olarak gözükmektedir. Dolayısıyla regresyon ekonomik kriterlerle uyumludur.

Regresyonun istatistikî kriterlere göre anlamlılık testi için t ve R^2 testleri kullanılmaktadır. T testi için hipotezler;

$$H_0 : b_1 = 0$$

$$H_1 : b_1 > 0 \quad \text{şeklindedir.}$$

Modelde b_1 parametresi için hesaplanan t değeri; $t_{hes} = 2,18$ 'dir.

%5 anlamlılık düzeyi ve (15-2) serbestlik derecesinde t tablo değeri; $t_{tablo} = 1,771$ 'dir.

$$t_{hes} > t_{tablo}$$

$$2,18 > 1,771 \text{ olduğundan } H_0 \text{ hipotezi red edilip alternatif}$$

hipotez kabul edilir. Bu durumda işsizlik oranının tersi fiyatları pozitif yönde etkileyen önemli bir değişkendir. İşsizlik oranı arttıkça işsizlik oranının tersi azalmakta ve enflasyon oranı düşmektedir.

R^2 değeri 0.38 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla enflasyon oranındaki değişimlerin %38'i işsizlik oranındaki değişikliklerle açıklanmaktadır. R^2 değeri %50'nin altında

olduğu için ilişki zayıf bir ilişki olarak değerlendirilmemelidir. Nitekim Gujarati'nin yukarıda adı geçen eserinde İngiltere için hesaplanan Phillips ilişkisinde R^2 %3849 olarak hesap edilmiş, buna rağmen modelin sağlıklı bir ilişkiyi temsil ettiği kabul edilmiştir¹⁴².

4.2.2. Türkiye'de Enflasyonun Phillips İlişkisine Etkisi

Çalışmamızda Türkiye'de 1988-2003 döneminde Phillips ilişkisinin geçerli olduğunu tespit ettikten sonra, bu ilişkinin enflasyon oranından etkilenip etkilenmediğini incelemek üzere Mankiw, Ball ve Romer'in 43 ülke için yapmış olduğu çalışmadan yararlanılmıştır. Bu çalışmada her bir ülke için belli bir zaman periyodunda hesaplanan trade-off parametresi, önce ülkemiz için enflasyonun belirli bir aralıkta seyrettiği ve ortalama enflasyon oranı açısından birbirinden farklı dönemler esas alınarak hesaplanmış, daha sonra hesaplanan bu trade-off parametreleri ile ortalama enflasyon oranları arasındaki regresyondan hareketle, Türkiye'de ortalama enflasyonun trade-off parametresinin değerini etkileyen önemli bir değişken olup olmadığı sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ülkemiz ekonomisinin yapısal özellikleri ve enflasyonun seyri açısından uygun görülen dönemsel bölümlendirme aşağıda sunulmaktadır (1980 ve 1994 yıllarına ait enflasyon verileri, ait oldukları dönemin ortalama enflasyonunda yüksek sapma gösterdikleri için analiz dışı tutulmuştur):

-1960-1970 Dönemi

-1971-1979 Dönemi

-1981-1993 Dönemi

-1995-2003 Dönemi

a)1960-1970 Dönemi:

Yt: reel milli gelirin logaritması

¹⁴² Damodar N. Gujarati, a.g.e., s.177.

X:nominal milli gelirin logaritması

Yt-1: reel milli gelirin gecikmeli değerinin logaritması.

a:regresyon sabit parametresi

τ :trade-off parametresi olmak üzere veriler ve bu verilerle hesaplanan regresyon aşağıdadır.

Tablo 4.2:Türkiye'nin 1960-1970 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri

<u>Yıllar</u>	<u>Yt(milyar TL)</u>	<u>X(milyar TL)</u>	<u>ΔX</u>	<u>Yt-1</u>
1960	19930	68	4	19269
1961	20328	72	4	19930
1962	21585	84	12	20328
1963	23675	97	13	21585
1964	24640	104	7	23675
1965	25413	112	8	24640
1966	28460	133	21	25413
1967	29657	148	15	28460
1968	31635	164	16	29657
1969	33003	183	19	31635
1970	34469	208	25	33003

Kaynak:DİE,DPT

(Reel Gayri Safi Milli Hasıla 1987 fiyatları baz alınarak hesaplanmıştır.)

$$Y_t = a + \tau \Delta X_t + b Y_{t-1}$$

Modeldeki temel parametre τ 'dir. Nominal talepte meydana gelen bir şokun ilk yıl ne kadarının üretim üzerinde kendini gösterdiğini ifade eder. Eğer $\tau = 1$ ise nominal talepteki değişikliğin tümü reel gelirden etkisini gösterir, $\tau = 0$ ise nominal talepteki değişimin tümü fiyatlara yansır.

EViews 4 ekonometrik programı kullanılarak, En Küçük Kareler Yöntemi ile hesaplanan regresyon;

$$Y_t = 1.430 + 0.060 \Delta X + 0.849 Y_{t-1}$$

t istatistiği değerleri (4.467) (18.936)

F istatistiği değeri = 671.149

$$R^2 = 0.99$$

(n-k) = 11-3 =8 serbestlik derecesinde ve %10 anlamlılık düzeyinde t tablo = 1.397

$t_{hes} > t_{tablo}$

$4.467 > 1.397$

$18.936 > 1.397$

olduğundan gerek τ , gerekse b parametreleri istatistiksel olarak anlamlıdır ve 1960-1970 döneminde nominal milli gelirdeki değişim reel milli geliri etkilemiştir. Nominal gelirdeki değişikliğin % 6'sı reel gelirden etkisini göstermiş ve Phillips ilişkisi geçerli olmuştur.

%5 anlamlılık düzeyinde, 2 açıklayıcı değişken sayısı ve 8 serbestlik derecesinde $F_{tablo}=4.07$

$F_{hes} > F_{tablo}$

$671.149 > 4.07$ olduğundan regresyon bir bütün olarak anlamlıdır.

b)1971-1979 Dönemi

Tablo 4.3:Türkiye'nin 1971-1979 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri

<u>Yıllar</u>	<u>Yt(milyar TL)</u>	<u>X(milyar TL)</u>	<u>ΔX</u>	<u>Yt-1</u>
1971	36897	261	53	34469
1972	40279	314	53	36897
1973	42255	399	85	40279
1974	43633	538	139	42255
1975	46275	691	153	43633
1976	50438	868	177	46275
1977	51944	1108	240	50438
1978	52582	1646	538	51944
1979	52324	2877	1231	52582

Kaynak:DİE,DPT

(Reel Gayri Safi Milli Hasıla 1987 fiyatları baz alınarak hesaplanmıştır.)

$$Y_t = a + \tau \Delta X_t + b Y_{t-1}$$

$$Y_t = -0.539 - 0.035 \Delta X + 1.072 Y_{t-1}$$

t istatistiği değerleri

$$(1.887) \quad (8.379)$$

F istatistiği değeri = 154.652

$$R^2 = 0.98$$

(n-k) = 9-3 = 6 serbestlik derecesinde ve %10 anlamlılık düzeyinde t tablo = 1.440

thes > t tablo

1.887 > 1.440 olduğundan τ parametreleri istatistiksel olarak anlamlıdır, ancak iktisadi beklentilere ters düşmektedir. Teorik olarak τ 'nin pozitif bir değer alması beklenirken negatif bir değer almış, bu dönemde işsizlik ve enflasyon birlikte yükselmiştir. Bunun sebepleri ekonomik ve siyasidir.

1970'li yıllar farklı ekonomik rejimlerin uygulandığı, Kıbrıs Barış Harekatı'nın yapıldığı, dış konjonktürde önemli olayların yaşandığı yıllardır. 1973 sonları ile 1974

boyunca petrol fiyatlarının yükselmesi, buna bağlı olarak temel sınai ve tarımsal maddelerde ve ara mallarında gözlenen fiyat artışları, ödemeler dengesi ve enflasyon açısından Türkiye'yi olumsuz etkilemiştir. Ancak o döneme kadar biriken işçi dövizleri ve kısa vadeli borçlar sayesinde sürdürülen ithalat, 1975 ve 1976'da büyüme hızının sürdürülmesini sağlamıştır. 1977'den itibaren ise bu imkanlar tıkanmış, ayrıca yanlış ekonomi politika ve stratejilerinin uygulanmasının da etkisiyle dış ödemeler dengesinde önemli sorunlar baş göstermiş, enflasyon ciddi boyutlara yükselirken yatırımlar ve büyüme hızı azalmaya başlamıştır¹⁴³. Bu açıdan bakıldığında Phillips ilişkisinin beklenen yönde çıkmaması dönemin sorunlarıyla ve dünya genelinde yaşanan stagflasyon olayıyla ilişkilendirilebilir.

c)1981-1993 Dönemi

Tablo 4.4:Türkiye'nin 1981-1993 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri

<u>Yıllar</u>	<u>Yt(milyar TL)</u>	<u>X(milyar TL)</u>	<u>ΔX</u>	<u>Yt-1</u>
1981	53317	8023	2720	50870
1982	54963	10612	2589	53317
1983	57279	13933	3321	54963
1984	61350	22168	8235	57279
1985	63989	35350	13182	61350
1986	68315	51185	15835	63989
1987	75019	75019	23834	68315
1988	76108	129175	54156	75019
1989	77347	230370	101195	76108
1990	84592	397178	166808	77347
1991	84887	634393	237215	84592
1992	90323	1103605	469212	84887
1993	97677	1997323	893718	90323

Kaynak:DİE,DPT

¹⁴³ Süreyya Hiç, *Türkiye Ekonomisi*, 2.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s.130.

Reel Gayri Safi Milli Hasıla 1987 fiyatları baz alınarak hesaplanmıştır.

$$Y_t = a + \tau \Delta X_t + b Y_{t-1}$$

$$Y_t = 3.930 + 0.039 \Delta X + 0.615 Y_{t-1}$$

t istatistiği değerleri (1.465) (2.322)

F istatistiği değeri = 276.681

$$R^2 = 0.98$$

(n-k) = 13-3 = 10 serbestlik derecesinde ve %10 anlamlılık düzeyinde t tablo = 1.372

$$t_{hes} > t_{tablo}$$

$$1.465 > 1.372 \text{ ve}$$

$$2.322 > 1.372 \text{ olduğundan gerek } \tau, \text{ gerek } b$$

parametreleri istatistiksel olarak anlamlıdır ve iktisadi beklentilerle uyumludur.

1981-1993 döneminde nominal milli gelirdeki değişim reel milli geliri etkilemiştir.

Nominal gelirdeki değişikliğin % 3.9'u reel gelirden etkisini göstermiş, Phillips ilişkisi geçerli olmuştur.

d)1995-2003 Dönemi

Tablo 4.5:Türkiye'nin 1995-2003 Dönemine Ait Reel Gelir, Nominal Gelir ve Nominal Gelirdeki Değişim Değerleri

<u>Yıllar</u>	<u>Yt(milyar TL)</u>	<u>X(milyar TL)</u>	<u>ΔX</u>	<u>Yt-1</u>
1995	99028	7854887	3966984	91733
1996	106080	14978067	7123180	99028
1997	114874	29393262	14415195	106080
1998	119303	53518332	24125070	114874
1999	112044	78282967	24764635	119303
2000	119144	125596129	47313162	112044
2001	107783	176483953	50887824	119144
2002	116165	273463168	96979215	107783
2003	121975	357045000	83581832	116165

Kaynak:DİE,DPT

(Reel Gayri Safi Milli Hasıla 1987 fiyatları baz alınarak hesaplanmıştır.)

$$Y_t = a + \tau \Delta X_t + b Y_{t-1}$$

$$Y_t = 8.968 + 0.036 \Delta X + 0.177 Y_{t-1}$$

t istatistiği değerleri (1.419) (0.579)

F istatistiği değeri = 4.334

$$R^2 = 0.98$$

(n-k) = 9-3 = 6 serbestlik derecesinde ve %10 anlamlılık düzeyinde t tablo = 1.440

$$t_{hes} < t_{tablo}$$

$$1.419 < 1.440 \text{ ve}$$

$$0.579 < 1.440 \text{ olduğundan gerek } \tau, \text{ gerek } b$$

parametreleri istatistiksel olarak anlamsızdır, ancak gerek işaret gerekse büyüklük yönünden iktidadi beklentilerle uyumludur. Bu yüzden anlamlılık düzeyi %12'ye yükseltilerek τ 'nin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu durumda 1995-2003 döneminde nominal milli gelirdeki değişikliğin % 3.6'sı reel gelirden etkisini göstermiş, Phillips ilişkisi geçerli olmuştur.

1995-2003 dönemi Türkiye ekonomisi açısından sorunlu bir dönemdir. Bu dönemde Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri yaşanmış, ekonomi ciddi bir gerileme süreci geçirmiştir. t oranlarının düşük çıkmasında yaşanan bu olumsuzluklar etkili olmuş olabilir.

Trade-off parametresinin değerlerinin hesap edildiği bu dönemsel analizden sonra, araştırma dönemleri boyunca ortalama enflasyonun trade-off parametresinin değerini etkileyip etkilemediğini tespit etmek yukarıda elde edilen veriler kullanılarak aşağıdaki regresyon elde edilmiştir.

Tablo 4.6:Seçilen Örneklem Dönemlerinde Türkiye'nin Hesaplanan Trade-off Parametresi Değerleri ve Ortalama Enflasyon

<u>Dönem</u>	<u>Trade-off Parametresi (τ)</u>	<u>Ortalama Enflasyon (π)</u>
1960-1970	0.060	4.25
1971-1979	-0.035	29.59
1981-1993	0.039	45.72
1995-2003	0.036	58.97

Kaynak:Hesaplanan Regresyonlar ve İstanbul Ticaret Odası Verileri

1971-1979 dönemi, ele aldığımız tüm dönemler içinde trade-off parametresinin değeri açısından homojenliği bozduğu için regresyon analizine dahil edilmemiştir. Diğer verilerle hesaplanan regresyon;

$$\tau = a + b \pi$$

$$\tau = 61.516 - 0.0045 \pi$$

t değeri

(8.346)

$R^2 = 0.98$

%5 anlamlılık düzeyinde ve (3-2) serbestlik derecesinde tablo = 6.314

$$t_{hes} > t_{ablo}$$

8.346 > 6.314 olduğundan b parametresi istatistiksel

olarak anlamlıdır. Anlamlı ve işaretinin negatif olması Yeni Keynesgil teoriyle uyumludur. Enflasyonda meydana gelecek bir birimlik bir artış, trade-off parametresinin değerini 0.0045 birim azaltmaktadır. Dolayısıyla b katsayısı büyüklük yönünden de anlamlıdır. Türkiye'de araştırma dönemleri boyunca ortalama enflasyon %98 R^2 değeriyle trade-off parametresinin önemli bir belirleyicisi olmuştur.

4.2.3.Politika Tavsiyesi

Gelişmiş ülkelerde talep enflasyonu ancak tam istihdam noktasından sonra görülebilecek bir durumdur. Bu ülkelerde gayri iradi işsizliğin temel nedeni,

Keynesgil efektif talep noksanıdır. İşsizliğin önlenmesi amacıyla efektif talebin tam istihdam noktasından sonra da arttırılmaya devam edilmesi talep enflasyonu ile sonuçlanır. Başlangıçta Keynesgil efektif talep noksanı dolayısıyla deflasyonist açık konumunda bulunan gelişmiş ülkelerde işsizliği önlemenin en uygun yolu; kamu harcamalarını yükseltmek, özel tasarruf ve vergi meylini düşürmek, tüketim harcamaları artışını desteklemek ve para arzını arttırmaktır.

Türkiye ve gelişmekte olan diğer ülkelerde ise ekonominin içinde bulunduğu durum gelişmiş ülkelere farklıdır ve uygun iktisat politikaları bu farklı koşullar göz önünde bulundurularak tespit edilmelidir. Her şeyden önce gelişen ülkelerde kısa dönem üretim limitini emeğin tam istihdamının değil, mevcut kıt sermayenin tam kullanımının belirlediği unutulmamalıdır. Gelişen bir ülkede sermaye kıt, emek bol ve üretim faktörleri arasındaki ikame olanakları sınırlı olduğu için, teknolojik nedenlerden kaynaklanan bir işgücü fazlası mevcuttur. Bu ülkeler bir taraftan büyüme hızını yükseltmek amacıyla kamu harcamaları seviyesini yüksek tutarlar, diğer taraftan sosyal ve politik kaygılarla vergileri yeterince arttıramazlar. Dış yardım, kredi ve iç borçlanma yanında bütçe açığını karşılamamanın en alışılmış yolu ise para arzının arttırılmasıdır. Bunların yanında gelişmekte olan ülkelerde siyasi bir istikrarsızlık olmadığı sürece özel yatırımlar özel tasarrufların üzerindedir. Tüm bu sebeplerin bir araya gelmesi sonucu gelişmekte olan ülkelerde toplam talep toplam arzın üzerinde seyreder, yüksek enflasyonist eğilim, talep enflasyonu ve işsizlik bir arada yaşanır. Bu açıdan gelişmekte olan ülkelerde temel politika hedefi olan fiyat istikrarı içinde yüksek büyüme hızına ulaşabilmek için, başlangıçta deflasyonist açık durumunda oldukları varsayılan gelişmiş ülkelere farklı politika tedbirleri önerilmektedir.

Başlangıçta enflasyonist açığın mevcut olduğu gelişmekte olan ülkelere temel politika hedefi fiyat istikrarı içinde yüksek büyüme hızı olduğuna göre, öncelikle yatırımlar arttırılmalı ve yatırımların finansmanı için özel tasarruflar teşvik edilmeli, vergi meylini yükseltilmelidir. Yatırımların ekonomi üzerindeki etkisi iki açıdan değerlendirilebilir. Birincisi; yatırım artışı kısa dönemde toplam talebi yükseltir ve gelişmekte olan ülkelere varolan enflasyonist açığı daha da arttırır. İkincisi; bugün

gerçekleştirilen yatırımlar gelecek dönemde üretime geçişle birlikte üretim kapasitesini ve arz potansiyelini yükseltir.

Ekonomide uzun dönemde üretim kapasitesini arttırmak amacıyla yatırım yapılırken dikkat edilmesi gereken çok önemli bir nokta, yatırımların finansman şeklidir. Özel tasarruf, vergi, iç ve dış borç artışlarıyla karşılanamayan yatırımlar emisyon hacminin artırılması yoluyla finanse edildiğinde, toplam talep toplam arzdan daha hızlı yükselir ve enflasyonist açık daha da büyür. Enflasyon aslında yatırımların finansmanında kullanılan bir cebri tasarruf yöntemidir. Fakat enflasyonun yükü daha çok gelirlerini enflasyon oranında arttıramayan düşük ve sabit gelirlilerin üzerine bindiğinden vergiye kıyasla adil olmayan bir tasarruf yöntemidir. Ayrıca spekülâtif stok yatırımlarına yol açması, gelir dağılımını bozması, lüks mal üretim ve ithalatını artırması, kaynakların ve yatırımların verimli alanlara yönelmesini engellemesi, devamlı fiyat artışlarının ödemeler dengesini menfi yönde etkilemesi gibi olumsuz tarafları da vardır. Bu durumda yatırımların finansmanı için başvurulacak en makul yol tasarrufların ve vergilerin artırılmasıdır.

Sermaye yahut kapasite limitinin mevcut olduğu gelişmekte olan ülkelerde yatırım ve tasarrufların önemine değindikten sonra, bu önemi olası iki farklı başlangıç durumundan hareketle grafiksel olarak izah etmek faydalı olacaktır. Grafiksel analizde tüketim ve tasarrufun gelir seviyesine bağlı olduğu varsayımı altında Keynesgil enflasyonist açık modeli gelişen ekonomilere uygulanmaktadır¹⁴⁴.

Y:net reel gelir

C:toplam reel tüketim

I:net reel özel yatırım

S:net reel iç tasarruf toplamı

T:net reel vergi tutarı

G:devlet net reel yatırım ve tüketim harcamaları toplamı

Sp:net reel özel tasarruf

X:toplam reel ihracat

M:toplam reel ithalat

¹⁴⁴ Mükerrerem Hiç, **Para Teorisi ve Politikası**, s.531-532.

Sf:net reel dış tasarruf ($S_f = M - X$) olmak üzere

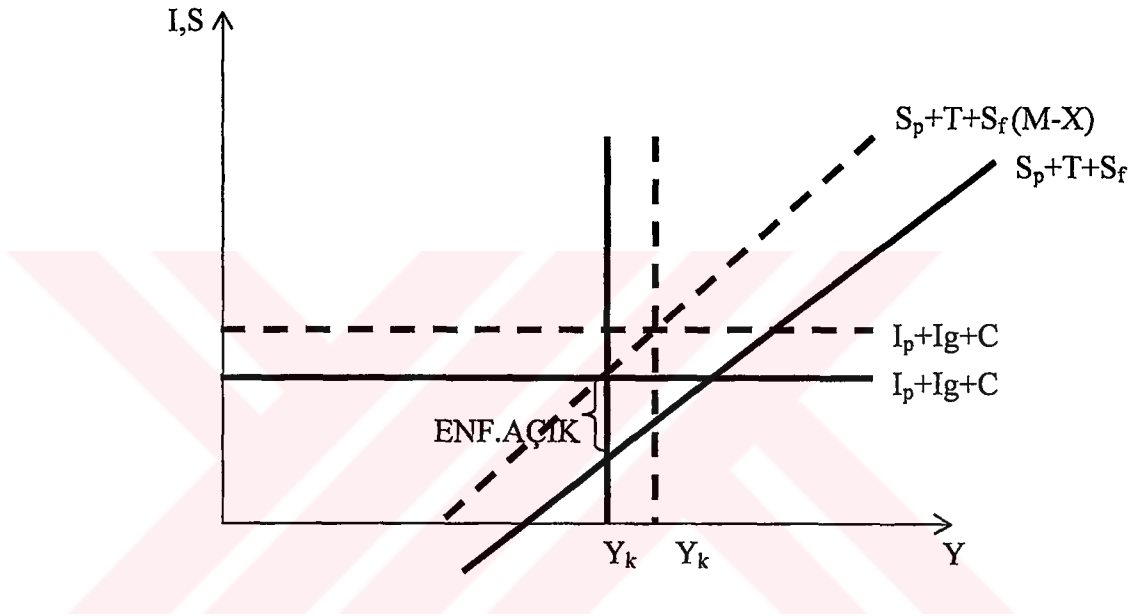
$$Y = C + I + G + X - M \text{ ve}$$

$$Y = C + S + T$$

$$C + I + G + X = Y + M = C + S + T$$

$$I + G + X = S + T + M$$

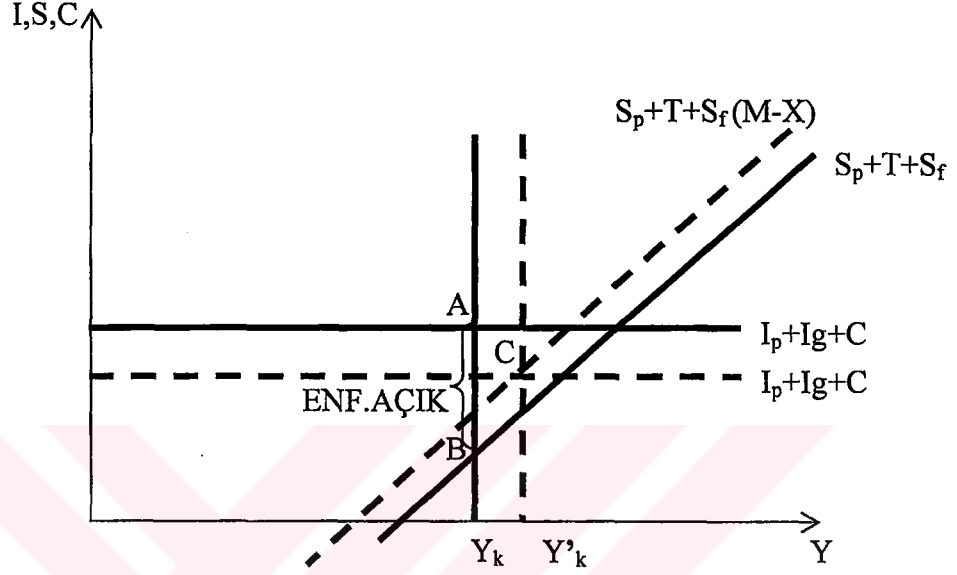
$$I + G = S + T + S_f$$

Şekil 4.6:Gelişen Ülkelerde Tasarruf ve Yatırımların Arttırılmasının Dengeye Etkisi

Şekilde görüldüğü gibi kıt sermayenin çizdiği üretim limiti Y_k 'de özellikle kamu harcamalarının toplam tasarruf ve vergi gelirlerinin üzerinde olmasından kaynaklanan bir enflasyonist açık söz konusudur. Yüksek bir büyüme hızı tutturmak amacıyla yatırım seviyesini yükseltmek, ancak bunu gerçekleştirirken enflasyona yol açmamak için tasarrufları arttırmak bir yandan $S + T + S_f$,diğer yandan $I + G$ eğrilerini sol yukarı kaydırarak yeni dengenin A'dan B'ye hareket etmesini sağlayacaktır. B noktasında hem enflasyonist açık önlenmiş, hem de üretim limiti Y_k 'dan Y_k 'ne yükselmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde yukarıda izah edilen durum sık görülmekle beraber farklı başlangıç durumları da mevcut olabilir. Mesela bu ülkelerde bazen devletin geniş ölçüde sosyal altyapı ve verimsiz yatırım alanlarına yöneldiği, kamu tüketim harcamalarında büyük israflara gidildiği gözlemlenebilir.

Şekil 4.7: Gelişen Ülkelerde Kamunun Gereksiz Harcamalarının Azaltılıp, Tasarrufların ve Özel Yatırımların Arttırılmasının Dengeye Etkisi

Y_k gelir seviyesinde başlangıçtaki enflasyonist açık AB kadardır. Yatırımların milli gelire oranı yüksek, ancak makro verimliliği düşük olduğu için büyüme hızı da düşüktür. Bu durumda enflasyonist açığın önlenerek gelir seviyesinin yükseltilmesi için alınacak tedbirleri daha iyi izah edebilmek amacıyla harcama kalemleri;

I_p : özel yatırımlar

I_g : kamu yatırımları

C_g : kamu cari tüketim harcamaları olmak üzere

$I_p + I_g + C_g$ olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre bir yandan özel yatırımların yükseltilmesi, kamu yatırım ve tüketim harcamalarında israfın azaltılması, diğer yandan tasarrufların ve vergi meylinin yükseltilmesi ekonomiyi C noktasına

taşıyarak gerek enflasyonist açığın önlenmesini gerekse Y_k üretim limitinin Y_k 'ne yükselmesini sağlayacaktır.

Her iki başlangıç durumunda da görüldüğü üzere geliştirmekte olan ülkelerde sürekli ve fiyat istikrarı içinde yüksek bir büyüme hızı tutturmak yatırım düzeyini yükseltmek, yeni teknikleri uygulamak, yatırımları planlamak ve verimliliği yükseltmekle mümkündür.

SONUÇ

Büyük Dünya Buhranı ortamında getirdiği politika reçeteleriyle dönemin en önemli sorunu olan işsizliği önlemeyi başaran Keynes, iktisadi alanda bir devrim yarattı. Keynes, iki temel politika hedefi olan işsizlik ve fiyat istikrarı arasındaki çelişkiye değinmiyor, işsizliği azaltmak amacıyla arttırılan kamu harcamalarının doğuracağı bütçe açığını önemseliyordu.

1958'de A. W. Phillips'in Pihillips Eğrisini ortaya atmasıyla, ekonomiler tam istihdama ulaşıp işsizlik tamamen önlenmeden de enflasyon probleminin yaşanabileceği tartışılmaya başlandı. Phillips Eğrisinin varlığına ve iktisat politikalarının üretim ve istihdamı arttırabilme yönündeki yeteneğine yönelik tartışmalar, iktisadi analizin derinleşmesine hizmet etti.

Kısa dönemde işsizlik ve enflasyon arasında bir seçim yapılabileceğine inanan ve Monetarist görüşün öncülüğünü yapan Milton Friedman, uyarlanabilir beklentiler ve tabii işsizlik oranı kavramlarını geliştirdi. Tabii işsizlik oranı ilk Klasik sistemdeki tam istihdam noktasına karşılık geliyor, ekonomilerde her zaman bir miktar mevcut olan işsizliğe açıklık getiriyordu. Uyarlanabilir beklentiler ise işverenlerin fiyat artış beklentilerinde yanılmadıkları, işçilerin ise kısa dönemde fiili fiyat artışlarını gerçekleştiren fiyat artışlarının altında tahmin ettikleri fikrine dayanıyordu. Uyarlanabilir beklentiler varsayımı gereği aktif iktisat politikaları yoluyla kısa dönemde reel gelir ve istihdamı arttırmak mümkünken, uzun dönemde bu politikaların reel etkileri kaybolmakta ve geriye sadece fiyat artış etkisi kalmaktadır. Dolayısıyla kısa dönemde varolan Phillips Eğrisi, uzun dönemde tabii işsizlik oranında yatay eksene dik bir hal almaktadır.

Ücret ve fiyat esnekliği ile rasyonel beklentiler varsayımlarına dayanan Yeni Klasik görüşte ise aktif iktisat politikalarının kısa dönemde dahi reel gelir ve istihdamı arttırma gücü yoktur. Çünkü rasyonel davranan bireyler, şok niteliğinde olmayan hükümet politikalarının etkilerini önceden bilirler ve ücret/fiyat esnekliği sonucu bu etkileri bertaraf edecek şekilde davranırlar. Dolayısıyla Phillips Eğrisi hem kısa hem uzun dönemde tabii işsizlik oranında yatay eksene diktir.

Yeni Keynesgillere göre ekonomilerde tam rekabet değil, eksik rekabet şartları geçerlidir. Eksik rekabetin neden olduğu rijiditeler aktif iktisat politikalarının üretim ve istihdam üzerinde etkili olmasını sağlar. Dolayısıyla Phillips Eğrisi kısa dönemde yatay eksene dik değildir, buna karşılık uzun dönemde yatay eksene dik bir hal alır. Ancak uzun dönem ulaşılması güç bir dönemdir ve bu süreçte karşılaşılabilecek iktisadi problemler aktif iktisat politikalarıyla önlenmelidir.

Post Keynesgillere göre ise ekonomide her zaman belirsizlik hakimdir ve bu belirsizliğin neden olduğu yatırım dalgalanmaları mevcuttur. Ekonominin kendi haline bırakılması istikrarı bozar. Hem kısa hem uzun dönemde aktif iktisat politikaları reel sonuçlar üretmektedir. Phillips Eğrisinin eğimi uzun dönemde kısa döneme kıyasla artsa da eğri hiçbir zaman tam dik olmamaktadır.

Yukarıdaki okulların tümü Phillips Eğrisi analizlerini gelişmiş ülkeleri esas alarak yapmaktadırlar. Gelişen ülkelerde ise durum farklıdır. Kıt sermayenin çizdiği üretim limitinden dolayı işsizlik ve enflasyon bir arada yaşanabilmektedir. Fakat bu durum Phillips Eğrisinin başarısızlığı olarak yorumlanmamalı, gelişen ülkelerin ekonomik şartları göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Çalışmamızda Türkiye'ye yönelik olarak yapılan Phillips Eğrisi analizi, 1988-2003 döneminde ülkemizde Phillips ilişkisinin geçerli olduğunu göstermektedir. Ancak enflasyonun bu ilişkiye etkisini tespit etmek üzere yapılan dönemsel bölümlendirmede, 1971-1979 döneminde Phillips ilişkisinin tersine döndüğü, negatif olması beklenen ilişkinin pozitif bir yön aldığı görülmüştür. Dünya çapında yaşanan stagflasyonun etkisini gösterdiği bu dönem analiz dışında tutulduğunda ortalama enflasyonun Phillips ilişkisini negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç Yeni Keynesgil analizle uyum içindedir. Ancak çalışmamız göstermiştir ki; iktisat teorileri değerlendirilirken her zaman her yerde geçerli olan kurallara ulaşmaya çalışmaktan çok, ülkelerin içinde buldukları koşullar göz önünde bulundurulmalı, uygulanması gereken aktif iktisat politikaları bu bakış açısıyla tespit edilmeye çalışılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

DİE, **Çalışma Anketleri**, 2000-2001.

DİE, **Çalışma Anketleri**, 2003.

'Inflation and the Phillips Curve',
<http://cepa.newschool.edu/het/essays/keynes/inflation.htm>

AFTALİON F. , PONCET P. , **Monetarizm**, Çev.Lerzan Özkale, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

AKERLOF George A. , YELLEN Janet, **'A Near-Rational Model of the Business Cycle, with Wage and Price Inertia'**, Quarterly Journal of Economics, 1985.

AKERLOF George , **'Labor Contracts as Partial Gift Exchange'**, Quarterly Journal of Economics, No.97, November 1982.

ALBERRO Jose, **'The Lucas Hypothesis and the Phillips Curve: Further International Evidence'**, Journal of Monetary Economics, Vol.7, March 1981.

AMACHER Ryan C. , ULBRICH Holley H. , **Principles of Macroeconomics**, USA:South-Western Publishing, 1992.

ARESTİS Philip , **'On the Post Keynesian Challenge to Neoclassical Economics: A Complete Quantitative Macro-model for the U.K. Economy'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.11, No.4, Summer 1989.

- , **'The Credit Segment of a UK Post Keynesian Model'**, Journal of Post Keynesian Economics', Vol.X, No.2, Winter 1987/1988.

BALL Laurence , MANKİW N. Gregory , and ROMER David , **'The New Keynesian Economics and the Output-Inflation Trade-off'**, Brookings Papers on Economic Activity, No.1, 1988.

BAUMOL William J., BLİNDER Alan S., **Economics Principles and Policy**, 4th.ed., Harcourt Brace Jovanovich Press, New York, 1988.

BEGG David , FİSCHER Stanley , DORNBUSCH Rudiger , **Economics**, 2.ed., McGraw Hill, 1996.

BLANCHARD Olivier J., SUMMERS Lawrence H. , **'Hysteresis and the European Unemployment Problem'** NBER Macroeconomics Annual, 1986.

- , **'Hysteresis in Unemployment'**, European Economic Review, 1987.

BLAUG Mark, **Economics in Retrospect**, Cambridge University Press, New York, 1985.

BLINDER Alan , **'The Fall and The Rise of Keynesian Economics'**, Economic Record, Vol.64, No.187, December, 1988.

CARGILL Thomas F., Money, **The Financial System, and Monetary Policy**, 2th. ed., Prentice-Hall, Reno, 1983.

CARLSON Keith M. , **'Does The St. Louis Equation Now Believe in Fiscal Policy?'**, Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, February, 1978.

CARLSON Keith M. , SPENCER Roger W. , **'Crowding Out and Its Critics'**, Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, December, 1975.

CHRYSTAL K. Alec, **Controversies in Macroeconomics**, 2.nd ed., Great Britain, 1971.

Chrystal K. Alec, LIPSEY Richard, **Positive Economics**, 8th. Ed., Oxford University Press, New York, 1995.

COLANDER David, **Macroeconomics**, Foresman and Company, London, 1986.

CROTTY J. R., **'Post Keynesian Economic Theory: An Overview and Evaluation'**, American Economic Review, Vol.70, No.2, 1980.

ÇUBUKÇU Tuğrul, **Enflasyon Teorileri ve Türkiye'de Enflasyon**, Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yayınları, No.2, Ankara, 1983.

DAVIDSON Paul , **'Post Keynesianism: a Reaction to American Keynesians'**, **Controversies in Post Keynesian Economics**, Edward Elgar Publishing, 1991.

- , **'The Role of Contracts and Money in Theory and the Real World'**, **Controversies in Post Keynesian Economics**, Edward Elgar Publishing, 1991.

- , **Money and Real World**, Macmillan, London, 1978.

DOLADO Juan J. ,LOPEZ-SALIDO David , VEGA Juan L., **'Unemployment and Inflation Persistence in Spain:Are There Phillips trade-offs?'**, Spanish Economic Review, Springer-Verlag 2000.

EHRENBERG Ronald G. , SMITH Robert S. , **Modern Labor Economics:Theory and Public Policy**, 3rd ed., IL:Scott, Foresman and Company, Glenview, 1988.

EICHER A. S. , KREGEL J.A. , **'An Essay on Post Keynesian Theory:A New Paradigm in Economics'**, Journal of Economic Literature, Vol.13, 1975.

EICHNER A. S. , **Toward A New Economics, Essays in Post Keynesian and Institutional Theory**, Macmillan, New York, 1985.

- , **A Guide to Post Keynesian Economics**, M.E. Sharp Inc, New York, 1978.

FİSCHER Stanley, **'Long-term Contracts, Rational Expectations and the Optimal Money Supply Rule'**, Journal of Political Economy, Vol.85, No.1, February, 1977.

FRIEDMAN Milton , **'Inflation and Unemployment'**, The Journal of Political Economy, Vol.85, No.3, Jun., 1977.

- - **'A Restatement of The Quantity Theory of Money'**, Chicago University Press, 1956.

- -, **'Post-war Trends in Monetary Theory and Policy'**, The Quantity of Money, Adline, Chicago, 1968.

FRIEDMAN Milton, SCHWARTZ A., **Monetary History of The United States 1867/1960**, Princeton University Press, 1963.

FROYEN Richard T., **Macroeconomics**, Macmillan Co., 1990.

GOLDSTEİN Jonathan P. , **'Pricing, Accumulation, and Crisis in Post Keynesian Theory'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.8, No.1, Fall 1985.

GORDON Robert J. Gordon, **Macroeconomics**, 5th ed., Harper Collins Publishers, 1990.

GRAM H., WALSH V., **'Joan Robinson's Economics in Retrospect'**, Journal of Economic Literature, Vol.21, 1983.

GRUEN David , PAGAN Adrian , THOMPSON Christopher , **'The Phillips Curve in Australia'**, Research Discussion Paper, January, 1999.

GUJARATİ Damodar N. , **Temel Ekonometri**, Çev.Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen, Literatür Yayıncılık, 1994.

HARCOURT G. C. , **Post Keynesian Economics**, The Macmillan Press, 1988.

HİCKS J. R., **'ISLM-An Explanations'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.3, 1980.

HİÇ Mükerrerem , **Büyüme ve Gelişme Ekonomisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

- -, **Para Teorisi ve Politikası**, 9.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

- -, **Doktora Ders Notları**, KOU SBE, 2000.

- -, **'Milton Friedman'da ve Monetaristlerde Uyarlanabilir Beklentiler ve Phillips Eğrisi'**, Yayınlanma Aşamasında.

HİÇ Süreyya , **'Keynesgil Sistem, Maliye ve Para Politikaları Temel İlkeleri'**, İstanbul Üniv., İ.İ.B.F., Maliye Arş. Mrk. Konf., 37.Seri, Yıl:1996/1997, Emek Matbaası, 1998.

- , **Türkiye Ekonomisi**, 2.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

HSING Yu, **'On the Relationship Between Inflation and Unemployment:New Evidence from Six Industrialized Nations'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.12, No.1, Fall 1989.

JOHNSON Harry G., **'The Keynesian Revolution and The Monetarist Counter-Revolution'**, American Economic Review, Papers and Proceedings, May, 1971.

KALDOR Nicholas, **'Alternative Theories of Distribution'**, Review of Economic Studies, February, 1956.

KALECKI M., **Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy**, Cambridge University Press, 1971.

KEYNES John M.,**İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi**, Çev. Asım Baltacıgil, Minnetoğlu Yayınları, Ankara, 1980.

KLAMER Arjo , **The New Classical Macroeconomics**, Edward Elgar Publishing, Brighton, 1984.

KLEİN L. R. , **'The Use of Econometric Models as a Guide to Economic Policy'**, **Econometrica**, Vol.XV, 1947.

LAIDLER D.E.W. , **'Information, Money and the Macroeconomics of Inflation' In his Essays on Money and Inflation**, Chicago University Press, 1975.

LAVOİE M., **'The Endogenous Flow of Credit and Post Keynesian Theory of Money'**, Journal of Economics Issues, September, 1984.

LİPSEY Richard G., **'Harry Johnson's Contributions to the Pure Theory of International Trade'**, Canadian Journal of Economics, Vol.11, November, 1978.

LİPSEY Richard G. , COURANT Paul N. ,PURVİS Douglas D. ,STEİNER Peter O. , **Economics**, Harper Collins College Publishers, New York, 1993.

LUCAS Robert Jr., **'The Death of Keynesian Economics:Issues and Ideas'**, Chicago University, Winter, 1980.

- , **'Some International Evidence on Output-Inflation Trade-offs'**, American Economic Review, Vol.63, June 1973.

LUCAS Robert, SARGENT Thomas, 'After Keynesian Macroeconomics', in **After the Phillips Curve: Persistence of High Inflation and High Unemployment**, Federal Reserve Bank of Boston Conference Series, No.19, Boston, 1978.

MALCOLMSON James, 'Unemployment and the Efficiency Wage Hypothesis', *Economic Journal*, No.91, December, 1981.

MANKİW N. Gregory , 'Imperfect Competition and the Keynesian Cross', *Economics Letters* 26, 1988.

- , **Macroeconomics**, Worth Publishers, New York, 1992.

- , **Principles of Economics**, The Dryden Press, Orlando, 1998.

MANKİW N.Gregory, SUMMERS Lawrence H. , 'Money Demand and the Effects of Fiscal Policies', *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol.18, November, 1986.

MANSFIELD Edwin, **Principles of Macroeconomics**, W.W. Norton Com., USA, 1992.

MARSHALL Alfred, **Money, Credit and Commerce** , Macmillan, London, 1924.

MAYER Thomas , Duesenberry James, Aliber Robert , **Money Banking and Economy**, 1981.

MCCALLUM B. T., **The Monetary Economics Theory and Policy**, Macmillan Co., New York, 1989.

MCCONNELL Campbell R. ,BRUCE Stanley L. , **Macroeconomics Principles, Problems and Policies**, McGraw-Hill Press, New York, 1996.

ORHAN Osman Z. , **Keynesyen ve Monetarist İstikrar Politikaları**, 2.b., Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1990.

ORHAN Osman Z., ERDOĞAN Seyfettin , **Para Politikası**, Avcılar Ofset, İstanbul, 2002.

ÖCAL T., ÇOLAK Ö.F. , **Para Banka**, İmge Kitabevi, İstanbul, 1988.

PATİNKİN Don , 'Price Flexibility and Full Employment', *The American Economic Review*, September, 1948.

PAYA Merih, **Para Teorisi ve Para Politikası**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

- , **Makro İktisat**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997.

PHELPS E. S., 'Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment over Time', *Journal of Political Economy*, August, 1967.

PHELPS E. S., TAYLOR J. B. , **'Stabilizing Powers of Monetary Policy Under Rational Expectations'**, Journal of Political Economy, Vol.85, No.1, February, 1977.

RAGAN James F. , THOMAS Lloyd B., **Principles of Economics**, Harcourt Brace Jovanovich Press, New York, 1990.

ROBINSON Derek, **Monetarism and the Labour Market**, Clarendon Press, Oxford, 1986.

ROBINSON Joan Violet, **Collected Economic Papers**, MIT Press, Boston, 1980.

- , **'Review of H.G. Johnson, Money, Trade and Economic Growth'**, Economic Journal, 1962.

- , **'What Has Become of The Keynesian Revolution ?'**, **After Keynes**, Joan Robinson (Ed.), New York, 1973.

- , **The Accumulation of Capital**, MacMillan, London, 1956.

SAMUELSON P.A, SOLOW R.M., **'Analytical of Anti-Inflation Policy'**, American Economic Review, Vol.I, May, 1960.

SHEILA C. Dow a, **The Methodology of Macroeconomic Thought**, 1996..

SİCSU Joao, **'Credible Monetary Policy:A Post Keynesian Approach'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.23, No.4, Summer 2001.

SNOWDON Brian, VANE Howard, WYNARCZYK Peter, **A Modern Guide to Macroeconomics**, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 1996.

SOLOW Robert , **'Another Possible Source of Wage Stickiness'**, Journal of Macroeconomics, Winter 1979.

STİGLİTZ Bruce Greenwald, **'Keynesian, New Keynesian and New Classical Economics'**, Oxford Economics Papers, No.39, 1987.

STİGLİTZ Joseph, **'Wage Determination and Unemployment in L.D.C.'s:The Labour Turnover Model'**, Quarterly Journal of Economics, No.88, May, 1974.

SUMMERS L. H., **'Relative Wages, Efficiency Wages and Keynesian Unemployment'**, American Economic Review, Vol.78, No.2, May, 1988.

TARI Recep, **Ekonometri** , Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

TARSHİS L., **'Post Keynesian Economics:A Promise That Bounced'**, American Economic Review, Vol.70, No.2, 1980.

TAYLOR John B. , **'Monetary Policy During a Transition to Rational Expectations'**, Journal of Post Keynesian Economics, October, 1975.

- , **'Staggered Wage Setting in a Macro Model'**, American Economic Review , No.69, May 1979.

TOBIN James, **Milton Friedman's Monetary Framework: A Debate With His Critics**, Chicago University Press, 1974.

TORR Christopher , **Equilibrium, Expectations and Information on A Study of the General Theory and Modern Classical Economics**, Westview Press, Colorado, 1988.

TURNER Marjorie S. , **Joan Robinson and The Americans**, M.E. Sharpe Press, New York, 1989.

WARBURTON Clark, **Depression, Inflation and Monetary Policy**, Baltimore:Johns Hopkins Press, 1966.

WILLIAMS Edward E., FINDLAY M. Chapman , **'Risk and the Role of Failed Expectations in an Uncertain World'**, Journal of Post Keynesian Economics, Vol.IX, No.1, Fall 1986.

YELLEN Janet L. , **'On Keynesian Economics: A Promise That Bounced'**, American Economic Review, Vol.70, No.2, 1980.

- , **'Efficiency-Wage Models of Unemployment'**, American Economic Review , Vol.74, May 1984